okno

časopis pro druhou i jinou kulturu

VYDALO

Milan Lalabán

Bojovníci a trpitelé

Egon Bondy

Epické básně

z padesátých let

vokno

Čuňas
František Stárek
U Zvonařky 15
Praha 2

Magor
Ivan M. Jirous
Stará Říše

Jan Pelc
C.C.
BP 422
75 025 Paris 1
France

O B S A H V O K N O 1 4

x x x

motto

DVA DOPISY

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Z bývalé carské knihovny v Leningradě z dějepisu I.L.Evartinského na straně 69, překlad S. Karásek

Dopis sultána Mohameda IV. záporožskému atemanovi Sirklovi:

Já sultán,
syn Mohameda, boha slunce a měsíce, vnuk náměstka božího, vládce macedonský, babylonský, jeruzalémský, velké pyramidy v Egyptě, král králů, vládce všech vládců, udatný rytíř nikým neporažený, neústupný strážce božího hrobu, zástupce samého boha, naděje a útěcha všech muslimů, strašný a velký ochránce všech křesťanů, rozkazuji vám všem kozákům, abyste se dobrovolně vzdali bez jakéhokoliv odporu a abyste mě už neotravovali svými nájezdy.

Sultán Mohamed IV.

Odpověď Záporožců, kteří se zvlášť k tomuto účelu sešli, sultánovi:

Ty sultáne,
zloději turecký, proklatého ďábla bratře a samotného Lucifera sekretáři. Jakej Ty jseš rytíř, aby Tě čert vzal. Čert sere a Tvoje vojsko žere. Ty psí synu. Nikdy si nepodrobíš kozáky pod svou moc. Tvého vojska se nic nebojíme, na zemi i na vodě se s Tebou budeme hít, dva až třikrát prokle tý psí synu. Zatracený ďábel ať Ti jebe mat majku. Babylonský kuchaři, macedonský uzenáři, jeruzalémský pasáku sviní, alexandrijský smrkáči, tatarský vrahu, kamenský kocoure, podolský zloději, Ty, kterej kurvíš tenhle i onen svět, samého ďábla vnuku a našeho čuráka pytlíku, Ty sviňskej ksichte, kobylí prdeli, toulavej pse, křesťanská prdel ať Ti jebe majku.

Tak Ti to říkají Záporožci. U nás bys nemohl ani svině pást. Prozatím končíme, datum neznáme, kalendář nemáme, Měsíc je na nebi, rok se blíží ke konci, den je zrovna takový u nás jako u vás, a proto nám polib prdel!

Za všechny kozáky

Ivan Sirkl

aktuality

PASKVILY ĎÁBLA

Luboš Vydra

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

K největším trikům ďábla prý patří nasugerovat lidem, že neexistuje. Když tak listuji tuzemským denním tiskem, mám dojem, že mohu tomuto rčení dát za pravdu. Slova establišmentních novinářů se většinou snaží vydechovat pohodu bezzubé kritiky a podbízivosti v duchu nového myšlení perestrojky, která však alespoň v naší zemi, stále ještě než nějakou převratnou změnu, připomíná shnilé brambory, sugerované za chutné banány někde v ášramu podvodných fakírů.

Když dočtu reportáž o lennonovské demonstraci v Mladém světě Dejme míru šanci od Davida Vondráčka, svádí mně to nejprve říci: Zaplať pánbůh, že se o tom už alespoň píše. To je však omyl povrchního čtení. Zkušenost přeci říká, že nemůžeme míchat fakta se lží bez toho, abychom nevytvořili novou lež. A bezzásadovost nakonec neposlouží oběma stranám, ale jen straně té, která dovede této slabosti zneužít.

V současnosti jsou nám předkládána líbivá slova o demokracii, ale sotva že po nich radostně sáhneme, je nám přidáno, že v žádném případě si je nesmíme vykládat posvém - to je podle svého svědomí. A je tu také všudypřítomná snaha ta slova nacpat do starých struktur, kde však - jaký div? - vzbuzují odpor a nikoliv sympatie. Zbytečné pokusy. Poněkud to připomíná vápnění překyseleného lesa či přihazování trochu toho "zeleného" přepráškovaným slepicím, aby nechcíply dřív než projdou výrobním procesem závodu na zpracování těchto živých stroječků. Tak i do nás se pokoušejí inženýři lidských mas implantovat jakési vitamíny pro posílení. Duch si však vane, jak chce, a proto berou všechny tyto křečovité snahy vládců jedna po druhé za své.

Kníže světa se však jen tak nevzdává. Což neřekl kdysi ústy největšího netvora 20. století: "Jakmile se jednou dostaneme k moci, živé nás

od ní již nikdo nikdy nedostane." Vzal již lidem chuť k činnosti a nahradil ji korupcí a pohodlím. Proto všechna slova o řešení společenské krize nejsou nic víc než ranní kňourání opilcovo, který se ve skutečnosti své lahve vzdát nechce. Zhovadilost se tedy může vesele dál prohlubovat i pod fanfárami ušlechtilých slov. Řečnitel může dál terorizovat a přitom mluvit o demokracii, a bude-li používat vznešených slov minulosti, setře tím v paměti lidí skutečnost, že kdysi bylo něco také lepšího před totalitou,a v lidech se usídlí vědomí bez rozlišování - vědomí, že všechno to je vlastně stejné a že jinak ani nebylo,než je dnes. A tak se jim odejme minulost a kde není minulosti, není ani potřeba budoucnosti. V teplých chlévech stejných domovů se zapnutými televizory a s automobily na betonových parkovištích, bude jim ubíhat jejich život, stejně zbytečně jako život hmyzu.

Občan je denodenně také uváděn do rozporu tím, že se kolem sice již hovoří o tom, že je potřeba dané poměry změnit, současně je však srážen od iniciativy, cokoliv pro tuto změnu konkrétně činit. Co může být nakonec jiného výsledkicí než ironické pousmání nad celou perestrojkou. A je zajímavé, že se novinářům establišmentu hodí cokoliv, jen když je moc na to s nimi spokojená. Když je třeba, pak i v rozporu s marxismem povědomě napíší, že nebe se nemohlo dívat na neukázněné věřící v Bratislavě a rozprčelo se, či sahají po přímých i nepřímých citacích Písma, jak se jim to hodí, třebaže jinak se této knize vyhýbají jako čert svěcené vodě. V bratislavské Pravdě jsou například otištěny nehorázné lži, jako že nikdo nebyl při vigiliích katolíků na Hviezdoslavově náměstí zbit, třebaže jsou celé davy odběratelů této tiskoviny, kteří brutální zásah policie nejen viděli, ale sami zažili na svém těle. To už přímo zavání výsměchem nocipánů, kteří si nejspíše z mínění občanů, ve svých dobře hlídaných luxusních vládních čtvrtích, dělají jen legraci.

Jak bojují za zlepšení životního prostředí tito novináři Pravdy, názorně ukazuje článek Nič nového pod slnkom, který vyšel 3. 2. 88. Hned v úvodu pisatelka čtenáře upozorňuje, že ji v té "zelené skládačke" nic nezaujalo, vždyť problémy životního prostředí, které skupina ochranářů považuje za neřešené, zpracovávají mnohem širším a komplexnějším způsobem vědeckovýzkumné akademické i rezortní ústavy, které prý vše cílevědomě sledují, vyhodnocují a návrhy zpracovávají pro rozhodnutí stranických orgánů. Sice to pořád z nějakých důvodů nejde a taky se málo adresně trestá, ale už se to veřejně kritizuje v tisku, televizi i rozhlase a příčiny neplnění úloh se prý začínají stále více personifikovat a jsou tím také víc adresnější. Tolik poučení od Dany Piskorové, která hned na začátku rozevře svým rozkošatělým rádobyodborným slovníkem onu starou propast mezi "hlúpymi a múdrymi", aby nás odvedla od faktů, že právě ti "múdrý" jako poslušná čidla režimu zkreslují o poškozování prostředí fakta, pokliže vůbec něco tak obyčejného jako jsou občané vůbec smějí informovat. Nebot "koho šunku jídají, toho písen zpívají". Autorce také zřejmě chybí poctivost uvést, že uvedená skupina ochranářů - sdružená v SZOPK jsou ve zdrcující většině odborníci s tituly a mnozí pracují právě v těchto jí uvedených institucích. Čím se však přinejmenším liší od svých ostatních kolegů, je občanská statečnost a síla svědomí, která jim brání čekat na souhlas stranických orgánů.

Protože je nyní zezhora nařízeno hovořit o tom, že je kritiky třeba, nepomine se o tom zmínit ani Dana Piskorová. Patří to přece k současnému dobrému tónu. Ovšem rozuměj!: Je třeba hovořit o tom, že je kritiky třeba - ale nekritizovat! Autoři "zelené brožurky" si požadavek stranických orgánů vyložili naprosto zvráceně, a proto tu na stránce Pravdy dostávají co proto a mohou si být jisti, že jakékoliv projevy jejich námitek nebudou otištěny. To, že totiž ochranáři neopakují to, co je od nich požadováno, že totiž jalově nekritizují sdělovací prostředky za to, že "dostatečně neinformují", ale sestaví si místo toho průkazná fakta o ohrožení životního prostředí sami z vlastní iniciativy, bez dohledu moci, která by mohla včas zaretušovat to, co by se jí nehodilo, za to v hlavě Dany Piskorové vzniká otázka - temně připomínající stále stejnou píseň stalinského stihomamu. "prečo ho tedy vydali, prečo z existujúcích nega-

tív vybrali tie nejnegatívnejšie?" A autorka si sama odpoví, že podobnou písničku jsme už prý slyšeli před dvaceti roky. Snaží se pak natlačit ochránce přírody mezi odsouzené režimem, a proto nad nimi vyhlašuje ono biblické nič nového pod slnkom... Celý její článek vyznívá svojí nefundovaností, že je psán se záměrem jednostranně ovlivnovat ty, kterým se "zelený dokument" pro srovnání nedostane do ruky. Ne nadarmo - a tady si Dana Piskorová a StB podávají vzájemně ruce - byla velká část dokumentu Bratislava nahlas policejně zabavena již v tisku.

A jestliže se mimo jiné tu zmiňuje o hororovém vyznění celé brožury, pak chci připomenout, že její sestavovatelé neměli v tomto žánru zálibu, ale vyznělo to tak proto, že taková situace v jejich městě vlivem nekritického přístupu vládnoucích činitelů po dobu čtyřiceti let skutečně existuje a každé polovičaté uhlazené kritizování jen ukolébává lidi růžovými nadějemi, že to vlastně není zas tak zlé, a tak místo aby si rázně vynucovali pro mocné nepříliš příjemné změny, jsou sváděni k tomu, aby nepřekračovali meze své pohodlnosti a aby si na daný stav raději zvykli a přijali ho jako fakt, který se může změnit, až kdesi v daleké budoucnosti. Což možná také znamená, že nikdy.

Dana Piskorová pak dává "zelené brožurce" na "frak" prohlášením, že se nebude a ani nechce zabývat jednotlivými pasážemi tohoto elaborátu,a prohlašuje: "že cosi je v nich zamlčané, nedopovedené z hladiska komplexnosti či tendenčně vytrhnuté zo súvislosti atď." Celá tato její kouřová clona plná demagogie, která nápadně připomíná vytáčky hrdinů z humoristických povídek, je produktem triků tzv. eristické dialektiky - to jest umění dostat v každé debatě za pravdu. Samozřejmě že bez ohledu na morální zásady a svědomí, ale pro požitek "z vlastní chytrosti" či jiných směšných důvodů. Trik pokračuje otázkou, kterou vzápětí čtenáři položí: "Že zveličujem? Alebo nechcem či nemôžem chápať význam a zámer zostavovatelov elaborátu?" a dále líčí jejich renomovanou a důkazovou váhu. Ale jenom proto, aby jako trumf vynesla, že mnozí z uvedených konzultantů a autorů se od takto sestavovaného díla distancují a sestavovatelé tak tedy do "čudného svetla stavajú renomovaných odborníkov, keď v ňom konštatujú, že materiál,na základě ktorého sa vraj musí rozvíjať diskuzia, verejnosti predkladajú..., s vedomím možných omylov a neúplností."

Tedy je to velmi šikovně vytržené z kontextu s úmyslem znevážit úvodní text dokumentu Bratislava nahlas. Je vidět, že soudružka novinářka by se mezi komerčními sofisty předvádějícími své hříčky na řeckých tržištích neztratila, ba naopak.

Jenže situace je poněkud jiná, a jestliže se někteří konzultanti a autoři distancují od sestaveného dokumentu, tak nikoliv pod tíhou důkazů o tom, že by jejich dílo bylo "záměrně povytrhávanými fragmenty", jak uvádí autorka, ale protože podléhají nátlaku StB a jiných mocenských zastrašovadel. Jenže o tom se nesmí psát ani v době "glasnosti", protože existuje cenzura a stranický dohled nad tiskem, protože existuje skrytá i otevřená diskriminace, a to umožňuje právě takovým lidem jako je Dana Piskorová napadat tak závažný dokument, jakým je bezesporu Bratislava nahlas,a dokonce ho srovnávat s pokusy o liberalizaci před dvaceti lety.

Zdánlivě trochu jinak než Dana Piskorová si podle mne vede již vzpomenutý David Vondráček z Mladého světa. Přehlédneme-li kýčovitou selanku s dívkou Kateřinou, psanou zcela v duchu uvedeného časopisu, reportáž se nejenže nezmiňuje o zadržení některých signatářů Charty 77 a o dopisu presidentu republiky, ve kterém se mimo jiné žádá i odchod sovětských vojsk z našeho území, ale autor se místo toho snaží znevážit vystoupení řečníka Oty Veverky,tím, že poukazuje na jeho údajnou nedostatečnou informovanost o raketách SS-20, které prý na našem území rozmístěny nejsou. Jako by nebyla pravda, že houby záleží na tom, jaké značky tu jsou, když všichni víme, že se opravdu na našem území sovětské rakety nacházejí. Svědčí o tom mimo jiné i ona bílá místa na mapách našich lesů, vytvořená bdělými vojenskými stratégy nejspíše proto, aby se na ně lépe zaměřovaly úderné síly Západu. Více tu o projevu Oty Ve-

verky není uvedeno, protože ho dívka Kateřina - pokud si osobně pamatuji, změnila se nejspíše podle hlasu a vyzáže na majora StB něco kolem čtyřiceti let - okřikla: "Jsme tu snad kvůli Lennonovi,a ne aby nám někdo kázal!" Podle článku prý řečník pokorně zmlkl. Tak to alespon vyhovovalo Davidu Vondráčkovi. Až sem nás totiž se svojí Kateřinou dovedl za nos. Jenže skutečnost byla barvitější než disciplinované fantazírování vzpomenutého autora reportáže a řečník se nejenže nenechal od svého projevu odradit, ale musel být dokonce chráněn semknutým davem mladých lidí před dorážející Kateřinou, která se pokoušela tento kordon solidarity prorazit. - A nakonec byl odvlečen na osmačtyřicítku.

Závěrem článku je zmínka ze zasedání komise ochrany mládeže před protispolečenskou činností ÚV SSM, kde prý předseda sekce prevence JUDr. František Andrýsek Davidovi Vondráčkovi navrhuje, aby se někdo oficiálně této manifestace ujal. To jest, aby se manifestace Johna Lennona dostala pod protektorát establišmentu. Na první pohled zas ušlechtilá myšlenka a zdánlivě tolerantnější než ona vášněmi zabarvená bratislavská neústupnost. Přesto oba články mají ve svém základu něco společného. A to je předstírání demokracie a používání zkreslených faktů za účelem zachování totality.

Do mého pocitu nechuti ze zkaženého světa, který se takhle sotva může změnit, se mi připomíná pasáž z Písně o Bernadetě od Franze Werfela. V Lurdech se totiž nedlouho po zjevení Panny Marie dostavila ještě jiná nečistá zjevení. Například kdosi viděl Večeři Páně. Tyto úkazy měly však drobné nedostatky. Ježíš měl třeba místo chodidla kopyto. - Byly to paskvily dábla.

- - - - - - - - - - - - -

P A T E R N O S T E R
/Malá revue pro umění a kritiku/
č. 18, roč. 1987

OBSAH:

Jiří Orten - PROJEV NOCI /z pozůstalosti/
P o e z i e - PÍSNIČKÁŘI Z ČECH /3/ - Slávek Janoušek, Oldřich Janota
P r ó z a - Kamil Kuchyňka
Jiřina Zemanová - KÁMEN
Ivan M. Jirous - PRAVDIVÝ PŘÍBĚH PLASTIC PEOPLE
Satvarúp - ŽIVOT A UČENÍ ŠRÍLY PRAPHUPÁDY
F i l m - Charlie and Kid - ZÁPISKY Z TEMNÉHO KOUTA...
H u d b a - V. SETKÁNÍ UNDERGROUNDU /Rozhovory se Skalákem a Kabelkou/
T e o r i e - Ivan Dubský - DISKURS NA TÉMA JEDNÉ KLÍMOVY VĚTY
M e d i t a c e - DOPIS MARTINA HEIDEGGERA /S komentářem Jiřího Němce/
OBSAHY ČESKOSLOVENSKÝCH UMĚLECKÝCH REVUÍ "JEDNOU NOHOU" a "VOKNA"

SOUČASNÝ STAV ČESKÉHO AMATÉRSKÉHO ROCK´N´ROLLU Josef Zubař

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Když jsem byl požádán o napsání článku na toto téma, pociťoval jsem jisté,ne zrovna přesně definovatelné znechucení a pokoušel jsem se odmítnout. Nejen pro ono znechucení, ale i pro obtížnost úkolu a obavy, kolik času si vyžádá. Nakonec jsem se stal obětí vlastní ješitnosti poté, co mi bylo řečeno, že zadavatel tématu chce jeho zpracování právě ode mne. Začal jsem v září a po dvou měsících jsem vyhazoval kolem dvou set stránek rukopisu s několika rozpracovanými verzemi. Když jsem si začal znovu pročítat různé verze, abych je sjednotil do jedné, konečné, začalo to ve mně vřít a uvědomil jsem si, že kecám. "Vždyť si lžeš do vlastní kapsy," létalo mi hlavou, "vždyť si myslíš něco úplně jiného, současnej českej rock´n´roll ti leze tak na nervy, že se snažíš být od něj až na malé výjimky co nejdál, snažíš se co nejméně stýkat s jeho protagonisty." Obávám se, že právě tohle zadavatel článku tušil a že ví o tom, že jsem v kuloárech českého rock´n´rollu považován za blbce a fonu, kterému není nic dobré, a právě to bylo důvodem onoho "chtěl bys , abys to napsal právě ty".

Jo, jo. U značné části rockové komunity jsem neoblíben. O vodě bude několik. Za prvé odmítám v kuloárech rozšířený slogen "lepší něco než nic" či "na naše poměry je to výborné, co bys chtěl víc? ", za druhé, což vyplývá z prvního, nesdílím všeobecné nadšení nad tím, jak se nám ten "malej - českej - ale hezkej bigboš " pěkně rozvíjí, jak vzkvétá a je čím dál lepší. Kapel je sice hodně. Vzhledem k poměrům se také koncertuje víc než v minulosti, Rockfest máme, mladí publicisté publikují, některé z amatérských skupin se dokonce zprofesionalizovaly, některé letos vydaly nebo natáčejí desky pro domácí gramofonové "giganty"

Panton či Supraphon. "Hurá!" jásají pro tzv. konstruktivní spolupráci naladěné povahy. Já ne. Naopak! Obávám se, že český rock n roll je v krizi, která může skončit jeho úplným vykastrováním. Nehledě na to, že s nemilým překvapením zírám na naivitu, s kterou se většina,především mladších rockerů domnívá, že přišel jejich čas prorazit začarovanej kruh a stát se hvězdami s možností působení v masmédiích, což je jedna z možností kastrace. Hlavně se mi zdá, že až příliš málo z té záplavy kapel, které vznikly v posledních několika letech, má vůli dělat něco jiného než obyčejný střední proud a ty, které tuto vůli mají, zase nemají vůli k tvrdé práci či odvahu, která je k nalezení vlastního přístupu potřebná,a spokojují se s tím, že si hrají na to, že hrají.

Jedním z kuloárových hitů poslední doby je euforie nad jistým zmoudřením úřadů, které je mylně nazýváno liberalizací. Myslím, že přání je zde otcem myšlenky. Úřady si prostě jenom uvědomily, že protirockové kampaně v začátku desetiletí nezafungovaly, jak měly. Především zatím poslední /kampaň Tribuny v roce 1983/ dopadla pro úřady přímo katastrofálně. Postižené kapely se staly ještě slavnější a nejen to. Místo definitivního likvidování rock n rollu začala vznikat jedna kapela za druhou způsobem, který připomíná rockový boom konce 60. let. A čím víc kapel, tím těžší kontrola nad nimi. "Jisté zmoudření" nemůže být nazýváno liberalizací, protože v žádném případě neznamená odklon od požadavků normalizační kulturní politiky. Optimistům bych doporučoval, aby si přečetli "Návrh na zkvalitnění práce v oblasti populární hudby", vypracovaný ministry Klusákem a Válkem, určený pro letošní podzimní zasedání kulturní komise ÚV KSČ, na kterém byl, jak jsem se dozvěděl později ze zpráv, přijat. Tento "návrh", který koloval po Praze koncem léta, je opravdu pozoruhodný. Nejen svým ždanovovským slovníkem, ale i tím, že podle ministrů je jediným, kdo dělá svou práci dobře, Karel Gott s parťákem Štajdlem, a jistým zděšením nad tím, že množství především rockových kapel se ztrácí zpod kontroly úřadů a dělá si, co chce. A to je nutno řešit. Jak? Zkvalitněním práce zodpovědných činitelů. Nemusím jistě vysvětlovat, co je zkvalitněním práce myšleno.

Zdá se mi, že nejvhodnější terminus technicus, kterým by se dala označit jistá změna v přístupu úřadů k rock n rollu, je zatím nesmělý "pokus o jeho východogermanizaci". /Zmoudření se mi nelíbí, protože při použití tohoto slova se předpokládá dobrá vůle, o čemž pochybuji./ Hned se pokusím vysvětlit, co mám "východogermanizací" na mysli. Před lety, v dobách tvrdých protirockových kampaní, navrhoval jeden z mých přátel ve svém podmáčku vyráběném časopise, aby se naše úřady poučily od soudruhů v DDR, kde, jak se mu tehdy zdálo, R n R prosperoval. Německy neumí, a tak jenom viděl, že kapel vyzbrojených elektrickými kytarami je v DDR hodně, že mají profesionální statut a vydávají desky. Je tudíž omluvitelné, že tyto podle něho liberálnější zásady kulturní politiky by mu umožnily v našich podmínkách udělat kariéru. Moc jsem se s ním tenkrát hádal. Byl jsem přesvědčen, že slovo "liberálnější" zaměňuje za "chytřejší". Narozdíl od našich úřadů, které byly a dosud jsou paranoidní ze všeho, co jim nějak připomíná 60. léta - a R n R je jeden z jevů, který tak činí /nemůžeme se tedy ani divit, že už začátkem 70. let se stala hlavním arbitrem ve věcech rockové hudby StB místo odborných institucí/, úřady v DDR, nezatížené tímto traumatem, dávno poznaly, že na každý R n R je nebezpečný,a přišly i na to, jak zamezit tomu, aby se nebezpečným stal. Je přece lepší místo perzekuce /a ostudy na Západě/ podchycovat a "vychovávat" mladé talenty. Čím dřív tím líp. Vždyť většině začínajících rockerů jde především o to.stát se slavnými a této touze jsou ochotni leccos obětovat. Proutek je zkrátka nutno ohýbat, dokavaď je mladý. Vydáme mu desku, necháme ho hudbou živit, ale nebude to zadarmo. Když pak mladý rocker zestárne a dejme tomu zmoudří a zjistí, že tu něco smrdí, těžko už vyskočí z rozjetého vlaku, na kterém bude navíc existenčně závislý. Ale dejme tomu, že se o to přese všechno pokusí. No, pak ho potrestáme dočasným zákazem činnosti

a uvidíme. Pokud bude hodnej, pokud bude dodržovat zákaz /a jak by nedodržoval, copak bývalá hvězda a profík bude jezdit hrát zadarmo?/, pokud kolem toho nebude dělat humbuk a na křivdu si bude stěžovat jen svým známým, časem ho zase povolíme. On už si dá pozor. Lepší hrát jen to, co se může, než jít do výroby. Komu by se chtělo ráno vstávat, ne? To musí každej pochopit. Ale jo, pochopit se to dá, zvlášť v případě lidí, kteří dělali profi muziku tak dlouho, že už nic jinýho neumějí. Je však zajímavý, že on "lepší než vstávat ráno do práce" je obvyklý způsob, kterým omlouvá svou snahu o získání nebo uchování profistatutu příliš mnoho českých rockerů, kteří svou původní profesi ještě ovládají. Paradoxní na tom je, že tady už nejde o muziku, ale o ranní vstávání. Ale i v DDR byly a jsou kapely a rockoví muzikanti, kteří se nechtěli a nechtějí nechat vychovávat, jak jsem tehdy tušil a jak můj přítel později zjistil. Nebylo a není jich sice mnoho, ale jejich způsob existence je velice podobný tomu, který znají čeští rockeři.

Počet povolených koncertů rockové hudby se zvýšil. Alespoň co se Prahy týká. Ale pozor! Zároveň se zdokonalil dohlížitelský systém. Pravda; tu a tam mohou vystupovat veřejně i kapely, které tuto možnost delší dobu neměly, ale to mohly i v dobách nejtěžších. Nehledě na to, že za touto možností stojí více odvaha pořadatelů a fígle, které se oni i kapely s vynalézavostí vlastní občanům země reálného socialismu naučili v sebeobraně používat - a nikoli tolerance úřadů. Proti létům 70. musí už i kapela ZUČ /zájmově umělecká činnost/, což znamená kapela čistě amatérská, dělat přehrávky, což se kdysi týkalo jen kapel tzv. poloprofesionálních. K tomu, aby byl koncert kapele povolen, nyní běžně patří i předkládání textů kulturním inspektorům příslušných MNV. Ani tohle nebylo ještě v 70. letech u amatérských kapel běžnou praxí. Pravidlem se stává i to, že kulturní inspektoři ověřují pravost zřizovatele dotazy v místě registrace kapely. /Každý zřizovatel musí svou kapelu nahlásit na příslušném NV, kde kapela dostane tzv. registrační číslo./ Zatím sice existují pořád ještě kapely, které vystupují tu a tam veřejně, i když v případě naprosto poctivého přístupu k požadavkům úřadů by to nebylo možné. Ale to se může rychle změnit. Nový, zdokonalený systém vylučování kapel z veřejné činnosti je na světě. Stačí ostřejší rozkaz k jeho provádění a může začít fungovat naprosto bezchybně.

Praha je již druhý rok polepena plakáty inzerujícími rockové koncerty. Nezasvěcený člověk z toho usuzuje, jak to v tý Praze frčí. /Oficiální propaganda se chlubí: "U nás že je rock zakázaný?"/ Má svým způsobem pravdu. Ve většině krajských a okresních měst se neděje s výjimkami koncertů agenturních profi-souborů, které místní vládci ještě dodatečně kádrují, téměř nic. Pokud se něco děje, tak je to výjimečná událost a po uskutečněném a na mnoha protivenstvích vydupaném koncertu bývá pravidlem, že jediným oceněním práce pořadatelů je "pohovor" s místními orgány StB. Ty nezajímá, zda byl koncert povolen či zda na něm vystupovaly kapely s povolením k veřejné produkci. Koncert rock'n'rollu je pro ně podezřelou akcí vždy.

Praha je polepena plakáty, ale když je člověk začne pozorně sledovat, zjistí, že těch pravidelně vystupujících kapel je dost málo, a díky tomu, že v Praze funguje onen zdokonalený kontrolní systém lépe než jinde, zjistí i to, že jména některých pražských kapel, které může občas vidět a slyšet mimo hlavní město, se na plakátech nevyskytují. O to Prahy-polepení se zatím stará jen určitá část české amatérské rockové scény. Záleží ovšem také na tom, co si kdo pod slovem R'n'R představuje. Komerční využívání rocku šlo v posledních letech tak rychle dopředu, hudební styly se natolik prolínají, že to, čemu se koncem let šedesátých říkalo R'n'R, je dnes běžně využíváno v popu a s opravdovým rock'n'rollem má mnoho kapel společné jen vnější znaky, jakými jsou například instrumentální obsazení a "design" hudebníků. Což v našich poměrech, kde chybí přímý kontakt s tím, co se v této oblasti děje ve světě, mate nejen fanoušky, ale i "kulturní úředníky". Tak došlo k tomu, že kapely, které začaly vznikat začátkem osmdesátých let v Praze i

i jinde v Čechách, byly nesprávně označeny a rozlišovány. Elektrofonická kytara, tento dlouholetý úřední symbol "ideologické diverze", se stala určujícím prvkem v tom, co je a co není R´n´R, místo hudby samotné. A protože si amatérský R´n´R let 70. přinesl do nového desetiletí pověst odbojného či dokonce socialismu nepřátelského fenoménu /underground a pražská alternativní scéna/, svou kvalitou a nekomerčností dokonce i schopnost konkurovat a v mnoha případech i zesměšňovat "státní zaměstnance" hudebních agentur, měla nastupující generace smůlu. Šmahem byla přihozena do stejných vnitráckých šuplíků ke generaci starší. V důsledku toho se také stala objektem jejího zájmu, který vyvrcholil v roce 1983 kampaní Tribuny proti tzv. "nové vlně". Přitom většina tzv. "novovlnných" kapel napadených Tribunou se přímo programově snažila, snad i v opozici proti svým předchůdcům, nemít s tím, co označila mylně jako politiku, nic společného. "Ti starý blbci přece museli dělat do politiky, proč by jinak měli kvůli muzice problémy?" Šlo jim především o to, pobavit své posluchače líbivou, snadno pochopitelnou muzikou. Za normálních okolností by se měly nejlepší z nich stát bez problémů novou krví zkostnatělého a strejčkovskými klany ovládaného masmédiového showbyznysu. A věru by té nové krve bylo už třeba. Z důvodů dříve uvedených se zdá, že k tomu, zatím opravdu velice nesměle, začíná docházet v poslední době. Ano, něco se děje. Praha je polepena plakáty, Ale chybí na nich příliš mnoho jmen, která představují skutečně původní a nezávislý R´n´R. Na konjunktuře se sice mohou sem tam přiživit, ale netýká se jich. Pokud mají šanci v Praze veřejně vystoupit, není počet jejich vystoupení vyšší než v letech minulých. Tak se mi zdá, že v tomhle se změnilo jen jedno. Vzhledem k tlačenici a limitovaným stavům zaměstnanců profi-agentur existuje nejen "neoficiální rocková", ale už i "neoficiální pop-scéna".

Dalším kulotárovým hitem jsou nadšené řeči o dobré úrovni amatérské rockové hudby. Nadšení nad ní mi připomíná nadšení z konce šedesátých let, kdy se hojně psalo a mluvilo o tom, že čs. rock je nejlepší /přinejmenším/ na kontinentě. Rozčarování se dostavilo brzy. Už na druhém beatovém festivalu ukázalo několik kontinentálních kapel, že je všechno jinak. Českých kapel, které by mohly konkurovat /alespoň/ kontinentálním kapelám, bylo vždy jen velice málo, vždy byly výjimkou. A tento stav trvá dodnes. Na tom nemohou nic změnit nadšené řeči v kuloárech ani současný vysoký počet aktivně působících rockových kapel. A už vůbec ne ne-kritika podle hesla: já na bráchu brácha na mne.

V poslední době začala hojně publikovat nová generace /není tím myšleno věkem mladší/ hudebních publicistů. Bohužel, žádný z nich nemá hudební vzdělání. Jejich "kritiky" jsou tedy spíš jakousi zprávou o kapele či jejím koncertě, rozborem dojmů a pocitů, ukázkou kritikova vkusu či zručného pera. Nic proti tomu, ale je to příliš jednostranné. Chybí kritika skutečně odborná!!! Je škoda, že se naši vzdělaní muzikologové tomuto hudebnímu žánru prakticky nevěnují. Většina z nich o tomto dění "v podsvětí" ví velice málo nebo vůbec nic. A pokud vědí, nechtějí si zřejmě pálit prsty, soudě alespoň podle důvěryhodných zpráv o překvapivých a kladných reakcích ve strukturách pracujících odborníků při soukromém poslechu některých nahrávek českého amatérského R´n´R. "Dojmologická" kritika nových publicistů není jen jednostranná, ale především, a to mi vadí nejvíc, je zcela závislá na tom, jak který hudebník či kapela s kritikem vychází. Je to pochopitelné. Svět je malej. Zvláště ten českej rockovej. Všichni se znaj. Je těžké strhat někoho, s kým kritik kamarádí. Je však zbytečné používat v naprosto neodůvodněných případech superlativy. Českému R´n´R tenhle přístup určitě neprospívá. Neprospívá mu ani dlouholetý přístup motivovaný snahou napsat o kapele dobře, protože by se jim to v opačném případě mohlo hodit. Tohle všechno by měl mít člověk na mysli, sleduje-li, jak v oficiálním, tak v samizdatovém tisku články o české rockové hudbě. Musím

konstatovat, že kritika svůj úkol neplní a podává většinou zkreslený obraz o úrovni současného českého rock´n´rollu. A nakonec jednu perličku. Není to tak dlouho, co ztrhal jeden z mladých kritiků J. R. tvorbu slovenské /i české/ pop hvězdy Petra Nagyho. Stal se hrdinou. Ztrhal hvězdu. Úplně zbytečně a navíc přitom použil měřítek, podle nichž se pop kritizovat nedá. Navíc se mi zdá vyloženě trapné kritizovat jen toho, koho smí. Není přece žádným tajemstvím, že některé zasloužilé či dokonce už národní pop-umělce není dovoleno veřejně kritizovat. No, hrdinovi se za to dostalo pozvání do sídla mocného nekritizovatelného "jevanského klanu", který nelibě nese konkurenci,a bylo mu srdečně poděkováno /!/.

Jako celek produkuje současná amatérská scéna širokou škálu stylů od popu až po výboje, o kterých se dá těžko jednoznačně říct, zda se jedná o rock, folk, jazz nebo soudobou vážnou hudbu. Začnu žánry, které jsou komerčně nejúspěšnější. Tím nemyslím vysoké honoráře, ale oblibu u publika. Začnu kapelami, jejichž proklamovaným cílem je především bavit lidi a vytvářet nenáročnou a líbivou muzikou pohodu. Tyhle ambice jsou vlastní kapelám, které se obvykle zařazují pod nálepku nová vlna a heavy metal, i když způsob, kterým tak činí, je značně rozdílný.

N o v á v l n a . S tímhle označením je to dost složité. Termín se začal používat v anglo-americkém popu koncem 70. let /New Wave/ a označoval nastupující post-punkové kapely. Zpočátku, než byly pohlceny show-byznysem, produkovaly dosti zajímavou a nekomerční muziku. Jenomže jejich zkomercionalizování bylo tak rychlé, že používat tento termín ve smyslu označujícím nekomerční muziku se brzy stalo anachronismem a termín se začal používat ve smyslu generačním. Nová vlna - nové tváře v pop music. Kapely, které především v Praze začaly vznikat v první polovině 80. let, navázaly již jen na tvorbu zkomercionalizované New Wave. To však nevadilo tomu, aby fanoušci /a StB/ díky zpožděnému přísunu informací nepovažovali tyto kapely za objevné a progresívní seskupení, v čemž je utvrdila i kampan Tribuny. Svou roli v tom sehráli i publicisté, kteří na přelomu 70. a 80. let zcela nesmyslně označovali některé z alternativních kapel názvem nová vlna. Jako už tolikrát v českém rock´n´rollu došlo k matení pojmů a česká nová vlna, pro kterou je toto označení ve smyslu generačním zcela na místě, se stala podobným omylem,jako byl začátkem desetiletí jazzrock, který byl obecenstvu předkládán jako čistá, progresívní a další vývojová fáze rockové hudby. Tenhle omyl se začíná vyjasňovat až v poslední době. Kapely české nové vlny hrají zkrátka pop. Jejich tvorba se opírá především o anglo-americkou pop-produkci. Produkují jakousi univerzální světovou pop-music, kterou můžete slyšet ze všech možných radiových stanic. To neznamená, že by nedokázaly vymyslet stejně dobré písničky jako jejich kolegové ve světě. Myslím, že kdyby se pohybovaly dejme tomu v anglo-americké oblasti a měly srovnatelné podmínky k práci, jejich písničky by se jistě objevovaly na vyšších místech hitparád. Odhlédnuto od podmínek k práci, posuzujeme-li tvorbu našich a anglo-amerických kapel čistě podle nahrávek, musí každý soudný člověk uznat, že srovnatelná úroveň je zatím snem. To ale neplatí v případě srovnání s naší masmédiovou pop-music. Amatérské pop kapely jsou nápaditější, přesvědčivější a mnohdy je i jejich přístup profesionálnější. Nejmarkantněji se převaha amatérských kapel projevuje v textech. Ty nejsou jen doplňkem, ale rovnoprávnou složkou produkce. I když jsou autocenzurovány, mají daleko k vesměs bezobsažné, nic neříkající a stupidní masmédiové new speak. Zachycují sice opatrně, ale celkem přesně realitu. Tedy žádný požadovaný pseudooptimismus, nadšení nad reálným socialismem či přeslazené milostné rýmovačky nebo v případech tzv. "angažovaných písní" smutek nad utrpením černochů v Jihoafrické republice. Místo toho spíš nostalgie. A to bude pravděpodobně jeden z důvodů, proč tyto, muzikou nijak zvlášť provokující kapely byly napadeny Tribunou, proč k jejich jistému "zlegalizování" dochází až v posledních dvou letech; a proč se jména kapel HUDBA PRAHA /dříve Jasná páka - natáčí LP

u Pantonu/, PRECEDENS /letos vydal 1. LP u Pantonu/, LAURA A JEJÍ TYGŘI /vydání desky se připravuje/, DYBBUK /nedávno vydala tahle holčičí kapela SP/, BABALET /tento rok zprofesionalizován/, DR. MAX /letos vydaná LP/ a některých dalších objevila tak pozdě ve vybraném seznamu kapel, pro které smějí hlasovat účastníci ankety o "Zlatého slavíka". Nakonec bych se chtěl zmínit o skupině GARÁŽ. V současnosti je to jedna z nejpopulárnějších kapel, kolem které je pořádně živo, o které se v kuloárech hodně mluví a o které napsal její kritik J. Vlček, že se jedná o "nejvýznamnější amatérskou rockovou skupinu 80. let". Bylo by dost smutný, kdyby tomu tak skutečně bylo, ale Vlčkovo nadšení pramení spíš z toho, že vedoucí kapely je jeho dobrým přítelem, a potvrzuje to, co už jsem jednou řekl, totiž to, že kritika je více ovlivňována osobními vztahy než objektivním pohledem. Proti kapele samé i její muzice vpodstatě nic nemám. Jedná se o průměrnou amatérskou kapelu, která produkuje jednoduché rockové písničky, ideově ovlivněné Velvet Underground a Lou Reedem, jehož hlas zpěvák napodobuje. Instrumentální zdatnost hudebníků je ucházející. Čemu stále nemůžu přijít na chuť, jsou texty. Připadají mi naprosto bezobsažné, což může být koneckonců záměrem. Charakterizoval bych je jako linguafonickou linku, jejíž jednotlivá slangová slova spolu příliš nesouvisejí a mají za účel evokovat náladu, díky které, spolu s designem hudebníků, je kapela označována za nejameričtější českou kapelu. Kdysi napsal jeden kritik o Lou Reedovi, že se "na rozdíl od Nico stal hvězdou, protože ztělesňuje přesně tu ideu zkaženosti, kterou jsou lidé ještě ochotni akceptovat. či ji dokonce shledávat zábavnou". Myslím, že právě v tom je nutno hledat kořen popularity Garáže především u pražského snobského publika. Hodně lidí říká, že kapelu bere, protože je upřímná a na nic si nehraje. Nemyslím, že je to tak. Kapela si na něco hraje. Její image je založena na oné ohraničené "ideji zkaženosti". Kapele se dobře daří balancovat na pomyslné hranici "oficiální" - "neoficiální". Kdyby se kapela stala příliš "oficiální", ztratila by své publikum, kdyby se stala příliš "neoficiální" a nemohla vystupovat veřejně, ztratila by je taky. Na to komunikovat s publikem jen prostřednictvím nahrávek nemá. Její síla je v živém vystoupení. A pak. Publikum chce svou hvězdu. A aby se kapela stala hvězdou, o což také jde, musí mít publikum možnost pravidelně ji vidět na vlastní oči. Ne náhodou jsem napsal jenom vidět. Myslím, že v tomto případě je vidění skutečně důležitější než poslouchání. Tento rok se vedoucímu kapely povedl riskantní, ale o to úspěšnější producentský tah. Angažoval do kapely undergroundovou legendu Mejlu Hlavsu /jinak vedoucího PPofU/. Okruh fanoušků kapely se tím podstatně rozšířil. Byl jsem na jednom z prvních vystoupení s novou hvězdou kapely. Vidět po letech na veřejném koncertě živýho Mejlu je zážitek. Po dlouhé době jsem z koncertu skupiny Garáž odcházel spokojenej. Mejla je osobnost, jakých má naše rocková scéna málo. Na nic si nehrál a póza ostatních hudebníků /zlejch mužů/ se vytratila doprázdna. Dědek zkrátka ukázal mladíkům v kapele, v čem je ona nedefinovatelná síla rock´n´rollu. Mejlův pracovní poměr je však časově limitovaný a myslím, že po jeho odchodu popularita kapely podstatně klesne, i kdyby její "kritik" psal, že se jedná o nejvýznamnější kapelu 80. let do každého čísla Melodie.

H e a v y m e t a l . Narozdíl od novovlnných kapel, jejichž koncerty navštěvuje mládež /většinou středoškoláci/ kolem dvacítky a výše, heavy metal je hudbou pro nejvděčnější a nejtemperamentnější publikum. Obdivovatelem heavy metalu je především adolescentní mládež, z největší části mládež učňovaská. I v našich podmínkách se ukazuje, že je něco na tom, když v Anglii někdy tomuto stylu říkají Working Class Rock. Svým způsobem je pro mne překvapením, že u nás dostal zelenou - i když zatím by bylo přesnější říct jen oranžovou. Mé překvapení nepramení z toho že by se "metálisti" projevovali nějak kriticky či dokonce opozičně. Právě naopak, jejich texty jsou nejvíce podobné tomu, co se na lidi řine z rádia a televize. Ve většině případů jsou ochotny ke "konstruktivní" spolupráci a nedělá jim žádné potíže vystupo-

vat na různých festivalech politické písně se snahou dokázat, že rock´n´roll je hodnej a zaslouží si "oficiální" uznání. Z týhle branže odchází také nejvíc hudebníků do různých doprovodných kapel masmédiových hvězd. Prodejní chlapíci, řekl by někdo. Jenomže nic není tak jednoduché a zvlášť u nás ne. I heavy metal má své osobnosti a zaryté rockery, kteří se té své muziky a s ní spojené koncertní exhibice nehodlají vzdát za žádnou cenu. Pro "metálisty" byla hudba vždycky důležitější než texty, které jsou jen jakýmsi vedlejším produktem, který má umožnit expresívnímu zpěvákovi zapojení do celkového agresívního zvuku kapely. Právě muzika, spojená s chlapácky drsným a expresívním vystupováním, byla zřejmě hlavním důvodem, proč tyhle kapely čekaly na své "zoficiálnění", skryté před zraky širší veřejnosti, na vesnických tanečních zábavách a o současných velkých koncertech /např. v Lucerně/ jen snily. No, v každém případě se trpělivé čekání na slávu vyplatilo. Úřady /a doufejme i StB/ konečně poznaly, že z tohodle mráčku nezaprší a že "metálisti" jsou vhodným objektem "východogermanizace". A tak se jména jejich skupin - které lze mimochodem srovnávat s evropskou špičkou - DIVÁ BÁRA, ARAKAIN, HEVER, TITANIC, VITACIT, VISACÍ ZÁMEK atd. - spolu s kapelami nové vlny nejvíce zasloužily o plakátové Prahy-polepení.

Ze sociologického hlediska se mi zdá zajímavé, že heavy metal i atmosféra koncertů jsou jakousi anachronickou připomínkou atmosféry šedesátých let. Proto občasná návštěva koncertu některé z jmenovaných dobrých kapel snadno přivede do varu i postaršího rockera. Oblbován dunivým a rychlým rytmem /heavy metal se vyvinul z těch rychlejších skladeb hard rockových skupin a punk rocku/, nabustřeným zvukem kytar a expresívním jekotem zpěváků - textům není rozumět, tak nekazí dojem - pohledem na adolescenty, který řáděj "v kotli" a vytvářejí svejm hvězdám výbornou atmosféru, vzpomíná proplešatělý rocker s dojetím na své mládí /třeba na koncerty Flamenga/, konzumuje show a nechává se tím vším unést z reálu do jiného světa. Jistě je to lepší než drogy, jejichž nebezpečné rozšiřování mezi mládeží možná patří k důvodům, proč se úřady rozhodly "hevoš" tolerovat a nabídnout tak mládeži drogu méně nebezpečnou.

Včera jsem si přečetl Melodii /11-87/. Byla plná neuvěřitelně přiblblýho psaní o rocku. Jako by potvrzovalo moji teorii dekád ve vývoji českého rock´n´rollu. Teorie je ověřená léty šedesátými a sedmdesátými, doposud se jí nevzdaluje ani vývoj v letech osmdesátých, spočívá na třech principech. Na přelomu či začátku desetiletí dochází k represívním opatřením, která přerušují přirozenou kontinuitu vývoje. Po krátkém období klidu se opět začíná něco dít. Objevují se nové kapely, které jsou narozdíl od těch, které přežily z let minulých, nějaký čas tolerovány. V druhé polovině /přesněji polovině poloviny/ dekády začíná "uvolnění", konají se koncerty, o rocku se dokonce píše v masmédiích. Ale s tím, jak se blíží konec dekády, začíná přituhovat a vše se opakuje. Samozřejmě že úplnou platnost této teorie narušují některé výjimečné případy, ale domnívám se, že v zásadě platí.

Čtení Melodie mi připomnělo, že jsme v "polovině poloviny" a o rocku se píše. Optimismus publicistů ze stránek doslova vystřikuje. O letech minulých se však mluví opatrně. Stejně jako kdysi. Před desíti lety se protirockové perzekuce odbývaly tvrzením, že o rockovou hudbu přestal být zájem. Teď jsem se dočetl něco v tom smyslu, že po letech, kdy se o rocku psalo špatně, se smí psát zase dobře. No tak tedy hurá! Nějak se nám to v těch minulých letech zašmodrchalo, nikdo a žádná organizace se mu nevěnoval /JS byl podle autora asi Spolek přátel žehu a StB je asi sňatková kancelář/. Ale to nic, už je zase dobře. Je jasný, že pravdu o tom, co se skutečně dělo a kdo je za to zašmodrchávání zodpovědný, by v Melodii neuveřejnili ani v současné "liberalizační"

etapě vývoje naší soc..., ale v tom případě by se měl publicista zmínek o minulosti vzdát, minulost ignorovat a nepřispívat k neurčitému mlžení toho, co bylo. Jsem přesvědčen nejen o tom, že se jedná o porušení novinářské etiky /vědomé zamlčování a zkreslování/, ale především o tom, že takovéhle "politika" se nevyplácí, naopak v případě nutnosti zase něco zašmodrchat přispívá k bezstarostnosti "šmodrchů".

Publicista jásá nad tím, že máme Rockfest, i když k němu má některé nepodstatné výhrady. Není mezi publicisty výjimkou. Tento kuloárový hit č. 3 - máme Rockfest, všechno je dobrý - vyznávají snad všichni. Těžko se tomu divit. Dost z těch, kteří nyní publikují v masmédiích, si po letech práce za "děkuji" může psaním nejen něco přivydělat, ale i - a to bude asi podstatnějším motivem - proslavit ještě více své jméno. Touhou po slávě a uznání se většina z nich nijak neliší od těch, kteří chtějí slávu a uznání získat na jevišti. Proč nad Rockfestem nejásám já, vysvětlím v následujících řádcích. Nejprve k jeho vzniku. Uspořádání bylo přikázáno ministerstvem kultury. Zvláště během posledního sjezdu Jejich strany se ukázalo, že mezinárodní pověst Československa je neúnosně špatná, nejen jako potlačovatele rocku a jazzu. Rockfest měl této kritice pomoci čelit. Ale strana myslela především na budoucnost. V červnu 1986, kdy se první ročník tohoto Markem nazvaného "Potěmkinova festivalu" konal, muselo být na MK známo, že konečné řešení otázky Jazzové sekce je na spadnutí. Rockfest měl tedy nejen vylepšit pověst režimu, ale především se měl stát zbraní, která měla tlumit a zneškodňovat očekávané protesty ze zahraničí. Proto ten obrovský zájem pořadatelů /jejichž producenty se bohužel stali i někteří dosud nezkompromitovaní publicisté/ o to, aby na festivalu vystoupilo co nejvíc skupin - dokonce i co nejvíc těch "divných". Začalo nechutné nahánění kapel, které byly dosti direktivně vyzývány k účasti, přičemž se někteří z producentů nestyděli používat tak špinavé triky, jakými bylo např. slibování účasti kapel či hudebníků, jejichž nezájem o účast byl znám, ale jejichž vystoupení bylo podmínkou pro účast kapel jiných. Většina ze zkušenějších rockerů totiž cítila, že celá akce smrdí,a váhala. Někteří se dokonce pokoušeli domluvit mezi sebou a využít toho, že tentokrát jsou po letech, kdy jim byl život všelijak znepříjemňován, o vystoupení více či méně direktivně žádáni - a že jsou to tentokrát státní orgány, které mají zájem na tom, ukázat, že je všechno v pořádku. Chtěli dát najevo, že náhlé zlaskavění "přísného strejdy" neberou, že nic není v pořádku a problémy existují, že je jich hodně a Rockfest na tom nic nezmění. Nic z toho nebylo. Buď zvítězila touha po slávě, jiní si zase mylně mysleli, že vystoupení na Rockfestu pomůže jejich činnost nějakým způsobem legalizovat,a jen málo z nich si tuto "poctu" odřeklo. Myslím, že je to škoda. Podobná příležitost se nebude hned tak opakovat. Již druhý ročník ukázal, kam Rockfest míří. Byla pořádána předkola, z kterých se měly kapely do Paláce kultury prosoutěžit. "Že aby jako ta úroveň byla lepší." Hm. Asi vidím všechno černě. Jsem zkrátka nedůvěřivý, a tak si myslím, že předkola mají jeden účel. Vyloučit z účasti ty nevhodné nehodné. Zpočátku se to asi nebude brát moc přísně. Ale jen co bude dostatek "zvýchodogermanizovaných" kapel, které by dokázaly zaplnit program tohodle monstrpodniku. Letošní podzimní předkola na Rockfest č. 3 dávají tušit, že nedůvěra a pesimismus je oprávněný. V jednom krajském městě se snažila do předkola vetřít /podvodem - svou místní příslušností spadala do předkola jiného/ jedna z kapel, které vystupují převážně na soukromých akcích. Měla smůlu. V porotě seděli mimo jiné i mládeži v onom krajském městě dobře známí příslušníci StB, kteří byli o kapele informováni. Kapela nevystoupila. Její snaha však pomohla potvrdit to, co dost rockerů ví nebo zatím jen tuší. Na Rockfestu nespolupracují jen kulturní instituce! Rockfest má před sebou jistě další slavné ročníky, o kterých budou publicisté hojně psát. Kapel toužících po slávě, ochotných se přizpůsobit, bude vždycky dost. Ale jásat není nad čím. K čemu je jeden, byť rozsahem obrovský festival, když normální a všední hudební život, dá-li se to tak vůbec říct, exis-

tuje v malé míře jen v Praze? K čemu je festival zvaný reprezentativní, když si na něm sice mohou zahrát i některé "divné = nepovolené" kapely, které po zbytek roku svými soukromými koncerty, bez nichž by si zahrály velice málo, riskují obvinění z výtržnictví? A konečně, k čemu je festival, jehož producenti tvrdí, že na něm mohou hrát skutečně všechny kapely, které jsou kvalitní, když všichni vědí, že to není pravda. Takovej festival je jednoduše řečeno na hovno.

Daleko důležitější než celej Rockfest je podle mne něco jiného. Během několika posledních let se podařilo vybudovat nezávislé struktury, kde se dá hrát bez papírů, povolovaček a celého toho byrokratického kolotoče, který je potřeba k veřejnému vystupování. Důležité je, že se už nejedná jen o ojedinělé dění. Těmito strukturami mám na mysli zvýšený počet koncertů v soukromí a masové rozšíření kazetových magnetofonů, s kterým je spojena nezávislá distribuce nahrávek. Soukromé koncerty jsou sice stále objektem pozornosti StB, ale zdá se, že je jich už tolik, že StB nestačí všechno zvládnout, a za druhé i pořadatelé těchto koncertů se poučili a dokáží koncerty připravovat v daleko větší tajnosti, než tomu bylo dřív. I pro tu nejzakázanější kapelu by nemělo být v současnosti problémem odehrát průměrně 10 koncertů do roka. Samozřejmě za předpokladu, že dokáže držet jazyk za zuby a nechlubit se před kamarády, kdy a kam jede hrát.

Nezávislá distribuce nahrávek zase umožňuje splnit odvěký sen českého rockera - vydání LP - bez přizpůsobování se požadavkům kulturní politiky státu. Úplná novinka to jistě není. "Plastici" zvolili tuto pro ně poslední možnost formy komunikace s posluchači již dávno. Ale ani "Plastikům" se nepovedlo vyřešit tuhle záležitost tak, aby se nahraná cívka stala konečným produktem. To znamená, aby produkt měl obal a další textové přílohy, běžné u gramofonových desek. To vše umožnily v plné míře až kazety. Drahé a nespolehlivé cívkové magnetofony zn. Tesla byly během první poloviny 80. let nahrazeny sice stejně drahými, ale spolehlivými a kvalitními kazeťáky z dovozu. Nepříjemná a zdlouhavá manipulace s cívkami byla nahrazena jednoduchou manipulací s kazetami. Pokud někdo pochybuje o tom, o jaký pokrok šlo, ať zkusí na třech v Česku běžných cívkových Tesla magnetofonech rozehrát 100 kopií na běžně dostupné pásky /začátkem 80. let byl navíc podstatně omezen dovoz kvalitních pásků ze Západu/ a pak to samé zopakovat s kazeťáky. Rozdíl jak v délce a namáhavosti práce, tak v kvalitě kopií přesvědčí každého pochybovače. Přibližně od roku 1983 existuje několik nezávislých kazetových firem - za oponou nazývané "indies" neboli "independent labels", které buď přímo produkují nebo jen distribuují nahrávky rockových, ale i folkových a jazzových skupin či osobností. Některé z nich mají ve svém katalogu více než 100 původních, produkčně zpracovaných titulů. Je pravděpodobné, že současné namlouvání amatérských kápel "oficiálními" gramofonovými firmami je mimo jiné způsobeno i tlakem "nezávislých". Někdo si možná všimnul, že větší část téhle muziky si žije svým - Lenin s náma a zlý pryč - dokonce nezávislým životem a na kulturní politiku státu zvysoka kálí. Škoda že v současné době vypadává dost kapel ze hry, na které se jinak podílejí kapely všech žánrů. Dost z těch, na které se usmála "východogermanizace", je přesvědčeno, že k námluvám "oficiálních" gramofonových firem dojde i v jejich případě - což je, zdá se, pravděpodobné, a vydáním LP nezávisle by přišli o výsledek náluv, o smlouvu na LP. To a hlavně technické a finanční obtíže činnost nezávislých forem přece jenom podstatně komplikují. Nemohu si pomoct, ale kdyby dotace vrážené do firmy "Šafrán" byly věnovány na podobnou činnost doma, mohly by být výsledky práce indies daleko lepší a smysluplnější.

Teď k soukromým koncertům. I když vystoupením na nich si zpestřují svoji koncertní činnost už i kapely "oficiální", většinou na nich vystupují, jak bych tak řekl, specialisté. Pro jejich označení mne napadá jen jeden termín - / p o s t / u n d e r g r o u n d .

Proč? Jejich tvorba v drtivé většině vychází z tvorby oné, kdysi tak Hutkou nazvané "Magorovy militantní party". I design hudebníků se příliš nezměnil. Hodně dlouhý vlasy a vousy pořád ještě frčej. Texty jsou sice upřímně míněny, ale přesto ve většině případů jsou jen slabým odvarem toho, co slyšíme na nahrávkách undergroundu 70. let. Instrumentální zdatnost je obvykle slabá, tvorba málo nápaditá. Vystoupení kapel působí jen málokdy přesvědčivě. Na tom bohužel nemění nic to, že se jedná o často radikální /někomu to ovšem stačí/ a dobře míněné pokusy vyrovnat se nějak s odmítaným reálným socialismem. I v této sféře chybí opravdu poctivá kritika, a tak si mnoho kapel upřímně myslí, jak dělá všechno dobře. V žádném případě ale nechci tyhle kapely zatracovat. I tento žánr má svou špičku, která snese srovnání s tím nejlepším, co produkuje český rock'n roll, a která by bez tohoto podhoubí nemohla vyrůst. O hudbě by se mohlo říct, že je jistým druhem folkloru. Většina kapel nepochází z velkých měst. Pro jejich členy je big-beat koníčkem, kterému se věnují čistě amatérsky, bez větších ambicí a který jim pomáhá odreagovat se často po fyzicky namáhavém zaměstnání. Akordeony či trumpety dědů nahradily elektrické kytary a bicí soupravy. Vím o dvou výjimečných kapelách tohoto žánru. POSÁDKOVÁ HUDBA MARNÉHO SLÁVY potvrzuje pravidlo o instrumentální nezdatnosti kapel postundergroundu. Jsou v ní velmi dobří instrumentalisté a kapela je výborně sehraná, vynikající jsou i texty. Kapela sama označuje svoji muziku jako "valašskej big-beat" a mám za to, že se nemýlí. Dosud jsem neslyšel žádnou naši rockovou kapelu, které by se podařilo skloubit zvuk rockové kapely s folklórem jako v tomhle případě. Je to naprosto nenásilné, a pokud bych chtěl tuhle nenásilnost s něčím srovnat, napadá mne jen Allan Stiwel nebo některé irské a welšské rockové kapely. Druhá výjimečná kapela vydala jednu ze svých kazet pod názvem É UCHO AKORD DEBIL BAND. Co se týká instrumentální zdatnosti, je přesným opakem Posádkové hudby... Kapela přesvědčivě ukazuje, že v některých případech to nemusí vadit. Její koncerty i vydaná LP jsou zážitkem. Z minima instrumentální zdatnosti těží kapela maximum díky promyšleným aranžím. Výborné naivistické a černým humorem kořeněné texty z ní dělají exportní vzorek maloměstského folku 80. let. Neméně odzbrojující je i jistá naivní upřímnost a radost, s kterou vám kapela svoji tvorbu předkládá, jedno zda se jedná o živé vystoupení nebo nahrávku.

Častým hostem soukromých koncertů je i p u n k - r o c k . Je až s podivem, kolik punkových kapel se během posledních let objevilo, kdávno po tom, co punk v zemích svého vzniku téměř vymřel. Ani tyhle kapely, hrající styl vyšlý z módy, většinou nepocházejí z velkých center. Skupiny FPB, HRDINOVÉ NOVÉ FRONTY, RADEGAST, OJ!OJ! HUBERT MACHÁNĚ a další, které tvoří to lepší, co český punk nabízí, jsou toho důkazem. Hudebně toho moc nového nepřinášejí a není se čemu divit. Pravej punk je zakonzervovanej styl, na kterým se dá něco měnit jen těžko. A taky jde o něco jiného. Jde o to šokovat, leckdy za každou cenu. Punk není jen muzika, ale i kult, který se vyznává nejen hudbou, ale i oblékáním a drsnou, zlou image. To vše má přesvědčit okolí, že "punkýši" jsou nejzlejší, nejotrlejší a nejcyničtější muži českého rock'n rollu. Jenomže ve většině případů je to jen hra. Jenom a pouze hra. Když se s těmahle "ostrejma" chlapíkama dáte do řeči a vydržíte úvod, v kterém se vás snaží přesvědčit, že svou image berou smrtelně vážně, zjistíte, že jsou to obyčejný mladý kluci, snící o slávě a velkejch koncertech /i když na to jako kašlou/ a že jejich opravdové názory jsou leckdy daleko konformnější než vaše. Tohle všechno ale nechápe nebo nechce pochopit StB, která si z punku, jako předtím z jiných hudebních stylů, vytvořila prvořadý objekt svého zájmu. Je to logické. Proti vousatým a vlasatým rockerům dřívějších let musí připadat estébákům rozcuchaný,

zmalovaný, sichrhajckama prošpikovaný a provokativně se chovající punk jako ztělesnění kontrarevoluce. Pro ty chytřejší a méně paranoidní fízly je punk zase vhodným objektem k tomu, aby se protokoly zaplňovaly hlášeními a mohly vykazovat nahoru intenzívní činnost při ochraně socialismu. Punkové jsou většinou dost mladí, nezkušení, při výslechu toho spoustu nažvanějí, a tak se může fízl z "protipunkového komanda" celkem snadno dočkat povýšení a vyššího platu. S pobavením jsem četl v poslední době některé články v samizdatových či exilových periodikách, v kterých se jejich pisatelé snažili punku přiřknout roli jakéhosi opozičního předvoje českého rock´n´rollu. Je to zcestné a vnitráckému myšlení podobné uvažování, které prozrazuje jedno - a sice to, že pisatelé vědí o českých punkýších prdlajs. Ale to jsem odbočil. Absolutní špičkou mezi našimi "punkýši" je podle mého názoru kapela UŽ JSME DOMA. Podařilo se jí něco, co jsem pokládal za nemožné. Posunula punk hudebně dál. Dlouho jsem uvažoval, jestli je to, co kapela hraje, ještě punk. Kapela prokládá klasický punkový rify zvláštní, ale stejně agresívní a naléhavou muzikou a dociluje tím toho, že kapelu berou, jak tvrdí punkýši, tak příznivci experimentální a původní rockový muziky. Je důkazem toho, že se nevyplácí o jakémkoliv hudebním stylu tvrdit, že je už jenom konzervou. Každá konzerva se dá totiž otevřít. Už jsme doma by se dali bez obtíží přiřadit ke kapelám, které představují v českém rocku to nejpůvodnější, ke kapelám, jejichž styl je těžké jednoznačně určit, jejichž hudba bývá pro většinu rocku znalých fandů překvapením, protože v ní nalézají něco nového, něco, co dosud neznali. Kazety s hudbou těchto kapel zvedly zájem /a to nejen za oponou, ale i v zemích východního bloku/ o to, co se v této oblasti u nás děje. Koncem 70. let se pro tyto kapely začal používat název "alternativní" a myslím, že sedí dodnes, i když jeho význam rozšířím o kapely, které by byly v minulosti označovány jinak. Pro užití tohoto názvu je pro mne podstatná snaha po původní tvorbě, snaha po tom, dělat rock´n´roll jinak. A nebo jednodušeji řečeno, jedná se o kapely soustředěné kolem výrazných osobností českého rock´n´rollu, které se nevejdou do žádných dosud vyjmenovaných "škatulek". Podle jeho názoru jsou kvalitativní špičkou ledovce nazývaného český rock´n´roll a jejich tvorba již v několika případech dokázala ovlivnit i kapely pocházející ze zemí rockových "klasiků".

A l t e r n a t i v n í r o c k o v á s c é n a . Začnu v Praze, kde se česká alternativní rocková muzika začátkem 70. let zrodila, a to kapelou služebně nejstarší. Její zařazení mezi "alternativní" vyvolá u skalních "androšů" nepříznivou odezvu. Touto kapelou je jediný přeživší pohrobek undergroundu 70. let PLASTIC PEOPLE OF THE UNIVERSE. Historii kapely, která je myslím dobře známá, odbydu jedinou větou. Je to kapela, na které byly vyzkoušeny všechny ze širokého rejstříku represívních opatření, používaných k potlačování svobodné umělecké tvorby. A přece je to kapela, která dosud žije. Letos se "Plastici" postarali o největší senzaci v kuloárech českého rocku. Po několika letech měli opět koncertovat před živým publikem. Ne v soukromí, jak bylo před lety v jejich případě nutností, ale veřejně a koncerty se měly odehrát v prominentních pražských sálech. Kapele se podařilo sehnat zřizovatele a papírově tedy nic nemělo bránit obnovení jejich koncertní činnosti. Dokonce i na "Baržáku" jim prý bylo řečeno, že proti jejich koncertování nejsou námitky. Vypadalo to tak nadějně, že jsem tomu neuvěřil. Premiéra se měla konat v klubu "Na Chmelnici", který je jediným stálým centrem rockové hudby v Praze. Možná by byla jistá naděje, kdyby se podařilo premiéru udržet alespoň trochu v tajnosti. Ale to asi nebylo v případě "Plastiků" možné. Zpráva o chystané premiéře se rozletěla bleskem po celé republice. Klub by musel být nafukovací, aby se tam vešli všichni, kdo chtěli být při tom. Byl jsem přesvědčen, že i kdyby skutečně nebyly ze strany úřadů námitky - tomu samozřejmě nevěřím, tak by cukly již jen ze strachu před očekávanou koncentrací fanoušků kapely. Ušetřil jsem si díky své nedůvěře nervy se sháněním vstupenek. Koncert se samozřejmě nekonal a nakonec se ukázalo, že už v době, kdy hod-

nej strejda na "Barťáku" tvrdil, že nejsou námitky, jinej strejda úspěšně tlačil zřizovatele ke zdi, aby "Plastikům" zrušili zřizovatelskou smlouvu.

Několik dní po premiéře "Na Chmelnici" si měli "Plastici" vybojovat účast na Rockfestu v konkurenci několika "metálových"a "novovlnných" kapel na předkole v Lucerně. Tam jsem šel hned z několika důvodů. Zaprvé se producenti Rockfestu vytahovali, že kapelu vystoupit nechají i přes žákaz,a ostatní ten den vystupující kapely se zase vytahovaly, že když nevystoupí "Plastici", nevystoupí ani ony. Nejsem tak naivní, abych tomu věřil. Kolem českého rock n rollu se pohybuju dost dlouho na to, abych věděl, že solidarita je jednou z posledních věcí, kterou v něm může člověk nalézt. Byl jsem však zvědavej, co zbyde z vyhlašovaných akcí solidarity. Nezbylo nic, zrovna tak jako z toho, když některé kapely letos vyhlašovaly, že nevystoupí na Rockfestu na protest proti věznění Karla Srpa. Ale možná se mýlím, posuďte sami. Většina kapel v Lucerně ten večer věnovala písničku kapele, "která zde měla hrát". Obecenstvo jásalo, všichni věděli, o jakou kapelu jde, z vystupujících se stali "unsere einheimischen" a vlastně je to nic nestálo. Kdo by jim dokázal, jakou kapelu měly vlastně na mysli? Bylo mi z toho šoufl, a tak jsem z rozjásaného a tajných plného sálu Lucerny odešel, abych si spravil náladu alkoholem.

Poslední nahrávku vydali "Plastici" pod názvem "Půlnoční myš" v roce 1985. Ve srovnání s celou řadou jejich nahrávek působí nejslabším dojmem. Podotýkám, že ale nejde pod určitou velmi slušnou kvalitativní mez. I poměrně krátká délka nahrávky jako by naznačovala, že kapela a především její šéf a skladatel Mejla se pokouší odbočit ze zavedené cesty. Snad k tomu přispěje i současné Mejlovo hostování s Garáží i Honzou Brabcem vedený oddechový VELVET REVIVAL BAND. No uvidíme. Věřím tomu, že se to Mejlovi i celé kapele podaří. Ale i kdyby pokračovali v tom, co dosud dělali, nijak by to nevadilo. Vždyť si svou cestu vyšlapali koneckonců sami.

Dalším pohrobkem, tentokrát tzv. "pražské alternativní rockové scény 70. let", je MCH BAND. A tady bude asi potřeba trochu vysvětlování, protože budete-li chtít navštívit koncert MCH Bandu, tak se vám to s největší pravděpodobností nepodaří. Kapelu vede a skládá pro ni muziku bývalý vedoucí nejpopulárnější "alternativní" kapely konce 70. let EXTEMPORE. Poté, co rozpustil na podzim roku 1981 tehdejší sestavu kapely, čistě z důvodů uměleckých, po tom, co se nedlouho na to objevilo Extempore na pověstném "Trojanově seznamu" zakázaných kapel, kterým byl prakticky likvidován pražský amatérský rock n roll té doby, a po tom, co postavil kapelu novou a krátce na to zjistil, že i její název se objevil na černé listině, koncertuje sice dál, ale téměř vždy pod novým názvem. Navíc nemá MCH Band pevné obsazení, každý rok probíhají podstatné změny v sestavě a i to přispívá k zmatku kolem této kapely. Jediná možnost, jak tuhle záhadu rozplést, je sledovat produkci "nezávislých firem". Pravidelně /od roku 1982/ je název MCH Band používán jen pro tuto vydavatelskou činnost.

Pro širší obec fandů se stala kapela legendou /ti mladší ji neznají vůbec/, o jejíž existenci svědčí především vydávané kazety /zde pokračuje Chadima v tradici Extempore - každý rok nový program a 1 LP nebo 2 LP zachycující dvouleté snažení/ a občasné zprávy, že někdo někde kapelu viděl a slyšel na vlastní uši. Přes velký počet vydaných "desek" - od r. 82 se jedná o tři LP a dvě 2LP, zatím nemá tvorba MCH Bandu přes jisté výkyvy klesající tendenci. Pravděpodobně za to vděčí neustálým personálním změnám. Díky tomu je také těžké pokoušet se popisovat hudební složku tvorby kapely. Jednotlivé tituly se od sebe liší nejen instrumentací, ale i výrazem. Jen jedno je snad spojuje - od roku 83 kapela téměř výhradně užívá texty Ivana Wernische. V současnosti hraje na koncertech a k natáčení připravuje tzv. "německý program", který způsobil nejen rozpaky v řadách fanoušků, ale i jejich odliv. Proč? Ivan Wernisch píše stejně dobře česky jako německy. Problém je v tom,

že pokud česká kapela zpívá anglicky, berou to fandové jako naprosto přirozenou věc. Ale texty v němčině? V tom je nutno hledat i základ zcela nesmyslných, ale o to víc nebezpečných drbů, že Chadima začal propagovat fašismus. Proč se MCH Band rozhodl takhle riskovat přízeň svých fanoušků, mi zatím není jasné, i když věřím, že to má hlubší smysl.

Poslední z "déle a stálesloužících" pražských kapel jsou PSÍ VOJÁCI. I oni se ještě koncem 70. let stačili ocitnout na "Trojanově listině", ale i oni pokračovali dál. Stačili také ještě vystoupit na posledních PJD, kde patřili k novým, senzačním objevům. Na to, jak vyzrálou tvorbou se tehdy prezentovali, byli až neuvěřitelně mladí. Očekával jsem, že kapela půjde umělecky rychle nahoru, ale když jsem je po dvou letech slyšel, byl jsem zklamán. V jejich tvorbě se za ty dva roky nic podstatného nezměnilo. A mám dojem, že je tomu tak i dnes, kdy je kapela podobným kultem jako např. Garáž. Možná je to tím, že jsem přesvědčen, že kapela má na víc, a tak to víc od ní chci. Vadí mi, že i po letech nemělného obsazení působí nesehraně, a zdá se mi, že by nevadilo, kdyby se v kapele našel někdo, kdo by rozevlátého Filipa Topola - vedoucího a zakladatele kapely - donutil, aby svý dobrý nápady dotáhl do konce. Chybí mi tu zkrátka víc poctivějšího přístupu k muzice. Jako by se kapele spoléhala, že mezi slepými bude jednooký vždy alespoň vicekrálem. V tom koneckonců není mezi amatérskými kapelami výjimkou. Ovšem tyhle výtky nic neměnní na tom, že Psí vojáci patří ke špičce alternativní scény a že se jedná o jednu z mála kapel, jejíž koncerty mají atmosféru, kterou jim může leckdo závidět.

Nakonec jsou tu ještě dvě osobnosti staré alternativní scény, které se po určité pauze znovu vynořily. Jednou z nich je Pavel Richter. Bývalý vedoucí skupiny ŠVEHLÍK a v roce 83 zakázaného bandu MARNO UNION. Poté se stáhl se svou home-made-music zcela do ústraní a spolupracoval spolu s další perzónou staré alternativy Lubošem Fidlerem /už je v emigraci/ na projektech Oldřicha Janoty. Vytvořili s ním jednu z nejzajímavějších kapel první poloviny 80. let. Bohužel už je po všem v důsledku dlouhodobého Janotova onemocnění. V poslední době se v kuloárech opět hovoří o tom, že "Parich" hodlá zase veřejně vystupovat se svou muzikou. Už se o to před rokem pokusil na 1. Rockfestu a o svých zkušenostech s touto institucí podal zajímavou zprávu. Její obsah se dá charakterizovat mottem, kterým ji uvádí: "Hrát se musí, je jedno kde" a kterým ji končí: "Hrát se musí, ale už nikdy na Rockfestu".

Druhou osobností je Mirek Šimáček, spoluzakladatel nejvýznamnější alternativní skupiny 70. let - skupiny KILHETE. Po letech odmlky začal spolupracovat s Petrem Kofroněm - nezkaženým absolventem Jamu, a spolupráce těchto dvou ze zcela jiných poměrů vyšlých hudebníků začíná přinášet velice zajímavé výsledky. Alternativní scéna se bezpochyby rozšířila o vynikající společenství, které si budou bezpochyby přivlastňovat i ctitelé soudobé vážné hudby.

A to by bylo z Prahy všechno. Je smutné, že v tomhle bývalém centru alternativní muziky se dosud neobjevila dobrá a mladá alternativní kapela, jejíž členové by nebyli nějak svázáni s tím, co se dělo koncem 70. let.

O něco lepší je situace v Brně, kde začátkem 80. let po rozpadu pražské scény vzniklo a na její tvorbu navázalo hned několik velice zajímavých kapel. I když tento "alternativní boom" v polovině osmdesátých let skončil, Brno si svou pověst centra alternativní muziky udrželo. Starají se o to především kapely JEŠTĚ JSME SE NEDOHODLI, É, PRO POCIT JISTOTY, které jsou buď původními nebo kolem nejtalentovanějších hudebníků brněnské alternativy 80. let soustředěnými formacemi, a dorost brněnské alternativy skupina Z KOPCE. Jejich tvorba je stejně rozmanitá jako jejich instrumentální složení. Od tria É /baskytara, kytara, zpěv/

nej strejda na "Barťáku" tvrdil, že nejsou námitky, jinej strejda úspěšně tlačil zřizovatele ke zdi, aby "Plastikům" zrušili zřizovatelskou smlouvu.

Několik dní po premiéře "Na Chmelnici" si měli "Plastici" vybojovat účast na Rockfestu v konkurenci několika "metálových"a "novovlnných" kapel na předkole v Lucerně. Tam jsem šel hned z několika důvodů. Zaprvé se producenti Rockfestu vytahovali, že kapelu vystoupit nechají i přes zákaz,a ostatní ten den vystupující kapely se zase vytahovaly, že když nevystoupí "Plastici", nevystoupí ani ony. Nejsem tak naivní, abych tomu věřil. Kolem českého rock´n´rollu se pohybuju dost dlouho na to, abych věděl, že solidarita je jednou z posledních věcí, kterou v něm může člověk nalézt. Byl jsem však zvědavej, co zbyde z vyhlašovaných akcí solidarity. Nezbylo nic, zrovna tak jako z toho, když některé kapely letos vyhlašovaly, že nevystoupí na Rockfestu na protest proti věznění Karla Srpa. Ale možná se mýlím, posuďte sami. Většina kapel v Lucerně ten večer věnovala písničku kapele, "která zde měla hrát". Obecenstvo jásalo, všichni věděli, o jakou kapelu jde, z vystupujících se stali "unserehelden" a vlastně je to nic nestálo. Kdo by jim dokázal, jakou kapelu měly vlastně na mysli? Bylo mi z toho šoufl, a tak jsem z rozjásaného a tajných plného sálu Lucerny odešel, abych si spravil náladu alkoholem.

Poslední nahrávku vydali "Plastici" pod názvem "Půlnoční myš" v roce 1985. Ve srovnání s celou řadou jejich nahrávek působí nejslabším dojmem. Podotýkám, že ale nejde pod určitou velmi slušnou kvalitativní mez. I poměrně krátká délka nahrávky jako by naznačovala, že kapela a především její šéf a skladatel Mejla se pokouší odbočit ze zavedené cesty. Snad k tomu přispěje i současné Mejlovo hostování s Garáží i Honzou Brabcem vedený oddechový VELVET REVIVAL BAND. No uvidíme. Věřím tomu, že se to Mejlovi i celé kapele podaří. Ale i kdyby pokračovali v tom, co dosud dělali, nijak by to nevadilo. Vždyť si svou cestu vyšlapali koneckonců sami.

Dalším pohrobkem, tentokrát tzv. "pražské alternativní rockové scény 70. let", je MCH BAND. A tady bude asi potřeba trochu vysvětlování, protože budete-li chtít navštívit koncert MCH Bandu, tak se vám to s největší pravděpodobností nepodaří. Kapelu vede a skládá pro ni muziku bývalý vedoucí nejpopulárnější "alternativní" kapely konce 70. let EXTEMPORE. Poté, co rozpustil na podzim roku 1981 tehdejší sestavu kapely, čistě z důvodů uměleckých, po tom, co se nedlouho na to objevilo Extempore na pověstném "Trojanově seznamu" zakázaných kapel, kterým byl prakticky likvidován pražský amatérský rock´n´roll té doby, a po tom, co postavil kapelu novou a krátce na to zjistil, že i její název se objevil na černé listině, koncertuje sice dál, ale téměř vždy pod novým názvem. Navíc nemá MCH Band pevné obsazení, každý rok probíhají podstatné změny v sestavě a i to přispívá k zmatku kolem této kapely. Jediná možnost, jak tuhle záhadu rozplést, je sledovat produkci "nezávislých firem". Pravidelně /od roku 1982/ je název MCH Band používán jen pro tuto vydavatelskou činnost.

Pro širší obec fandů se stala kapela legendou /ti mladší ji neznají vůbec/, o jejíž existenci svědčí především vydávané kazety /zde pokračuje Chadima v tradici Extempore - každý rok nový program a 1 LP nebo 2 LP zachycující dvouleté snažení/ a občasné zprávy, že někdo někde kapelu viděl a slyšel na vlastní uši. Přes velký počet vydaných "desek" - od r. 82 se jedná o tři LP a dvě 2LP, zatím nemá tvorba MCH Bandu přes jisté výkyvy klesající tendenci. Pravděpodobně za to vděčí neustálým personálním změnám. Díky tomu je také těžké pokoušet se popisovat hudební složku tvorby kapely. Jednotlivé tituly se od sebe liší nejen instrumentací, ale i výrazem. Jen jedno je snad spojuje - od roku 83 kapela téměř výhradně užívá texty Ivana Wernische. V současnosti hraje na koncertech a k natáčení připravuje tzv. "německý program", který způsobil nejen rozpaky v řadách fanoušků, ale i jejich odliv. Proč? Ivan Wernisch píše stejně dobře česky jako německy. Problém je v tom,

že pokud česká kapela zpívá anglicky, berou to fandové jako naprosto přirozenou věc. Ale texty v němčině? V tom je nutno hledat i základ zcela nesmyslných, ale o to víc nebezpečných drbů, že Chadima začal propagovat fašismus. Proč se MCH Band rozhodl takhle riskovat přízeň svých fanoušků, mi zatím není jasné, i když věřím, že to má hlubší smysl.

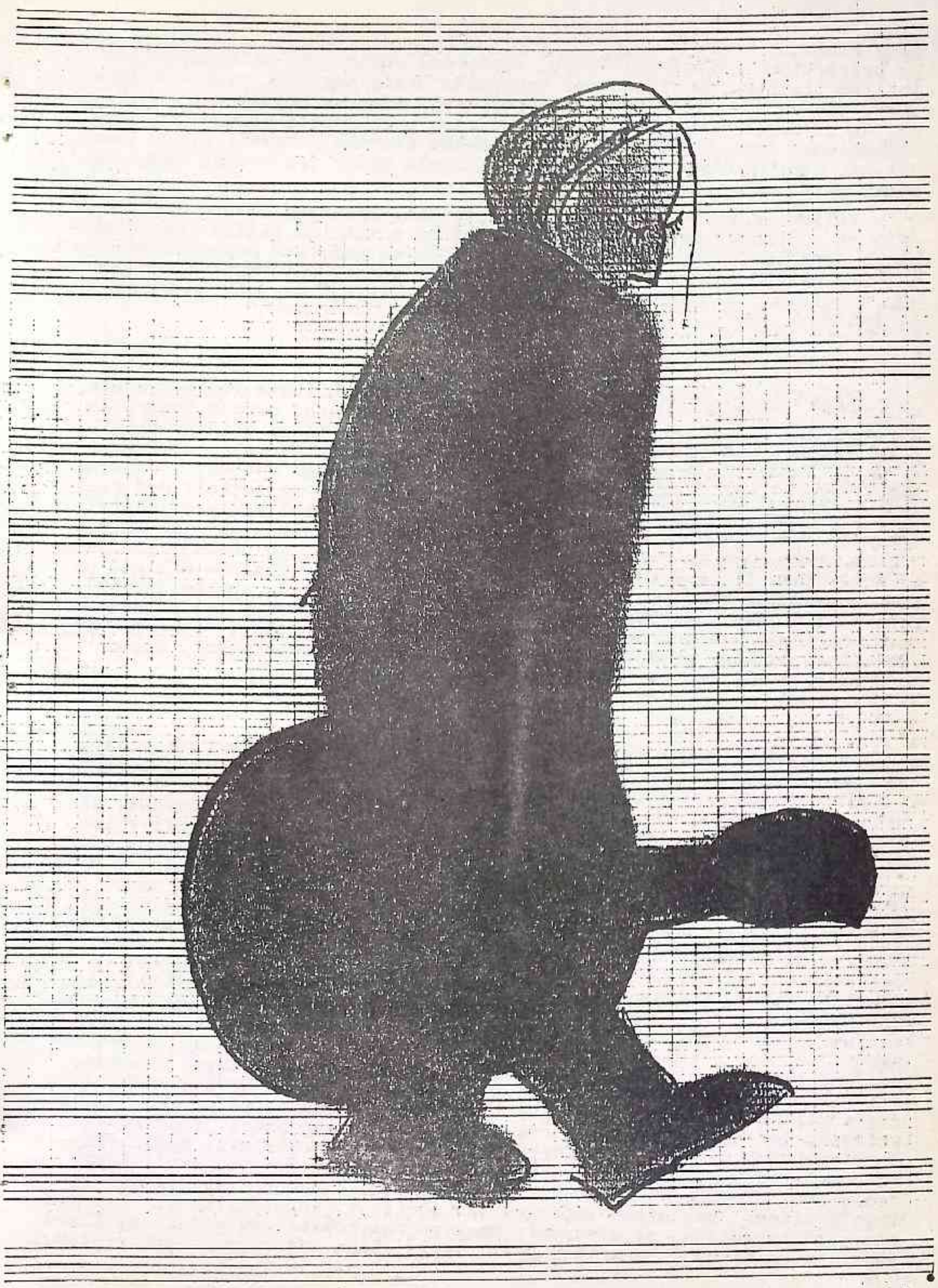
Poslední z "déle a stálesloužících" pražských kapel jsou PSÍ VOJÁCI. I oni se ještě koncem 70. let stačili ocitnout na "Trojanově listině", ale i oni pokračovali dál. Stačili také ještě vystoupit na posledních PJD, kde patřili k novým, senzačním objevům. Na to, jak vyzrálou tvorbou se tehdy prezentovali, byli až neuvěřitelně mladí. Očekával jsem, že kapela půjde umělecky rychle nahoru, ale když jsem je po dvou letech slyšel, byl jsem zklamán. V jejich tvorbě se za ty dva roky nic podstatného nezměnilo. A mám dojem, že je tomu tak i dnes, kdy je kapela podobným kultem jako např. Garáž. Možná je to tím, že jsem přesvědčen, že kapela má na víc, a tak to víc od ní chci. Vadí mi, že i po letech neměnného obsazení působí nesehraně, a zdá se mi, že by nevadilo, kdyby se v kapele našel někdo, kdo by rozevlátého Filipa Topola - vedoucího a skladatele kapely - donutil, aby svý dobrý nápady dotáhl do konce. Chybí mi tu zkratka víc poctivějšího přístupu k muzice. Jako by se kapela spoléhala, že mezi slepými bude jednooký vždy alespoň vicekrálem. V tom koneckonců není mezi amatérskými kapelami výjimkou. Ovšem tyhle výtky nic neměnní na tom, že Psí vojáci patří ke špičce alternativní scény a že se jedná o jednu z mála kapel, jejíž koncerty mají atmosféru, kterou jim může leckdo závidět.

Nakonec jsou tu ještě dvě osobnosti staré alternativní scény, které se po určité pauze znovu vynořily. Jednou z nich je Pavel Richter. Bývalý vedoucí skupiny ŠVEHLÍK a v roce 83 zakázaného bandu MARNO UNION. Poté se stáhl se svou home-made-music zcela do ústraní a spolupracoval spolu s další perzónou staré alternativy Lubošem Fidlerem /už je v emigraci/ na projektech Oldřicha Janoty. Vytvořili s ním jednu z nejzajímavějších kapel první poloviny 80. let. Bohužel už je po všem v důsledku dlouhodobého Janotova onemocnění. V poslední době se v kuloárech opět hovoří o tom, že "Parich" hodlá zase veřejně vystupovat se svou muzikou. Už se o to před rokem pokusil na 1. Rockfestu a o svých zkušenostech s touto institucí podal zajímavou zprávu. Její obsah se dá charakterizovat mottem, kterým ji uvádí: "Hrát se musí, je jedno kde" a kterým ji končí: "Hrát se musí, ale už nikdy na Rockfestu".

Druhou osobností je Mirek Šimáček, spoluzakladatel nejvýznamnější alternativní skupiny 70. let - skupiny KILHETE. Po letech odmlky začal spolupracovat s Petrem Kofroněm - nezkaženým absolventem Jamu, a spolupráce těchto dvou ze zcela jiných poměrů vyšlých hudebníků začíná přinášet velice zajímavé výsledky. Alternativní scéna se bezpochyby rozšířila o vynikající společenství, které si budou bezpochyby přivlastňovat i ctitelé soudobé vážné hudby.

A to by bylo z Prahy všechno. Je smutné, že v tomhle bývalém centru alternativní muziky se dosud neobjevila dobrá a mladá alternativní kapela, jejíž členové by nebyli nějak svázáni s tím, co se dělo koncem 70. let.

O něco lepší je situace v Brně, kde začátkem 80. let po rozpadu pražské scény vzniklo a na její tvorbu navázalo hned několik velice zajímavých kapel. I když tento "alternativní boom" v polovině osmdesátých let skončil, Brno si svou pověst centra alternativní muziky udrželo. Staraji se o to především kapely JEŠTĚ JSME SE NEDOHODLI, Ě, PRO POCIT JISTOTY, které jsou buď původními nebo kolem nejtalentovanějších hudebníků brněnské alternativy 80. let soustředěnými formacemi, a dorost brněnské alternativy skupina Z KOPCE. Jejich tvorba je stejně rozmanitá jako jejich instrumentální složení. Od tria É /baskytara, kytara, zpěv/

přes klasické rockové trio Z kopce /baskytara, kytara - zpěv, bicí/ až po preparované strunné nástroje, využívané Ještě jsme se nedohodli a Pocitem jistoty /amplifikovaný kontrabas hraný smyčcem, piano, kytara - zpěv, bicí/. Přes veškerou rozdílnost mají všechny kapely něco společného. Je to nejen černý humor, díky kterému byla kazeta vydaná německou Recommended Records nazvána "Brno - Mekka černého humoru", ale i jisté cítění, díky kterému pozná brněnskou kapelu každý jen trochu obeznalý fanda alternativní muziky.

Velice nezvyklé je také jedno zjištění. Brněnská alternativní muzika se rodila na vysokoškolských kolejích a většina jejích protagonistů to dotáhla až k promoci. To je v pražských poměrech naprosto neobvyklé. Nepamatuju se, že by se mezi pražskými leadry alternativní scény, ale i dalších žánrů objevil vysokoškolák. Pamatuji se, jak mě kdysi tato brněnská specialita vyloženě šokovala.

Ještě je tu jedna zvláštnost. Brněnské duo Bittová /zpěv, housle, percussion/ a Veit /bicí souprava, akustická kytara, percussions/. Je to folk nebo rock n´roll? Stejná otázka jako v případě většiny ostatních alternativních kapel, i když srovnávané žánry se mohou obměňovat i jinak. Je to především muzika, kterou dělají nejen výborní hudebníci, ale i silné a inteligentní tvůrčí osobnosti. I zde se setkali dvě osobnosti z naprosto rozdílného prostředí. Pavel Veit byl spoluzakladatel skupiny Ještě jsme se nedohodli, Iva Bittová je členkou divadla Na provázku. A funguje to bezvadně. Na tom nic nemění to, že pracují profesionálně. Ukazují, že k tomu, aby muzika byla výbornou muzikou nehledě na žánr či statut kapely, je třeba především jedno. A to, aby na jevišti stál a hrál živý, upřímný člověk a ne jeho vyumělkovaná, manipulovaná a nicneříkající napodobenina. Pokud tomu tak je, nezáleží vůbec na tom, jestli je sdělení předáváno formou, která přivádí ideologický dozor k zuřivosti, či formou, kterou je schopen akceptovat.

A na závěr ještě jednu poznámku. V poslední době jsem s překvapením konstatoval, že nejlepší rockové kapely vedou vesměs lidé, kterým v nejlepším případě táhne na třicítku. Je stále obtížnější najít zodpovědné mladé hudebníky, kterým by šlo nejen o ukazování na jevišti, ale mají i chuť tvrdě a poctivě pracovat. Ne že by se nevyskytovali vůbec, ale začínají být mezi svými vrstevníky výjimkou. Jako by se marasmus a flákačství 70. let i 80. let, v kterých vyrůstali, vrylo většině z nich hluboko do podvědomí. Když už některá z mladých kapel vytvoří něco, co slibuje další a zajímavý vývoj /nehledě na žánr/, jako tomu bylo např. u skupiny SLEPÉ STŘEVO, netrvá dlouho a leader se ocitne osamocený, hudebníci se mu rozprchnou do hospod, kde se o rockové hudbě dá hovořit bez zbytečné dřiny. Druhým případem jsou skupiny, které se objeví na několika koncertech, a i když jsou v nich renomovanější hudebníci, dovolí si vystoupit s naprosto odfláknutým programem nebo převzatými písničkami, které vydávají dokonce za své! Ani v tomto případě, bohudík, nemají skupiny dlouhého trvání. Třetím případem jsou skupiny, které zazáří na českém rockovém nebi dokonale provedenou a zajímavou muzikou, aby pak otravovaly publikum, jako např. skupina KRÁSNÉ NOVÉ STROJE, svým čtyřicetiminutovým programem již třetí rok. Trochu to připomíná domácí průmysl. Inovovat je zkrátka riskantní a dá to moc práce. V poslední době vím už o několika případech, kdy se kapele nedostavil spoluhráč na koncert z naprosto nepřijatelných důvodů. Bylo by paradoxní, kdyby český rock n´roll, který přežil léta perzekucí, nakonec vymřel pro lenost a neschopnost svých protagonistů obětovat téhle muzice víc než jen povrchní pokus stát se slavnými. Nezbývá než doufat, že generace, která si zatím na elektrické kytary jenom šetří, bude mít zájem nejen o slávu,

ale i o muziku samou.

Praha, září - prosinec 1987

- - - - - - - - - - - - - - - -

NEWYORKSKÁ AVANTGARDA ROCKU 60. A 70. LET — John Rockwell

x x x

NY-ský výtvarnický svět "zvadl" s tím, jak se jeho pionýři rozptýlili a jak jejich soupeři čím dál víc jen rozmělňovali jejich úsilí. Ale duch experimentu žil dále - v tanci, v umění performance a v r´n´r, který v mnoha případech převzal aspekty samého umění performance.

Poté, co se Velvet Underground rozpadl v 1969, se jeho dvě ústřední postavy dočkaly významných, byť komerciálně eratických sólo-kariér v 70´. Reed se přesunul od vulgární sebe-parodie k brilantnímu art-roku /LP Berlin, 1973/ a přes provokativní concept-art k dílu, které se vyrovná nejlepším a nejupřímnějším výsledkům Velvet Undergroundu - LP Transformer, 1972, Street Hassle, 1978, a The Bells, 1979. Osobně popudlivý a vědomě sebedestruktivní v termínech kariérismu, přece se mu podařilo uchovat si v sobě určitý druh, byť pokrouceného, poetického žáru.

Cale, klasicky školený houslista a avantgardista už předtím, než se dostal k rocku, udělal dvě vynikající art-rock alba začátkem 70´, Paris 1919 a Academy in Peril. Taky udělal trochu plodné producentské práce /s The Modern Lovers a na LP Horses Patti Smithové/, plodné, protože byl pionýrem studiové prostoty, příbuzné soundu kapel, které nahrával /což byla služba ne vždy umělci oceňovaná/. Ale jeho současná sólo rock alba už nejsou tak přesvědčivá.

Scéna, která "vzešla" ze zadní místnosti restaurantu Max´s Kansas City po r. 1969 nezanikla. Novým centrem underground-rocku byla teď nádherně ekcentrická asambláž boutiqů a prostor pro performance, zvaná Mercer Arts Center, umístěná na té samé ulici, co je dnes Bottom Line, vedoucí klan NY-ského rockového mainstreamu. Arts Centrum bylo ve starém Broadway Central Hotelu a obsahovalo m.j. i původní Kitchen, vůdčí fórum experimentální hudby, performance-artu a video-artu /které, dost logicky, bylo ve staré hotelové kuchyni/. V r. 1972-3 bylo M.A.C. i střediskem NY-ského glitter-rock undergroundu, což byla scéna, ztělesňovaná New York Dolls.

Dolls si mohou legitimně nárokovat, že byli přímou předzvěstí a předchůdci NY-ské punkové scény poloviny 70´, což zase pomohlo vzniknout celosvětovému hnutí New Wave /nové vlny/ v této dekádě. V rozkvětu glitter-rocku byli Dolls nejpozoruhodnější zpočátku svým vzhledem - vědomě úmyslně androgynním. Ale sexuální ambivalence nebyla pro Dolls tím ústředním; tím byla hudba a duch. Kapela kombinovala parodistické imitace Micka Jaggera od Davida Johansena a vrčení a Škleb a kypící energii s nálepolými, občasnými urážkami a sprostotami Johnyho Thunderse s úděsně poloprofesionální prací rytmické sekce a hnala je do hudby sotva kontrolované i divoce rozveselující. Dolls reafirmovali oddání se Velvetů amatérskému primitivismu, ale dokázali, že ten může být energetický, závratně zábavný a zároveň "ostrý jako ulice". Dávno předběhnuvší svou dobu, milovaní v NY, ale nenáviděni či ignorováni mimo něj, stáli Dolls jako hrdý protiklad ke všemu, co bylo v komerčním rocku té doby tak měkké a jisté.

Když se přední část Broadway Central Hotelu zřítila a zbytek budovy byl odsouzen k zbourání, složky M.A.C. se rozptýlily a i sami Dolls se brzy nato rozpadli. Na chvíli se zdálo, že nebude žádné místo, kde by mohly hrát nové kapely. Ale v 1975 Tom Verlaine, náladově poetický mladý kytarista z Marylandu, přesvědčil Hillyho Kristala, který vedl upadající bar na Bowery, zvaný CBGB /"Country Blue Grass and Blues"/, aby otevřel své dveře novým skupinám, které hrály originální muziku.

S úspěchem rockové politiky CBGB a následné adopce podobné politiky Max´s Kansasem, a pak i mnoha dalšími kluby, získala undergroundová rocková scéna New Yorku 70´ pevné postavení. Její první hvězdou a kněžkou byla Patti Smith, která se objevila začátkem 70´ ve "stopě" Lou Reeda jako zpívající bard na lokálním okruhu čtené poesie, doprovázená Lennym Kayem, kdysi rockovým kritikem a kdekoho-doprovázejícím kytaristou. Ambice Patti stoupaly; zpívala v Max´s Kansas a v dalších sálech s 2 až 3 člennou kapelou, bez bicích. Hudba Patti byla vždy zoufalým, ambiciózním úsilím kombinovat rock populism a energii s mystickým uchvácením její poesie. Uspěla však jen na svém prvním, debutním albu /Horses, 1975/

Od té doby měla potíže s nalezením správné balance, obvykle obětujíc kontrolu a hypnotickou sílu svých ranných dob za upravené, obyčejné kříklounství a riffy heavy-metalu.

Television Toma Verlaina byla další z pionýrských kapel underground scény v polovině dekády. Ovládaná vizuálně Verlainovou vyzáblou, mesianistickou krásou a aurálně rapsodickou mezihrou mezi jeho kytarou a kytarou Richarda Lloyda, byla Television příliš břinkavě anachronická /the Byrds se všemi "ostrými hranami", dodnes k vidění/ pro úspěch v mainstreamu. Nakonec se rozpadla; Verlaine i Lloyd pak vydali sólo-alba určitých kvalit.

Ramones byli nejčistší konceptuální kapelou celého tohoto spolku, a snad i nejvtipnější. Čtyři kluci ze střední společenské třídy z Queensu, kteří měli zálibu v roztrhaných tričkách a ošuntělých kožených bundách, ztělesňovali přihlouple průměrnou punk estetiku a produkovali palbu písniček s tématy jako čichání rozpouštědel a pitomost. Ale celkový efekt nebyl dost zábavný - jeden chabý žertík, opakovaný znova a znova a znova - a hudební vtip kapely byl příliš limitovaný a příliš nevypracovaný /dokonce i na LP End of the Century, 1980, což byl kontra-koncepčuální obrat, který produkoval Phil Spector/ na to, aby podpořil jakýkoliv druh příští kariéry poté, co se skupina stala kultem.

Daleko úspěšnější, komerčně i umělecky, byly Blondie. "Blondie" znamená i kapelu i její krásnou první zpěvačku Deborah Harryovou. Skupina začla jako ostrý, drsný výrůstek z dřívější skupiny zvané Stilletoes /předtím byla Harryová ve folk-rockové skupině Wind in the Willows, hrající à la Byrds/. Ale mužští instrumentalisté Blondie měli puzení experimentovat a zvládnout své řemeslo a Harryové se podařila nádherná směs sexuality a sladce trapné sebeparodie. Spolu produkovali originální současnění klišé dívčích skupin začátku 60´. A i když se krásný soprán Debory zdánlivě "nehodí" pro rock, "chytá" říznost hudby ve svém frázování. Harry rovněž slouží jako ohnisko pro rozličné stylistické experimenty instrumentalistů, obvykle ve směru nebezpečně zesměšněného art-rocku. Třetí album, Parallel Lines, 1978, ukázalo opravdový růst Blondie a publikum z něj udělalo první hit kapely, poháněný diskotékujícím "Heart of Glass".

Snad nejpůsobivější ze všech těchto skupin byli Talking Heads. Původně trio, zrozené na Rhode Island School of Design, stali se Heads kvartetem s příchodem klávesisty a kytaristy Jerryho Harrisona, který dřív hrával se slavnými Modern Lovers. Ale i přes všechny příspěvky Harrisona a rytmické sekce Tiny Weymouthové a Chrise Frantze, byli Heads vždy kapelou, jíž dominoval David Byrne, skladatel, textař, zpěvák a kytarista, jehož vysoké vřeštění slabým hlasem a nefalšovaně psychotický zjev lidé shledávají poutavým a zároveň i odrazujícím. Vzhledem k zjevným jeho vokálním limitům bylo to instrumentální dílo původního tria sporé, strukturálně přesné, téměř orientální ve své delikátnosti a přesnosti - co zpočátku na lidi působilo nejvíc. Ale Byrne postupně vylepšoval svůj hlas i styl; pořád byl zvláštní, ale stával se pořád víc a víc ovládajícím. A s přispěním Harrisona sound hutněl tak, že nikdy nepopíral Byrneho ekonomické záměry.

Jeho texty, plné naivních sociálních komentářů, ostře bizarní názory na svět a boje s jeho kreativní múzou, jsou nefalšovaně svěží - tamovými, jakými nejsou podobné psychoticky-robotické smíchaniny skupiny Devo. Ale zase znovu byla to hudba, která měla přednost, se silou,která vede člověka k uvědomění si vazeb mezi art-strukturalismem Heads a neznalostí soulu 60´. Jejich verze Al Greenovy písně "Take Me to the River" jim dala největší hit 78´ a reafirmovala umělecky-duševní spřízněnost, dokazujíc, že vášeň, zlost zapálila intelekci stejně tak,jako intelekce pročistila a zaostřila zlost. Ale nakonec byl jejich úspěch způsobem Byrneovou neústupnou vizí mrazivého světa, která transcenduje normální lidskou emoci, a především brilantním způsobem, jakým zdánlivě ne moc slibná vize pro rockovou kapelu byla realizována jeho spolupracovníky, mezi které patřil, na 2. a 3. LP, More Songs about Buildings and Food, a Fear of Music, i Brian Eno jako producent a pátý člen skupiny ve sta-

diu.

Tyto uvedené kapely byly první a nejlepší produkty rockové scény dolního Manhattanu 70´. Ale v době kdy se staly jedničkami, už byly v oběhu řeči o tom, že v dolním Manhattanu se děje něco nového. První, ke komu se to donesło, byli Britové /během turné Ramones v 1976 a o něco později i Heartbreakers/ a zjevně přímým výsledkem byla erupce londýnské punk scény: Malcolm McLaren, "mozek" Sex Pistols, "kočíroval" NY Dolls v jejich posledních dnech /který m.j. zdobil jeviště za Dolls komunistickými vlajkami a dal jim slogan "What Are the Politics of Boredom?"/.

Ta zpráva o novém dění na Manhattanu se samozřejmě roznesla i po celé Americe. Jedním z výsledků bylo, že Manhattan se stal předváděčkou originálních rock kapel ze všech koutů země, které se sem buď přesunuly, často se zde objevovaly nebo získávaly zde své nahrávací kontrakty - dokud skupina The Knack /včas přeskočivší z nové vlny do popu/ a další mocní popíci, a mocní magnáti hudebního průmyslu v Los Angeles ignorovali rock nové vlny, jak se tomu teď říkalo. A tak Manhattan viděl kapely jako Devo a Pere Ubu i stálý příliv nadějí z Bostonu, San Francisca i samotného Los Angeles, z Memphisu, Atlanty a Athén /Georgia/, které "dodaly" New Yorku skup. B-52, tu nejlepší z nových kapel.

Snad nejtrvalejším výsledkem vší této aktivity byl rozvoj nesčetných lokálních scén, které plodily vlastní originální skupiny. Amerika byla vždy plná barů, kde rockové kapely kopírovaly hity dne. Ale tyto nové lokální scény, i je doprovázející jevy, jak krámy s deskami, knihami, módou, lokální fanzines /časopisy fandů/ a nezávislé gramofirmy a undergroundové distribuční sítě, vedly k oživení rockového ducha způsoby, na které velké gramospolečnosti a "progresivní" discjoskeyové z rádia už dávno zapomněly.

Konec 70´ je v NY poznamenán i interakcí mezi rockem a ostatními druhy hudby a umění. Brian Eno, Robert Fripp a Fred Frith, avantgardní britský kytarista, ti všichni zřídili své základny v NY a infusovali muziky směry z Británie a kontinentu; Eno rovněž podporoval spolupráci mezi kapelami, video umělci a filmaři nové vlny. Jejich zapojení pomohlo lidem si uvědomit, nakolik se vzájemně ovlivnovali "klasičtí" experimentální skladatelé a avantgardní umělci rocku. Nekomerční prostory pro umění performance jako Kitchen uváděly rockové koncerty; syntezátor a další elektrické klávesové nástroje dávaly tušit, že je lze používat v populární i klasické hudbě; a místa jako Public Access Synthesizer Studio prezentovala hudbu, kterou lze nazývat rockem, jazzem či klasikou. Nejznámější postavy dolnomanhattanské "klasické" scény, Phil Glass a Steve Reich hrály v Bottom Line a vydávaly desky - Reich Music for 18 Musicians /1978/, Glass Einstein on the Beach /1979/ - které apelovaly na inteligenci rocku. Oba skladatelé ovlivnili rock na dlouhou dobu elektronickou svěžestí, rytmickou živostí a lineární přímostí svých děl. Ale teď byli noví skladatelé chtiví experimentovat přímo v rocku a objevovat se v tak módních klubech, jako jsou Hurrah a The Mudd Club /ten patřil, samozřejmě, už několikrát zminovanému McLarenovi/. Peter Gordon a jeho Love of Life Orchestra způsobili něco jako rozruch, stejně tak jako Rhys Chatham a jeho různé minimal-rock kapely, a Laurie Andersonová, bystrá umělkyně performance, která někdy vystupuje s kapelou za sebou. V tu samou dobu tak rigorózně přísní "no wave" rockoví experimentalisté jako skupiny DNA, Teenage Jesus and the Jerks a Dark Dr. Robina Crutchfielda už mají své obdivovatele, i když v tomto bodě se "rock" zdánlivě vzdal všech pretencí být někdy potenciálně populární hudbou a stáhl se do hermetického světa umění stejně tak, jako to udělali několik let předtím někteří jazzmani.....

- - - - - - - - - - - - - -

ROZHOVOR S NEJMENOVANÝM SKLADATELEM

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Otázka: Proč si myslíte, že situace ve vážné hudbě je vážnější a horší než třeba v pop-music nebo ve sportu?
Odpověď: Protože pop-music a sport jsou - i v totalitním režimu - lidovou, masovou věcí a tato jejich masovost zaručuje jakousi kontrolu "zdola". Není např. možné uzavřít sport do "národní ligy", aniž by se konfrontoval se světem. V pop-music to možné je, ale prosazuje se ostrá kritika tohoto stavu. Vážná hudba byla vždy výsadou úzké skupiny lidí. Dříve čistotu této skupiny garantovalo to, že byla podřízena vyšší idei /umění bylo součástí liturgie/ a složení této skupiny bylo kontrolováno takřka geneticky /rodově, zasvěcováním, šlechtickou krví.../. Dnes jsou bohužel právě ty oblasti, které byly zasvěceny úzkému kruhu, vystaveny největšímu nebezpečí, že se jich zmocní úzká vládnoucí vrstva, jejíž čistotu nezaštiťuje nic, pouze její bytí garantuje moc. A tak - když už jste srovnal vážnou hudbu se sportem - vypadala by obdobná situace ve sportu tak, že by se 20 - 40 let házelo koulí 5 metrů, házeli by jí funkcionáři a za své výkony by pobírali vysoká ocenění plus zasloužilé mistry sportu k tomu. To, že někdo někde hází 20 metrů, by bylo odkázáno do říše buržoazní propagandy nebo by se to setkalo s výsměchem, že je to slepá ulička a že se všichni stejně vrátí k tomu, že sport má být především zábava a ne hon za co největšími výkony, a tudíž by se mělo házet kolem těch 5 metrů.
Otázka: Proč si myslíte, že se v soudobých skladbách tolik objevuje stará hudba, romantická hudba a další neostyly?
Odpověď: Avantgarda 20. století byla přesvědčena, že svým "novým" uměním změní i svět. To si mysleli surrealisté, i Ždanov. To jí dodávalo nesmírnou vitalitu. Po 2. světové válce se však čím dál tím více ukazuje, že umění tuto moc nemá, resp. ji ztratilo. S ústupem od snahy změnit budoucnost světa samozřejmě jde ruku v ruce i rezignace na hledání budoucnosti hudby.
Otázka: Proč si myslíte, že se v současné době tolik vracíme právě k romantické hudbě? Mahler, Bruckner, secese...
Odpověď: 19. a 20. století je věkem rozpadu křesťanského světového názoru. Člověk přestal ctít Boha. To je důležité proto, abychom pochopili i dění v hudbě. Dříve totiž hudba tohoto Boha ctila. Proto se nemůže stát výrazem člověka 20. století. Může se jím stát hudba konce 19. století s romantickou vizí člověka titána, člověka, jehož city jsou to nejdůležitější na světě, člověka jako centra světa a kosmu. Zároveň však s tím je tato vize naplněna skepsí a desiluzí, protože člověk na konci 20. století jako osobnost není vůbec nic - převálcován totalitarismem. Nic jiného však mu nezbývá: dřívější hudba než romantická je mu cizí, a tak se vrací ke svého druhu iluzi /již si je už naprosto vědom/ hudby romantismu a požívá ji jako svého druhu snění a narkotikum o ráji.
Otázka: V nedávné době se objevila na světových festivalech jména skladatelů 1.pol. 20.stol., která byla již zapomenuta - Steker, Scherchen, Zemlinski atd. Co si o tom myslíte?
Odpověď: Příčin je asi celá řada. Nejsou nové zajímavé osobnosti, tak se hledají staré. Zároveň tady asi opět funguje jakási touha dokázat těm ubitým lidem, že i ten nejposlednější, nejzapomenutější může být oslaven. Je to takový nový druh eschatologie - když už tradiční křesťanská eschatologie je mrtvá.
Otázka: Blížíme se ke konci dalšího století. Co si myslíte, že byl největší "objev" v hudbě tohoto století?
Odpověď: Bezesporu elektroakustická hudba. Tzn. filosoficky: hudbou se stalo vše. Ohromný vliv měla i na celkové hudební myšlení /i skladatelů, kteří elektroakustickou hudbu nedělali/. Přiznal se k tomu

i O. Messiaen za své bratislavské návštěvy minulý rok. Na elektroakustické hudbě se nejvíce ukazuje, že tzv. Nová hudba není pouze nějaká technika, ale způsob hudebního myšlení, nová tvůrčí poetika. Je příznačné, že tzv. akademičtí tradicionalisté, kteří se právě na dění v soudobé hudbě dívají spatra a chtěli by pořád pouze "přejímat to pozitivní" /tzn. vyrábět operní guláš s aleatorikou jako výraz napětí/ si naprosto vylámou zuby, pustí-li se do elektroakustické hudby. Neuměji v jejích kategoriích myslet, nenapíší ani "čárku".

Otázka: A co minimal music?

Odpověď: Minimal music je podle mého soudu druh populární hudby. S tím souvisí i to, že zapojení se do minimal music přináší velké nebezpečí rozmělnění /což se děje např. v Maďarsku/ - tak jako v pop-music. Do nové kategorie "New Age Music" se také zařadila právě minimal music naprosto samozřejmě.

Otázka: A co si myslíte o této kategorii?

Odpověď: Myslím si, že je to pokus o to, aby hudba měla opět své místo ve společnosti. Ukazuje se totiž, že vážná hudba je nemá /jak jsem před chvílí říkal, její funkce byla liturgická a dnes tedy leží ve vakuu/ a pop-music je vytlačována spíše videoclipy. Je např. zajímavé, že v tak zvané pop kultuře neustále klesá podíl akustického a stoupá podíl vizuálního. Některé prognózy dokonce předpovídají, že vznikne jakási nová pop-kultura, výrazně a převážně vizuální.

Otázka: To by ovšem mohlo znamenat, že se hudbě tzv. vyklidí pole.

Odpověď: Nemyslím si, že by to došlo až k takovým koncům. Zvukem je svět přímo zamořen a těžko se bude odstraňovat.

Otázka: Myslíte si, že tzv. přestavba se nějak odrazí i v české soudobé vážné hudbě?

Odpověď: Myslím si, že by mohla, udrží-li se. Záleží však na tom, aby odešla generace stará /nositelka totalitarismu/, střední /mentálně postižená 20-letým útlakem/ a aby generace mladá měla možnost pracovat na tom svém novém obrazu kultury. Shodou okolností dostává se na celou řadu míst v orgánech, organizacích celá řada slušných lidí. Je otázka, jaké budou mít podmínky a jak jejich zhoršení budou případně odolávat.

Otázka: Existuje nějaká skupina?

Odpověď: Nevím a asi těžko. V totalitním státě, kde všichni musí hovořit jedním jazykem a přežvykovat stejně, není možno vydělovat nějaké skupiny. Všichni totiž hovoří stejně a cíle, které sledují, jsou skryté. Už dávno pryč jsou doby, kdy na jedné straně byli mladočeši a na druhé staročeši, kdy vám byla sympatičtější řeč agrárníků před lidovci apod.

Otázka: Dostala se mi nedávno do rukou slovenská kniha, překlad sovětské publikace od Šnejersona - Hudba ve službách reakce. Nevěřil jsem svým očím a nedovedu si vysvětlit, jak je něco takového možného.

Odpověď: Na začátku 50. let vyrostlo několik takových děl /dobře o tom pojednává Vladimír Karbusický v časopise Hudební věda někdy v roce 1969/. I on tam dobře odhaluje, že se na tyto publikace nemůže jít metrem logiky nebo vědy. Jsou to v podstatě primitivně magické praktiky - proklínání všeho západního, formalistického. Vrší se zde "hniloby", "hnůj", "sračky" atd. atd. v nevědoměm přesvědčení, že to spláchne kritizované. Na tyto publikace se musíme dívat jako na svého druhu čarodějnické grimoáry.

Otázka: Ale proč se útočí právě na určitý druh umění a ne na jiný. Proč je tu taková podobnost s fašistickým "entartete Kunst"?

Odpověď: Skutečné umění totiž odhaluje skutečnost, ba jde jaksi až za ni, do jejího nitra. To je to Tajemství, jak už jsem o něm mluvil. "Umění" v totalitním státě však má utvrzovat iluze. Takové "umění" musí být nutně povrchní, protože jedině na úrovni JEVU možno udržet iluzi.

Otázka: Jaká je situace v jiných socialistických zemích v soudobé vážné hudbě?

Odpověď: Nesrovnatelně lepší než u nás. NDR má celou řadu skladatelů Nové hudby mezinárodní proslulosti /Dittrich, Katzer.../, má své soubory specializované na soudobou hudbu /Gruppe H. Eisler.../, má své festivaly. Totéž v Maďarsku, Jugoslávii, Rumunsku. O situaci v Polsku ani nemluvím, tam byla Nová hudba dokonce jaksi "vyhlášena" za oficiální hudbu. V sovětském svazu existovalo vždy několik významných osobností /Gubajdulina, Šnitke, Denisov.../, které sice byly více méně persekuovány, ale vždy se jim dostalo slyšení a v současné době je tam patrné veliké uvolnění. Zároveň národy SSSR jsou skutečně veliké i svým utrpením /na rozdíl od malosti českého poučitele/, takže je tam mnoho skutečných osobností /Kančeli, Děsjatnikov.../. Ruský národ má tradici HLOUBKY, kterou carské a stalinistické režimy jedině PROHLUBUJÍ. Český národ má tradici švejkovství a blbosti, kterou novotnovského režimy jedině utvrzují. Ruský národ má v duši utrpení, český národ vtipkování. Stačí srovnat dvě dá se říci reprezentativní osobnosti obou kultur: Solženicina a Kunderu.

Otázka: Myslíte si, že česká vážná hudba má šanci na to, aby se sebrala, jaká je její perspektiva?

Odpověď: Předně si myslím, že nemá cenu pouštět se do boje s institucemi apod. Tudy asi cesta pro soudobou hudbu nevede. Myslím si také, že tento boj je i zbytečný - protože to jsou v podstatě instituce mrtvé, které by bylo nejlepší zrušit a ne se pokoušet o jejich "přestavbu". Pak také boj s nimi neprobíhá na patřičné úrovni: uvědomme si, že vaškeré formy boje, které disidenti používají, jsou vlastně předpotopní a neodpovídají stavu věci. Jsou to vlastně věci, stavějící na informatice, tzn. dopisy, petice. A informatika, to je dnes věc, v níž se celosvětově vytratila pravdivost. Informatika se stala pouhým nástrojem. Celý svět dnes vlastně běží tak, že všichni na informatiku "serou" - jako jeden z prvních států to pochopil Izrael. Doby Gándhího jsou pryč.

Otázka: Tak co tedy dělat?

Odpověď: Pouze pracovat. Jediná šance totiž je v tom, že "svou věc" jaksi tlakem jí samé VYVZDORUJETE. A to není možné, ztrácíte-li síly v nějakých postranních bojích. Všechny síly musíte soustředit na svou práci, na svůj úzký okruh. Váha vaší práce je to, co sice nemůže pohnout oním molochem, ale může jím být akceptováno. Je to zápas dobra a zla, dobrých sil a sil špatných. A dobro se na vás začne naledovat jedině, má-li na co, na konkrétní pravdivou a hlubokou práci, ne na hesla a institucionální boje.

Otázka: Můžete uvést konkrétní příklad, nějakou osobnost, která si tak to počíná?

Odpověď: V české soudobé vážné hudbě především M. Kabeláč. Bez ohledu na to, co se kolem něho dělo, netknut tím, že jedno desítiletí byl veleben a druhé zatracován atd. v desetiletých periodách, si pracoval na svém. Umřel, pravda, ale jeho dílo pro jeho váhu začíná moloch akceptovat a nakonec se s ním bude i chlubit. Tady je nejzřetelnější, že vše mimo umění musí člověk nechat stranou. To si jde svou - malichernou - cestou, do níž nestojí za to zasahovat, nota bene když to nemá ani moc velký účinek.

Otázka: Zajímalo by mne, jak uspěla česká hudební emigrace, vyvíjí-li nějakou aktivitu.

Odpověď: Z českých a slovenských skladatelů emigrovali L. Kupkovič, P. Kolman /Bratislava/, J. Novák /Brno/, P. Kotík, R. Komorous /Praha/. Pokud vím, ani spolu styky neudržovali a neudržují. Kupkovič působí jako celkem uznávaný "německý skladatel", Kolman /protože émigroval později/ ve Vídni, myslím, není spokojen, Novák - v podobné situaci jako Kolman - zemřel, Kotík je zřejmě méně uznávaným avantgardistou Ameriky a Komorous totéž v Kanadě.

Otázka: Jejich tvorba?

Odpověď: Kupkovič - pokud vím - jeden čas komponoval takový nový romantismus jako F. Liszt, co dělá teď, nevím. Tvorbu J. Nováka

neznám, P. Kotík píše "americký" minimalismus, současnou tvorbu Komorouse také neznám, ale na počátku 70. let se pokoušel o větší formy a, myslím, ne dost šťastně /koláže apod./, jeho doména byla v ryze českém "redukcionismu" koncem 50. a začátkem 60. let.
Otázka: Vychází v zahraničí nějaký časopis věnující se české hudbě?
Odpověď: Nevychází.
Otázka: Děkujeme vám za rozhovor.

- - - - - - - - - - - - - - - - - -

JAK TO VYPADÁ ZA FASÁDOU

Martin Rubeš

x x x

jakmile dojdou argumenty či potřebné znalosti, lze plynule přejít od hodnocení hudby k hodnocení různých obecných skutečností, jako je např. vzhled, věk, povaha a jiné vlastnosti předložených hudebníků. A všechno se počítá.

Pokud hudebníky nepřejde nálada již v tomto kole a neponechají si hudbu pouze jako nesmyslně drahého koníčka, postoupí do dalšího, a tím jsou kvalifikační zkoušky. Nyní už končí legrace. Je zdrcující představa, kolik dnes již téměř klasických umělců, od starých jazzmanů po Beatles a dále, by svět nepoznal, kdyby již tehdy i v jejich domovinách vládl náš kulturní pořádek. Roztřesený adept placeného hraní, který si už složil řadu písniček a možná jich i řadu úspěšně zahrál na různých festivalech /dnes už není vyloučená ani možnost nahraných a úspěšně prodávaných gramodesek/, se zmateně potácí v enharmonických změnách a zmenšených septakordech, které mu předkládá moudrý komisař, zocelený desetiletími listnění v baru. Pohrdat vzděláním je jistě hloupost, ale ve zmenšených septimách záruky nehledejme. Pokud to všechno nakonec zvládne, odchází jako laureát prvního kvalifikačního stupně, s vědomím, že mu první honorář /a ještě hodně dalších/ postačí na nákup basy dvanáctistupňového piva, a tedy řádnou oslavu /ale nesmí to být Plzeň/. Ona začátkem šedesátých let, kdy se honoráře vypočítávaly, byla přece jenom spousta věcí za mín. Pokud ho mrzí, že se včas nepřihlásil na konzervatoř, dělá chybu. Dostal by s největší pravděpodobností stejně. To už je tak.

Kvalifikační zkoušky ale disponují ještě jednou disciplinou, a v té nepomohou ani bravurně přednesené Beethovenovy sonáty; kulturně-politickým pohovorem. Zde se v podstatě zjistí, zda adept ráno čítává noviny. Pokud ano, následuje řada otázek týkajících se státní administrativy a nakonec se uskuteční malý výlet do oblasti Smetanových symfonických básní nebo něčeho podobného. Znalost klasiky je jistě očekávatelná u každého hudebníky /stejně by bylo zajímavé zeptat se kulturně-politického komisaře, kolik zná třeba Schubertových písní... ale to je zlomyslnost/, i když by nebylo nepoučné zjistit, jaký přehled mají v ostatních oblastech hudby začínající interpreti klasiky a zda ho u nich také někdo "zjišťuje".

Zdá-li se nezasvěcenému tato procedura poněkud trapná, lze ho uklidnit. Muzikant si na to zvykne. Znovu bude chodit ke zkouškám, nejdříve sám, aby se dopracoval k vyšší třídě /lépe řečeno, aby se aspoň zdánlivě užil/, později bude naopak povoláván komisí, jestli už to zase nezapomněl. Pro ilustraci: II. třída souborového hráče, jedno z nejrozšířenějších ohodnocení u řadových rockových hráčů, činí 240,- Kčs hrubého za vystoupení. Velmi slušný průměr /a často jen snížený/ je u dobře zavedené kapely kolem deseti vystoupení za měsíc. Klávesový nástroj starší konstrukce a středních parametrů, který je možno koupit v prodejně Tuzex, /jmenovitě Roland JX-3P/ stojí přes 6 000,- TK. Kvalitní struny na basovou kytaru přijdou na 800 - 1000,- Kčs.

K praktikám kulturních agentur /i když chápeme, že ne všechno je jenom na nich/ se ještě dostaneme. Teď ale přicházíme k další velice zajímavé oblasti, která s moderní hudbou úzce souvisí. K technickému a nástrojovému vybavení a jeho dosažitelnosti.

Snad i ti nejasketičtější lidoví mudrcové už seznali, že některé kousky se na housle, harmoniku a křídlovku prostě hrát nedají. Dámy základy moderní, ať už rockové či populární hudby /za normálních okolností by stačilo říci populární/, jsou ovlivněny specifikou a zvukem elektrofonických nástrojů a dalších elektronických zařízení. O tom netřeba diskutovat. Rovněž už dneska nikoho nepřekvapuje plejáda západoněmeckých, anglických, amerických a japonských přístrojů na našich pódiích. Hrdá hvězda na vzdáté vlně sinusoidy firmy Tesla zde zpravidla nefiguruje, stejně jako poetické a jindy zase sluvkem "super" nešetřící názvy našich hudebních nástrojů. Inu, nikdo si nechce kazit muziku. Proč tomu tak je, to sem přímo nepatří. Faktem zůstává, že

kdo chce hrát dobře a informovat o tom i navštěvníky v sále, kupuje jinde. A blížíme se k jádru věci. Stát před několika lety /snad ve snaze zamezit nelegálnímu dovozu a obchodu/ zahájil prostřednictvím firmy Tuzex dovoz zahraničních hudebních nástrojů a aparatur. Sortiment i počet ovšem z tohoto počinu udělal spíš gesto než řešení. V podstatě se nic nezměnilo. Hudebníci si, mnohdy ne nezajímavým způsobem, pořídí peníze /nebo TK, ale jak?/,a pokud je Tuzex uspokojí, nakoupí tam anebo /většinou/ zaloví v inzerátech. Tam ovšem bývá skoro všechno. Tak proč si nezajet na druhý konec Čech a nekoupit si bez záruky za 50 000,- Kčs řádně zajetý syntezátor v hodnotě /hodnotou rozumějme kvantum vynaložené práce jednotlivcem/ 3 000,- DM? Srovnejme si to s již zmíněnými výdělky a zasmějme se! Ale ono je to spíš k pláči. Další možností je objednávka přímo u obchodní a zasilatelské firmy např. v NSR. Ta ovšem celkem pochopitelně na československou měnu nereflektuje. A tak je nejdříve třeba sehnat devizové prostředky /jak asi.../, nějak je doručit do NSR, tamtéž si opatřit darovací listinu a čekat. Má-li člověk smůlu na kamarády, případně na některé státní orgány, tak do smrti. Dopadne-li to dobře, zásilka dorazí, zbývá zaplatit clo a je to. V tom chvíli se hudebníci, nejedná-li se o veksláky, bohaté synáčky či dědice, většinou zadlužení až po uši mohou pustit do práce. Ale zdaleka ještě nejsou svými pány. Ačkoliv jsou v základě individualisté vybaveni, stále ještě toho mají žalostně málo. Kde vzít dalších 200-300 tisíc na tzv. PA systém, kterým se výkon jednotlivých nástrojů a aparátů přenáší v upravených poměrech do sálu? Na mikrofony, koncové zesilovače, mixážní pult a v neposlední řadě i světelný park? To všechno se chce. /Představme si dělníka, který si musí koupit soustruh, odvézt ho do ČKD, ukázat, že umí soustružit a pak čekat, samozřejmě s vlastním materiálem, že mu firma čas od času zapne proud./

A nyní vstupují na scénu ti, kteří sice o enharmonických záměnách nemají ani páru, ale za to si na hudbu jako zdroj obživy vskutku nemohou stěžovat. Říkat jim zvukaři by bylo nepřesné, i když tuto práci mnohdy vykonávají /pokud ještě mají potřebu vůbec něco vykonávat/. Přesnější označení by bylo: majitelé. Majitelé kapitálu uloženého ve výrobních /v tomto případě se jedná o výrobu peněz/ prostředcích. Amortizace za používání hudebních nástrojů a aparatur činí za jedno vystoupení dvě promile odhadní ceny. Ačkoliv je u nás dosti originálně chápána jako příjem, a tudíž zdaněna, z takových dejme tomu čtyřset tisíc to činí 800,- Kčs za jediný koncert /to je přibližně totéž co u špičkového sólisty/ a s tím už se dá vyžít. /Těchto aparatur je pochopitelně méně než kapel, takže nouzi o využití nemají./ Ovšem ani tyto majitele, kteří,jak se zdá,s nějakou tou korunou nemají problémy, nelze obvinit z marnotratnosti. Každou investici pečlivě zvažují. Proč investovat skutečných čtyřista tisíc, když stačí pouhých sto padesát? Hraje to sice jen s pomocí Boží a ani ta někdy nestačí, ale kdo si to bude chtít rozházet? Stačí vyhledat chápajícího soudního znalce /a ten se najde/, a zbývající částka se doslova vyrobí. V nejhorším se něco vypůjčí a po odhadnutí zase vrátí. Že je to jen na papíře? A koho to zajímá?

Tady se nám totiž ten nekompromisní kulturní pořádek začíná vytrácet. Kdo by si stěžoval? Hudebníci jsou vděční, že mohou dělat svoji práci. Nezřídka svého dobrodince ještě doplácejí. U nás se vůbec velmi důsledně řídá ono Goethovo: "Umělče, mlč a tvoř" s tím, že v té tvorbě to ani nemusí přehánět. Agentury jsou rády, že jim vůbec nějací boháči věnují svoji přízeň. Co by si bez nich počaly? A státní orgány? Vždyť si nikdo nestěžuje. A tak se náklady na kulturu v této oblasti rozdělí podle zásluh. 65-75 % na techniku, zbytek pro umělce. Aspoň se jejich početní stav přirozeně reguluje. Jako v džungli. A jede se dál. Pořadatelé naříkají nad cenami pořadů /i když zkontrolovat si to, zač platí,se většinou neobtěžují/, odmítají vystoupení jako příliš drahá, muzikanti přicházejí o výdělky. A pracovníci agentur? Ti mají naštěstí pevný plat. Dokonce na něj ani nemusejí čekat dva měsíce jako

hudebníci na své honoráře.

A tak není divu, že kapely, na nichž kritika nešetří superlativy, pro které se najde místo i v gramofonových studiích /např. Precedens, Laura a její tygři a řada dalších/, si chtě nechtě ponechávají statut amatérů nebo lidových hudebníků /15,- Kčs za hodinu/, osciluji mezi hudbou a občanským povoláním, aby si vůbec zahráli. I tak jsou pořadatelé často rozčarováni, když účet za amatérskou kapelu vzroste díky zvukařům, osvětlovačům a dopravcům na několik tisíc. Kdyby se muzikanti navíc odvážili kvalifikovat a požadovat za hraní honoráře, většina zařízení, kde je vítávali s otevřenou náručí, by pro ně zůstala beznadějně nedostupná. Či lépe řečeno, nedostupnými by se stali oni pro tato zařízení. /Například pro většinu tak ocenovaných a chválených mládežnických a studentských klubů./

Závěrem tohoto úseku ještě jedno zamyšlení. Z čeho jsou vlastně odvozována cla, která tak zatěžují dovoz výrobků pro hudebníky? Copak je náš vnitřní obchod nějak ohrožen? Drtivá většina toho všeho se u nás vůbec nevyrábí. A srovnáme-li například firmu Yamaha s firmou Tesla, dospějeme velmi brzy k názoru, že tyto dvě si nemohou překážet kdekoliv na světě. Zřejmě je tu něco v nepořádku. Nebo snad někdo?

A tak nezbývá, pokud se chce mít hudebník dobře, než být hvězdou. Předem vyjměme z pořadu n.u. Karla Gotta. Jednak to, co dělá, opravdu umí, jednak jeho přínos do státní kasy je opravdu nesporný. /Hlavně díky těm opovrhovaným západním byznysmenům./ Ale je tu řada dalších.

Zdá se, že moudří mužové naší kultury se důkladně drží názoru, že přepych a hojnost by opravdové umění mohly ohrozit. Zřejmě proto jsou umělci, kteří už po léta patří mezi miláčky hudebních recenzentů i posluchačů s vyšším než podprůměrným intelektem, důsledně drženi stranou masmédií. Vzhledem k tomu, že československý divák a posluchač je jako celek pečlivě vychováván podle poučky, že teprve to, co je v rozhlase a televizi, splňuje požadavky na vysokou úroveň, není divu, že když přijede kultura k němu do vsi, zvolí si raději Kroky F. Janečka než třeba Vladimíra Mišíka. A netřeba sahat až k Mišíkovi. Kam se vůbec poděla zručnost a inteligence z textů, tak jak byla téměř běžná v již zmíněných 60. letech, kdy se také jednalo o písničky pro lidi, aniž by se za tento pojem autor musel skrývat před kritikou? Kdy začali velkovýrobci popu razit ono heslo, že dobré prase všechno spase, a to za podpory kapitánů naší kultury?

Považovat občany za přihlouplé, dobrácké stádo by se nemuselo vyplatit ani u tak trpělivého národa, jakým jsme. A nemusí zrovna hrozit občanská válka nebo "secessio plebis". Děti žvatlající bezbřehé nesmysly odposlouchané z rozhlasu nejsou dobrou ani vizitkou, ani perspektivou. I kdyby stokrát uměly programovat.

Ale k věci. Těžko by se za mnoho posledních let hledala nepříznivá kritika na takové jednotlivce a soubory jako jsou ETC... a Vladimír Mišík, Framus 5 a Michal Prokop, Ivan Hlas a Nahlas, Tango, Stromboli, 5P, Výběr atd. Ještě hůře by se však jejich jména hledala v přehledech televizních pořadů. Lze se pak divit těm divákům, kteří nepatří k zasvěcencům, že koncerty těchto interpretů nenavštíví? A lze se divit pořadatelům, kteří mají svou zkušenost s návštěvníky coby manipulovatelným a manipulovaným pozorovatelem televizní obrazovky, že je z obavy o výdělek raději neobjednají? A lze se posléze divit královně našich agentur, firmě Pragokoncert, že nikoho z těchto umělců nezastupuje a že dává přednost interpretům, z nichž někteří by v případě existence protikýčové policie museli nutně přejít do ilegality? A že tedy do světa vyváží raději barové kapely? Ano, té se lze divit. Protože to všechno je v příkrém rozporu se všemi těmi slovy, jimiž se představitelé této a dalších agentur při každé příležitosti zalykají. Nelze se divit pouze jejich bohorovnosti. Není vyloučeno, že ani nevědí, co všechno je k mání. V zemi, kde se pro určitou vrstvu stalo běžným zaměstnáním být ředitelem čehokoliv, je to vlastně pochopitelné. Přesto, že atmosféra uvolnění je nyní ordinována ve sdělovacích prostředcích po značných dávkách, i když se kritizuje přece jen o něco odvážněji než dřív, a to i

v této sféře, stačí si pustit hudební program rozhlasu nebo televize a přesvědčit se, že v ČSSR se dosud stejně jako vždy nejlépe pracuje ústy.

Milovníci Hany Zagorové, Heleny Vondráčkové, Stanislava Hložka, Karla Černocha, Petry Janů, Nadi Urbánkové a dalších a dalších by se po přečtení předešlých řádků jistě rozčílili, ale jestli pak si tito poctivci a milovníci hodnot uvědomují, jak a čím se platí za autorská práva těch desítek převzatých západních hitů, kterými se tito naši lidově demokratičtí umělci tak často prezentují? A co asi říká profesionální srdce všech těch schvalovacích expertů, když si poslechnou jednu a tutéž skladbu např. v podání Dire Straits a potom od Haničky-písničky Zagorové? Asi nic. A není hlídacím vlčákům naší ekonomiky divné, že kromě interpretů vážné hudby, Karla Gotta a barových muzikantů nejsme schopni vyvézt do "devizové" ciziny téměř nic, alespoň nic, nač by tam byl někdo zvědav? Asi ne.

Jistěže nelze nahradit nekvalitní pop kvalitním rockem. To ani nikdo nežádá. Stačilo by nekvalitní nahrazovat alespoň trochu kvalitním. A co se rocku týče - to by snad spravila trocha té tolik demokratické demokracie. A možná taky respektování zákonů i tam, kde z toho koukají těžkosti. Aby mladým lidem v tomto státě nezbylo nakonec jen paradoxní stáčení zraku k Moskvě a doufání, že naši nejvyšší tento svůj vžitý reflex právě teď neopustí.

Co říci závěrem? Že snad jediná medicína na popsaný stav je neml-čení. Naše doba je příliš realistická, než aby se v ní daly čekat zá-zraky. Žádný pohádkový princ ani deus ex machina k mlčenlivým ovečkám nesestoupí. Stará moudrost praví - přičiň se a bude ti pomoženo. Zhoubné nádory se někdy odstraňují bolestivě, někdy i riskantně. Jinak by ale pacient zemřel určitě.

Uvedené poznatky vycházejí z pozorování a ověřování situace v čes-kých zemích a zejména v hlavním městě. Pokud se vyskytují výjimky, je to, jak se dosud zdá, opravdu jen proto, aby potvrdily pravidlo.

- - - - - - - - - - - - - -

x x x x x x x x -nepovinná četba- x x x x x x x x
x x
x VLADIMÍR BROM x
x Poutání x
x x
x edice EXPEDICE, svazek 246 x
x Praha 1987, 51 stran x
x x
x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

literatura

BÝVALÝ GRAFOMAN A STÁRNOUCÍ DŘEVORUBEC
ODPOVÍDÁ NA OTÁZKY
BÝVALÉHO DŘEVORUBCE A STÁRNOUCÍHO GRAFOMANA

Jaroslav Švastka-Borský

x x x

trů potvrzeno písemně. Asi mám v jedné mozkové hemisféře nějaký malý spalovač odpadků. Též držím parádní parodontózu - dole mám zuby zakoupené, nahoře od státu pronajaté. Na pevný můstek mám účetní doklad, ale protéza nahoře není moje a já se bojím, že mně ji při emigraci celníci mohou zabavit. Též disponuji spondylózou páteře, ta je z prosté únavy materiálu - osmnáctý rok jsem nad pilou sehnutým. Čtu i píšu s brýlemi +1D. Připojuji ještě solidní náběh na kýlu, jak té nespolehlivé páteři pomáhám svaly břišními... Tak takový jsem já chlapák a silák. Proto ty jsi humoristou černým. Ale někdy si můžeme vyprávět o humoristech tmavočervených.

To se můžeš dočíst u mého klasika Jacka Londona, že dělník prodává svoje tělo, že ho musí prodávat rychleji, než ono dokáže regenerovat. Pokud mně nevěříš, obrať se na Federální statistický úřad, tam jistě budou vědět, jakého průměrného věku se dožívají dřevorubci a naproti tomu třeba vojáci z povolání. Jo, a to jsem ani nezmínil letité vdechování výfukových plynů z dvoutaktního motoru pily. Jistě víš, že je to pádná žádost o karcinom... Člověče, my z toho humoru dnes nevybřednem!

"Někteří nesou nelibě tvoje rozhodnutí emigrovat." Ale co já s tím? To je přece problém těch některých - zkrátka to nejsou demokraté. Viz tebou případně uváděnou Všeobecnou deklaraci... a Mezinárodní pakt... Mám ale potřebu říci těm některým, že to vůbec není otázkou právní, ale morální. Zatraceně hodně, pro mě i dlouho, je potřeba přemýšlet o tom, co je člověk, aby nějaká šance dobrat se podstat byla. Já dnes naprosto necítím geopoliticky, nacionálně, vlastenecky atd. etc. and so on... Jsme jedním živočišným druhem, sami sebe jsme nazvali Homo Sapiens a naším domovem je Země. Nedělejme z místa, kde jsme se zcela náhodně, v prostoru a i v čase narodili, kde bylo zformováno naše ego - nedělejme z tohoto místa králičí kolonii! /Všem, kteří mě nechápou nebo mě nechtějí věřit, doporučuji k pozornému čtení titul - Adams: "Daleká cesta za domovem", vyšel letos v Mladé frontě./ Lidé by neměli být králíky, myslím, nevěřit na pojmy "vlast", "mateřština", "národ" a jiné stejné. To je totiž projev determinismu času a místa. Tohle je nechráněná skulina, kudy se k lidským duším tak želně často dostávali Vládcové všech dob a míst - aby se potom o těla šábovali, často i skrze krev.

Každej sme ňákej. Někdo je takovej a jinej makovej. Někdo by se užral ve vdolkách a jinej umiloval /to je eufemismus!/ na holkách. Můžu já za to, že tuhle planetu, její život, cítím a myslím jako jedinou entitu? A že chci žít jinde než Zde? V minulé životní fázi, ve 114 měsících, kdy jsem kácel dřevo na LS Žofínka, LZ Nové Hrady, jsem po práci a po čase pro svoji tehdejší rodinu sedával a lehával s knihami. Astronomie, kosmologie, astrofyzika, botanika, entomologie, dendrologie, klimatologie, pedologie.....

Hele, já to zkrátím! Skoro všechno, jsa typem nestudijním, jsem už zase zapomněl skoro úplně. Ale filozofie všech těch disciplín ve mně zůstala. A z toho vím, že při současném trendu konzumace /spotřeby osobní i erární - od SS-22 až po Leopardy, od Golf až po škodovky III. jakostní třídy, od cest na Kanárské ostrovy k cestám na chalupy - atd. etc. and so on - aby stále rozumněli i méně vzdělaní čtenáři/, při rostoucím trendu této spotřeby... Evropa je už dosti opotřebovaným kontinentem, což vzhledem k její minulosti není žádného divu. Ale při současném stavu konzumu - jejího vyžírání bude během tak asi 20 - 40 let zcela neobyvatelná. Třeba bys namítl, že to už mě tolik zajímat nemusí. Budeš mít pravdu. Jen poznamenám, že bych kolem sebe chtěl ještě vidět více života než v této poničené krajině - lidském biotopu. Z těchto pocitů a dojmů jsem se snažil vypsat v předmětném trestném textu "Orwellův rok"...

Já vím, že odbíhám. Vrátím se! Prostě si myslím, že lidé, kteří mají snahu emigrovat z tuzemska cítí jako jakousi jinou újmu než můj problém - že tito lidé nejsou demokraty podle mého cítění - jsou jimi toliko ze zákonů, ze zvyku a snad i z neschopnosti domyslet všechno. Částečně, velice hezky pro mě, to v osobním dopise postihl pan Milan Šimečka. I proto si ho tolik vážím - že cítím, jak mi rozumí.

Lapidárně - nejen člověk, ten primáš primátů, má právo žít na této

planetě. Člověk je pouze maličkou částí tohoto Života, pravda, částí vrcholnou - ale právě... Každý vrchol potřebuje základnu. A my dnes tuto základnu bezohledně prožíráme z pouhé rozmařilosti a krkavosti - a to proti sobě samým, resp. proti těm, kteří by tu měli být po nás. Je mně z toho na zvracení k umření, tak koukám, kde bych se cítil lépe...

Každej sme ňákej. Můžu já za to, že když vidím v National Geographic fotky řeky Frazer, Logan Mountains, Lake Teslin, že cítím dojetí i vzrušení současně, že mně nabíhá husí kůže? A co s tím? Mám se utrápit nad zuboženým lesem, ve kterém si na živobytí vydělávám? /Na svoje otázky si odpovídám sám:/

"Co jsou to duchovně perspektivní biotopy?" ptáš se. Sám také odpovídáš - jsou to rýmí slovy místa, kde našinec nemusí den ze dne zápolit s vědomím, že končíme, že krám se zavírá. A špetka transcendentna - mám svůj atlas /fotokopie map/ biotopů duchovně nejperspektivnějších. Z obsahu: Jižní Georgie, Crozet, Kerguelen, Amsterdam, Macquarie, Prince Edward, Jan Mayen, Bouvet a další obdobné ostrovy. Znalec si zajisté uvědomí, že jde o místa téměř neobývaná. Ale dosti úchylností! Jen poznamenávám, že posledních dvanáct let dělám v lese sólově, jsem tam sám - to je na mé práci nejkrásnější, proto také jsem u ní vydržel.

Člověče, ty mně to asi ani nebudeš chtít věřit, ale já bych snad býval přece jen ráměně publikovat mohl! Spisek o lidech z lesa "Lesní lidé" by asi jedno nakladatelství vzalo, kdyby to nebyly povídky, které se prý špatně prodávají - ale to nebyl technický problém - série epizod spojených jednou figurou, té látce by to dokonce prospělo. Jenže mě mezitím zavřeli, a tak se rukopis v nakladatelství ztratil, možná jaksi preventivně. A už v roce '82 jsem mohl upíchnout nějaké sci-fi povídky s perspektivou vydání hned v roce '88, plus /+/ případné, jak se hezky říká, sklu-zy. Jenže i jsa grafomanem, nikdy jsem zase nebyl tak velikým, aby mě kdy zajímalo, co jsem napsal před léty osmi či desíti. Napsal jsi: "... lhostejní a otrlí redaktoři." Nemáš úplnou pravdu. Většinou jsou te-ková - mají starost pouze jednu: neděl at nic, čímž ani průser vzniknout nemůže. /Když nebudu dělat já, budu průser mít./ Ale jsou mezi nimi i lidé, kterým opravdu na literatuře záleží. Ale co oni mohou v tomto duchovním klimatu? Třeba mně napsal jeden redaktor: "Budete se divit, ale jak se vzácně modernizuje zařízení tiskáren, přesto se výrobní lhůty prodlužují." Vůbec jsem se nedivil, protože už dávno jsem pochopil marxistickou dialektiku vývoje.

Mně se "Orwellův rok", po paměti, dnes nelíbí. Je příliš patetický, polopatistický, ba až vzteklý a někdy přímo čiší nakaděností. /Zde jsem učinil lexikální ústupek jemným čtenářkám./ Měl tam být větší odstup, i mnohé závěry měly zůstat na čtenáři. Ale tohle si jen pamatuji. Papírů zabavených při domovní prohlídce byl plný kufr /zavazadlový prostor/ u šedého automobilu zn. Volha, za jehož zadním sklem byla pohozena jakási červená bunda. Mnohé mně vrátil vyšetřovatel, o navrácení dalšího rozhodl NS ČSR. Právě jen předmětný trestný text setrval ve stavu zhabanosti. Dále nevím, já také nechci! On prý přesto zde koluje! Mě tato informace skoro podělila... To snad nejni možný! Pravda, jsem tomu rád, ale rád se za to zbavuji tímto prohlášením jakékoliv odpovědnosti, odpovědnosti trestní pak nejvíce. Třeba mně to, než odjedu, někdo přijčí...

Cože? "Jak je to s tebou literárně po červnovém návratu z kriminálu." Tak ono je to se mnou nijak. Píšu dopisy přátelům, mám je rád. Píšu dopisy institucím, které mám nerad. Nepíšu nic jiného. Víš, já přestávám věřit ve smysl psaného slova, já o tom devět měsíců přemýšlel skoro jen - a v tom domyšlení se od výstupu den po dni utvrzuji. Všechno podstatné už bylo napsáno, už mnohokrát - a Člověk Moudrý je na tom stále hůř. Tak proč já bych k tomu ještě měl čmoudit? To se ví, že nápady stále přicházejí, je jich mnoho, ale vždycky nejdříve zkoumám, kdo už tohle napsal. Jen vzácně se mně stává, že o nikom nevím. Ale protože jsem od deseti let svého věku fakticky už přečet hodně knížek, ovšem zdaleka ne všechny; z počtu pravděpodobnosti uvažuji, že už to stejně někde napsáno muselo být. Nebo se doberu závěru, že je to téma nezpracovatelné, pro mě

určitě. Když nebudu muset, už bych nikdy psát nechtěl - raději bych pěstoval psy a staral se o manželku Jitku a také dřepěl někde na šutru či trávě a civěl do hvězd, co jsou také našimi světy. Cože to je - budu muset? Cítím se být zavázán spoustě neznámých lidí - see dopis v Infochu č. 13. Nesnáším pocit věřitelství, tak se po svém snažím splácet - u toho i tento text, který je pro mě těžko vysvětlitelnou dřinou, protože zcela usiluji být upřímným a přesným. To se ví, že jsem rád, že Vokno č. 12 mě otisklo. Za projevem indiánského náčelníka Seattle je můj dopis redaktoru Rosendorfovi, tuším. Ten první text je pro mě jednočaře prvním celého čísla, i když je, přel bych se, dostylizován přímo i překlady. Můj dopis jako pointa je snad chytrým nápadem redakce Vokno. Dále moje dopisy Dánovi i jiným - budiž; a znovu poctivě: jsem rád. Ale to všechno je "práce vykonaná". Abys tohle pochopil, musel bys dobře znát moji první velikou knihu /Bible opravdová je nade vším, protože už tam všechno bylo napsáno/ - "Martin Eden" by Jack London. I tam už všechno bylo napsáno... Nechme toho!

Tedy tvoje otázka poslední: "Jak se cítí dřevorubec v kriminále?" Opět lapidárně odpovídám - také nijak. Už dosti dlouho jsem se sebou sám, abych si s tím svým Já poradit uměl. Abych se mohl cítit frajerem, což pro svoje bytí zcela nutně potřebuji, vím, že od Nich si ubližovat nechat nesmím. Proto říkám - dobře se mně stalo! Čeho jsem se mohl nadíti v zemi, kde vládnoucí politická strana uchopila moc tím způsobem, že si brzy poté pošibenila svého generálního tajemníka? /Pro mladší: jmenoval se Rudolf Slánský./ Vždyť já svojí cause rozbil lidovou tezi, že členové KSČ jsou ve všem zvýhodňováni! Vždyť Slánský dostal provaz - a že byl nějakým komunistou. A já - bezpartijní dřevorubec, jsem vyfás jeden jediný rok.

Podotýkám, že během trestního řízení se mnou bylo jednáno slušně - v intencích socialismu reálného. Vždyť na mě ani nikdy nikdo neřval! Však ani během výkonu svého trestu jsem žádných excesů neprožil. Například jsem ani pohlavně/rektálně zneužíván nebyl. Také jsem nikdy nedostal ránu tím VUML - jak praví pravý lidový fór - vulkanizovaným učitelem marxismu a leninismu. Tuto skutečnost reálnou pokládám za rafinovaný pokus stávajícího politického systému očernit, ba i znemožnit mě před světovou veřejností. Asi takto - jaképak utrpení literárních i jinak politických vězňů, když nejsou spoluvězni pohlavně zneužíváni, ani dozorci/referenty režimu /pro blbce: režimu vězenského/ bezdůvodně biti? Proto už napořád budu tvrdit = /rovnítka zdůrazňuji!/ = socialismus === pro mě humanismus i ve vězení!

Na svůj palach, který jsem za celých devět měsíců nezměnil, jsem se dostal 23. listopadu 86. Z mého polštáře byla vidět výseč plzeňské krajiny. Ale stromy listnaté už shodily. Tak až na jaře roku stále tohoto jsem mohl registrovat i listnáče umírající. Pak už snadno jsem pochopil... Bylo to na jaře - a moc javorů, jilmů a dubů, na které jsem z vězenského okna viděl, nasazovalo listy na větvích bližších kmenům - ne na jejich koncích...

Jo - cože jsem to pochopil? Že já, Jarda dřevorubec, se ničemu ani v socialistickém NVÚ nevyhnu. Jistě, o to živé jde především, ale chci věřit, že i o všechno ostatní také. A úplně všechno mě tady trápí, tak moc trápí, že to ani vypsat nedokážu. Kdo chce, může o mně říkat, že jsem měkotou ufňukaným.

Ještě se ptáš: "Kam?" Canada se to jmenuje. Nic víc - jen Canada. Žádná jiná podstatná, tím méně pak přídavná jména, žádné kvantifikování, žádné okecávání kvality - žádné císařství, žádná džamahýrýje, žádná lihová demagogracie, žádná nic jiného. Prostě Canada - a každý přesto hned ví, na čem je. Je mně to moc sympatické. Když pominu státy zvící našeho okresu a něco ostrovů, žádný skutečný stát se s takovou jednoznačností pochlubit nemůže. I pro toto, ale nejen pro toto. Místa je tam hodně!

Vím, že na Kerguelen se nikdy nedostanu. Ale do British Columbia bych se dostat měl, alespoň tomu věřím, sic nemám žádnou jinou životní alternativu. Tak se stanu svým vítězem. No - a mám takový sen: tři nebo šest měsíců dlouhej singlovej trip. Třeba: From Fort Nelson to Copper-

mine or Frobisher to Whitehorse. Prostě něco delšího mezi B.C. a N.W.T. Tvrdej vejlet - až na kost. A pak už bych si nic nenusel dokazovat a halasně bych hlásal, že jsem ze života vyžral všechno to nejlepší, NVÚ Plzeň-Bory včetně. A měl už bych jen starost, abych si včas zakoupil u městské rady, či čeho, v city Dawson /Y. T./ místo na hřbitově hned za hrobem Jana "Eskymo" Welzla. Na fotografii vidím, že bych se tam ještě mohl vejít...

Toť vše.

Diviš se, že na pět tvých otázek jsem pět stran vydávil? Inu, rezidua mojí grafomanie...

Na otázky Jiřího Kostúra odepisoval Jaroslav Švestka-Borský v Protivíně ve dnech 4. a 5. prosince, tři roky po roce orwellovském.

/Poznámka redakce: Přídavek Jaroslava Švestky Borský je inspirován jeho jednoročním pobytem v NVÚ Plzeň-Bory. Osobně navrhuje dalším, kteří podobně ztrávili určitý čas v těchto výchovných zařízeních, aby k svému jménu připojili ten svůj NVÚ. Našinci se tak postarají o lepší znalost české geografie./

- - - - - - - - - - - - - - - - - -

Josef Škvorecký

PŘEKLADATEL ROZSYPAL FAZOLE

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

/uveřejněno v New York Times Book Review 19. 5. 1985/

Nejmenovaný překladatel byl právě pověřen přetlumočit pětisetstránkový český román do angličtiny - co slovo, to vydělaných 5 centů. Svůj úkol musí splnit za tři měsíce. Autor bude určitě táhnout, je to totiž výherce jedné z vyhlášených literárních cen či snad nedávno uvězněný disident.

Hned na první stránce náš výkonný překladatel narazí na větu tohoto znění: "Sam všechno vyzvonil a teď jsme v rejži." Buď významy daných idiomů zná, nebo si je vyhledá v českém slovníku. Tam se dočte: "vyzvonit - /hov./ vyzradit důvěrnou informaci; být v rejži - /hov./ být v nepříjemné, konfliktní situaci". Idiomatický překlad by samozřejmě zněl:"Sam has spilled the beans [1], and now we are in a jam". Ale překladatel, který je placený 5 centů od slova a který pracuje v šibeničním termínu, nebude lovit v paměti odpovídající anglická úsloví. Naklepe tedy: "Sam has divulged our secret, and now we are in a difficult situation." /Sam vyzradil naše tajemství a teď jsme v obtížné situaci./

A jede dál. Nakonec se do šibeničního termínu vejde a co víc, vyrukuje s překladem zcela bezchybným. Je to přeci svědomitý pracovník. Má také anglický jazykový cit pro styl, a tak ho redaktor, lhostejný k jazyku originálu, ujistí, že jeho překlad je "velice čtivý". Na celých pěti stech stránkách mlčky nic nevyzvoní, nikdo nevodí nikoho za nos. Uhlazený text připomíná černobílou reprodukci Van Goghovy Slunečnice.

Pochopitelně že i z překladu dýchne na čtenáře původní duch originá-

---

1/ doslovný význam idiomu "to spill the beans" - rozsypat fazole

lu, někdy dost výrazně. Literatura totiž, i když je především umělým slov, se neskládá jen a jen z trefných výrazů. Takový Theodore Dreiser je proto překladatelem méně ohrožen než třeba Emily Dickinsonová. Právě tam, v křehké lyrické poezii, kde cestu k úspěchu otvírá to jediné pravé slůvko, tam se uštvaný, nezaplacený, a proto invence zbavený překladatel stává literárním vrahem. Pak, jeho dílo před sebou, se můžeme slovy Nabokova ptát:

"Co je to překlad? Na míse
hlava básníka, bledá a vědoucí,
skřek papouška, jekot opice
a mrtvého zneuctění."

Koho překladatelé ohrožují téměř minimálně, jsou zbloudivší stylotvůrci a chrliči trpící slovním průjmem, jejich síla tkví v jejich vizi, v zaujetí, které v nich plane a které prošlehává i skrz dusivý nános slov. Stane se, že takovému blouznivci či autoru netrpělivému, který nestíhá svůj jazyk pilovat, dobrý překládající stylista dokonce pomůže. To samé se občas poštěstí i starým klasikům. Chaucer v původní středověké angličtině je pro průměrného anglického čtenáře nečitelný. V dobrém moderním přetlumočení do cizího jazyka se však mění beze zbytku v čtivého a zábavného vypravěče. Když soudím podle svých pochybovačných studentů, zdá se, že i Dickensovo čarovné kouzlo se poněkud vytrácí, protože jeho mluva patří minulému století. Dobrý současný překlad "Malé Dorritky" nebo "Davida Copperfielda" však uchová Dickensovi svěžest a cizí čtenář pak na tom může být stejně jako nadšené davy tísnící se o století dříve před pouličními stánky, když se na regálech mělo objevit autorovo nejnovější melodrama.

V celkem malém nebezpečí jsou i spisovatelé jako Franz Kafka, jehož jazykové umění čerpá z jiných vlastností němčiny víc než z jejích idiomatických možností. Jeho jazyk byl jazykem pražských Němců, odříznutých od Deutches Volk, a tak se nemohl napájet z nejsilnějšího /a někdy jediného/ zdroje jazykové vynalézavosti - lidové mluvy. Také spisovatelům typu Milana Kundery, převážně autora přemýšlivé prózy, se daří v rukou překladatelů lépe než těm, kteří ve svých dílech rozehrávají životní divadlo jako třeba Mark Twain.

Zdá se, že si tento muž sršící invence byl vědom nebezpečí, která s sebou nese přepis příběhu do jiného jazyka. Ve dvou esejích, "Soukromý život příběhu 'Skákavého žabáka'" a "Skákavý žabák", si postěžoval, že neúspěch jeho črty "Proslulý skákavý žabák z okresu Calaveras" ve Francii zavinil špatný překlad, což doložil vlastním zpětným překladem francouzské verze.

Twainův originál /překl. Jos. Schwarze: Skákavý žabák a jiné prózy, Spisy M. Twaina, sv. 6; Odeon, Praha 1979/:

"Tak jestli jsi pohotově, posaď ho vedle Daniela, aby měl přední nohy s Danielem v rovný čáře, a já dám povel ke startu." Potom řek: "Náz - dva - tři - teď!" Vtom on sám i ten chlap postrčili žabáky zezadu a ten nový žabák čile skočil dopředu, kdežto Daniel se nadechnul a zved ramena - takhle - jako nějaký Francouz, jenže mu to nic nepomohlo - ...

Twainův zpětný překlad:

"Teď, jestli vy připraven, položte ho celého proti Danielovi, jejich první nohy do jedné přímky, a já dávám znamení." - pak přidal: "Jeden, dva, tři - postup!" On a ta osoba se dotkli zadky svých žab a ta žába nová se položila do skoku čile, ale Daniel sám se zvedl těžce, povznesl ramena tak jako Francouz - k jakému však užitku?

Je to přirozeně celé pěkně potouchlé, ostatně Twain se tu místy vůbec nebrání pokušení vytěžit legraci z průhledných hříček doslovného překládání, z otrockého zachování francouzského slovosledu a podobných primitivismů, kterých se profesionální překladatel dopouští zřídka. Přesto mi úryvek dává za pravdu. Někdy se bavím představou, že se Twain narodil jako Sam Klemens v Čechách /které jednou i navštívil za účelem léčby v Mariánských Láznich - viz "Mariánské Lázně, továrna na zdraví", v orig. "Marienbad, a Health Factory"/.

Jako mladíček by se byl zamíchal do revoluce v roce 1848, po porážce

revolucionářů by jako mnoho jiných emigroval do Ameriky a zkoušel by štěstí jako zlatokop v Kalifornii. Tam by byl napsal příběh o žabáku Danovi v češtině a nechal ho přeložit do angličtiny jedním z německých vysloužilců války Severu proti Jihu. Možná by se stal autorem číslo jedna českého vydavatelství starého Augusta Geringera v Chicagu, i když by mu to nepřineslo ani peníze, ani národní slávu. Asi by odešel ze světa jako chudý, leč uznávaný humorista, jehož povídkami žily všechny české hospody ve"Větrném městě"[2].

Taková je nespravedlnost světa. Není právě fér, jestliže jste spisovatel/ka/ a narodíte se národu, jehož jazykové území se rovná lousku země ještě o něco menšímu,než je Jižní Karolína. Jestliže právě vás potkal tenhle druh smůly, pak byste se raději měl/a/ stát filmovým režisérem/filmovou režisérkou. Protože koneckonců cizí film, to je v zásadě proud obrazů opatřených titulky, jakýsi pohyblivý intelektuální comics a tam, v tom žánru nad jiné oblíbeném, úspěch podle mě nikdy nezávisel na textu v bublinách. Jinak totiž vaše dílo cestou za čtenáři jiného, rozšířenějšího jazyka bude trpět.

Sluší se však přiznat, aby ze mě nemluvila zaujatost, že se ubližuje i americkým spisovatelům, a ti, narozdíl od mnoha autorů menších jazykových společenství, nemají možnost své překladatele nijak kontrolovat. Eudoru Weltyovou by sotva potěšilo zjištění, že její znalosti z oblasti jazzu jsou - soudě podle českého překladu její povídky "Powerhouse" - přinejlepším pouze povrchní. "Hell, that´s on a star, boy, ain´t it?" ptá se bubeník džezbendu, jehož kapelníkem je hlavní hrdina, a podtrhne svůj výkřik "úderem na cimbál". V originálu je samozřejmě "činel", přičemž anglický výraz "cymbal" je náhodou homonymní s českým "cimbál".

Takové trestuhodné chyby jsou denním chlebem redaktorů pověřených překlady; jsou to ale věci tak základní, že jsou lehce opravitelné. Neoslabují doopravdy ty kvality překladu, které jsou při celkovém pohledu důležitější než přesný význam každého detailu. Necitlivost k syntaxi a stylu, slovním hříčkám, zvukomalbě a jemným odstínům slovosledu může v některých jazycích zcela změnit smysl věty. Může se stát, že autor je nucen zredukovat svůj bohatý slovník na nechtěnou hemingwayovštinu, že je zbaven virtuozity, s níž ovládá svůj nástroj, a přinucen hrát jen začátečnickou etudu. Originál může také málo ostražitého překladatele tak zhypnotizovat, že se dopouští smrtelného hříchu isemů: anglicismů, germanismů, bohemismů, bantuismů atd.

Každý jazyk je bohatý, ale každý svým způsobem. "Kulturní" angličtina třeba zcela postrádá-tak důležité významotvorné prostředky jako pádové koncovky, "barbarské" jazyky jich mají až 15 i víc. Jednoduchá gramatika je velká věc, totéž však platí i o gramatice složité. Všechno totiž záleží jen a jen na tom, kdo ji užívá. Když v "Komu zvoní hrana" říká Robert Jordan španělské dívce: "I love thee and I love thy name, Maria" /Miluji tebe a miluji tvé jméno, Marie/, pak anglické ucho - jak si představuji - s požitkem vnímá ozvuky jazyka jakubovské bible[3]. Do češtiny se to však nedá adekvátně převést, protože čeština nikdy neztratila své zájmeno pro 2. osobu jednotného čísla /thou/, ani jeho další tvary /thee, thy/.

Ale dál, Robertovi se možná líbí dívčino jméno; to je ale v angličtině obzvlášť cudná - tím, že je neuvěřitelně chudé na další podoby. Kolik jeho zdrobnělin se používá? Kolik citově zabarvených variant? Mary, Marie, Molly - ještě něco? Pomozte mi! To, co pro kontrast následuje, je částečný seznam jmen, která má k dispozici český milenec dívky Marie: Marie, Maňenka, Márinka, Mánička, Maruška, Marienka, Molly, Mollinka, Máňa, Máry Mána, Maruše, Mařka, Mařena. Každé z nich vyjadřuje různý stupeň důvěrnosti, jinou náladu, jinou sílu milostného opojení nebo milostné nenávisti. Jestliže doufáte, že se váš román bude překládat do angličtiny, ať vás ani nenapadne pojmenovat svou hrdinku Marie, jako to napadlo mě v "Inže-

---

2/ Větrné město - Windy City, hov. název Chicaga
3/ bible ze 17. století

nýru lidských duší".

Myslím, že bych měl dodat, že mnohé lingvistické problémy, které trápí americké feministky, jsou pro české ženy zcela bezpředmětné. V češtině není třeba takových neologismů jako "chairperson" /z původního "chairman" - předseda/ nebo "s/he/; to zavádějící slovo "man" /1. muž; 2. člověk/, které vylučuje ženy z tak důležitých prohlášení jako "All men are created equal" /Všichni lidé/muži se rodí sobě rovni/, je v podobných výrocích zastoupeno zcela neutrálním a zcela přirozeným oboupohlavním "člověk". Skoro se domnívám, že český jazyk je věci českých feministek na škodu, když takhle zbavuje hnutí pár pěkných argumentů. Čeština má navíc mužské a ženské koncovky u jmen i sloves, což mluvčímu dovoluje rodově se zařadit. A alespoň mně se zdá, že spisovatel z této erotičnosti jazyka bohatě těží - teď si sám pochlebuji, protože jsem si s ní v nekonečných rozhovorech svých postav opačného pohlaví vyhrál dost a dost - a nepochybně tak způsobil mnohou vrásku rémi výtečnému překladateli Paulu Wilsonovi.

Slova, slova, slova! Spisovatel nezná větší požitek než slova. V květnu roku 1945 jsem přijel do Plzně, protože se rozneslo, že tam Amíci otevřeli verbířský úřad pro Čechy a Slováky, kteří si přejí nechat se odvést a odjet do Tichomoří - bylo to ještě před Hirošimou, a zatímco v Evropě už bylo po válce, Američani ještě pořád umírali na Dálném východě. Byla to sice jen planá fáma, ale aspoň jsem měl to potěšení slyšet svého strýčka, katolického kněze, an konverzuje latinsky s muži v amerických uniformách v důstojnické kantýně. Strýček angličtinou nevládl, jen že když vyběhl v dlouhé klerice ze své fary, aby pozdravil osvoboditele, jeden z nich vyskočil z džípu a začal na něj něco křičet. Když poznal, že strýček anglicky nerozumí, zvolal: "Ego sum sacerdos Romanus Catholicus, fratre!" /Já jsem také římsko-katolický kněz, bratře!/. To byl ovšem zcela jiný exemplář než strýček, kterého vychovali dávno před druhým vatikánským koncilem a - pokud jde o mrtvé jazyky - vzdělali v puristických seminářích starého Rakouska-Uherska.

Později, když jsem postával na rozích pivního města, hltal jsem očima americké vojáky, kteří jevili známky lehkého sexuálního neklidu a zaměstnávali se pozorováním holek. Co chvíli na sebe volali: "Look at her!" /Podívej se na ni!/ - to když je míjela nějaká obzvlášť pěkná plzeňská sexbomba a dělala na ně oči. Pak jsem si všiml, že čeští kluci začali hodnotit okolojdoucí hezké dívky slovy jako: "To je ale luketa!" nebo: "Koukej, není támhleto krásná luketka?" Toho požehnaného léta roku 1945 jsem se stal svědkem zázraku - v ústech lidu se rodilo nové slovo. Ušim mladíčků nedotčeným angličtinou zněly slastné vzdechy "Look at her!" z úst Amíků asi jako "Lookatah!" /lu:kata/ a od toho už byl jen malý krůček k bezvadně česky znějícímu ženskému podstatnému jménu "luketa" a pak k jeho zdrobnělině "luketka".

Použil jsem to slovo později v několika povídkách a ujalo se. Nedávno, jako pozdrav ze vzdálené země, se ke mně vrátilo na stránkách románu, který napsal jeden mladý český spisovatel a taky ho vydal - v Praze v roce 1983. "Patřila k těm nejhezčím luketkám ve městě," zasnil se hrdina. "Co to vlastně znamená, luketka? Někde jsem to čet. Něco jako krásná holka, radost pohledět." Jen dál, příteli! Ty víš, kdes to četl. Jen to nemůžeš říct v socialisticko-realistickém Československu.

Luketka Dotty v "Inženýru lidských duší" nemluví česky, ale používá důsledně čechoameričtinu, "jazyk", který taky notně zatopil mému překladateli. Čechoameričtina je popsána v knize H.L. Menckena "Americký jazyk", nicméně od Menckenových dnů totalitní režimy vypudily masy emigrantů a tento i další přistěhovalecké jazyky se značně rozšířily, rozvinuly a také zkultivovaly. A tak jsou už, bohužel, do angličtiny nepřeložitelné. Čeština - a stejně tak polština, ruština, italština a japonština - se dají krásně konolit jazykem Marka Twaina, přičemž právě jazykový prvek, tj. angličtina, tehdy rozhýbával tu krásně roztomilou srandu. Ale teď, angličtina se už do angličtiny přeložit nedá. To je další kruh, z něhož se má utvořit čtverec, úloha, kterou by nevyřešil ani autor "Finnegana Wakea".

Takových kruhů je spousta. Žádný český překladatel - a někteří jsou skutečně vynikající - nemůže dát knize "Komu zvoní hrana" to, co jí patří. Španělský podtón dialogů - a já se domnívám, že ten tam je, nehledě na to, co hispanisté říkají o Hemingwayových nepřesnostech - je výsledkem smíšeného charakteru hovorové moderní angličtiny a její bohaté zásoby synonym románského a anglo-saského původu, kterážto dvojitost v češtině prostě neexistuje. Románské prvky jsou v tomto jazyce zanedbatelné a najít pro takový jev náhradu ... pravda, jednou v jiné knize jsme se o to pokusili.

České vydavatelství, v němž jsem byl redaktorem, ovládl "vědecký" marxistický duch a osvícená překladatelka, pověřená převodem tří románů Agathy Christieové do češtiny, smetla všechny dosavadní překlady se stolu jako nevědecké: Překladatelé v nich vůbec neprojevili snahu zůstat věrní originálu, a tak Hercule Poirot mluvil jako kterákoli jiná postava v románu. V anglickém originálu chytrý Belgičan používá angličtinu, která je až neuvěřitelně prosáklá francouzštinou - ne že by nebyl schopen vyjadřovat se jako Brit, ale nechce varovat vraha. Tím, jak mluví, výroky jako: "Dáma tato je převelice krásná," ukolébává ostražitost svého zločinného protivníka - protože kdo by se něčeho nadál od nějakého zatraceného přihlouplého cizince? A tak se naše překladatelka pustila do práce vědecky. Jelikož však mezi češtinou a francouzštinou žádná historická spojitost neexistuje, složila svůj postup na historických vazbách česko-německých. Experiment se jí však vymstil. Na stole se jí začaly hromadit spousty dopisů: "To je sprostárna! Jak můžete dovolit, aby se něco takového objevilo v tisku! Jak to, že ten sladký miláček Poirot mluví jako sudeťák?"

Toto jsou více méně technické problémy překladatelova řemesla. Když si je vyřeší, vstupuje na scénu umění - nebo spíš proudí z knihy mnoha kanály, které obtékají překážky a přehrady zásadních rozdílů mezi jazyky, a právě ty musí překladatel umět najít a v nich plavat. Dá se mu odpustit občasný cimbál v bebopovém combu, ale co se nedá omluvit je zadrhávající, špatně vyprávěný příběh, jenž vznikl z literárního skvostu. Překladatel má těžký, přetěžký úkol, který na něj uvaluje opravdovou zodpovědnost. Dobrý spisovatel nespoléhá jen na bohatství své slovní zásoby, na styl a slovní hříčky, na svou metaforiku, ale často staví od základů na mnohovýznamovosti slov a asociacích, jež jsou někdy schopni pojmout jen čtenáři vyšlí z jeho prostředí, znalí stejných historických souvislostí. "Kvílevýní" Allena Ginsberga je do češtiny skvěle přeložené Janem Zábranou, výborným, ale v Československu umlčovaným básníkem. Přesto však v češtině postrádá některé důležité rozměry, protože obsáhnout je by předpokládalo nasát do sebe Denver, San Francisco, vstřebat do sebe celou beatovou mytologii - prostě potřebovalo by to být Američanem.

Podobně, vrcholné dílo českého nositele Nobelovy ceny Jaroslava Seiferta, kterým je "Píseň o Viktorce", zchudne a zploští se, i když bude mít štěstí a najde dobrého amerického básníka-překladatele. Americký čtenář by přinejmenším musel znát "Babičku" Boženy Němcové, aby ucítil jemná vlákna jiskřivých asociací v Seifertově podmanivé básni. Kolik Američanů asi čte českou klasiku 19. století?

Jestliže si uvědomíme tohle všechno a mohli bychom i víc, musíme být vděčni překladatelům i jejich pozorným redaktorům - ti druzí nepodléhají tak lehce kouzelné moci cizího jazyka a mohou opravovat angličtinu těch prvních. Hrdinní překladatelé, i když pracují za těžkých, často nesnesitelných okolností, v nemožných šibeničních termínech a za žebráckou odměnu, přesto dokážou vytvářet dobré kopie jinak nedostupných originálů Umožňují čtenářům vytvořit si představu o tom, jak žijí lidské bytosti v dalekých, bohem zapomenutých zemích, o nichž před četbou knih nevěděli zhola nic. A taková představa je tím, čemu překlad slouží především.

SETKÁNÍ S ALLENEM GINSBERGEM Krzysztof Miklaszewski

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Krakov, 5. září 1986

Páteční koncert tak publikum rozehřál, že žádný z diváků se neměl k odchodu. Ginsberg si otírá pot z čela, mlčky skládá svůj exotický nástroj a chvílemi se dívá na dlouhovlasého partnera Stevena Taylora, protože je právě o něm řeč. Tento o 37 let mladší hudebník jako jeho mistr a druh uměleckých poutí hovoří právě živě s Markem Wilczyńským, který je známý veřejnosti jako hudební skladatel z krátkého filmu. Krzysztof Jasiński se tlačí mezi televizní kabely a pobízí publikum k opuštění sálu. Ale když vychrlí zprávu o komorní besedě, se kterou host souhlasil v zákulisí krásně zařízené budovy Divadla STU na Krasińského aleji č. 16, tlačenice začíná znova. Takový stav "přelévání se lidské vlny" místnostmi souboru, souboru, který již v historickém představení Padání užil poprvé v Polsku programového básníkova textu Ameriko, trvá ještě nějakou dobu. Po několika minutách skloubený dav šťastlivců již zcela naplnil průchozí sál zákulisí, ověnčený dřevěnými schody. Většina usedla tureckým způsobem na podlahu, rameno vedle ramene, nečetní stojící se přilepili ke zdi, zbytek se natlačil po schodech až nahoru a dívá se za krásně točitými balustrádami. Je hlučno, dusno a neobyčejně jasno. Světlo bije prostě do očí díky silným reflektorům televize, která bez ohledu na to, co na celém světě známý skandalista udělá, se rozhodla setkání zaregistrovat. Allen Ginsberg si stihl už natáhnout sako, které doplňkově zvýraznilo stříbrnou a v době koncertu se lesknoucí vázanku. Přes únavu podepisuje ještě desítky knížek a výstražně tvrdí, že nastrkované prázdné kartičky podepisovat nehodlá. Tu jobovu zprávu ohlašují davu tlumočníci, jako by zapomněli, že vydaná sbírka Básnických děl Allena Ginsberga v roce 1984 Literárním nakladatelstvím měla jen náklad 3000. Řev pomalu utichá. Idol generace beat, dnes již šedesátiletý muž, imponující kondicí a mladistvou reakcí, zřetelně čeká na prvního diskutujícího. Tak začal níže uvedený rozhovor. Jeho zápis se však musel stát zákonitě subjektivním záznamem registrujícího. Jak tomu bývá na všech typech mítinků, kdy je člověk uprostřed a neexistuje způsob jak identifikovat všechny diskutující. Proto jsou otázky nazvány prostě hlasy. Následnost otázek je rovněž druhem koláže "fonické skutečnosti", která existovala v krakovské zářijové noci na Krasińského aleji.

Hlas 1: Chtěl bych si s Vámi prostě povykládat. Ačkoliv neznám anglicky /smích na sále/. Chtěl bych s panem Ginsbergem jít na procházku /smích/. Chtěl bych mu ukázat Krakov /smích/, ale neukázat Wawel /smích/. Byl bych dobrým průvodcem.

Ginsberg: Už včera večer jsem byl na takové procházce. Někdo Vás předběhl...

Hlas 1 /neodbytně pokračuje v tématu/: Ale já bych byl lepším průvodcem...

Ginsberg /ukončuje debatu/: ...a skončili jsme v diskotéce...

Hlas 1 /nerezignuje/: Znám lepší místa...

Ginsberg /vyveden z rovnováhy/: Zavři hubu! /smích na sále, vzrušení/.

Hlas 1: Přijímáte pozvání?

/Ginsberg něco šeptá do ucha tlumočnici/

Tlumočnice /v Ginsbergově jménu/: Pan Ginsberg prosí, aby se na něho nekřičelo, protože je velmi unavený a včera téměř nespal.

Hlas 1: Končím...

Hlasy ze sálu: Naštěstí!

Hlas 2: Jaký charakter má Vaše návštěva Polska?

Ginsberg: Přijel jsem vlastně na pozvání PEN-Clubu jako místopředseda jeho americké sekce, ale přijel jsem do Polska hlavně jako buddhista, ale také jako hudebník, cirkusový artista /smích/, homosexuál, který vždycky hledá partnera, jako Žid, jako bývalý katolík, ale také jako neznámý agent, samozřejmě jako turista, jako politik, ale takový jako my všichni na zemi,

ale nic mimo to, konečně jako neidentifikovatelná kvalita...ostatně , úplně přesně nevím, proč jsem přijel. Stejně tak jako vy přesně nevíte, proč jste zde. Jsme snad všichni ve stejném ztracení... Přijel jsem nakonec, abych ten druh ztracení prodiskutoval, uvědomil si jej a přeměnil v přátelskou energii pro ty, samozřejmě, kteří chtějí být v přátelství. Chtěl bych také poznat přátelské lidi, kteří jsou ve vládě. Chtěl bych poznat ministra kultury. Doufám, že i on je přátelsky zaměřený vůči lidem...

Hlas 2: Plánujete setkání s Lechem Wałęsou?

Ginsberg: Slyšel jsem, že on sám o tom neslyšel /smích/. Domnívám se, že pan Wałęsa se setkal s tolika lidmi, že by si chtěl nyní trochu odpočinout /smích, potlesk/.

Hlas 2: A možná plánujete dát řeč s Jerzym Urbanem?

Ginsberg: Proč ne? Já jsem neplánoval, ale on určitě o ničem neví. Musíte se ho koneckonců sami zeptat. Pokud jde o mne, jsem připraven hovořit s každým, kdo takový záměr posoudí přátelsky.

Hlas 3: Nemáte pocit podobnosti v situaci, jaká nyní existuje ve východní Evropě, se situací v USA před vypuknutím generace beat generation?

Ginsberg: Situaci vás,mladých lidí, zde a nyní bych cítil spíše jako dobu po-beatovou /smích/. Koneckonců pro celý svět je charakteristická podobnost situace mladých lidí. V každé společnosti je cítit zoufalství ve vztahu buď ke své vlastní vládě, k ekonomickému systému nebo k politické byrokracii. Prostě na některých místech zeměkoule je to trochu volnější, na jiných ne. Ale stejný druh smutku panuje všude. Všude ostatně narůstají obavy před nukleárním výbuchem. Vezměte si např. situaci Spojených států, vytvořila se tam skupinka mladých, převážně manažérů, kteří si dokonale dovedou poradit v rámci panujícího systému, ba co více, oni se tomu svět mu zaprodali. Naproti tomu lidé nejzajímavější zůstávají jako vždy na okr ji. V podstatě, jak vidíte, je to na celém světě stejné. A psychologicky je to už úplně stejné. Není tedy nic divného, že občas buď jedinec nebo soubor jedinců neboli skupina musí vybuchnout neovladatelnou energií,a vytvoří tak tímto způsobem možnost kontaktu s tím systémovým ďáblem /smích/. Zdá se mi, jedním slovem, že takto viděný politický boj, to je boj na... oddech. Ale to zcela neznamená, jako bych vám zde chtěl ve vaší situaci cokoliv radit.

Hlas 4: Napadla Vás myšlenka na začátku Vaší umělecké cesty, že se stanete idolem?

Ginsberg: Ne, nikdy. Nikdy jsem si nemyslel, že budu tak známý. Dokonce se té mé slávě sám divím. V Shakespearově Bouři je možné najít jeden verš, který říká Prospero v závěru hry /cituje zpaměti/: "Do mého vrátím se Milána, kde každá třetí myšlenka bude již mým hostem." Já naproti tomu ve své každé 233. myšlence se divím,že jsem slavný, při každé 273. myšlence jsem na sebe pyšný a při 294. se za to stydím..., ale nepřikládám svým myšlenkám příliš velkou váhu /smích/. Jako praktikující a stále meditující budhista jsem zvyklý na to, že nechám svoje myšlenky volně plynout,a jako básník mám také zkušenost z pozorování, jak se ty moje myšlenky klidou pod pero... Ale aspoň neuvažuji, že já a moje myšlenky jsou totožné. Sleduji svoje myšlenky a říkávám si - můj rozum je vpodstatě prázdný, myšlenky tímto rozumem pouze procházejí, tedy neberu nikdy myšlenky za skutečnost, za úplnou skutečnost. Jsou ony pouze částí té skutečnosti, přesto se svým myšlenkám přátelsky přizpůsobím, ale bojím se jich. Někdy se v myšlenkách miluji se svojí matkou, někdy se sám zabíjím, někdy šoustám Ronalda Reagana /smích/. Ale to jsou jenom myšlenky, prázdné myšlenky

Hlas 4: Nedomníváte se, že býváte přitlačen různými druhy mas-médií, a nevytváří to bariéru mezi Vámi a lidmi, kteří Vás přijímají? A dále: ten stejný rozhovor, vedený více intimně, bez účasti kamer, lišil by se v něčem?

Ginsberg: Nepříliš, pokud by v hru nevešla láska /smích/... Mám svoji představu o mas-médiích, ostatně jsem spolupracoval s hromadnými sdělovacími prostředky mnoho let; vždycky se dívám do kamery, vždycky si uvědomuji, že můj přítel Peter Orlovsky to někdy uvidí, nebo nějaký andělský mladý usmrkanec v Poznani... Když hovořím do kamery, snažím se mluvit tak,

jako bych hovořil k vynikající inteligenci. Vždycky se obracím na budhistickou pavědu diváka. Vždycky se snažím vypadat nejlépe, ale televize,to není moje karma. Vždycky se snažím hovořit do očí duše. Dokonce jestli se na mne dívá policista nebo profesor... Vždycky se snažím traktovat všechny jako budoucí budhisty... Přijímám tedy přátelský vztah ke kameře, tak jak ke svým myšlenkám. Tímto způsobem se cítím bezpečný.
Hlas 5: Co znamená znak AH v kolečku, který píšete u svého jména při podpisování knih?
Ginsberg: Řekl bych celkové akceptace prostoru, očištění řeči...je to mantra tibetského způsobu meditace, jejíž počátek pochází od Milarepy, tibetského básníka z XI. století. Tímto způsobem je také možné zaznamenat výbuch...
Hlas 6: Ve Vaší básni Kolech cítím čistě spontánní intelekt. To, co se nazývá nikdy tvořením světa, tzn. že nedokážeme vidět např. reálný svět svého těla, jenom si vytváříme jakousi představu, která je kontrolovaná hlavou a ne srdcem...
Ginsberg: Moloch, neboli ta část Kvílení, která zanechala na Vás největší dojem. O čem vůbec představení geometrie, ale vypočítavě složená teorie, vznikla pod vlivem silného halucinogenního preparátu. Ačkoli v tento preparát zcela důvěřuji, který jsem užil již před lety, nepřikládal jsem váhu kontinuitě tohoto dojmu. Ale zároveň musím připomenout, že Slunečnicová Sútra vznikla ve stejném roce, a přece tato báseň hovoří o čemsi úplně opačném, o smíření se s duchem a o vnitřní harmonii. A podívejme se na Ameriku, dosahující svých jiných hlav, byla napadána bárs ve stejném roce. Tudíž nikdy jsem nepodlehl vlivu jedné apokalyptické vize, ačkoliv vzhledem k různým vizím, které jsem vyzkoušel v mladším věku, jsem měl obecně dostat se silou do toho, chtěl jsem na každou onu dosažitelnou vědomí věčnosti. Proto jsem také nepřeháněl důležitost všeho, co jsem viděl, s tou svojí vizí. Proto jsem hovořil v Cambridge s Martinem Buberem. Řekl jsem mu tehdy, že cítím kontakt s čímsi, co není lidské. Buber odpověděl: "Dávej pozor na to, co říkáš, ty přece jasně mezi žijícími lidmi a ne mezi duchy." Ale mně to také nevyhovělo, protože Buber opřel svoji výpověď o abstrakce. Proto jsem šel do Indie, abych si pohovořil s tibetským lámou, který vedl velký klášter Hinayana, vysvětlil jsem mu, v jakém stavu se nacházím. Řekl: "Člověk vždy něco ztrácí, napřílní k tomu. Jestliže naproti tomu jdeš za jiným cílem, ztratíš úsměv myšlenky." Ale zabralo mi to ještě deset let, než jsem si ji osvojil, než ten problém dozrál, než jsem si to uvědomil. A od té doby, kdy jsem začal meditovat, začal se mi vracet každý den sen. Ale jsou to jenom myšlenky...
Hlas 4: Jak se tedy pozdější napsaná díla jsou důkazem dominance Velkého Ega a rozvinutí jiných způsobů působení...
Ginsberg: To, aby člověk přešel po vodě, se nedosahuje za jeden den... Uvědomil jsem si to, že jsem přešel těžké a velmi těžké chvíle. Začal jsem se s velkým Egem a mnoho času mi zabralo, než jsem se s tím mým Velkým Egem spřátelil. Ale vůbec si nemyslím, že bych se jej měl zbavit. Je dobré vejít prostě s ním do dobrého kontaktu s pocitem humoru a se...soucitem. Jde mi o to, abych byl v přátelství se svým Egem, s jeho neurózami, a nebrunem a s tím tělem. Neexistuje jiná volba.
Hlas 7: Jak souvisejete vědomí svého židovského původu, jakým je zcela nasycena hymna na památku Matky Kadiš, se svou volbou budhismu jako náboženství, které, jak sám říkáte, praktikujete?
Ginsberg: Cítím se kulturně Židem, potomkem rodu Jehovy a Krista, ale nejsem věřící. Kromě toho se bojím mnoha klepaček na očích, jaké poskytuje ortodoxie a vyznání. Největším nebezpečím je chuť dominance jedněch lidí nad jinými lidmi díky náboženství.
Hlas 7: A problém odpuštění, kterým je naplněna Vaše poéma?
Ginsberg: Zdá se mi, že jak Židé, tak i křesťané dělají stejnou kardinální chybu; všechny svoje neúspěchy připisují jevu deus ex machina a nebesa prohlašují za své činy, za to, že oni sami tvoří toho "tygra". Ale nejsem v tomto směru skromný, protože se jim jeví, že jestliže budou ve dnech zkázy, pak jdou tímto způsobem do nebe. Všechny ty

západní představy skutečnosti jsou vpodstatě velmi primitivní..., ale absolutně nechci urážet ničího Boha. A pokud jde o židovské náboženství, dělám pouze výjimku u samého Jehovy. Chtěl bych to objasnit lépe. Učitel říká, když se dítě ptá: "Existuje Bůh?" Otec odpovídá: "Ne." Tehdy si syn s úlevou oddechne /smích/.

Hlas 8: Zajímalo by mne, jestli si uvědomujete, jak vnímají Vaši tvorbu představitelé mladé a nejmladší generace?

Ginsberg: V této době mne vnímají někteří mladí lidé v Americe jako nudného starce..., ale...ale když jsem loni vydal obrovskou knihu mých sebraných básní, měla ona velmi pozitivní recenze. Naproti tomu skupina jiných mladých lidí se určitě mýlí, protože si např. myslí, že jsem velmi důležitý. Existují také punkové, kteří mne obdivují proto, že se přátelím s Williamem Burroughsem a skupinou Clash, s kterou jsem zpíval. V podstatě se nyní moje knihy mnohem lépe prodávají než kdykoliv předtím. A také na moje poetické večery přichází stále více lidí. Mám také s nimi stále živější kontakt. Oficiální názor týdeníku Time, že Kvílení je staromódní špatná báseň, se sráží v tomto magazínu větou, že Kadiš je skvělá velká báseň. Tedy může se objevit skupina lidí, kteří myslí různým způsobem. V souvislosti s tím jsem prostě zhlouplý z toho, co prostě dělám. Koncekonců vím, co dělám. A zdá se mi, že lidé mladší generace také dobře cítí, co dělám. Ostatně zeptejte se těch mladých /smích/ lidí!

Hlas 9: Je Váš způsob recitace básní důležitý a podstatný pro Vaši poezii?

Ginsberg: Báseň čtená, recitovaná, zpívaná měla vždycky větší význam než zápis na papíře. Většina recitované poezie získala mnohem větší význam než poezie čtená potichu. Potom spolu s objevením se tisku přišlo rozdělení hlasu od psaného znaku. Je to neklasická a nepřirozená separace.

Hlas 9: Bylo by možné nad mnoha Vašimi verši vyvěsit nápis: "Absolutně vážné čtení není vhodné"?

Ginsberg: Vážné traktování mých veršů je možné akceptovat v druhé části Kvílení. Surrealistický humor třetí části té poémy, čtvrtá část Kadiše by měla být vypovídána obyčejným tónem hlasu a v poslední části Kadiše, která začíná od veršů: "krá, krá, krá" je zapotřebí hovořit s největší emocí, přitom...nepříliš myslet. Verš "Otče, smrt", který jsem dnes zpíval, by se měl číst a zpívat, jak jste viděli, vážně. Ptačí mozeček je komedie, naproti tomu Písnička, kterou jsem četl na samém začátku, se mi zdá ovšem důležitá. Jedním slovem - toužím vždycky představit celé spektrum svých pocitů a ne jenom jeden, ohraničený a dominující tón.

Hlas 10: Jste mystik?

Ginsberg: Mystik ne.

Hlas 10: Někdy však jste.

Ginsberg: Někdy bývám /smích na sále/, ale spíše užívám mystických znalostí, avšak snažím se je traktovat, jako ostatně všechno, velmi obyčejně.

Hlas 11: Zpíváte a píšete mnoho o nemocech. Napsal jste něco o AIDS?

Ginsberg: Ano, napsal jsem. Dokonce snad to mám u sebe /hledá, ale delší dobu nemůže nalézt, tedy vysvětluje/. To je krátká báseň /za chvíli/: "Mám mít strach z AIDSu?" /všeobecné veselí/ To je první řádek básně. Dovolte, abych ji řekl. Prominte, pokud to bude nepřesné /dále cituje/: "Mám se přestat milovat? Představil jsem si pravicové, nově narozené fundamentalisty, moralisty, neokonzervativce, stalinisty, náboženské fanatiky, kteří mne obklopují a tlučou pěstí do bible: No more orgasm." /všeobecné rozveselení/

Hlas 12: Co si myslíte o mladých osamocených ženách? /smích/

Ginsberg: Jako starý a osamocený člověk s nimi velmi soucítím. /smích/

Hlas 12: A co si myslíte o pannách?

Ginsberg: Dokud růže nerozkvete, létají kolem ní motýli.

Hlas 12: A co si myslíte o budoucnosti?

Ginsberg: Budoucnosti pannen? /smích, potlesk/ Aby panny měly co nejvíce dětí.

Hlas 12: S Vámi?

/Ginsberg se směje a mává rukou/

Hlas 13: Jednoho dne zemřete. /smích/ Co budete dělat? /smích/ Můžete např. za tři dny vstát z mrtvých. Jak se potom budete chovat? /smích, hukot/
Ginsberg: Budu se chovat tak jako většina červů. /potlesk/ Když se zdá, že beseda je už skončená, básník utišuje sebrané diváky a dodává několik slov, které považuje za pointu rozhovoru.
Když můj otec zemřel, můj učitel meditace mi řekl: "Rozšiřuj svoje myšlenky, aby Tvůj táta mohl vkročit do prázdnoty nebeských nebes, dovol mu tam vejít. Ať Slavnost trvá." Děkuji.

Když vycházíme na ulici a odbíjí půlnoc, vzpomínám si na slova Mého smutného já Allena Ginsberga, napsaná v roce 1958:

"Je čas jít domů udělat večeři
poslouchat
v rádiu romantické zprávy z
-války
...všechen pohyb přestává
a kráčím v bezčasovém smutku
existence
křehkost pluje budovami
prsty se dotýkám tváře reality"

- - - - - - - - - - - - - - - - - -

DVĚ POZNÁMKY

Stárnoucí grafoman

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

PIKOLE /Minirecenze/

V posledním čase vzrostla časopisecká aktivita i mimo kulturní centra Prahy a Brna. Tento trend je pro mne hlavně sympatický tím, že odříznutý venkov také začal vykazovat proklubávající se podhoubí.
U českolipského ŠUPLÍKU je obsahové těžiště hlavně v přetiskování kratších statí renomovaných autorů, jako např. V. Havel apod. Proto se budu zabývat pouze příbramským PIKOLE, nabízejícím místní literární ambice, které mne osobně nejvíc zajímají.
Časopis PIKOLE existuje prozatím o dvou číslech a jako čtrnáctou a patnáctou publikaci je v říjnu a prosinci 1987 vydala příbramská skupina Noční město. Jedná se spíš o literární sborník, který umožňuje členům skupiny veřejnou prezentaci jejich básnických nebo prozaických sklonů. Převážná většina prací nepřesahuje pro mne osobní rámec těchto příbramských nadšenců až na dvě rozsáhlejší novelky, které tvoří páteř obou vydaných čísel. V PIKOLE 1 je to "Smrt skutečnosti" /příběh o dvaceti osmi dějstvích/ a v PIKOLE 2 "Noc v Berlíně". Autor první prózy je neurčen a u druhé figuruje jméno Zdeněk. Text "Smrt skutečnosti" je jakýsi orwellovským sci-fi, které známe též z novely K. Boyové "Kallokain" či z "My" J. Zamjatina a dalších. Pochopitelně literární úrovní za těmito autory znatelně pokulhává /jazykově, kompoziční nevyrovnaností atd./, ale přesto tento pokus o rozsáhlejší prozaický útvar není úplně nezdařilý. "Noc v Berlíně" je vedena snahou netradičního pohledu na utrpení a strasti války a příběh zraněného německého vojáka v posledních dnech dobývání Berlína autor celkem zajímavě kombinuje s jakousi kafkovskou Proměnou. /Próza "Noc v Berlíně" je otištěna v literární příloze./

Na závěr jen tolik: Štěpáne, tvá povídka "Socha" je ukázkou, jak na malé ploše nelze uvést vše, čím jsi zahlcen; drobný příběh náklad monstr-balvanu filosofující zátěže neunese... Pavle, nepanikař, že jsem z tvé "Paniky" panikařil, o co jako ti jde; autorovi může být smysl jasný, ale čtenáři někdy ne... Mistři básníci, v luzích českých je vás mraky a ne z každého mráčku vydatněji zaprší; to platí, Zdeňku, i pro tebe /doplnil jsem si tvé ukázky četbou celé sbírky "Úzkosti"/ a musím konstatovat, že pocity zoufalství, osamělosti apod. je nutné v psaném slově vybavit nejen ekvivalentem šedivé nenápaditosti a plochosti, který je v životní rovině provází...

MRDAT NEBO MILOVAT /Minierotikon/

Motto: ..."tvrdého muže", osamělého rváče se životem, drží lhostejnou vizáž zkušeného hráče, sbalí kufr a odchází středem.
Horna Pigment

V uvedeném mottu jsem použil slova, kterými revolverový pistolník ve svém kritickém článku: "Místo šikézního kvádra císařovy šaty" charakterizuje hrdinu Bukowského povídek. M. Krčmovi z bratislavského FRAGMENTU vysvětluje vyskytující se tam amorální situace, "že se mu prostě připletly do života". V tom je možné dát Hornovi Pigmentovi za pravdu a podobně lze i charakterizovat také frekventovaného Edvarda Límanowa v REVOLVER REVUI a taktéž celou partu "tvrdých chasníků" v tvorbě mladých českých autorů. Nicméně se mi zdá, že v literární generaci osmdesátých let se s "připletenými situacemi" roztrhl celý pytel.

Nevím, zdali je nutné předeslat, že netrpím prudérní morálkou a četba amorálních situací, které se "připletou do života" mě vůbec nedirituje. Někdy mě dokonce i pobaví, jako se to stalo v případě Honzy Krejcarové a její "V zahrádce otce mého", kterou mne na stránkách REVOLVER REVUI č. 9 osvěžil nestárnoucí nezmar Egon Bondy. Opravdu jsem si labužnicky pošmákl na ironicky provokujícím a naprosto funkčním výrazivu, na kterém byla překvapující ne okolnost ženského autora, ale hlavně doba-vzniku veršů, a to rok 1948. Mám za to, že redakce REVOLVER REVUI může být spokojena, že mimo řadu záslužných překladů, skvělých intervuí /s Mejlou, Stanislavem Demo řadu záslužných překladů, skvělých intervuí /s Mejlou, Stanislavem Demo devátým/ apod. i v oddílu původní české literatury přijde se zajímavým objevem. Že mimo Honzy Krejcarové servíruje na stránkách české tvorby č. 9 i mladé autory, stejně zacílené, na to má redakce samozřejmě právo, i když si myslím, že méně je lepší než více.

Do záhlaví tohoto elaborátu jsem si dal Minierotikon a hodlám se stručně zabývat "ostrými hochy" pouze z tohoto aspektu. Protože "tvrdému muži" se občas do života připlete také nějaká ta ženská, je nasnadě, že s ní musí zacházet neméně tvrdě jako s ostatním připleteným světem okolo. K. K. Kuchyňkovi se jeho hrdinovi do milovaného Saaba připlete po úraze němá káča s růžovými gatěmi a tričkovými kydy, když na chvíli opět promluví, a na konci povídky náš hrdina sice už bez Saaba je "tvrdej" jako křemen, i když milostné dobrodružství se nedovršilo. U Josefa Teufela je nutno aspoň kvitovat čistotu žánru, protože svého hrdinu v povídce "V den MDŽ" nevybavuje žádným západním vozidlem, ale poctivou českou kotelnou. Také ho na rozdíl od K. K. Kuchyňky nerozmělňuje očekáváním správné holky, avšak tvrdí muziku od samého počátku. Osamělý rváč se životem má jen tu smůlu, že si objednal občasnou sex návštěvnici do kotelny, zrovna když Sparta hraje Pohár UEFA. Pochopitelně, že po "milování" se jde alespoň ožrat.

Ironizovaným autorům a i ostatním mně známým "rozhněvaným mužům" lze uznat, že jejich výrobky nepostrádají celkem lákavě vyvedený design. Poskytují vydatně okořeněnou stravu a použité "připletené situace" nemají jinou funkci než šokantně provokovat či v lepším případě podat sociologický popis a rozbor skutečnosti, která nutí hrdiny zastávat roli "tvr-

ďého mladíka" /Petr Placák: Medorek/. Je nutné též připustit, že zoufalství mládeže v podmínkách dnešního Česka může brát na sebe tuto provokující podobu, jak poznamenává Egon Bondy ve své odpovědi Anně Marvanové. Nevidím ani důvodu, proč by měl v české literatuře existovat pouhý Jan Pelc, když seskupení okolo REVOLVER REVUI se zdá, že existují lepší autoři /osobně se domnívám, že z literárního hlediska není Pelcův román vrcholem české prózy/. Celé tady to svoje plkání píšu jen proto, že v "Dur", jak pojmenoval Andrej Stankovič v doslovu k antologii: "Seru na to, mám to za pár" orientaci tvorby mladých básníků osmdesátých let, je možné věci vyvracet z kořenů, ale ne zakládat. Něco podobného naznačuje v REVOLVER REVUI č. 9 i Saša Vondra ve svém "Doslovu nejen k jedné sbírce", kde hovoří cosi o vidění světa v "Moll". Z rozbujelého "tvrdolínství" se zákonitě časem stává tvrdost vyšeptalá.

Martin Th. Wernisch

V KRAJINĚ NOČNÍ

Ovce bílé, kam to jdete?
Tam dole vás příval smete!
Slyším bouře ze všech stran,
vrátník mám být vašich bran.

Ovce bílé, s kým to jíte,
s kým se k stolu posadíte?
Vidím vlky na všech stranách,
bezmocný jsem v vašich branách.

Ovce bílé, kde to spíte,
hůře ještě nežli bdíte?
Proč jste brány opustily,
do jeskyň se proklestily?

Zrána nesou ovce kosti,
vlčí kosti, ty se posti.
Ony žerou, ty jen bdíš,
v branách hledáš svoji skrýš.

Z literární historie

-mk-

ZA JOSEFEM PEKAŘEM

x x x

životní. Mnohokrát už vracel se v myšlenkách do rodného kraje, když obíral se skrytými ději věků minulých a hledal odpověď na řadu palčivých otázek, jež vyvolávalo neúnavné bádání vědecké.

Tam v kraji turnovském, kde po staletí dobýval sedlák skrze pot a slzy skryté poklady, jimiž ho obdarovávala rodná země, tam, kde tyčila se věky ošlehaná a majestátná Kost,pamatující dusot koňských kopyt obou armád, jež táhly krajem ve válce třicetileté, tam měl svůj domov, svůj věčný zdroj inspirace, nevysychající pramen své práce vědecké a imaginace básnické.

Rodný kraj zjevoval malému chlapci těžký a nenahraditelný úděl českého sedláka s jeho životními bolestmi i radostmi. On mu vnukl neúnavné lpění na tradici a hodnotách po staletí vytvářených, které v potu tváře bývají dobývány jako vzácný kov, na druhé straně neúctou a nešetrností mizí do nenávratna jako loňský sníh.

Na toto všechno nebude moci zapomenout celý život, ba vědomí této sounáležitosti s drsnou rodnou půdou stane se mu posilou v nelehkých zápasech vedených v letech budoucích.

Středoškolská studia strávená v Mladé Boleslavi vzbudí ještě více zájem pozvolna dospívajícího chlapce o poznání minulosti a s jistotou pevného rozhodnutí odvádějí jej na Karlovu universitu, do hlavního města kdysi slavného království a vhánějí ho v náruč profesorů Antonína Rezka a Jaroslava Golla. Ten druhý se mu zanedlouho stane více než pouhým učitelem, ale zároveň i věrným druhem životním a starostlivým otcem.

Z jeho podnětu odchází do ciziny, aby se v řemesle historickém zdokonalil na slovutných universitách německých. Z německého prostředí si odnáší domů i vášeň pátrat v cizině po historických památkách, souvisejících s dějinami rodných Čech.

Nedlouho po návratu je mu umožněna docentská habilitace na základě spisu o Valdštejnovi, když mu k shromáždění obsáhlých pramenů ne málo přispěla též předchozí cesta zahraniční. Sám však zdaleka ještě netuší, jak postava frýdlantského vévody prostoupí celou jeho dráhu vědeckou, ba celý jeho život. Jako by se v postavě geniálního, avšak zralstivými úklady zneuznaného a zavražděného Albrechta z Valdštejna zrcadlilo tolik z jeho vlastních osudů životních. Netuší, že bude trvat příliš dlouho,než bude tato práce konečně oceněna, že se stane svědkem jeho dohasínajícího konce.

Valdštejnovým smělým počinem pak rozbíhá se činnost badatelská do šíře úctyhodné, neboť nutkání vyrovnat se cele s minulostí českou jej odvádí do rozličných dějinných údobí. Porozumění minulosti je pak klíčem k vyrovnávání se se soudobou situací politickou, která rovněž vzrušuje mladickou duši jeho.

Znovu se vrací ve vzpomínkách do zakouřených kavárenských místností, kde stávalo na stolku úctyhodné množství politických deníků, v nichž dozvídal se o lopotném usilování a tápání českých politických stran. Jaká to pestrost názorů, zároveň však z velké části neplodná směsice poznamenaná českou malostí, prázdným nadšením, naivitou a neplodným provincionalismem. Jak nesmírně těžké je bojovat proti agitačním nálepkám politizujícího žonglérství. Jak hlásat národu pravdu a nebýt vykřičen jako zrádce národních zájmů? Jak nesnadné je hrdě čelit hejnu dotíravých supů, tak jako po přednášce ve Slaném. Je bolestné shledávat, jak hlásí se hrdě k slavnému předku svému národ Husa neznající. Jak šije ho na míru soudobému českému měšťáckému vkusu.

A střez se pravdu připomenout! Politikové obelhávají sebe i celý národ, který si oblíbil laciná hesla. Kolik je jenom plamenných řečníků a tribunů lidu,hovících si ve vlastní prostoduchosti a samolibosti.

A mezi tím vším opět práce. Český dávnověk,halící se do Václavova roucha. Prastaré legendy dýchající životem světců. Kolik klidu a jímavé krásy lze načerpat v tomto dávném vyšlápnutí české historie. Jak znatelný je tichý údiv nad vznešeností a kulturní velikostí postavy tolik od nás vzdálené. Jak žlučovitý a nechápavý je oproti této době dnešek. Vždyť Václav dokázal noblesou své osobnosti zatlačit po-

Josef Pekař

někud do pozadí i odvěké naše souputníky. Proč tato trapná současnost, když ještě doba nedávná měla svého velkého hrdinu,ukazujícího daleko do věků příštích.

Srdce pookřává nad četbou soukromé korespondence Františka Palackého, nad jeho prací vědeckou,kladoucí si jediný cíl: zušlechtit svůj národ a vésti jej za pravdou. A vtom se opět zdvíhají hlasy tvrdící, že on Pekař jde usilováním svým proti národnímu historikovi Palackému, už zase rozvášněný dav klepe na dveře, aby hlásal jednoznačné odsudky a stavěl duchovní šibenice. Pozvolna je mu přišita nálepka fanatického katolíka, ačkoliv jakákoli ortodoxie hnaná do krajnosti mu vždy byla cizí. Proč nevzpomenout, že právě František Palacký ve své objektivitě soudu církev katolickou nejednou ocenil. Mlčky sleduje, jak rozdmýchávají štvavou kampaň ti, kteří stáli kdysi spolu s ním na stejné lodi bitevní. Nyní oplývají povrchními soudy a škrtají prý ve jménu spravedlivé odplaty katolické dědictví z českých dějin. Evangelická tradice a navíc mylně chápaná je jim vším a hledají ji rovněž u ctitele Pany Marie mučedníka Jana Husa. Spokojeni sami se sebou obalují se pleštencem frází. Jsou nemilosrdní a nespravedliví ve své horoucnosti a nevědí, že jdouce proti pravdivé minulosti, jdou proti sobě samým. Ach, kam poděl se Masaryk z dob sporů rukopisných, jak dogmaticky zdá se být vyškolen jeho přímluvce Herben.

V dřívějších dobách, když hrdě vzdoroval Mommsenovi, netušil, že přijdou časy, kdy bude muset sváděti ostré půtky s vlastním zaslepeným národem. Pravda, Masaryk prokazuje později v pokročilém věku za první války neutuchající statečnost a obdivuhodnou cílevědomost. Kde jsou však ti ostatní velcí vlastenci oplývající suverenitou soudu, když on universitní profesor rakouských dějin, téměř osamocený, připomíná císařovu nástupci Karlovi, jak nesmírně zůstali Habsburkové českému národu dlužni.

V roce 1918 slaví Masarykova vytrvalost úspěch a národ získává svobodu a samostatnost. Příliš brzy si však nová republika zahrává s vlastním demokratickým odkazem. Heslo "Pryč od Říma" se opět třepetá vysoko na republikánském stožáru. Opět jsou katolící zašlapáváni v prach. Všechno se zoufale opakuje a trpělivost vědcova musí být nekonečná. Češi se prý musí pomstít za celou třistaletou minulost, která nebyla údajně ničím jiným než dobou temna.

Jak hluboká je v tom všem nespravedlnost, jak velikou úlohu hraje v tom zášť!

Znovu je třeba zasadit se plnou vahou vlastní osobnosti, riskovat mnohé, získávat přívlastky zpátečníka a konzervativce, ale přitom všem nezakolísat! V sázce je mnohé, vlastně to nejvyšší - osud a mravní čistota národa.

Je nutné vyrazit do boje za Jana Nepomuckého, za českou šlechtu, ožebračenou pozemkovou reformou uskutečněnou v duchu programu údajně spravedlivého zúčtování s přisluhovači Habsburků. Jak krátkozrací jsou tito povolaní soudci. Byl by snad Palacký Palackým ve veškeré své velikosti bez pomoci hrabat Šternberků, mohl by klidně pracovat Pekař bez podpory Nostitzů a mnozí jiní buditelé? Koho to vlastně národ vede na pranýř? Především sám sebe a nejtragičtější je skutečnost, že si to není schopen uvědomit.

Znovu je třeba se plně ponořit do studia národní minulosti a vynést na světlo pravdu o době husitské i pobělohorské.

Před zrakem Pekařovým zjevuje se postava geniálního vůdce táborských vojsk, slepého hejtmana Jana Žižky, ale i neúprosného soudce morálního a hospodářského rozvratu země Vavřince z Březové, stejně jako panorama rozhodující bitvy lipanské spolu s hlavními aktéry tohoto závěrečného neúprosného klání.

Jakým způsobem posoudit hlas této mnohoznačné dějinné výzvy? Nelze než vzdát hold hnutí vzniklému z nejopravdovějších pohnutek, touží po zdokonalení života křesťanského, hnutí bažícímu pomoci zastavit mravní úpadek křesťanské Evropy a hnanému nezměrnou ctižádostí

stát se předvojem všeobecného pokroku evropského. Slova jsou mnohdy nedokonalá, když mají zhodnotit tak prudký vzestup, takové neúprosné chtění vyzdvihnouti před zraky všech pošlapaný praporec pravdy a velikosti křesťanské. Nelze však zároveň nevidět, jak velikou oběť musel národ náš položit na oltář konečného zúčtování. Nelze sobě zakrývat oči před tím, jak vůle po mravnosti přechází postupem doby ve svůj pravý opak. Oči vlhnou, když stávají se svědkem úpadku kdysi velkolepého a vzkvétajícího království doby Karlovy, svědkem naprostého rozvratu hodnot původně vyzdvihovaných. Skutečně nesmírně krutá byla daň, kterou národ musel zaplatit, aby vznešené plody vzedmutí duchovního skli-dili později jiní.

V tom spočívá nezměrná tragika osudu dějinného, jež nabyla svého vrchu po bitvě bělohorské, kdy národ český musel shírat novou odvahu v podmínkách mu příliš nepřejících, aby se dočkal téměř po dvou stech letech nového probuzení. Ale uplatnila se zde i svérázná logika vývoje duchovního, která přinesla vedle krutého útlaku též jiskřičky zažehující plamen naděje. Vždyť to nebyla pouze doba Koniášova, ale i doba Balbínova, Pešinova či Vavákova! Vždyť to nebylo jen období tuhého útisku protireformačního, ale též období, jež kulturou barokní budovalo v národu našem i prohloubené cítění duchovní a přilnutí k tradici pozapomenuté - tradici svatováclavské!

A znovu bylo nutno vésti boj s oponenty, vedenými jeho vlastním žákem Janem Slavíkem, a ve vleklých polemikách hájiti názor jiráskovským heslem "proti všem".

Stařičký pán se pozvolna chystá k odchodu. Naposledy pohlédne na věkovitý strom s vědomím, že ještě není dobojováno. Snad si v té chvíli vzpomněl na vlastní slova, která kdysi pronesl, když přivítal vznik nové republiky československé: "Hlas dějin spíše varoval než povzbuzoval, připomínaje, jak po staletí proti nám triumfovala křivda a vrchmělo násilí, jak osud bil nás tvrdě v tvář, kdykoli jsme v naději zvedali hlavu."

Skutečně není ještě dobojováno. Minulost se svým skrytým poselstvím se totiž neodkrývá každému a není poplatná žádným vyspekulovaným tužbám. Do minulosti je nutno se vcítit, nechat se unášet její řečí a umět jí naslouchat. Nesmíme podlehnout touze ovládat ji a manipulovat s ní jako se samozřejmým zděděným majetkem, nýbrž musíme spočinout v jakémsi skromném a tichém údivu, v němž se až zatajuje dech. Teprve tehdy k nám dění minulé začíná promlouvat. Oživují se příběhy dávno zapomenuté a naplňují se životem svých postav a vahou svých osudů.

D A N D Y O V É

Ukázka ze vzpomínek André Gida na Oscara Wildea

x x x

Wilde příliš trpěl ode dvou let, a trpěl příliš pasivně. Jeho vůle byla zlomena. Za prvních měsíců se mohl ještě oklamávati, ale záhy se vzdal i toho. Bylo to jakoby odstoupení. Z jeho zničeného života mu nezbyla než bolestná vzpomínka na to, čím kdysi byl; časem potřeba, dokázati, že ještě myslí; duch umělkovaný, nepřirozený, ošumělý. Setkal jsem se s ním opět pouze dvakrát.

Procházeje se jednoho večera s P... po boulevardech, uslyšel jsem, že mne kdosi volá. Obrátil jsem se: byl to Wilde. Ach, jak se změnil! "Vrátím-li se dříve, nežli napíši své drama, budou chtíti viděti ve mně pouze trestance", pravil ke mně kdysi. Vrátil se bez dramatu a ježto se několik dveří před ním zavřelo, nehledal již přístupu nikam; potuloval se. Přátelé několikráte se snažili ho zachrániti; starali se o něho, vzali ho s sebou do Italie... Wilde záhy prchl, upadal opět. Někteří z jeho přátel, kteří mu nejdéle zůstali věrni, častěji mně řekli, že Wilde zmizel... Ostýchal jsem se, uznávám to, že se s ním setkávám na místě, kde přecházelo tolik lidí. - Wilde seděl na terase kavárny. Poručil pro G... a pro mne "cocktails"... Sedl jsem si jemu naproti, tak, abych byl k mimojdoucím obrácen zády, ale Wilde to zpozoroval a poznal, že příčinou toho je nesmyslná ostýchavost /nemýlil se/.

- "Ale posaďte se sem, vedle mne", pravil, ukazuje na židli vedle sebe; "jsem nyní tak samoten!"

Wilde byl ještě dobře oděn, ale jeho klobouk se již tak neleskl, jeho límec byl ještě téhož tvaru, ale nebyl již tak čistý a rukávy jeho svrchníku byly poněkud roztřepené.

- "Když jsem se kdysi setkal s Verlainem, nezastyděl jsem se nad ním", pokračoval s nádechem pýchy. "Byl jsem bohatý, šťasten, zahrnut slávou, ale věděl jsem, že mně bude sloužiti pouze ke cti, budu-li vidět vedle něho, i když byl Verlaine spitý." Pak, myslím, obávaje se, aby jeho vypravování nenudilo P..., změnil náhle způsob své řeči, snažil se býti duchaplným, baviti; působil žalostný dojem. Má vzpomínka na to je velmi bolestná. Konečně jsme vstali. Wilde trval na tom, zaplatiti útratu. Chtěl jsem se s ním rozloučiti, vzal mne však stranou a ve zmatku tiše řekl:

- "Poslyšte, musím vám říci...: jsem úplně bez prostředků..."

Několik dní na to setkal jsem se s ním naposled. Chci se pouze slovem zmíniti o naší rozmluvě. Svěřil se mně svými mukami, nemožností pokračovati, dokonce ani počíti nějakou práci. Smuten, připomněl jsem mu jeho slib, který učinil, že se vrátí do Paříže teprve s hotovým kusem:

- "Ach, proč jste", pokračoval jsem, "opustil tak záhy Berneval, když jste tam měl tak dlouho zůstati? Nemohu říci, že se na vás hněvám, ale..."

Přerušil mne, vložil svou ruku do mé, pohlédl na mne svým nejbolestnějším pohledem:

- "Nemožno se hněvati", pravil, "na toho, kdo byl udeřen." ...

Výtvarné umění

Z VÝSTAVNÍCH SÍNÍ

Egon Bondy

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

"Uspokojuje nás též skutečnost, že se v záplavě obrazů nevyskytly výtvory předčasně zralých "génií", vyznavačů inspirace takříkajíc z druhé ruky zahrad konzumní společnosti Západu. Nejsme slepí idealisté a víme o podobné pseudotvorbě jednotlivců a několika malých skupinek a jejich pokoutných výstavách. Své výtvory neobeslali a tím jen usnadnili naši práci. Diváci se necítili ochuzeni o dojmy z násilně roubovaných štěpů novosurrealismu, hyperrealismu, či konceptuálních proudů."

Nár. um. Jan Simota: projev na sjezdu SČVU, březen 1987

Jistě i další slova p. Simoty jsou pamětihodná - vyšlo to ostatně ve zvláštní brožuře, takže text zůstane naštěstí zachován pro dějiny - ale sklidil nevděk. V r. 1987 se začaly výstavy mladých a nejmladších výtvarníků pomalu ale jistě stěhovat ze sklepů a dvorků do oficiálních prostor. Pominu skutečnost, že to s sebou nese v našem zřízení určité etické konsekvence - za svou vlastní osobu však tento posun rozhodně vítám. Nejsem výtvarník ani kunsthistorik a tak mi jistě řada výstav ušla prostě proto, že jsem nebyl informován. Ty výstavy jsou totiž většinou v různých Obvodních kulturních domech na samém konci dnes už územně poměrně rozlehlé Prahy, nejsou plakátovány a většina potenciálních diváků se o nich nedozví, nebo nemá čas vážit několikahodinovou cestu. Jen ty výstavy, které byly instalovány v centru nebo blíže centra, měly taky dostatečnou návštěvnost. Samostatné výstavy měla Naďa Ravová, Stanislav Diviš /dokonce dvakrát/, Jiří David, Petr Nikl, Ja-

roslav Róna a další. Kolektivní výstavy byly koncem jara ve Vysočanech a na podzim /neoficiálně/ ve Svárově. Skupinově vystavovali Tvrdohlaví a volná sestava "konkurenční", uspořádaná pod jazykově skurilním názvem "K ROK 88". Další výstavy rozhodně budou pokračovat. Jiný ovšem sotva můžeme hovořit o tom, že mladí výtvarníci by automaticky dostali zelenou, vidíme to z toho, že provizorní výstavní síň v Dejvické ulici schválená všemi patřičnými místními instancemi byla po ukončení poslední výstavy /objekt určen k demolici/ nesmyslně a barbarsky devastována /v tomto případě rozhodně nikoli neuniformovanými složkami MV/.

Pro současnou vývojovou fázi výtvarného umění se na Západě i u nás většinou používá termínu postmodernismus. Je to termín málo šťastně a značně neuváženě /a vlastně jen z pohodlnosti a z rozpaků/ zvolený, který těžko může mít jiný obsah než pouhé časové určení, že jde o období po sklonku tzv. klasické fáze moderního umění /termín "klasická moderna" je sice výstižná zkratka, ale alespoň v češtině má skoro pejorativní příchuť a proto nerad vidím i jeho používání/ - a kunsthistorici se jen dohadují o tom, zda to začíná už pop-artem a konceptuálním uměním, nebo až po nich. V každém případě jsou výrazným dělítkem léta šedesátá /event. doba na přelomu šedesátých a sedmdesátých let/. U nás znamenala šedesátá léta kulminační bod poválečného vývoje, kdy se znovu ve všech oblastech umění navázalo na přervanou /tehdy ještě ne tak dlouho přervanou!/ kontinuitu se světovým /a naším předúnorovým/ pohybem. V šedesátých letech se objevily desítky nových jmen a poměrně vysoké procento z nich dokázalo reprezentovat nejen světový průměr, ale řadilo se i ke světové nebo alespoň evropské špičce. Bylo jich tolik, že nemá cenu je jmenovat, neboť zájemcům o výtvarné umění jsou všechna dobře známa. Po jejich boku vystoupila řada tehdy mladých až hodně mladých kunsthistoriků, kteří odváděli poměrně dobrou kritickou a teoretickou práci jak ve specializovaných výtvarných časopisech /vzpomeňme jen Výtvarné práce!/, tak v celé plejádě tehdy vycházejících kulturních periodik. V r. 1969-70 došlo k násilnému a prudkému zlomu a řada výtvarníků i teoretiků se dokonce ocitla přímo v situaci zásadního existenčního ohrožení /vyloučení ze Svazu výtvarníků, z redakcí, z umělecko-vědných pracovišť/. Vytvořily se nenormální poměry, které trvaly skoro dvacet let, ba v podstatě trvají dodnes a dosud není příliš reálná vyhlídka na kvalitativní změnu. Kromě řady jiných vážných následků došlo tu k situaci, kdy daleko více než kde jinde se umělecké a teoretické normy šedesátých let petrifikovaly a bránily v cestě dopředu. Estetický názor šedesátých let se prezentoval a dosud prezentuje jako závazný estetický kánon a co nad to jest, od Boha jest. Převážná část uměleckých teoretiků zůstala trčet na pozicích tohoto estetického kánonu a brzdila po drahná léta volný a nerušený rozvoj mladé generace. Stačí podívat se na samizdatový časopis, který si v nepatrném počtu výtisků vydávají, abychom si udělali představu o sklerose, která panuje v těchto kruzích ještě k dnešnímu datu. Na prstech lze spočítat těch pár teoretiků a kritiků, kteří vůbec mají přehled o tom, co se děje a ještě méně je těch, kteří tomu rozumějí a kteří se alespoň pokoušejí v teoretické rovině napomáhat potřebám současného umění. Nezaslouženě nešťastný osud, který je postihl hned v samých začátcích jejich práce! Ale nedá se nic dělat, nové umění tu je a je nutno mu rozumět a milovat ho a ne na ně koukat jako tele na nová vrata. Generace "osmdesátníků", která už projevila nebývalou vitalitu, čeká ve výtvarné oblasti na svoje vlastní kritiky a teoretiky, jejichž absence je nepochybně citelná a bez nichž se bude dopředu postupovat obtížněji. Proto zajisté dík těm několika, dnes už středního věku, kteří se pokoušejí překonat bariéru antikvovaného estetického nazírání a aktivně sledují skutečnou současnost. Je ovšem otázkou, zda teoretický aparát, který si vybudovala řekněme konceptuální umění, jim k tomu postačí. Alespoň jazyk, jehož používají, zřetelně ukazuje na limity, které je handicapují. Není to už jen hypertrofovaná kunsthistorická hantýrka, čiší z toho bezradnost. Srovnáme-li jejich úvody k výstavám mladých s jejich referáty o umění, jež bylo živé před dvaceti

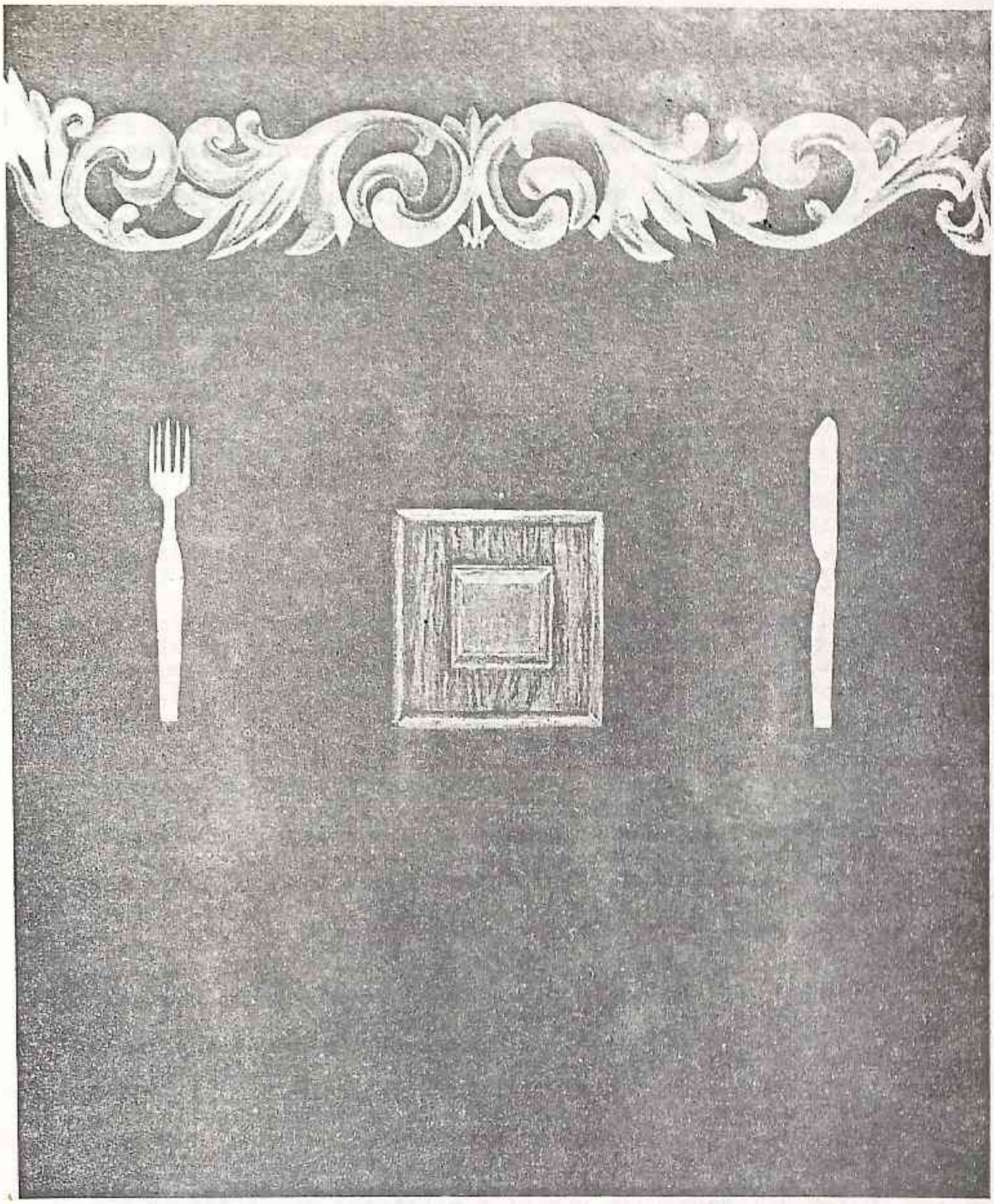
lety, poznáme to již na jazykové stránce jejich projevu zcela očividně.

Nebudu rekapitulovat výtvarnou historii posledních dvaceti let - komu není známa, má dnes už dost možností, aby se s ní v odborné literatuře obeznámil - a budu pouze referovat o výstavách, které jsem viděl. V Praze se většina mladých a nejmladších soustředila ve dvou už zmíněných výstavách "Tvrdohlaví" a "K rok 88", čímž je má práce usnadněna. Předesílám jen, že vůbec máme v Praze málo zpráv o výtvarném dění v Bratislavě /resp. nějaké zprávy máme, ale skoro žádné reprodukce/, ale i v Brně. Z Brna jsem mohl registrovat jen fotodokumentaci několika málo jednotlivců, kteří však na mne udělali dobrý dojem, jelikož však jsem neviděl nic na vlastní oči ba ani v barvě, mohu je pouze jmenovat: je to v prvé řadě Bohuslava Olešová, výrazná zejména svými "rohatými" plastikami /žel, z materiálů velmi pomíjivých/, které jsou zcela v duchu jednoho z proudů nové tvorby a přitom originální, dále Laco Garaj, jenž tvoří jak v rovině nového symbolu, tak v rovině expresívní "wilde Malerei" a Rastislav Čuřík, z něhž však znám pouze reprodukce monumentálních kaligrafií. VOKNO by i v tomto případě, t.j. v případě výtvarného umění, mělo umožnit hladší a rychlejší zprostředkování alespoň výměny reprodukcí. Bohužel, patří k notorickým obtížím, které jen pomalu překonáváme, že postrádáme spolupráci odborně fundovaných mladých lidí. Ale zpět ku Praze, k té pořád ještě nesražené koruně království českého i markrabství moravského.

Ze všech výstav, o nichž jsem se zmínil na začátku článku, byla skutečnou událostí výstava Tvrdohlavých. Sehraje-li tato skupina /i formálně ustavená!/ úlohu, kterou měli v našich dějinách Tvrdošíjní, ukáže pochopitelně až budoucnost, ale volba vlastního pojmenování vyjadřuje sebevědomí, které je oprávněné. Jádro skupiny tvoří ti, kteří už nejsou nejmladší, statní třicátníci, jako Suška, David, Diviš, Róna či Milkov. Společným jmenovatelem skupiny je "nový symbol" - jeho hledání a vyjádření. Podle toho, co jsem viděl v katalogu "Documenta 8" /Kassel 1987/, všichni členové skupiny by zcela dobře obstáli na mezinárodním fóru a někteří by dokonce patřili ke špičce. Ve srovnání s mladými výtvarníky jugoslávskými, které jsme viděli na velké výstavě v Praze v r. 1987, jsou dost zřetelně lepší a ve srovnání s mladými maďarskými výtvarníky /Praha 1987/ si nezadají, i když jejich orientace není totožná - u Jugoslávců a zvl. Maďarů převažuje vliv figurativní expresivní divoké malby, jež stála před circa deseti-patnácti lety na počátku současného pohybu, který se prodral na povrch poprvé v NSR. "Nový symbol" je jednou z hlavních otázek současného výtvarného umění /které je rozhodně lépe chápat vývojově jako manýrismus klasického moderního umění než jako postmodernismus/, od počátku jeho pohybu je tu tato otázka přítomna a v průběhu let se zdá, že na sebe soustřeďuje stále větší pozornost mladých tvůrců. Zdroje a motivy tohoto fenomenu a tohoto pohybu jsou komplexní. Tradiční symbolika, která využíval např. surrealismus /byť v podobě ve své době nové a zdravě šokující/, je nepochybně mrtva nejen pro výtvarné umění, ale pro cítění člověka naší doby vůbec. Surrealismus ji ztrivializoval ruka v ruce s obchodní reklamou a plakátovou estetikou socialistického i jiného etapistického realismu. Symbol musí být tajemstvím, není to logicky dešifrovatelná alegorie ani naopak přeplácaná blbost vyletalovských filmových afišů - a do těch se upadlo. Symbol musí žít a musí vyzařovat na ratio neredukovatelné napětí, tím vzrušovat, jitřit, znepokojovat - nikoli jen šokovat. Symbol musí nutit k promýšlení toho, co není transparentní a neluští se jako rebus v hádankářském časopise. Symbol je posléze životodárný, obnovuje v člověku zájem o podstatnost bytí a ukazuje mu, že jsme s numinosním - posvátným - ve skutečnosti v stálém kontaktu, resp. že numinosní je potenciálně vždy kolem nás i v nás přítomno. To nepotřebuje žádnou religiosní orientaci, ale umělec se tu uchopuje moci a práva a zodpovědnosti, které byly kompetencí šamanů v prvotních podmínkách lidského společenství. Není divu, že prostředí tak dokonale sekularizované, jakým je moderní společnost /náboženské revivalismy se

tu objevují sice periodicky, ale se stále menším ohlasem/, pojednou pociťuje prázdnotu od symboliky, která by byla skutečně vitální. V době zdevalvování všech hodnot, zostuzení všech ideologií a symbolů se k nim vážících, pokálení všeho kladného, co v sobě může člověk ještě cítit, hlubokého znejistění vší přítomnosti i vší budoucnosti každého jednotlivě a celého lidského rodu obecně - spontánně vzniká v umění, jakožto v tom nejcitlivějším seismografu, hledání nového symbolu. A v době všeobecného otřesení není divu, že se tak často děje nejen uvolňováním schizofrenických momentů tvůrčího procesu, ale i s patřičnou dávkou ironie a sebeironie /ty jsou ostatně vždycky indikátorem dobrého zdraví/ - viz fotografie autorů a jejich "managera" v katalogu.

Jednotliví členové Tvrdohlavých jdou k těmto vágně společným cílům různými cestami a s různou mírou výtvarné kvality a výtvarné nosnosti prostředků, jež volí. Všem je vlastní poměrně rychlé experimentování, rychlý vývoj vlastního slohu, častá změna rukopisu /např. Diviš a David ve velmi krátké době několikrát zcela přeorientovali svoji práci, aniž by při tom nezůstávali sami sebou/. Jeden ze sochařů skupiny, Michal Gabriel, prezentuje několik skulptur, z nichž každou by bylo možno přiřknout samostatnému autorovi. Na první zdání je skoro naprostý rozdíl mezi jeho Stromem, Poutníkem, Egyptankou či Ptákem. Při hlubším reflektování však vynikne jejich jednota, jak estetická, tak intencionální. Jiří David rasantně ukončil sérii maleb, jejichž hlavním problémem bylo pronikání různých prostorových rovin /naprosto ne jen modní escherovský Möbiův prostor!/, a v nichž barva ustupovala stále více k monochromatičnosti. Započal nedávno dosud neukončenou sérii tzv. černých obrazů, které jsou většinou prostě černo-bílé a jsou naprosto plošné. Přitom v obou dvou obdobích se pokouší využívat starobylou ezoterní symboliku obohacenou o prvky, které nově a zkusmo zavádí sám /vidlička, některé nejelementárnější pracovní nástroje jako kladivo apod./ a užívá i symboliky matematické, geometrické a algebraické. Zdá se mi, že v "černé sérii" prozkoumává slepou uličku výtvarných možností a že jeho prostorové experimentace byly objevnější i intelektuálně náročnější. Další vývoj rozhodně nebude pokračování "černé série" a jsem jen zvědav, s čím se nám ukáže za rok. Velice pozoruhodné je abstraktní řešení Zdeňka Lhotského, výtvarně neobyčejně kultivované a působivé. V žádném případě tu nejde o nějaké "neo-geo" či "neo-mini", o nichž jde dnes jeden hlas, že se v nich nová malba pokorně vrací k estetice konceptu. Obrazy Lhotského přinášejí m. j. obdobnou paradoxlární experimentaci s prostory, jakou donedávna sledoval J. David, i když tu prostor nikdy nevystupuje objemově iluzivně. Nepochybně ukazuje další možnosti "informelu", jež nebyly zdaleka vyčerpány ani klasickým geometrismem, ani minimalismem, a tím méně abstraktním expresionismem. Zlaté odstíny jeho obrazů a jejich skelná zrcadlivost jsou samy v sobě velkou estetickou hodnotou. Čestmír Suška vědomě ochudil svůj výběr pro výstavu o svou pozoruhodnou grafiku, která čerpá ze zdrojů denního tisku včetně sportovní stránky. Vystavuje jen plastiky, které jsou technicky zajisté dokonalé, ale na rozdíl od jeho grafik méně originální. Připomínají archaickou monumentální plastiku Velikonočního ostrova a kykládské mramory z třetího tisíciletí př. n. l. Jaroslav Róna rovněž prošel už celou řadou vlastních "stylů". Jeho kdysi bohatě barevná malba se stále více ztlumuje, původně pouze "divoce" expresívní figurativní námět /často zvířecí/ se zašifrovává stále více do obecnějšího symbolu, který podobně jako u Diviše a dalších ze skupiny překračuje rovinu archaickou přímo do roviny archetypální, jak ji analyzuje jungovská větev psychoanalýzy /Brána, Jícen/. Sama uhrančivost jeho zvířecích a zoomorfních motivů je pozoruhodná a jistě to není náhodné. Róna maloval a maluje často zvířata bližší pravěkým než dnešním zoologickým druhům a tato indicie je opět výrazem hledání ve směru nejen k novému, ale i k jakémusi původnímu symbolu. Je možno konstatovat, že podobně jako Gabrielovi se mu to často až s uhrančivostí daří. František Skála má nejblíž ze všech k umění mimoevropských přírodních národů a ne náhodou působí některé jeho plastiky jako atri-

Jiří DAVID

Černá v černé (Černá série) 1987
160 X 135 cm, olej na plátně

Black in Black (Black Series) 1987
160 X 135 cm, oil on canvas

buty šamanů původních dob. Jejich záměrný ultraprimitivismus /a bohužel i jinak obsahu adekvátní provedení v relativně pomíjivém materiálu/ zvyšuje dojem etnografického objektu, takže podíl evropského výtvarného školení se redukuje na minimum. Naopak tomu je u dalšího sochaře skupiny, Stefana Milkova. Tvary jeho skulptur jsou maximálně redukované, ale to, že to bylo umožněno právě až dějinami první poloviny našeho století, je očividné. I zde je ovšem zacházeno se "skutečností" zcela svévolně, aniž by to však bylo obnovením klasické abstrakce. Antropomorfní a zoomorfní plastiky představují fantaskní bytosti, které nikdy nežily, ale přesto by byly mohly žít, ať už jako druhohorní ještěři či jacísi zvláštní Ikarové nebo lidé /Zvíře, Fénix, Napoleon aj./. Petr Nikl, jeden z nejmladších ve skupině, je jediný, který už jako by byl jednou provždy našel svůj svět, svůj mytologický prostor: je to svět bytí in statu nascendi. Leč to, co u Štyrského "Traumatu zrození" působí jako horror, je u Nikla /ne v poslední míře dáno ztlumenou barevností!/ "tajemství pozitivního", tajemství zrozování, klubání se, vystupování z kukly či z mýtického uteru, jakožto věčného procesu obnovování a tvoření života. Je to prostor teplý, vlahý, vlhký, prostor původní, mateční, prostor počátku. V čemsi je druhově příbuzný Marcovi, jenž mezi německými expresionisty před I. válkou reprezentoval tuto mýtickou orientaci k prapůvodnímu zdroji života - i u něj se to projevovalo zaměřením ke světu zvířat, t. j. ke světu původnějšímu než je svět člověka, u Nikla pak tato orientace velmi často dochází až k tajemství života hmyzu a jeho metamorfozy. Posléze Stanislav Diviš, který je zřejmě nejvyzrálejším členem skupiny. I on velmi rychle a prudce procházel pozoruhodným vývojem. Od série Kašparů, jakýchsi jen vzdáleně antropomorfních postav, o nichž někdy mluvily i přestylizované sexuální symboly, přes sérii maleb, které pro něj byly vyrovnáním se s podněty neo-minimalismu /Soustředěně I. + II., Hora aj./, s nimiž se vyrovnal nejen velice zdařile, ale tak originálně, že tyto obrazy zůstanou trvalým majetkem českého umění, až po nejnovější sérii, která se obrací k možnostem nového zpracování a využití nejstarších symbolů lidstva. Loď převážející slunce, Sluneční vozík aj. Vědomá či neuvědomělá inspirace mytologematy a výtvarnými symboly hallštattského a laténského bronzu /spíš než před klasickou antikou/ je tu zvlášť patrná. Co dodává Divišovým obrazům jejich fascinující dojem je nejen návrat k prazákladům vidění a ztvárnění, ale stejnou mírou i zářivá barevnost, která držená vždy na velkých plochách nelomených barev, byla charakteristická pro jeho umění od samého počátku. Některé z jeho nových obrazů jsou nejen tvůrčí transpozicí prastarých archetypů /Argonauti/, ale i vytvořením jakýchsi nových kultovních objektů /Loď převážející slunce, Sluneční vozík/. Přitom ani Divišovi není neznáma uhrančivá problematika průniku různých prostorů, která se ukazovala už v sérii Kašparů a byla explikována zejména v některých obrazech, které jsem viděl na jeho one-man-show v Řepích /zde je jim blízký jen obraz Kometa/. Ve všech svých vývojových obdobích trval Diviš přitom na striktní plošnosti skoro mondrianovské /ačkoli Mondrian není věru zrovna ten, na nějž by Divišovo umění byť jen zdálky upomínalo/.

Jak už jsem řekl, Tvrdohlaví mohou bez obav vystoupit v nejsilnější mezinárodní soutěži, zvláště někteří z nich. Profesionální úroveň jejich tvorby je neobyčejně vysoká a nebetyčně se odráží od mazanic oficiální scény nebo kýčovité řemeslnické upachtěnosti komerci vyhovujících neosurrealistů, jimiž se už naše výstavní síně dávno hemží, snad za účelem úplného estetického znecitlivění celé veřejnosti.

Výstava "K rok 88" představovala seskupení daleko méně homogenní. A to jak co do orientace, tak co do výtvarné úrovně. Vystavovalo tu /v Domě barikádníků ve Strašnicích, a to jen po čtyři dni!/ 22 autorů. Na rozdíl od Tvrdohlavých zde byla daleko větší návaznost na divokou malbu /např. Kučerová/, ale byly tu k vidění i asambláže nevyhraněného estetického názoru a velmi kolísavé úrovně /Š. Kafka a T. Kafka/, kde zvláště stránka textová byla spíše zarmucující. Nicméně z velkého počtu vystavujících by bylo možno vybrat "silnou partu", která by obstála

• Jiří DAVID

Domov 1987
160 × 135 cm, olej na plátně

Home 1987
160 × 135 cm, oil on canvas

i ve vážné konfrontaci. Jsou to v prvé řadě Jan Merta, Eva Vejražková a Martin Němec /vůbec bylo sympatické, že tu bylo hodně holek/. Protože neexistoval katalog, nemám k dispozici údaje o věku, event. školení členů seskupení. Soudě podle bravurního rukopisu, připojoval bych Němce a Mertu rozhodně k dobrým třicátníkům. Mnozí z vystavujících byli však zřejmě o mnoho mladší. Esteticky tvořil výjimku Martin John, který předvedl cosi jako "staro-geo". O Kučerové jsem se už zmínil a lze jenom litovat, že naše podmínky ji nutí malovat /jako mnoho ostatních u nás!/ velké formáty jen na balícím papíře, což jistě obrazu nepřidá. Zasloužila by si naléhavě možnost malovat monumentálně na slušném materiálu a slušnými barvami. Přehlédnout nelze ani poněkud abstraktnějšího Trubáčka, ani skutečně vtipnou /zejména opět vzhledem k nedostatečnému materiálu, v němž pracuje/ sochařku Radku Kalabisovou. Jan Merta patří k těm, kteří prověřují další možnost abstraktní malby, aniž by se vracel k padesátým létům. Výraznou předností jeho prací je citlivá, skoro monochromní barevnost. Martin Němec je profesionál, který zůstal hodně dlužen tomu, co se od něho dalo před deseti lety očekávat, ale snad je to dáno polymorfní uměleckou aktivitou, jakou provozuje /rock/. Vejražková působí velmi osobitým dojmem a na výstavě ve zbořeném statku ve Svárově /konfrontace nevím už kolikátá, letos však slaběji obeslaná/ stejně jako v Domě barikádníků zaujala na první pohled nejen velikostí formátu a barevností, ale i sevřeností obrazu. I zde je patrné tíhnutí k novému symbolu, a to ve sféře v podstatě figurativní, nikoli bez zřetelného poučení z Pencka. Výstava by byla potřebovala větší přípravu a určitou koncepci. Rozhodně je třeba vyslovit všem dík za účast a poprosit o výstavu další. Náhradou za katalog vydali někteří z účastníků výstavy společné album grafik. Jen někteří, ale chybějící nahradili další. Tento "Sborník grafik" obsahuje od sedmnácti autorů po jedné práci a těžko podle něj soudit. Vedle jedné úplně vadné práce s křesťanskou tématikou je i reynkovská reminiscence, i zcela v duchu nové malby pracující M. Machat, i jakási ironická warholovská popartovština. Měly by u nás být daleko lepší podmínky pro práci výtvarníků, aby almanach tohoto druhu nezůstal počinem výjimečně ojedinělým.

Z autorů, kteří nebyli zastoupeni na žádné z obou recenzovaných výstav, je rozhodně třeba připomenout nakonec alespoň dva. Riedelbauchovou a Císařovského. Těm, kteří sledují dění v mladé generaci, dávno nejsou obě jména neznáma a v obou případech jsem přesvědčen, že se máme v budoucnosti na co těšit. A jmenoval bych ještě dál /Bornovou, Kovaříka, J. Pištěka aj./, kdyby si byla výstavu na Svárově nebyla zpracovala už Věra Jirousová, na jejíž článek tímto odkazuji.

Pomalu jsem si upsal ruku a tak všechny postižené, o nichž jsem psal i nepsal, prosím za slitování.

- - - - - - - - - - - - -

"NOVÁ MALBA SE STARÝM OBSAHEM?" Řehoř Samsa ml.

x x x

jsme tady a teď, a příliv vyplavuje jednu výstavu za druhou a s nimi i přichází naše divácké dojmy. V podstatě teď není důležité jestli ona nutkavá touha realizovat se barvou je jen módní záležitostí pro několik sezón, kdy to bude "fashionable". A i kdyby tomu tak bylo /například v rockové hudbě se momentálně "znovuobjevuje" kytarový sound/, to nejdůležitější je pohyb, který oživuje atmosféru stagnace.

To ostatně neplatí jen pro nové estetické proudy v hudbě /punk a post-punková exploze nové vlny/ či výtvarném umění /nová vlna "divoké" malby nastupující asi s pětiletým odstupem po punku/, ale tak nějak v životě a v kultuře vůbec. Nová vlna, nová malba, nová estetika, nové myšlení - snad je té novosti najednou až podezřele moc a zákonitě se musí objevit i trochu skepse, která v tom všem čas od času nemůže nevidět starý obsah. Ostatně ani to není nic překvapujícího, i přestavba esteticky výtvarného cítění a tvorby - ať má sebedivočejší charakter - bourá jen nadstavby, ale sklepení a základy zůstávají evidentně stejné. Žel bohu, nebo bohu díky? To ať posuzují experti, my diváci jsme tu především proto, abychom se z té novosti aspoň chvíli radovali, než se zase vrátí do starých kolejí.

Ani ne s tak velkým zpožděním po FLASH ARTECH dostala se k nám "novým divákům" "nová malba" /i se svou nezkrocenou divokostí/ díky konfrontacím nadšeně organizovaným některými abnormálnějšími a v dobrém slova smyslu "úchylnějšími" studenty AVU, opouštějícími palubu tohoto výtvarnického Titaniku někdy od druhé půle 80. let /většinou s akademickým titulem profesionálních výtvarníků v kapse - což jen dokládá fakt, že mladá česká nová malba chtě nechtě staví na základech "seriózního" výtvarného vzdělání a nemůže jí nehrozit postupná profesionální deformace a regrese přizpůsobivosti/.

Ale nástup mladé generace dosud nezkrocených a divokých výtvarníků, kteří šmahem, díky neočekávanému diváckému úspěchu prvních "Konfrontací", nastolili nová estetická kritéria, bylo gesto tak jako tak pozitivní a sympatické. Invaze "nezkrocených" pokračuje. Další Konfrontace na podzim roku 1987, masivní výpad "novo-malebného" komanda Tvrdohlavých ve vysočanském Lidovém domě a zanedlouho po nich přehlídka dalších /více než dvaceti/ mladých - neméně zdivočelých - výtvarníků ve strašnickém Domě barikádníků, nazvaná dvojsmyslně "K ROK 88". Posledně jmenované dvě exhibice "nezkrocených" a mladých svým způsobem udělaly i symbolickou tečku /nebo vykřičník?/ i za celým tím výtvarně-sjezdovým rokem "závislých", stárnoucích, přestárlých i vyloženě pohřbených /ale zasloužilých, mnohdy dokonce národních/. Je tu řeč o české nové vlně v malbě, ale nechtěl bych tu zapomenout znovu připomenout jarní výstavu mladých malířů z Jugoslávie v domě U Hybernů. Myslím, že ještě víc než pozdější výstava současného umění Británie v Městské knihovně podnítila nové estetické nálady, a když ne u výtvarníků /ti své inspirační zdroje neuvádí z prestižních důvodů/, pak u "nových diváků" zcela jistě.

Obvyklou prací, anebo spíš ambicí, odborného výtvarného kritika je většinou značně odcizená analytická, kategorizující a třídící dřina, jejíž výsledkem je obvykle trochu nakřivo přeorané pole. Prací nás diváků, nezdeformovaných profesionálně-prestižní a oficiálně-kritickou manýrou, je nechat se vzrušit /spousta diváků prožívá Konfrontace a novou divokou estetiku i eroticky/, nechat se bavit a pochopitelně se nechat i urážet nebo alespoň otrávit /to už patří k bontonu/. A několik málo diváků pak chápe nabídkový list novou estetikou zasažené tvorby jako příležitost ztratit se v labyrintu nových obrazů, symbolů a znaků /a příznaků, syndromů též/ s tím, aby se pobaveně, někdy i trochu poděšeně jako v rámci nějaké divočejší poutové atrakce /domy hrůzy, hully-gully, centrifugy, zrcadlové síně, terária atd./ pokoušeli hledat významovou cestu ven z tohoto bludiště nových barev a nových tvarů. Nemá to ostatně - a mám zase na mysli kolektivní Konfrontace, nabízející rozmanitou různorodost, neuspořádanost a překvapení na kaž-

dém druhém kroku - daleko od bloudění labyrintem moderního světa, nebo touto moderností postiženou psychikou. V tom je velká a nesporná výhoda kolektivních exhibicí a společných konfrontací oproti klasickým a doufejme snad i odumírajícím "one-man-show" /ego-prezentace/, které nabízejí pouze osobní bloudění jednotlivce, exhibované někdy až s nechutně ambiciozním ego-centrismem. Kolektivní konfrontace jsou nejen blíž životu a realitě /svou mnohotvárností a mnohovrstevností obsahu i formy/, ale odpovídají současnému duchu doby, který znovu objevuje tvůrčí skupiny, někdy připomínající skoro jakási výtvarně disidentská neformální společenství, spojená pluralitou výtvarných zájmů, ale hlavně novým pohledem na /starou/ věc.

Mám pocit, že hodnotová kritéria nové divoké estetiky by bylo možno shrnout pod reklamní neon, blikající, že "VŠE JE DOVOLENO" /- v hlavě mi teď jaksi bokem probliknul neon z Hesseho Vlka: "Magické divadlo - Jen pro blázny", ale to je jiná kolej/. Zdá se, že nějaké estetické meze obscesím, úchylkám, všemožným psychózám, stavům vytržení i katatonie, bludům, fantasmagoriím, halucinacím, fobiím, barevným orgiím, výstřelkům, úletům, divnostem, provokacím a šokům se prostě nekladou. Novo-estetická zdivočelost je subverzivní vůči všem možným tabu. To je na ní - pro nás diváky - to krásné, a pro autority a vyšší instance estetických /a ideologických/ dohližitelů to otřásající a děsivé. Je v tom až nepochopitelná svoboda hraničící s anarchií. Tedy zatím. Než se mladá generace sama zase spoutá a nebo než jí v tom někdo rád pomůže. Ostatně i přes "stylovou" nestylovost a estetickou otevřenost se už nyní začínají objevovat symptomatické paradoxy svobody: totiž i mnozí mladí Konfrontátoři /non-konformátoři/ objevují, že tam, kde je úplná volnost a /alespoň ty estetické a formální/ meze se rozplývají a ztrácí, tedy v prostoru volně otevřeném, začínají znovuobjevované a dobrovolně přijímané meze /a tedy jakási disciplína z vnitřní potřeby/ vypadat na obraze zajímavě a vůči vší té nespoutané divokosti vlastně mírná spoutanost působí ještě neotřeleji a "nově". A tak se všechna ta "novost" žene kupředu, aniž by si všimla, že se zase vrací zpátky. Ale totéž jsme mohli sledovat už na vývoji rockové hudby, a to dokonce několikrát za sebou, takže nás to nepřekvapuje. Spíš se znovu potvrzuje, že nad tím vším obscesivním třeštěním, nad expresemi duchovních instinktů a smyslovou pudovostí a imaginací se blahosklonně vznáší "tvrdá měna" hodnot nápaditosti, invence, inspirace a fantazie, která očividně přetrvává veškerá estetická zemětřesení a posuvy půdy pod nohama. V otevřeném světě bez omezení záleží na nápaditosti, no a pak /pochopitelně/ na vnitřním etickém postoji tvůrce. Těžko zatím v tom vření "new-paintingu" a "neo-expresionismu" a "post-modernismu" a divokém eklekticismu /míchajícím estetiku a zkušenost kulturně-chaotické moderní civilizace s "etnickou" estetikou a někde v hloubi bytosti zakořeněnou zkušenost "před-kulturní" džungle/ hledat jiná společná hodnotící kritéria. Alespoň nám "novým divákům" je to šuma fuk.

Jedním z mála kritérií, jak posuzovat takovou výstavu jakou byl lednový "K ROK 88", je citlivé vážení toho, zda organizátoři i vystavující /a exhibující se/ výtvarníci vůbec dokázali využít možnosti /a že jich není málo, to cítíme/ nového estetického přístupu k tvorbě, širokou stylovou otevřenost i otevřenost pravdy, která se s tím vším "novo-malebným" třeštěním nabízí. Nabízí se sice samy, ale samy se bohužel nerealizují. A K ROK 88 to jen v plné míře potvrdil. Alespoň zvážíme-li na společné váze nabídku prvních Konfrontací s tím, s čím K ROK 88 přišel na scénu, nemůžeme nevycítit určité regresivní tendence spojené s náhlou omezeností nápaditosti, originality, upřímnosti, autenticity i významuplnosti, které nabídnul K ROK 88. Nevím, snad je ta momentální bezobsažnost jen důsledkem nezvládnuté stylové svobody, nezvládnuté nespoutanosti, snad je to /a to spíš/ určitý symptom povrchnosti sezónních a módních výtvarníků s přehnanými ambicemi být "in" za jakoukoli cenu.

Exhibici K ROKU 88 jsem absolvoval dvakrát. Nejdříve ve zběsilém

atomizovaném hemžení, v divokém bludišti vernisáže; podruhé pak naopak druhého dne odpoledne, kdy sál byl naprosto zbaven lidského faktoru a já měl možnost pohlédnout skutečnosti, taková jaká se tu nabízela, tváří v tvář přímo do očí. Musím říci, že podruhé jsem si tu připadal nepatřičně, jako živý mezi mrtvými, anebo aspoň jako nedělní návštěvník v nemocničním pokoji, mezi zmrzačenými bytostmi, které jsou pro mne anonymní, a navíc nemají schopnost komunikovat ani se hýbat. Lidský faktor, dimenze pohybu, bludištní situace vernisáže daly dílům zvláštní smysl života - prázdnota sálu jim ho totálně vzala; sama o sobě díla /až na málo výjimek/ nutila jen k soucitné útrpnosti nad osamoceností a opuštěností těch výtvarných sirotků. /Jak na výstavě psů nebo koček v těsných klíckách./

Podruhé jsem K ROK 88 opouštěl provázen jedním malujícím přítelem /nikoli vzdáleným nové malbě, resp. novým estetickým kvalitám/, který na odchodu ze sálu lapidárně prohlásil: "JE TO KŘEČ!". "Myslíš jako KŘEČ 88?" poznamenal jsem já, ale myslel jsem už přitom v jiných souvislostech. Vybavil se mi totiž pochopitelně klasický výrok André Bretona /snad nikoli zas tak "mimo" dnešní proud/ o tom, že "krása bude buď křečovitá anebo vůbec nebude". To, čemu můj afektovaný kolega dal pejorativní význam /"křeč"/, to Breton naopak chápal jako nejen pozitivní, ale jako nezbytně nutný předpoklad pro krásu, a tedy i umění. Ale v souhlasu s Bretonem mi nezbylo, než si v duchu odříkat svůj názor na věc: "Jo chlapče, žádná křeč, ale pouhej pokus o křeč, ale bohužel se moc nezdařil. Škoda, snad příště!" Skutečný smích i skutečná hrůza, skutečná radost i skutečná bolest jsou formou křeče - to není můj objev. Skutečného smíchu i úzkosti však K ROK 88 zas tak mnoho nenabídnul. Snad trochu recese, prezentované na přízemní úrovni nehodné známému českému /pražskému/ smyslu pro černý a absurdní humor. A pokud jde o úzkost, lokální kafkovská tradice /až na 2, max. 3 obrazy/ se do sálu dostavila až po zhasnutí světel a ve tmou prorážejících industriálně-psychotických výbojích skupiny Střední Evropa.

Nevím, snad je to můj subjektivní pocit, a přiznávám, že na všechny výstavy českého new-paintingu nepřicházím neovlivněn, a tedy předem bez očekávání. Právě naopak. Příčinou je fakt, že někdy koncem r. 1985 jsem shodou okolností na německé /ARD/ TV zahlédl obsažnou reportáž z výstavy nejsoučasnějšího umění /84-85/ Západního Německa.

Abych svůj dojem /poznamenávající mé hodnotící postoje/ shrnul: Rozsáhlá exhibice mapující nejnovější trendy výtvarného umění /myslím, že to byl Düsseldorf či Dortmund, nevím již přesně/ zaplnila několik obrovských hal. Ale ani rozsáhlost, ani stylová otevřenost na mne nezapůsobily tak, jako něco, co by se dalo nazvat hloubková tolerance, hloubková otevřenost či hloubková demokracie, a to i v sociálním významu tohoto pojmu, ne pouze ve smyslu výtvarném.

Otevřenost, s níž se "velký svět umění" poddal invazi nového estetického cítění zdola. Nikoli pouhá tolerance vůči "lidové umělecké tvořivosti" punkérů, "marginálních existencí", lidí všemožných sub-kultur /od elitních intelektuálních kroužků dekadentů až po osaměle vykořeněné společenské "out-sidery" a odpadlíky, kteří klesli úplně na sociální dno - do těžkého bahna/, psychotiků, abnormálů, excentriků, feťáků, teploušů, lidí všemožných extrémů, úchylek, obscesí vepsaných do tváří i do své spontánní tvorby, ale i úcta a snad i porozumění vůči jiné etnické estetice těchto "jiných světů" světa našeho. Co víc: tito malíři, tvůrci divokých objektů atd. nejen že se prezentují svou každodenní a existenční přítomností v prostoru své tvorby, ale totalitu trojjedinosti tvůrce-tvorby-výtvoru na této výstavě reprezentovali i svou konkrétní, hmatatelnou a trpělivou přítomností svých excentrických osobností, sedících tu u svých děl jako psi /kteří nekoušou odvážné diváky/ u své výstavní boudy.

Říká se odedávna, že děti a blázni mluví vždycky pravdu. Zjistila

se i překvapivá podobnost mezi spontánní výtvarnou tvorbou dětí a schizofreniků. Nyní tedy výtvarná scéna světa, jeho galerie, jeho estetická měřítka byla dána vplen "barbarské" invazi oné pravdy a estetiky, reprezentované "rytíři šílenství", vrhajícími na náš svět celé kýble barev křiklavých i ponurých. Jestliže o něčem dnešní odborná světová výtvarná kritika mluví, pak to asi určitě bude "chvála bláznovství". Tenké skleněné dveře do sálů post-moderního výtvarného světa se roztříštily pod tlakem zdola, pod tlakem nespoutané tvořivosti sociálních, kulturních, psychických i duchovních "abnormálů". Otvírá se dořiroka labyrint dosud skrývaného a kamuflovaného "podsvětí" moderní civilizace, které tolik nepřipomíná nic než právě jakousi "před-civilizační" etnickou džungli přírodního světa. Defiluje tu před námi panoptikum velkoměstsky rozpadlého světa, plného roztříštěných osobností i ne-osob zbavených identity, pochoduje tu ztraumatizovaná společnost, anebo spíš dav postižený všemi možnými variantami strachů a fobií, úzkostí a agresí, cítíme jeho kataklizmické křeče hrozící jakousi lynčující spravedlností, krvelačností a zároveň i stádní otupělostí a bezradností ztracených zástupů. A vysoko nad tímto padlým světem pokračují ve své maratonské štafetě sice neméně slepé, avšak maximálně ambiciózní nové týmy civilizace. Den a noc, úzkost a strach, osamělost a dav, labyrint a klaustrofobie, pudy a duch - všechno se to integruje do nových obrazů, ne zas tak vzdálených estetice apokalypsy. Nová estetika je tu zasažena "jinou" řečí /a proto snad tedy "novou"/, jinou imaginací, jinými znaky a symboly, jinou "abnormální" formou sdělení, aniž by však byla méně reálnou, méně pravdivou a méně naší vlastní, vnitřní, potlačovanou či osvobozenou, tak jak nám ji předkládají "zdivočelí" neo-expresionisté či new-painteři.

Nemyslím, že by úspěch invaze nového šílenství v malbě a vůbec ve výtvarné estetice byl dílem naší tolerance a našeho nějak pozměněného divákého "nového vnímání" - spíš mám takový pocit, že se naopak realita světa, v němž žijeme, přiblížila šílenství, nebo světu šílenců a psychotiků, takovému jaký je jim, díky specifice jejich postižení, vlastní. Nové divoké estetice rozumíme právě proto, že šílenou se stala každodenní i ta nejvšednější realita života - estetika se jí svou zdivočelostí jen zase trochu víc přiblížila. A spíš než hovořit o nějakém novém "realismu" malujících psychotiků, bylo by záhodno mluvit o realitě psychotického světa - tak o ní, pokud už neztratila svůj osten, vypovídá i nová divoká malba.

Nevím, je zřejmě absurdní očekávat, že čerství, více či méně úspěšní absolventi AVU /s diplomem profesionálů podpaždí/, budou malovat jako skuteční a ne jen pouze stylizovaní šílenci. Nebude trvat dlouho a rebelující "noví panteři" prvních Konfrontací začnou živit své rodiny /a nebo aspoň sebe sama/ způsobem, který nebude stát ani za zlámanou grešli, ale co - nepředbíhejme událostem. Jsme stále ještě v roce 1988 a "vše je dovoleno" a mladá malířská generace se zbavuje svých pout, zatímco zasloužilá generace post-sklerotických sociál-realistických magnátů se pomalu ale jistě ukládá do svých milionářských rodinných hrobek, vyhloubených přímo pod ateliéry vil, anebo je za pomocí vysokozdvižné techniky instalována na mramorové piedestaly, z nichž pokukují do oken Mocným.

Tak jako punk, nová vlna v rocku, tak i současné trendy výtvarného umění znovu apelují na otevřenou zpověď, na vyslovení nezmanipulované pravdy o světě, na svědomí vlastní i sociální. Zůstává spíš otázkou, nakolik si "noví panteři" v Čechách troufnou a nakolik využijí vzácné příležitosti reflektovat všechny ty mokvající, otevřené, zanícené a bolavé rány a zranění člověka i jeho sociálního /eventuelně životního/ prostředí. Nakolik si budou všímat i nádorů a chorobných procesů uvnitř sociálního organismu a nakolik se zaměří jen na /cizím, ale trefným slovem řečeno/ "byznys". To je ale otázka jejich svědomí, nikoli problém "nového diváka" - ten vždycky spíš /na rozdíl od "divá-

ka starého"/ vsadí na pravdy než na vypočítaný efekt formy a povrchní bezobsažné kalkulace.

Když už je řeč o "novém divákovi" /což je zřejmě můj vlastní pojem, objevený při tomto uvažování/, i on si spolu s "new-paintery" vlastně vydobyl znovu svou svobodu - především svobodu interpretovat si to, co vidí a prožívá, podle sebe a vykašlat se na kritiku. Svoboda diváka je stejně divoká a bezbřehá jako ta, jíž si přivlastnili starou estetikou nezkrocení tvůrci nejmladší generace. Doufejme, že své svobody i diváci tvůrčím způsobem využijí, aniž by sebou nechali manipulovat. /Jedním z diváků, který se o realizaci své "nové divácké" svobody pokusil, byl i M. Knížák - viz jeho ohlasy - člověk teoreticky dobře vyzbrojený a neustále výtvarně nově myslící. Nemyslím, že by toho svou kritickou poznámkou na adresu novo-malebných mlado-Čechů zas tolik zkazil, rozhodně hůře pochodil se svým konkrétním malířským příspěvkem v Lidovém domě./

Nadešel ale konečně čas vstoupit do sálu a co nejrychlejším krokem K ROKEM 88 proběhnout. A hned při prvním kroku jsme přímo ve stojatých vodách. Vlevo od vchodu nám tu ukázal "nové" možnosti takřka absolutního nudismu M. John. Jeho ne-obsažné kompozice v rozzívaných ne-barvách byly /jak jinak/ označeny "bez názvu". I kdyby to všechno byl tvůrčí záměr, což se bohužel nedá vyloučit, nuda prostě momentálně v kurzu není, ani kdyby byla sebe ne-provokativnější, a na nadčasovou hodnotu nudy bych také nesázel. Mertovo dílo o krok dále /i v hlubším smyslu/ je jen o něco novo-malebnější a "novochmurnější", dá-li se to tak nazvat, ale popelnice před budovou nabídly víc co do formy i obsahu /"nový divák" se umí dívat i mimo galerie/. O další krok dál prokázal víc vtipu L. Šedivý na svých šedivých plátnech, rozdrásaných jakýmisi hrůzně šedivými emocemi /při minimálním tvůrčím vkladu - maximální účinek/. R. Wagner se představil nejen jako vystavující, ale i jako spoluautor předmluvy v katalogu, i jako spoluorganizátor výstavy samé. To, co nabídl sám na sebe, nepůsobí na pohled špatně, resp. působí úzkost už při pohledu. Napjatá chvějivá hypertenze malby a jakási chmurná neurčitost symboliky působí skoro hypnoticky. Stejně záhadná jako jeho malba se mi jeví i skutečnost, že ho - stylově snad někam mezi Ronu a Davida - už mezi sebe neabsorbovali Tvrdohlaví. A pak uprostřed tolika tváří živých tvář daleko nejznámější, avšak tvář mrtvá. M. Cihlář svou zručně udělanou bustou Andy Warhola /ale vůbec celým svým pietním koutkem za A. W./ připomněl jednak, že nejen nešikovností, ale i zručností je dnes ještě možno ledacos naznačit, a pak znovu připomněl i "zpopartovanou" podobu smrti pop-artového génia. Skoro hyperrealistický /ale "divoce" hyperrealistický/ Andy pozoroval to malé české výstavní hemžení svýma rozpačitýma schizoidníma očima, odtažitě, ale s lehkým úsměvem hyperrizovaného velvyslance /možná snad Pop-anděla/ smrti. Snad jen z Wagnerových maleb bylo cítit ono mrazení Ducha, chladně vyzařované z /Cihlářovy/ Warholovy umělé tváře a umělých sněhobílých vlasů jeho paruky. T. Kučerová pak připomněla, jaká je škoda, že talentovaná mladí, novým estetickým cítěním vybavení dekoratéři nedostanou šanci zdobit "alespoň" výkladní skříně, interiéry barů, módní boutique, kavárny, kluby, anebo, a to by bylo všeobecně nejvíc zapotřebí, mrtvé a holé tváře moderních domů, novostaveb, zdí. Její "fashionable feeling" tu navodil lehkou atmosféru dekorace módní výlohy, jen rozstříknutý parfém do ovzduší jakoby tu chyběl a módní holky. A hle, i těch se tu mnoho pár mihlo. K jinému účelovému využití se připomněly neo-expresivní naivistické obrázky M. Pavlátové. Nemohl jsem si je nepředstavit jako vhodné ilustrace pro nějakou, zatím asi neexistující, zdivočelou, novo-expresivní křečí ozvláštněnou knihu pohádek. Děti by se možná trochu klepaly hrůzou, ale my dospělejší bychom se třásli radostí z požitku možných absurdit. Skutečným šokem /konečně?/ výstavy pro mne byla prezentace malíře I. Komárka. Snad jen ten, kdo ho zná lépe /a já to bohužel nejsem/, může posoudit, nakolik jsou míněny vážně jeho překvapivé symbiozy dávno vyčpělého "pikasovství" a ikonogra-

fie, silně připomínající budovatelské monumentální fresky /dodnes k vidění v některých nádražních halách atd./ stalinské éry. Jakýsi hybrid "neo-kubismu" a budovatelského ranného surrealismu, působící napůl komicky a napůl stalinisticky - tedy děsivě. Je-li skutečně autor postižen indukovanou psychózou spartakiádní imaginace 50. let, pak klobouk dolů! Máme co činit s přítomností alespoň jediného případu autentického šílenství na K ROKU 88. Párek olejových obrazů představovaných M. Němcem /zcela zjevně už vyčerpávajícím své invence spíš na scéně rockové/ rozhodně postrádal to, co naopak nabízel jeho obraz otištěný v katalogu a dokonce i ve Večerní Praze, zvoucí k výstavě, totiž lehkost a působivost nefalšované absurdity, která požírá sama sebe v hysterické křeči, avšak s tiše morbidním a úchylným smíchem - tedy tak, jako na tomto zde nevystaveném obraze "Líbánky". A zatímco jsem se u spousty lidí vzdal hlasování, abych je neurazil a několikrát jejich díla obešel s diplomatickým "no comments", ocitl jsem se znovu na začátku své cesty sálem. A tam na šedivém "betonovém" soklu, připomínajícím hodně vzdáleně dokonalý minimalistický "černý obelisk" ze Space Odyssey 2001, a z něhož jako by nějaký neznámý osvoboditel srazil státnickou sochu, seděl zvíře a pozorovalo shůry sál a lidi v něm. Říkám pozorovalo, ale spíš tohle sympatické lemurovité zvíře s dlouhým pruhovaným ocasem zoufale a vyděšeně třeštilo oči a tázavě se ptalo - "co se děje, chci zpátky do klece!" Vyděšeného tvora uhnětl a umístil M. Cihlář. Situace i pohled tvora, pokud jde o tuhle výstavu /a možná i o víc/, zde bezpochyby z vysloveného i nevysloveného byly tou pravdou nejhlubší, alespoň podle mého soudu, a také nejpřesvědčivější.

Ještě o stupínek přesvědčivější však byla náhlá tma v sále, kvílivé ječení sirén z podia a průbojně metalové údery do plechů - totiž hudební doprovod na konec vernisáže: skupina "Střední Evropa" /dříve "Veselí Filištíni"/. Její industriální kreace /nebo snad kremace?/ uvedla sál do čehosi, co by se dalo snad nazvat údělem lidí náhle vržených do epicentra války, do temnoty nadupaného dusného podzemního bunkru, do údělu lidí "naslouchajících", resp. vystavených úderům explozí a bombardování, poplašným signálům /"kov o kov" - někteří si v sále podupávali v rytmu poplašného signálu nohou do taktu, včetně mne/, melodiím náletu a dekonstruktivním vibracím pohromy. A právě v rámci tohoto ohlušujícího apokalyptického randálu a ztracené očím v oslepující temnotě industriální noční můry dostaly před chvílí prožívané a nyní jakoby smetené umělecké i neumělecké objekty hlubší smysl. Hluboký smysl své pouhé existence, ať již je jakákoli. Smysl bytí vůči hrozbě nebytí. Smysl tvorby vůči nesmyslu destrukce.

Jako "akce" tedy měl K ROK 88 větší smysl než jako výstava obrazů. Autoritativní hodnota obrazů v jejich klasické statické podobě, po zkušenosti, kterou poskytl o několik dimenzí obohacený happening, action art, performance art, event, multi-mediální umění, umění konceptualismu, body art atd., již není tak neotřesitelná a tak na troskách a ruinách malby staré se mohla začít spontánně šířit malba nová, divoká jako plevel a právě tak nepoddajná, nevykořenitelná a svobodná. Těžko říci, jestli jsme si to všechno "moderní" a "avantgardní", co se převalilo výtvarným světem od počátku 60. let od pop artu až k dnešku let osmdesátých, tady v Česku skutečně odžili, prožili, přežvýkali v teorii i v praxi a strávili to tak, abychom to mohli vyvrhnout do "dějin umění" tak, jako to mohli udělat venku - na Západě, ale i v Polsku či v Maďarsku. Já osobně, ohlížím-li se po posledních "výstavních" patnácti letech normalizační éry, nevidím tam přes monolit socialistického realismu v jeho teorii i praxi jedinou oficiální exhibici, která by měla co dělat s moderním uměním v jeho mnoha jiných podobách /a to od dadaismu až po konceptual art/.

Nástup nové malby na českou scénu byl naštěstí, především díky samotné povaze Konfrontací i díky všem okolnostem, prezentován i jako určitý "happening", ozvláštněný reálným prostředím špinavých městských

dvorů, labyrintním způsobem instalací /např. i ve sklepeních/ i bloudivým prouděním "lidského faktoru" /diváků i samotných tvůrců/ prostorem výstav. To vše zbavilo /možná však jen shodou okolností/ jejich exhibice oné klaustrofobní atmosféry akademismu oficiálních síní, klimbajících biletářek a penzistek mezi kójemi, vystavená díla onomu osudu mrtvého masa rozvěšeného v mamutím mrazícím boxu. Eventuální úspěšné pokusy "new-painterů" proniknout pootevřenými dveřmi do sterilních oficiálních síní SSM, svazů, fondů a institucí by však nemusely být vítězstvím "nové estetiky", ale spíš její prohrou a pouhou regresivní adaptací na "starou estetiku" umění pro mrtvé obřadní síně s měkkými koberci, muzeální akustikou a atmosférou čekárny u zubaře. /Jeden příklad za všechny - zoufalá atmosféra i prezentace výstavy J. Davida v kulturním domě železničářů na nám. Míru./ Společné skupinové projekty Tvrdohlavých dokazují, že vlastní nový způsob prezentace je možno si udržet, i když ne v ideální, alespoň v kompromisní podobě, bližší novému, divočejšímu estetickému cítění. Je to nepochybně i díky tomu, že někteří ze skupiny Tvrdohlavých mají zkušenosti z rockové scény /Diviš, Skála/ nebo scény alternativně divadelní /Suška, Róna, Diviš a řekněme i Nikl, který ovšem experimentuje s jakýmsi zdivočelým loutkovým divadlem/, dohromady pak jako "multi-mediální" osobnosti nemají daleko ani k happeningům, maškarádám a akcím neodadaistického charakteru.

I když měl K ROK 88 zřejmě dokázat opak, je pravdou - a on to spíš jen potvrdil - že na současné "novo-malebné" scéně je zatím pole rozvrženo na Tvrdohlavé a ty ostatní.

Je těžko nevidět, že za jejich "kultem silných osobností" jsou zcela konkrétní /i když snad mnohdy vykalkulované/ a efektní výsledky. Atmosféra hlubinných zkamenělin mýticko-symbolistického chmuraře J. Róny. Babylonská změt jazyků a znaků malíře bloudění J. Davida. Nápadité objekty z přírodních materiálů F. Skály, nemající daleko ani k etnickému, ani k ekologickému umění, právě tak jako k absurdnímu humoru. Suškovy neo-primitivistické kultovní objekty či sochy pro nějaké malé městské velikonoční ostrovy anebo jeho "novinové grafiky" dokumentující parodující formou "heroické úspěchy" hrdinů každodennosti /sportovců pracujícího lidu i na věčné časy tleskajících činitelů/ z mýtů reál-socialistického tisku. Niklovy obrazy plné úzkostně křehké, skoro až andělsky lidské melancholie a schizoidní psychozy snění. Až hysterický křiklavé samoznaky a šrafy Divišových psychotických invenpop artem nakousnuté postupy stylizace a dekorativnosti/. Hypnotizujícími strnulé pohledy Gabrielových "staroegyptských" soch, stižených jakousi mystickou křečí věčnosti a s výrazem onoho "jiného světa" ve tvářích. Tedy s výrazem a s pohledem těch, o nichž tu již byla řeč. Těch, co jsou sice ještě s námi a bloudí možná dokonce i v nás, ale přitom už sem nepatří, kteří jsou již "jinde" a "mimo", v labyrintu divných a abnormálních světů. Jejich "divná" fantazie vytváří ty nejskutečnější a nejautentičtější obrazy "nové malby" tím, že při povinných či dobrovolných art-terapiích se štětcem či tužkou v ruce proškrabávají /bez ohledu na módní proudy/ ze svého tísnivého světa schizofrenních ulit na denní světlo v ateliérech blázinců. Tam je ta pravá "nová malba", ale na výstavy se do bílých síní bez klik a opatřených mřížemi ještě nechodí!

A nakonec a skutečně už jen na okraj pár slov o pouličních konfrontacích, "novém divákovi", o novém obrození happeningu a "umění akce", tentokrát v trochu jiných souvislostech. Potěšitelné je /alespoň mne to těší/, že můžeme konstatovat obrození happeningu v podobě, jakou mu dnes dává např. hnutí "Oranžová alternativa" v Polsku - v podobě nepochybně společensky a občansky angažované a přitom o nic méně bizarní a až surrealisticky nápadité. Mezi spoustou jiných uměleckých akcí aktivistů "nového happeningu" /Oranžové alternativy/, působících

v dnešním Polsku generála Jaruzelského, stačí připomenout alespoň jejich příspěvek ke "Dni bezpečnosti", který více než stovka příznivců "nového happeningu" /O. a./ oslavila pochodováním ulicemi města Vratislavi ve stylovém převleku za domácí verzi STB, v dlouhých černých kožených kabátech a s tmavými brýlemi na očích a obušky v rukou.

V trochu jiné, opačné podobě, můžeme očima "nových diváků" pozorovat objev fenoménu, který nemá /pokud si dovolíme posuzovat ho z hlediska a v rámci parametrů moderního umění/ k "novému happeningu", konfrontacím, resp. "umění akce" také daleko. S ohledem na to, jakou přímou zkušenost si mohl udělat "nový divák" a zároveň spoluúčastník jedné z klidných a mírových forem "lidového umění-protestu" např. na pražské Kampě /8. 12. 1987/, na Staroměstském náměstí /10. 12. 1987/ a v poslední době pak při Hradčanské pouti /6. 3. 1988/ nebo zvláště pak v Bratislavě na Hviezdoslavově nám. /25. 3. 1988/, je možno snad hovořit o novém fenoménu jakéhosi policejního "power-artu", anebo jinak: mocenského "policejního happeningu". Přenechal bych raději odborně vzdělanému kunsthistorikovi, aby posoudil, zda tento nový projev "umění mocenské akce" má formou a obsahem blíž k umění performačnímu, k jakémusi masovějšímu a masivnějšímu konceptualismu, ke klasickému happeningu, body artu, environmentu, eventu nebo dokonce i k umění land artu. Land art je nové "umění power-action" performované policií, uniformovanou, civilní i pohotovostními pluky a požárnickými sbory, blízké nejen svou krajinnou, resp. územní šířkou svého nasazení, ale i nikoli zanedbatelnými koncepčními umělými zásahy do krajiny /především do krajiny města/; jen pro okamžitou "umělou" potřebu /buďme cyničtí a řekněme klidně "uměleckou"/ "power-action" překopané ulice, umělé zátarasy, zrušené přístupové cesty, objížďky, zrušené linky tramvajové dopravy, zrušené stanice městských komunikací včetně metra, zásahy do meziměstských autobusových spojení, narušování individuální automobilové dopravy, pouliční a krajinné manévrovací a konceptuální pohyby objektů-policejních vozidel, antonů, nasazení vodních děl a organizovaných uniformovaných policejních mas. To už však jako bychom se evidentně pohybovali někde na rozhraní body-artu /policejního body-artu/ a umění akce či performance /řekněme "power-artu"/: z přehršle drobných detailů tohoto znásilňovacího mocenského body-artu připomeňme nejen klasické údery obuškem, rány pěstmi, kopance, nasazování hmatů i želízek "novým divákům", ale též spoustu potu, někdy hysterický řev na straně jedné a křik a slzy na straně druhé - nebo najíždění auty do lidí, pochopitelně nezapomínejme na "koncepční využití" nasazení slzného plynu jako součást širšího, masivnějšího a brutálnějšího nového umění mocenské akce a policejního happeningu. Kdybychom se chtěli pouštět do podrobných popisů všech nuancí perlustrací až po sledování lidí, jejich domácí internace či nucenou vazbu, neskončili bychom sice přímo u minimalismu, ale u velice komplexních psychologických účinků "power-artu", na jejichž rozbor zde není místo. Místo toho připomeňme určitě až romanticky laděné a estetické momenty policejního happeningu /specielně na Kampě a v Bratislavě/, které by se daly nazvat "úřední zhasínání svíček", ať již úderem obušku a zlomením svíce, nebo jejich sfoukáváním ústy a udupáváním botami úředních orgánů. Jak už jsem poznamenal, tyto nové konfrontace nabízejí "novému divákovi" i nové umělecké prožitky, avšak celá tato nová estetika a etika mocenského umění akce by potřebovala daleko více odborně-kritickou analýzu jak na úrovni přímé zkušenosti, tak na rovině vyššího plánu tohoto mnohovrstevného fenomenu. Jako pouhý "nový divák", a tedy i laik, ponechal bych to zkušenějším, nicméně i jako pouhý "nový divák" nemůžu nebýt zvědav, jaké nové hodnoty s sebou přinesou Konfrontace lidového umění ve formě občanské performance a nové exprese Moci. A zvláště, když nás čekají takové "events" jako je tradiční /už dvacátý/ černý srpen nebo neméně kulatý 28. říjen. Obávám se, že konceptualisté "shora" připravují nějaký nový "masakr-art"!

- - - - - - - - - - - - - Praha, 28. 3. 1988

DVĚ GENERACE, DVA OSUDY

Matěj Krčma

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Vyjmenovat dvě desítky mladých, talentovaných a navíc nonkonformních slovenských malířů není - zdánlivě - už dávno žádný problém. Na konci let osmdesátých, když se v celém světě etabloval nový expresionismus, byla dána možnost výstav i jejich slovenským souputníkům. Stalo se nevídané! Po bezmála dvacetileté duchovní Biafře, po stovkách a tisících menších i větších tragédiích osobních a jednom velkém nejirráskovském Temnu! Udála se pohroma neporovnatelně většího rozsahu než v pověstných letech padesátých. Tehdy diktát a teror "socialistického realismu" trval pouhých 7 - 8 roků, byl však důrazem na techniku tvorby, na řemeslo, a to bylo asi jeho jediným kladem. Hledejme ale podobný klad v tomto chmurném dvacetiletí, kdy byla pokladnice moderního umění tolikrát vyloupena, kolikrát byl její původní obsah nahrazen padělky! Psát o dnešní generaci, hlásící se povětšinou k novému expresionismu a debutující bez větších problémů, se ovšem nedá bez krátkého ohlédnutí na generaci předchozí. Zmíním se tedy i o těch, kteří byli umlčováni. Od roku 1969 byly perzekuce na denním pořádku; nejde mi o jejich soupis. Pokusím se vyjmenovat jakous takous genealogii osobností a díla, která byla všemu navzdory. Byla to spleť uražených a ponížených, ale i věčných kverulantů a ješitníků: umělecká rysost věru není produktem útlaku!

Slovenská avantgarda se od české v mnohém lišila, v dávné minulosti i na konci let šedesátých, když byl např. zdomácněn happening ve výtvarné akce A. Mlynarčíka, J. Filka, J. Želibské, Kollera a dalších. Těmto mladým, roku 1969 ještě mladým, sebral politický totalitarismus všechno. Bylo to umění, které se dělalo na veřejnosti, kolektivně a s diváky, tedy politicky zneužitelné. Do šuplíku dělat nešlo. Konceptuální umění, land-art, body art, perfomance a další příbuzné tendence následovaly a měly na Slovensku nadgenerační základnu a nepoutou důvěru: jistý čas se zdálo, že jiné moderní umění ani nepřichází v úvahu. Však také s protagonisty těchto směrů bylo jednáno jako se škůdcou ve vinici socialistického realismu i reálného socialismu. O perzekuce, výpůjčky i vyhazovy z práce ze strany všemocných a zlověstných jedynek nepojmenovatelných Kulichů a Zkraků nebyla ovšem nouze. Zmiňme si tedy nejprve o těchto "mladých", kteří dnes vystavují společně s "novými expresionisty", využívajíce příležitosti po nejméně padesáti marných a prázdných letech.

A tak se připomíná Josef Jankovič, především se svým obrazovým typem vystřihovánky "člověka na útěku"; nemálo ovšem důležitá je Rudolf Fila, interpretující nejrůznorodějším podnětům z oblasti nové výtvarné lyriky. Patří sem i Vladimír Kordoš a jeho "filmy dopravy" v obrazových inscenacích a Milan Bočkay a jeho [illegible] obvykle ostrých detailů, Klára Omiliaková, která zdůraznila zářivé linie [illegible] "výšivitých" výšivek, Dezider Toth na svých plátnech rezervoval [illegible] Marian Mudroch zkomponoval šedé schody jako bezpečný [illegible] z černého obrazu světa, Rudolf Sikora promítnul realitu skrz [illegible] Daniel Fischer hledal smysluplné zóny v Saharách [illegible] Igor Minárik pracně serializující malířské iluze a [illegible] Ľubo Ďurček totálně nasazený v životě i díle, Igor Kalný, jehož razítka a kohi-noorky přicvikly realitu pouhým pohybovým automatismem, Vlado Havrila vytvořil svými manekýny symptomy éry dehumanizace a Svet. Mydla a jeho satiricko-grafický samotok a nakonec jmenujme Otise Lamberta, básníka nové teleskopáže a fantomu smetišť...

Vidíme, jak hlavní proud slovenské výtvarné avantgardy vyústil do variací a subforem konceptuálního umění, jehož kouzla a čáry spočívaly v interpretaci, ve "čtení". Obraz jablka byl v poslední fázi "čten"

jako hruška a kresba slova "ANO" vrhala stín "NE". Hříčky a vtípky, jistěže. Něco si zasloužilo flasch art a něco bylo blbější než Roháč. Ať tak či onak, byla to díla pojednávající ryze výtvarným způsobem svět výtvarna a pomíjela tři velké tabuizované oblasti: politiku /tj. "Stranu"/, metafyziku a sex. Výtvarný nonkonformismus musel stačit - a stačil. Je tedy naprosto mylné a pochybené, vytýká-li se dnešnímu novému expresionismu "neideovost" s poukazem na zásluhy předchůdců, portrétovaných bezmála s mučednickými ratolestmi. Zdůrazňuji to jako bytostná specifika střídání výtvarných generací na Slovensku. A upozorním ještě na několik paradoxů a odlišností...

Např. už se dá psát o slovenské výtvarné avantgardě a znát především malíře z Bratislavy a blízkého okolí. Jev je vysvětlitelný potřebou aktuální informovanosti a především: perzekuce se lépe snášejí kolektivně, velkoměsto skýtá lepší existenční možnosti - i úkryt.

Představa, že někde v hlubokých hvozdech může tvořit nový Duchamp, který bude objeven tak za sto let, je novoromantickou fikcí. Pryč jsou i doby, kdy např. v Košicích celý život prožili uprostřed znamenitého díla takoví umělci jako Jakoby a Jasusch.

Tomu, kdo pozorně sleduje podobnosti slovenské a české avantgardy, jistě neuniknou rozdíly; jedním z nich je např. fakt, že Slovensku téměř chybí protagonisté vizuální poezie, lettrismu a příbuzných tendencí, linie v Čechách dobře zastoupené a známé /Kolář, Hiršal, Novák, Burda, Ovčáček atd./. Je to asi tím, že na Slovensku, donedávna ještě stále budujícím základy národní kultury, nebylo ani pomyšlení na jazykově-obrazové destrukce mateřského jazyka; tady se nemohla udomácnit chlebnikovská zaumnost, ani dadaistické záškodnictví J. R. Fieldů etc. Ještě výraznější je absence surrealismu. Jen v Čechách a v Jugoslávii, v končinách kulturních prozápadníků, byl přijat a rozvíjen s úspěchem. Východním Slovanům zůstal cizí. Mladší generace slovenských výtvarníků oproti surrealistickým výzkumům dala přednost fantasknímu realismu, hodně ilustrativnímu, elegantnímu a modnímu, jak svědčí nejedno dílo žáků A. Brunovského a dalších učitelů. Jako příklady uveďme: Gažoviče, Kállaye, Bruna.

Okrajovou záležitostí pro mladé slovenské výtvarníky se stal i hyperrealismus; tento směr ideologicky spjatý se Západem, zeměmi "hospodářského zázraku", rád zobrazoval svět naleštěných automobilů, orosených nápojů, skvělých pláží a bazénů: zkusit něco podobného s domácími výrobky a nastavit zrcadlo vlastní zaostalosti, by jistě znamenalo přímou cestu do kriminálu.

Zmíním se tedy o některých malířích debutujících při příležitosti tří významných výtvarných akcí, kdy byl dán umělcům jistý prostor - myslím tím Salon mladých, "Výtvarné hody" a "Čertovo kolo". Netvoří skupinu, ani sdružení seskupující malíře "nového expresionismu", ač formám současné duchovosti by jistě termín expresionismus nejlépe vyhovoval.

Vše se odehrává v době, kdy se poněkud fragmentárně vědělo o pár obrazech autorů jako Dahn, Fetting, Sandro Chia, Salome, Dokoupil, Penck a ovšem Beuys, aniž by "živě" byl ke spatření jediný z nich. Tedy - mladší doba kamenná. A ke srovnání tady bylo Grekovovo armádní výtvarné studio, tito pionýři transavantgardy a rytíři bez bázně a hany! Nemohli jsme se, věru, narodit do lepší země a lepších časů. Jména a díla, která připomínám, jsou blýskáním na lepší časy!

Obrazy Stanislava Bubána jsou vzpomínkami na přítomnost bufetů a nádraží, vizemi úděsné všednosti. Zcela odlišná jsou plátna Simony Bubánové zaznamenávajíce "přírodu na útěku", marginálně a hypercitlivě. Daniel Brunovský ve svém díle umocňuje na druhou pokleslost rokokového pastorale i domácího biedermayeru. Stano Černý znázorňuje poněkud pochmurné, masožravé časy - civilizaci Otce Ubu Vítězného; podobně je

naladěn Ivan Csuday: portrétuje lidskou amoebovitost a larválnost této humanistické epochy šinoucí se k apokalyptické beztvarosti. Stará expresionistická témata - strach, křik - inovuje ve svém díle Daniel Jurkovič. A Jozef Šrámko je suverénní kreátor estetiky ošklivosti založené poněkud na odpadcích barev a symetrii, která nikdy netrefí pravý úhel. Laco Teren, autor několika nervních figur, napůl hrdinů, napůl přízraků, je rovněž typicky současný. Příslib dobrého díla tušíme ve výrazném koloristovi Štefanu Bolebruchovi, stále lepší je Mato Vagač i mnohotvárné kreace Ľubice Fabriciové, zatím co dílo Mata Knuta, Štefana Porubana, Jozefa Šváče a Dušana Štrause je pohříchu jen příslib.

Dámy a pánové, i vy, soudružky a soudruzi, nepochybujte ani na okamžik o dobré budoucnosti těchto slovenských výtvarných umělců!

- - - - - - - - - - - -

RECENZE

Egon Bondy

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

/Suzi Gablik: Has Modernism Failed?, Thames and Hudson, 1984./

Suzi Gablikové je dnes už renomovaná umělecká teoretička, má za sebou řadu dosti rozsáhlých monografií atd. a je i malířka. Proto její pohled na současnou situaci výtvarného umění by stál za přečtení, i kdyby nebyl tak podnětný, jak v recenzované knížce je. Gablikové se ovšem převážně zabývá jen americkou scénou, nové proudy v Evropě sice zná, jejich americké ekvivalenty také, ale její hlavní zájem patří smutným koncům amerického "kulturního zázraku", jímž byl zrod a víc než tři desítiletí dominantní úloha amerického výtvarného umění od abstraktního expresionismu až po konceptualismus v jeho bezbřehých podobách. I v Americe jsou si už vědomi, že tomuto zázraku odzvonilo. Gablikové ovšem není marxistka a žije v naivním domnění /na Západě dosud dost rozšířeném/, že marxismus je to, co hlásají tamější promoskevské komunistické strany. To však jejímu hodnocení neubírá na ostrosti. Protože budeme jednu nebo i více kapitol z její knížky publikovat, spokojím se jen s několika poznámkami. Autorka vidí kořen všeho zla v komercializaci umění na Západě. Přináší řadu dokladů, z nichž je člověku leckdy skutečně k blití. Jen jeden z mnoha je přes noc vytvořená móda malby stylu grafiti /původně sprejaři/, z nichž se v mnoha případech /zaplatpánbůh ne ve všech!/ staly povolné a bezduché instrumenty obchodníků s uměním. Tím pozoruhodnější je stanovisko některých našich mladších kunsthistoriků, že tomu tak není a že naopak komerce je pro uměleckou aktivitu okolnost vzpružující a podnětná. Nemálo našich mladých výtvarníků si třeba myslí totéž a proto bych jim četbu knížky zvlášť doporučoval. Umělci podle studie Gablikové se stali naprostými otroky byznysu a jejich úžasná inflace, stlačující pochopitelně ceny i tam, kde se investice do nákupu obrazu pokládá za výnosnější než jakákoli jiná, vede k projevům obludného zoufalství, jak Gablikové píše a dokumentuje. Začínající umělec by se na požádání majitele galerie /hlavního článku art-bussinesu/na nejbližší lucerně oběsil. /Prodával by se aspoň ten špagát s jeho jménem./ Inu - máme prostě rozličné starosti. Naše vládnoucí třída vytváří situaci, v níž se raději umělci upře i možnost nákupu plátna a barvy, jak je dobře známo, Gablikové však jde hlouběji. Poukazuje na to, jak se s nadvládou trhu vytratil z umělecké tvorby etický rozměr. Dokládá to v prvé řadě vlastními vyjádřeními umělců /a to ne jen ojedinělých/. Dochází k zá-

věru, který je k zamyšlení: jediné umění, které ještě v naší současnosti zná a má etické parametry a etickou zodpovědnost, je disidentské undergroundské umění východní Evropy.

V průběhu textu se Gablikové stále znovu a znovu vrací k ambiguiní postavě Andyho Warola s jeho známými postoji, že největší umění je vydělat rychle hodně peněz a že ho zajímají jen prachy. Nejen Gablikové, ale nikdo na světě neví, zda to byla póza nebo ryzí upřímnost. Faktem je, že Warhol vytvořil významné a svým způsobem klíčové dílo moderního manýrismu, doslova je vnutil bossům uměleckého trhu, vydělal miliony a založil školu /čímž samozřejmě nemyslím pop, jenž byl už před Warholem/ imitátorů, kteří si už spíš rozbili hubu, protože jim "to jisté cosi", co dělá umění uměním, chybělo. Ambiguita Warholovy postavy je pro Gablikovou něco jako moderní sfingx. Rozhodně jí opravdu do značné míry je a jeho příklad přivede jen některé do ráje, většinu do pekla. Nepochybně odkryl jednu do té doby přece jen trochu tutlanou skutečnost, že pominula doba "prokletých umělců" a nastala doba bohatých. Přít se o to, zda je lepší, aby umělec byl chován, jak hlásal Bedřich Veliký, jako závodní kůň, to je spíše o hladu, nebo nikoli, je otázka stará jak třídní společnost, připomínám jen, co už jsem jednou uvedl, že Duchamp právě v této otázce se postavil za stanovisko, že umělec budoucnosti může být jedině v undergroundu. Giotto byl mj. vážen jako velmi čilé vydělávající lichvář a se svým uměním pěkně licitoval. A v renesanci bychom našli příkladů "prodejných" umělců přehršli. Momentálně jsme na přelomu tisíciletí a ne v devatenáctém století, kdy se s umělci opravdu špatně nakládalo. Že v obou krajnostech společnost hazarduje s tvůrčím génem umění a umělec je v nebezpečí zkýčaření nebo hladovění, je bohužel faktem.

/Christa Murken-Altrogge a Axel H. Murke: Vom Expressionismus bis zum Soul and Body Art, Du Mont, Köln, 1985, 384 str./

Jde skutečně o velice zajímavou publikaci. Je to pohled na dějiny umění dvacátého století z perspektivy poloviny osmdesátých let. A jak se tímto posunem změnila optika! Například v surrealismu je věnováno 27 stránek a ocitá se někde na konci první čtvrtiny knihy. Správně se ukazuje, že celá řada tvůrců, které si surrealisté suverénně přivlastňovali a my jsme je před 45 lety ještě jako surrealisty chápali, patří vývojově jinam /Klee, Chagall, Frida Kahlo, Duchamp, abych jmenoval jen několik/. To je pouze jako ilustrace k tomu, jak ta nová optika vypadá. Věru nikoli proto, že jde o autory německé /věnují velikou pozornost např. umění italskému a ruskému, stejně jako umění v NDR a v novém divokém malířství vyzdvihují přínos českých - žel emigrantských - umělců apod./, ale z logiky pohledu vystupuje do popředí protiklad expresivního a abstraktního umění jakožto základní polarita dvacátého století. Autoři prohlašují předem, že nepíší dějiny umění dvacátého století /sochařství je prakticky zcela opomenuto/ a že nepíší ani čistě objektivisticky a jejich práce není žádná encyklopedická příručka, neboť celá řada známých postav vůbec chybí, ale že chtějí ukázat živou dynamiku a souvislost jeho pohybu. Mohu s plnou zodpovědností říct, že se jim to skutečně daří, zvláště v druhé polovině knihy, která se zabývá obdobím poválečným. Samozřejmě českému čtenáři se často objevují neznámé perspektivní průhledy např. na Neue Sachlichkeit a vůbec na tradici expresívního malování od samého počátku moderního umění. Notorický skandál, jímž je existence čs. veřejných knihoven, se pochopitelně prosadí i tady. Ani v jediné /!/ pražské knihovně není ani jedna /!/ publikace o nové věcnosti /ve své době nazývané též postexpresionismus/, takže naše veřejnost zůstala zcela překvapena, když před několika lety na výstavě rakouského meziválečného umění viděla aspoň něco, byť nikoli první kategorie.

Recenzovaná publikace podává poměrně dost podrobnou informaci zvláště o letech sedmdesátých a osmdesátých. Je provázena velkým počtem černobílých i barevných ilustrací, velkou většinou děl, jež u nás neznáme. Už z tohoto důvodu je třeba knihu výslovně doporučit. V části věnované předválečnému období jsou, jak jsem se již zmínil, mezery, a někde zřetelně chybí hodnocení /např. za vrchol Duchampova díla je pokládán Akt sestupující ze schodů a není ani zmínky o Nevěstě a Králi a královně následujícími vzápětí ještě před Velkým sklem/ a my u nás dost dobře nemůžeme posoudit, zda léta sedmdesátá a osmdesátá jsou skutečně zachycena vyčerpávajícím způsobem, nicméně autoři stojí na straně mladých a nejmladších a to dává jejich dílu zajímavost a životnost. Pro nás je nepochybně velmi zajímavé sledovat, jak autoři dokumentují souvislost, ba přímo odvislost nejsoučasnější malířské vlny od kultury světového undergroundu. Kdo můžete, žádejte o tuto knihu přátele v zahraničí.

- - - - - - - - - - - - -

P A T E R N O S T E R
/Malá revue pro umění a kritiku/
č. 19, roč. 1987

OBSAH:

DVA TEXTY DÁŠI VOKATÉ
Přemysl Sýkora - ČERVENÝ KLÁŠTOR
P o e z i e - ZPÍVANÁ POEZIE TOMA WAITSE
P r ó z a - Lubomír Martínek - LINKA ČÍSLO 2
An Beatie - TRPASLÍKÁRNA
I. M. Jirous - PRAVDIVÝ PŘÍBĚH PLASTIC PEOPLE
L i t e r a t u r a - Martin Palouš - HLEDÁNÍ PŘÍBĚHU /Ch. Bukowski/
V ý t v a r n é u m ě n í - ABBEHO FOTOKOLÁŽE
F i l m - INTERVIEW S A. TARKOVSKÝM
P o l e m i k a - Jaroslav Hutka - ZPĚVÁCI S KYTAROU
R e c e n z e - Karel Hvížďala - ZAPLETALOVI "PŮLNOČNÍ BĚŽCI"

Práce Davida Černého
vystavené 14.5.1988
na Střeleckém ostrově

"BRZY Z TOHO BUDE VELKOFILM" Abbie Hoffman

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

/další ukázky z knihy vzpomínek hvězdy amerického undergroundu Abbie Hoffmana, tentokrát kapitoly 32. a 33. - přeložil P. Blumfeld/

OBSAZENÍ HLAVNÍCH ROLÍ /kapitola 32./

Ideje mají svou svobodu a myšlenky svou volnost. Ale je podstatný rozdíl mezi ideou, mezi nápadem, myšlenkou a jejím naplněním. Když se rozhodnete být v téhle společnosti "aktivistou", není to žádná předem určená a vymezená práce. Není to ráno vstát odjet do práce, odmakat si svý a pak odpoledne zpátky domů. Intelektuální ani umělecké úsilí o změnu struktur moci nemá takový legitimní charakter, jaký mají ostatní povolání. Můj táta by na to řek asi tohle, "Heleď se, k čemu jsou všechny ty tvý nápady, to tvoje fantazírování, všechny ty představy, řečičky. To vo čem píšeš a vo čem žvaníš, to je mizérie, flákárna a příživničení. Hlavou zeď neprorazíš, a stejně za to nic nemáš - k čemu to je?" Tak by to asi řekl můj otec, ale přesto myslím, že by nebylo na škodu zmínit se aspoň stručně o všech těch "flákačích", kteří se rozhodli pro aktivitu ulice a dali podnět k tomu, aby se ideje dostaly do života.

Mezi první, které bych rád připomněl, patří určitě Phil Ochs. Toho jsem poprvé potkal v roce 1962 v době, kdy pomáhal podporovat na svém turné SDS /Students for Democratic Society/. Byl to protestní zpěvák a jeho podpora byla v jeho písních. Kdyby se včas od hnutí odříznul /jak mu radila spousta "rozumných lidí"/ a soustředil se jen na svoji vlastní kariéru, stal by se hvězdou jako Dylan a utápěl by se v milionech. Jenže Phil si vybral toulavej život mezi špinavou ulicí a nahrávacím studiem. Byl to nepoddajnej člověk na nejistý štaci. Zpíval

satiricky o "liberálech", i když, jako ostatně my všichni tenkrát, měl ve svých žilách liberální krev. Obdivoval bratry Kennedyovy, ale časem i Ho Či Mina. Nakonec však brácha Phil tenhle život nějak neunes', neudržel zkrátka věci pohromadě. Svůj život tragicky ukončil tím, že se oběsil v koupelně svý ségry. Ubohej Phil, dávno je s ním ámen, ale nás tady nechal dál zpívat svůj song.

A pak tu byl Ed Sanders. První inspirátor pouličního divadla a happeningu na Lower East Side v N. Y. Byl to jeho nápad, jeho vynález. Ed byl totiž odjakživa mezi všema a ve všem všudy originál - nikdy nepředváděl nic, co by nebylo autenticky jeho vlastní a původní. Poprvé jsem se naladil na jeho melodii někdy v roce 1965. Vzpomínám si, že se tenkrát on a jeho "mírový plazové" vrhli do vody, aby se dostali na palubu jaderné ponorky u pobřeží Connecticutu. Ed Sanders byl mimo to i studentem egyptské hieroglyfiky, majitelem malého knihkupectví, rockovým zpěvákem v legendárních FUGS, byl kazatelem a zároveň básníkem, jehož svébytná a originální poezie se prohánělа divokými ulicemi N. Y. a byla ochotna se zastavit a pokleknout jen u nohou uctívané mýtické "bohyně slumu". Jeho výtvor, "šupácká a vulgární" rocková kapela Fugs /knižní cenzura v USA dlouhá léta nutila spisovatele místo výrazu "fuck" používat slovo "fug"/, se neúnavně objevovala na všech možných akcích, srazech a benefičích. Ed Sanders byl pro nás Homérem hnutí Yippies a jeho "Shacs of God" byla naší Iliadou. Další "Fug" - Tuli Kupferberg - byl především, dalo by se říct profesionálním, sexuálním anarchistou. Před lety se Tuli "jen tak" vrhnul z děsné výšky Manhattan Bridge, dokázal se však připravit tak, aby tenhle skok přežil. Dál pokračoval mimo jiné tím, že vynalezl 1000 + 1 nových způsobů milování. Někdy hodně pozdě v noci byste ho při troše štěstí mohli zastihnout, jak vaškrabává do zdí starých činžovních domů N. Y. svoje básně, aby pořádně naštval jejich dementní majitele. Tuli byl šílenec, ale posedlý mimořádným soucitem srdce.

A pak tu byl Jim Fouratt, amorální rozzářený blondatý cherubín. "Nemorální" byl především protože byl teplouš, jinak byl původně i hercem, a později všech svalů svého těla používal k tomu, aby uvedl do vytržení celou ulici. Svou hrou i svým zpěvem. Patřil mezi pra-prapůvodní "flower children" a i když se neustále a znovu a znovu objevoval uprostřed smatků, všude tam, kde se něco dělo a mlelo, dovedl hrát /jako správný profík od divadla/ dokonale nevinného; na jeho tváři se vždycky skvěl ten neuvěřitelně překvapený výraz a otázka: "Co? Já? Co s tím mám společného?" Když jsme způsobili trochu problémů policajtům v Newarku přísunem jídla a různých věcí v kamionech černochům do jejich ghetta při černošských nepokojích, Jim je tímhle svým totálně nevinným andělským výrazem tak dožral, že mu rozbili hlavu pistolí a zavřeli ho do "konzervy" /vězení/. Jednou když měl naspěch /trochu později vyrazil na jedno setkání/, běžel ulicí tak divoce, že nechtěně vrazil do jednoho řídiče tak zostra, že se poldovi Jimova zmrzlina rozprskla do kšandů a na kabát. A tak Jima zavřeli znovu a přišili mu napadení veřejného činitele zmrzlinou. Takovej byl Jim - smolař bez viny, čistý jako sníh. Měl jsem od těch dob spoustu vizí Jimova alabastrového těla ozdobeného dlouhými vinitými blond vlasy, jak zneuctěné a pošpiněné visí na některé nárožní lampě. Často jsem byl nucen přemýšlet o "věci Fouratt" jako o zvláštní odrůdě odvahy. Naposled jsem ho viděl někdy v roce 71, když převlečen do ženských hadrů řečnil o svobodě na jednom protiválečném shromáždění.

Svým postavou byl i Paul Krassner - legendární otec undergroundového tisku. Jeho magazín "REALIST" tenkrát snad nejlíp kombinoval politiku se smyslem pro humor. "Realist" se pak stal vzorem pro tisíce dalších výhonků různých nezávislých podzemních novin té doby. Svou výjimečnou a podmanivou satirou se "Krass" zaměřil na vládu a její instituce a dlouhá léta jim byl trnem v oku. "Urvi jim koule a zmizej jim s nima z duše a srdce!" - to byl originální Krassner. Byl však ta-

ky osamělou osobou, pro níž všechno bylo zredukováno až k úplné absurditě. Podivnej člověk, ten Paul. Komik, kterého vítr doby zahnal do undergroundu. Snad jsme mohli vypadat oba stejně, ale přesto mezi námi vždycky existovaly nějaké třenice. Když byl později povolán za svědka při našem velezrádeckém procesu v Chicagu, kápnul si ráno před výslechem kyselinu a odpoledne se na svém svědeckém místě složil a "odlít". Soudce Kunstler se ho pak coby "výpovědi neschopného" musel předčasně zbavit. Byl to tenkrát asi náš nejhorší svědek. Jedinej, kterej byl spíš víc zaujatý sám sebou, než tím, aby nám trochu pomohl odrazit útočníky z establismentu. Ale takovej už byl typ jeho anarchie. Kdyby nám to alespoň včas řekl - mohli jsme totiž soudce Kunstlera navnadit, aby se před vší veřejností svědka zeptal: "Pane svědku, nejste teď pod vlivem LSD?" To by určitě omráčilo středozápadní porotce, kdyby poprvé ve svém životě viděli před sebou osobu z masa a krve, která odlítla na "trip". Čas od času se objevovaly a stavěly do cesty našemu přátelství různé náznaky incidentů. Paul prostě všechno, co prochází jeho živo-tem, považuje za veřejnou věc a těžko navazuje hlubší přátelství s lidmi, jež mu to ztěžují.

A pak tu byl Bob Fass - pionýrský průkopník undergroundové komunikace, který přišel se svým stylem rádia volné formy, se stylem, kterým se nám stal mostem verbálních zákopů, z nichž jsme pak všichni sporu-lečně vedli svou válku proti "umělé kultuře" /plastic culture/. New York City byl vždycky centrálou všech médií, místem, do něhož se sbíhají všechny drátky a "džeky" komunikací. A Bob Fass byla naše tajná zbraň na tomhle místě. Dnešní rozhlasové vlny jsou už zase "zakonzervované" a systém doby je nutí na ne-umění vydělávat prachy. Tenkrát Velký Bob dával přednost principům před módou. Dneska už je chudák bez práce - vyšoupli ho pryč.

Pár přátel jsme měli i v Evropě. Bylo tam pár "anarcho-komunit", které fungovaly na podobném principu jako my v N. Y. Z Berlína se nám ozývala slova Fritze Teufela, Karla Pawly a "KOMUNNE NO. 1". Příběh, který se dostal k nám na druhou stranu Atlantiku, hovořil o tom, jak si Pawla v průběhu jednoho ze svých mnoha soudních přelíčení sundal kalhoty, vysral se na podlahu soudní síně a zadek si vytřel soudní předvolankou. To byly ale časy! V Paříži byl zase Jean-Jacques Lebel, žák Artraudův, který stříkal krev podřezaných kuřat na zdi americké ambasády na protest proti zabíjení ve Vietnamu. Když se k podobné akci chystal i v USA, došlo mezi námi ke spojení. Lebel měl zvláštní schopnost cestovat časoprostorem z jedné kultury do druhé - něco jako Alec Guinness v filmu "The Captain Paradise" - zmáčknul prostě knoflík a byl najednou zase na obou březích oceánu. Lebel byl pojítkem mezi anarchistickým směrem pražského Levého nábřeží a pouliční kulturou Haigh-Ashbury ve Friscu a bohem East Side v N. Y.

Brzy nato se začínali hlásit a napojovat další "emisaři" revoluční vlny z Říma, Tokia, Mexico City atd. Světem pulzovaly ideje, energie, důvěra a vzájemná angažovanost - myslím tím svět našich generací. Zničehož nic to byly jakési nepodepsané dohody globálního vědomí a jejich spojení fungovalo rychlostí příslušící elektronickému věku. V Amsterdamu, ve zvlášť pokročilém koutě planety, se pouliční kultura pojmenovala "PROVOS", což byla zkratka pro "provokatéry". Proklamovali "politiku svobody", bojovali za otevření parků mladým lidem a jejich "open-air" koncertům, zabydlovali a obsazovali vysloužilé baráky i fabriky, vyváželi zdarma polívky pro lidi bez peněz. Jejich symbolem se stalo bílé kolo. Vyřazená jízdní kola se opravila, natřela na bílo a nechávala se na ulicích k volnému použití. Kdo ho potřeboval, projel se a pak ho jinde nechal dalšímu, kdo ho potřeboval. Fungovalo to. Provos dosáhli nakonec takového vlivu, že pár svých členů dostali až do městské rady Amsterdamu. Jenže nakonec i Provos zlomila frakční nedůvěra a jejich dosud jednotné hnutí se pak rozpadlo. Nicméně vytvořili takový fungující model komunitního prostředí, který inspiroval i nás

v N. Y. Dana Beal navázal na Provos a založil jakousi jejich odbočku na Lower East Side. Dana byl divnej patron - malej jako trpaslík, ale extra-dlouhý vlasy. Dřel denně pro komunitu 24 hodin při pokusech strukturovat anarchistickou revoltu na "holým drnu", zabydleném podivnou směsí neslučitelných tvorů a bytostí - takovou tehdy Lower East byla. V nadšeném rozpuku svého ekumenického génia se jednou Dana objevil na setkání kmenové rady a na zádech přinesl plnej batoh sendvičů s hovězím masem. Celkem se snažil, ale lehce to zvoral, protože byly z bílého chleba. Jak ale mohl Dana vědět, že Židé si myslí, že bílej chleba škodí mozku? Dneska, ještě po třinácti letech, je nezmar Dana stále ještě na Lower East Side a zkouší svoje staré úmysly držet pohromadě. A stále ještě chodí pravidelně do vězení, jako nějakej věčnej Peter Pan. Jenže dnešní fanatici jsou spíš než skutečným bojem o něco fascinováni jen vnějším Yippie rituálem.

Kromě amsterdamských Provos tu však byl ještě jiný model komunity, totiž slavná Haigh-Ashbury ve Frisku /viz její story ve "Sloutching Towards Bethlehem" od Joan Didionové/. A pak tu bylo Berkley studentů, jež dalo impuls protestní politice pochodů. Od r. 67 zdejší lid, díky protestům kolem Oakland Induction Center a velkému shromáždění na Kezar Stadium, zmobilizoval masivní tisícové protiválečné a antimilitaristické hnutí. Kulturně-politické neshody zdejšího společenství se pak symbolicky a trochu i dramaticky projevily, když se trockistická mini-frakce rozhodla "sbalit svý kufry" po vystoupení skupiny Country Joe and the Fish na Kezar Stadium. Kulturní freakové si to pak namířili jinam, šli podél zátoky San Francisca, až svůj tábor rozložili podél Haigh. Měli velkou početní sílu a netrvalo dlouho a vzešla odtud nová moda korálů a peří. Svobodné kliniky, psychedelické kšefty a komuny začaly růst doslova jak houby po dešti. Za krátký čas byl do Golden Gate Parku svolán slavný první světový "BE-IN" festival. Při téhle jedinečné příležitosti samozřejmě Berkley i Haigh-Ashbury zapomněly na své rozdíly a díky jednomu šťastnému a krásnému karnevalovému dni je nechaly doma. Desetitisíce lidí si tu najednou připadalo jako ve vysněným ráji. Naděje. Tvořivost. Imaginace. Dobro. Energie. To všechno tenkrát vytrysklo jako ohňostroj obdivuhodné a nezapomenutelné nádhery. Ve společenství kolem Haigh-Ashbury působily především dvě hlavní tvořivé síly. Mnohobarevný, bizarní psychedelický časopis "THE SAN FRANCISCO ORACLE" - nejkrásnější noviny, jaké jsem kdy viděl na ulicích téhle planety. S. F. Oracle byl naší novou verzí iluminovaných rukopisů středověku - byl to skutečný "mind-blower", abych se vyjádřil terminologií doby. Ačkoli byl "Oracle" nejmíň politikou zasažený časopis undergroundu, snad nejvíc zosobňoval vášeň a touhu po kráse, novým bláznivě vzrušujícím stylem. Stylem, kterému cvičen jen málo a těžko rozuměli lidé veskrze političtí. Myslím, že staré výtisky "Orákula" by se měly dnes vyhrabávat a studovat - jen těžko byste našli od oněch dob v tomhle stylu něco zajímavějšího, věřte mi. Další silou, která formovala společenství a kulturu Haigh Ashbury, byli "Diggers". Byli to přímí dědicové vyrostlí ze slavné San Francisco Mime Troupe /skupiny S. F. šašků, mimů a klaunů/ Artur a Paula Lish, Peter Berg, Peter Coyote, Batman, Motorcycle Ritchie /mír jeho duši!/, Buffalo Man, Nicki Wells i ostatní, na něž jsem zapomněl, kombinovali tehdy své dadaistické pouliční divadlo s revoluční politikou osvobození. Byli to tenkrát opravdu světci z aleje slumů, kteří zažehli oheň oněch časů šířením lásky a nenásilné anarchie v přímých uderech svého uměleckého génia. Jejich free kšefty, jejich komunikativní síť, nepřestávající i aktuální existenční poezie zároveň s jejich indiánstvím inspirovaným uvědoměním, bylo to nejjasnější a prapůvodní bílé světlo éry. Bylo to právě jejich světlo, jež zapálilo mysl tolika lidí východního pobřeží Ameriky.

A pak, abych nezapomněl, byl tu i Emmet. Emmet Gordan, jenž byl hippie-válečníkem "par excellence". Byl to zároveň "junkie" maniak, nadaný herec, rebelantský "hero", tulák rockové scény, ale nejvíc byl

bol [illegible] většiny svých přátel. Zasáhl koneckonců i mne. Jenže pochopitelně jiným způsobem, než si myslel on sám nebo jiní lidé. Ránu do zad nebo podluvu není snadné strávit, zvlášť je-li od někoho, koho respektujete. "Ringolevio", jeho aspoň půlky brilantní kniha o těch časech je však poznamenána částečně i jeho vlastní paranoí a nevyzrálostí - to musím říct. Emmet, věčné "punkové dítě", se snažil upoutat rockové promotéry a stát se jejich miláčkem. Byl zároveň i rebelem divoké pouliční elegance, na niž letěli liberálové z N. Y. Každý, kdo ho měl rád, věděl stejně tak dobře, jak krásně a bláznivě si umí vymýšlet a lhát. Nic, co řekl a napsal, se nedá a nemělo by se považovat za historii faktů. Je možné, že "Ringolevio" byla knížka spíš napsaná jako akt msty a ne lásky. Smutná kniha smutného klauna. Tu poslední noc, kterou jsem měl strávit v Chelsea Hotelu dva týdny před tím, než se ztratím v illegalitě a skutečném undergroundu se vším všudy, jsem ho viděl okny hotelu, jak kráčí dole ulicí, uzavřený a pohlcený ve svém osamělém umoření, jakoby roztříštěný na střepy. Gregory Corso mu pak doručil můj vzkaz. Chtěl jsem se s ním naposledy setkat a "porvat se" s ním v předsíni [illegible]. Mohl by to být zajímavý zápas, ale Emmet naštěstí /nebo na štěstí - záleží jaký typ "divadla" a scén vám sedí/ nepřišel. Zdálo se mi pak celý další rok, že to bylo zbabělé couvnutí. Ale až po roce se ukázalo, že on anebo Corso ztratili můj vzkaz ve sněhu a tak místo do boje šel spát. Potom, po určité době, jsme spolu zcela náhodou mohli mluvit telefonem. On byl v redakční kanceláři magazínu "Oui" a já v jedný zašoupnutý telefonní boudě za Santa Fé. Vyjasnili jsme si, co bylo potřeba a pak uzavřeli konečně svůj smír. To byl náš poslední kontakt. Zanedlouho poté našli jeho mrtvolu unášenou půlnočním metrem Sunclama podzemky směrem ke Coney Island. Jeho mrtvé tělo se vezlo sem žavýrá. Emmet žil i zemřel jako legenda a naplnil tak slova Thomase Wolfe, že "jen mrtví mají šanci poznat Brooklyn".

Na počátku let šedesátých jsem získal spousty inspirace ze dvou desek vylisovaných do průhledně červeného vinylu. Obě vyšly u "Fantasy Records" a na první z nich byla "Picnic in Graveyard" /Piknik na hřbitově/ od Lenny Bruce. Přiznávám se, že se při ní budu smát ještě nejméně sto dalších let. Zjistil jsem, a omlouvám se mu dodatečně, že i já jsem tu dobu napodoboval Lennyho nosovky a sykavky v řeči. Zej bohem, nemá tu místo pro dlouhé řeči o Lennym a tak vzpomenu alespoň [illegible] 1961, kdy jsem se stopem vydal do N. Y., abych ho na vlastní oči mohl vidět. Přestože moje srdce už poznalo, co z Lennyho patří autorově, jeho spontánnost mne naprosto ohromila. V průběhu jednoho z jeho monologů se nahoře v sále ozvalo hlasité bouchání. Lenny vyskočil na židli, začal pěstí bouchat do stropu a křičet: "Heleď se, Frankensteine, přestaň obou škubat a tu masturbaci si schovej na doma." Z dnešních komiků už snad jen Richard Pryor může navázat na jeho ulítlej humor. I Lenny získává legendou - všichni víme jak skončil. Policajti ho "našli" mrtvého na hajzlu, ale spíš než na drogy zemřel na předávkování policií. Já jsem mu věnoval svoji knihu "Woodstock Nation".

Tvůrce druhé červeně průhledné desky na "Fantasy Records", Allen Ginsberg, však nadále roste spolu s touhle planetou. S výjimkou T. S. Eliota zůstává jeho "Kvílení" největší anglicky psanou básní dvacátého století a jen těžko ji už něco překoná. A přitom celou tuhle věc Ginsberg napsal za pouhou hodinu a půl, když seděl na jednom kopci s výhledem na North Beach ve Frisku. Jistě ho inspirovali bohové. Tak jako kdysi dávno pradávno promluvili k Iziášovi a Jeremiášovi, tak teď promlouvali k němu, a on svou poezii přinesl do ulic mezi lidi. Židé nemívají světce, jen čas od času mívají Ginsbergy.

Tou nejanarchističtější lokální skupinou lidí byl tenkrát pravděpodobně gang Bena Morey zvaný "Up-Against-The-Wall-Motherfuckers". Motherfuckeři žili tak nějak jako pravý krysy ze stoky, líp se to vyjádřit nedá, a právě tak jako podzemní smečka krys se i ve všem dokázali podporovat a držet pohromadě. Oblékali se výhradně do černého a hnědé-

ho a nejen oni jako kluci cenili zuby a prskali. Sami se prezentovali jako zlá vůně pro středostavovské měšťáky. Myslím, že se jim to dařilo. Byli naprosto anti-médijním fenoménem, protože ani samotný jejich název nemohlo nikdo uveřejnit v tisku. Když se o ně tisk náhodou otřel, psali o nich jako o "skupině lidí s jistým nevytištitelným jménem". Každý čtenář se pak pochopitelně zajímal o co jde.

Ale byly tu další a další zástupy lidských originálů. Anne Waldmanová, rychlomluvná zakladatelka St. Mark's Poetry Workshop; Marty Carey, můj "highschool friend" z Worcesteru, který tak nadšeně patlal svoje uhlové fantasie a svá zjevení na plakáty a letáčky kolující ulicemi, z Kriny Kordinse se stal náš nejlepší komixový "pamfletář". Alan Ansen a Walter Bowart použili týdenní vydávání novin "EAST VILLAGE OTHER", což byl náš protějšek, který měl vyvážit "seriózněji" a liberálněji "VILLAGE VOICE". Keith Lampe, jeden z klaunovskejch "mírových" hlav, který se tak rád převlíkal za keystonskýho poldu známého z filmečků, přitom pěstoval mezi organizovanými mírovými skupinami. Z jeho dílny Lampe navrhovala většina našich agitačních materiálů, počínaje mými prvními placek na kabáty. Pro E. V. O. psala tak Anne, která jako já má, a její poslední novela Trashing - i když snad příliš [illegible] - má stále ten vášnivou příchuť, kterou naše [illegible] z toho, když oheň ještě planul a hřál. Jinou aktivistickou byla Robin Morganová, kdysi vedoucí redaktorka v [illegible], jejíž vazby s dřívějšími milenci a přáteli byly skutečně [illegible], a legendární. Její obviňování, která otiskla v "[illegible]", a zvlášť její sexistické výroky, nejsou však [illegible].

[illegible] a hladkost, s níž společnost absorbovala a rozředila [illegible] a později jejich kontra-kulturu, stálo považuji za [illegible] nemusilo dojít, a která zmařila spoustu nap[illegible] lidí. Ani není divu, že i dlouhé vlasy, [illegible] vybělování "trávy" nebo fotbalové oblečení časem [illegible] kousavost, svůj zahrocený a provokující [illegible], který to mělo původně. Stejně tak i po[illegible] většinového tisku byla časem pohlcena - a po[illegible] hitu "[illegible]". Nový, módní pseudo-hippiismus ma[illegible] sovětu [illegible] a setřel veškerou původní hippiesskou [illegible], co pak centralizovalo pod hlavičku "Rolling Stone" a [illegible] celonárodních underground ových novin". Celá [illegible] o všechny jeho bláznivé nápady tam pak zrodil [illegible], Lot System". V tolika rozborech, snažících se [illegible] se tak znenadání zdála hippie-kultura chřadnout na [illegible] chybí zmínka o důležitém faktoru, který se mi zdá [illegible] nezávislého underground ového tisku pseudo-underground ových "Rolling Stone". Bez reklam velkých gramo-společností by [illegible] finanční podporu; a na straně druhé svou uhlazeností a [illegible] schopností se stále [illegible] a pozdějšímu střednímu proudu. Není tedy divu, že [illegible] a dominantní kultura stále snadněji mohla usměrňovat kurs [illegible]. Jann Wenner z "Rolling Stone" byl myslím Benedikt Arnoldem [illegible] hippiových.

Někdy v lednu 67, kdesi v Haight Ashbury dobře vycítila, že "Rolling Stone" a podobné "Oracle" poskytují mnoha svým drákulovskou službu a [illegible]. A tak se hippies z Friska rozhodli dobrovolně pohřbít svou [illegible] sami a první, Průvod [illegible] do pochmurných rubášů [illegible] s nápisem "DEATH of HIPPIE" a celou zemi se [illegible] vlny [illegible] na počest [illegible] spontánnímu kulturnímu hnutí, tak [illegible] festival v Altamontu a poslední hřebíky do rakve [illegible] nikdo jiný než Charlie Manson.

A dokonce i [illegible] divadlo začínalo být tím neustálým opakováním [illegible]. Vzpomínám si, jak jsem byl v Chicagu za-

držen a dán do vazby proto, že jsem na čele nosil nápis "FUCK". A jen o pouhý rok později, když jsem letěl do Seattlu, vítalo mne na letišti asi třicet "dětí kontra-kultury" s tímhle zakázaným slovem, namalovaným na tvářích. "Fuck" začalo být frekventovaným módním slovem. Časy se pomalu začínaly měnit. Navíc, jak poznamenal Herbert Marcuse, vztekle a zlostné nadávání již od roku 71 postupně ztrácelo svou hodnotu šoku a nebylo už nadále nutnou komunikační formou.

/Hodně lidí si tenkrát myslelo, že moje "Fuck" na čele bylo inspirováno Lenny Brucem, ale já měl na mysli jinou událost. Jednou se totiž po meditacích na vrcholku hory vrátil zpátky mezi lidi Jack Kerouac a dole už na něj - jak jinak v Americe - čekali novináři. Kerouac měl tehdy na krku křížek. Novináři fotili jak diví, ale v zítřejších novinách - jak jinak? - byl jeho znesvěcený křížek vyretušován. A tak i já jsem si chtěl vyzkoušet možnosti americké cenzury, jestli mi vyretušuje čelo a "umeje" mi tvář./

Tím, že jsem se pak stáhl do ilegality a zmizel jsem ze scény ve skutečném undergroundu - a byl jsem vlastně donucen stát se někým jiným a novým - překonal jsem snad i tu tendenci neustále se vracet zpátky a ohlížet se za těmi lety s jakousi plačtivou a laskavou nostalgií. Co bylo, to bylo. Ale proč vypadat jako nějakej ožralej americkej legionář, kterej pořád dokola žvaní: "Hele, člověče, víš vůbec jak to bylo tenkrát na Guamu?" Nechci se rozhodně stylizovat do role anti-válečného veterána. Nostalgie ostatně není víc než lehčí forma deprese, kdy se nešťastní z přítomnosti a plní strachu z budoucnosti zuby nehty držíme minulého. Takhle raději ne. Ale jak říkám. Co bylo, to nám už nikdo nemůže vzít.

Léta šedesátá natolik otřásla státy, že dekáda let sedmdesátých se nedá definovat jinak než jako jejich kontrast. Sedmdesátá nebyla šedesátá - takhle nějak by to mohli reklamovat na CBS. Ale ještě než se obrátíme za další roh ulice, musíme nostalgii nechat nostalgií a pokusit se studovat ty doby s nezbytným historickým nadhledem. Existují určité znaky i příznaky... Není to totiž ani tak dávno, co jsem byl něco vyřizovat v New Yorku a na jedné ulici mne trochu přimrazili naprosto autenticky vyhlížející aktuální "flower-children". Ptám se jich "Odkud jste?" A slyším "Né, my nejsme hippies, ale statisti z Hairu". Vedle v Central Parku natáčel totiž Forman masové scény "Be-in" do svojeho filmu. A já ve svojí fantazii už myslel, že to všechno teď letí tak šílenou rychlostí, že dřív než za pouhou jednu dekádu se všechno začíná opakovat. Když ne teď, určitě později - i když pochopitelně trochu, možná úplně, jinak.

MAGIE PARALYZUJE VÁLEČNOU MAŠINU / kapitola 34./

Všichni Indiáni, a tedy i Indiáni elektronického věku, musí do své strategie zahrnout i jisté prvky magie, pokud chtějí mít ve svých bitvách úspěch. Duchovní očištění je přitom chápáno jako nezbytná ochrana /protijed/ proti démonům zahnízděným ve všech imperialistických válečných strojích. Válka ve Vietnamu byla v plném proudu a tak jsme 21. října roku 1967 zahájili své posvátné tažení na hlavní velení v Pentagonu se záměrem exorcismu - vyhánění zlých duchů z ministerstva obrany. V knihách různých náboženství bylo popsáno, že všechny pětihranné obrazce - takový je právě Pentagon - jsou znakem ďábla jím stvořené. Každý, kdo v té době četl noviny jako The New York Times, nemusel mít pochyby, že celá politika vietnamské války nebyla nic víc než právě Luciferovo dílo. Kdo jiný mohl mít tolik fantazie, aby vymyslel a vyrobil hejna padajících bomb, jež se sto metrů nad povrchem země otevřou, aby se z jejich nitra do všech směrů rozlétly další bombičky jako sprej smrtících jehel zasahující a zabíjející vše živé ve svém dosahu? Může člověk mluvit v civilních termínech o koncentrovaném

bombardování, strategických vesnicích nebo o zónách otevřené palby? Můžete popsat desetiletým bytostem efekt napalmu, toho rosolovitého plynu ve velkých barelech, kterým se kropí z vrtulníků vesnice a když se přilepí na kůži, obejme a sevře vás její plamenný stisk? A co třeba herbicidní defolianty, jež se snesou shůry, aby umrtvily listy stromů, trávu a vůbec veškerou vegetaci a na smrt otráví celý kraj v okolí mnoha a mnoha mil? Snad od dob Římanů, kteří srovnali jako akt msty se zemí celé Karthago, nezažil svět takhle promyšlenou devastaci. A co nepřítel? Naši "chlapci" dostali velice sympatický rozkaz: zabíjet špinavý "žlutý huby", aby ochránili náš American Way of Life. Jenže existuje dnes ještě vůbec někdo, kdo by si myslel, že Bůh a napalmové bomby kráčí spolu ruku v ruce na jedné straně dobra proti zlu na straně druhé? Pochopil jsem, že naše drahá Amerika v téhle válce přece jen triumfovat nebude, když mi jeden Vietnamec jménem Xuan Oanh /což v překladu znamená něco jako "majitel vína"/ řekl následující:

"Měli byste nejdřív pochopit, jak se vlastně Vietnamci k téhle válce staví. Vždyť většina z nás předtím v životě neviděla letadlo, a teď kvůli nim zas většina ani nevidí nebe. Lidé z hor a džunglí nejdřív doslova věřili, že to jsou létající draci, kteří na zem snáší svá ohnivá vejce, ničící jejich vesnice. Nebyl to pro ně boj s Amerikou, ale boj proti drakům a my jsme je museli nejdřív naučit přestat se jich bát jako mýtických sil. Museli jsme je naučit, aby neutíkali ze svých políček do nejbližší díry v zemi, ale aby - pokud mají pušky - na draky stříleli. Někdy byli kupodivu i úspěšní. Bylo by tedy šílenstvím odmítat "nadpřirozenou sílu" pušky jako spojence."

Xuan Oanha jsme potkali v Paříži. Nejen, že to byl dost zvláštní bojovník z hlubin válečných džunglí, ale když bylo třeba, vzal si na sebe diplomatický oblek a odjel do Paříže vyjednávat s Kissingerem. Bylo mu určitě přes padesát, ale jak už to u Vietnamců bývá, vypadal tak na osmadvacet, tedy hodně mladě. I přesto, že víc než čtyřicet let svého života byl nucen válčit, zůstával dál člověkem míru. A i když měl jen nejzákladnější vzdělání, naučil se ovládat plynně pět jazyků. I když se o tom sám nikdy nezmiňoval, většina členů jeho rodiny byla z taktických důvodů umučena saigonskou tajnou policií, která se ho nikdy nepřestávala pokoušet zastopovat. Jeho úniková technika byla legendární. Zeptal jsem se ho v Paříži, kudy a jak vlastně pojede zpátky domů. "Letím normální komerční linkou do Moskvy, tam přesedám na stíhačku, s níž si to pak namířím na Hanoj. Tenhle kus cesty zabere tak šestnáct hodin a pak dál už jdu domů "po svých". Druhá, pěší část cesty džunglí zabere asi šest měsíců. Pak jsem doma." Ačkoli měl možnost poznat dobře i moderní magii cestování časem, dovedl se také adaptovat okamžitě v jakékoli džungli světa. Jednou, bylo to po Woodstocku, se Anity zeptal, jestli by mu nemohla poslat desku Janis Joplin, kterou někde slyšel a líbila se mu. Samozřejmě mu ji poslala a na oplátku jí pak časem přišla hašišová dýmka umně vytvořená z křídla zříceného bombardéru. "To je zázrak," řekla tenkrát Anita, když ji přivezl zpět z ambasády taxík, "on snad umí číst i myšlenky! Jakoby věděl, že už mi došly všechny zásoby balících papírků."

Co je třeba říct, je fakt, že jsme skutečně měli na Vietnamce jiný názor než pentagonská centrála. Vietnamci, kteří vycházeli myšlenkově z kultury buddhismu, dobře chápali nesmyslnost utrpení a všechno to zbytečné mučednictví amerických vojáků v jejich zemi. Často se také na protest proti tomu všemu jejich mniši sami polévali benzínem a zapalovali svá těla. Chtěli svou zápalnou obětí přivolat konec všeho toho šílení. Náš protest v Americe byl proti tomu dětskou hrou. Byli jsme však tehdy mladí, hrozilo nám všem povolání do války a navíc jsme víc než kdo jiný doma cítili, jak je tahle "hra na zabíjenou" nesmyslná. Museli jsme to prostě říct jakkoli a hlavně nahlas.

Marty Carey a já jsme začali svůj exorcistický rituál tím, že jsme se postavili do zóny, jíž bylo přísně zapovězeno překročit. Tím

teritoriem byl trávník obklopující jeden z bloků téhle žulové bestie ministerstva obrany. /Když člověk tak hleděl na ten obrovský monolit, musel si připomenout, že velení druhé strany, tedy Národní fronty osvobození, je v kontrastu k tomu jakýsi neustále floatující kolektiv, přesouvající se noc co noc džunglí tunely vyhloubenými rukama a vedoucími až někam do zadních pokojíků v Saigonu. A americké vrchní vojenské velení je tu zabetonováno do podzemního komplexu jedné z největších úředních budov světa, z níž se přes půlku planety dálkově řídí operace nejmodernějších armád./ Marty koupil nějaké ty tyčky, kadidla a pár tibetských zvonků. Pak jsme začali improvizovat jakýsi apačský tanec a na vzdálenost paže jsme postupovali kolem budovy /ve tvaru gigantického pentagonálu/ od jednoho jejího rohu k druhému. "Co je to tu k čertu za rámus?" vykřikl za chvíli seržant MP, který na nás vyběhl s nasazeným bajonetem na pušce. Aniž bychom si ho všímali, pokračovali jsme ve svém obřadu.

"Stojedna, stodva, stotři..." počítali jsme a při každém čísle jsme změnili svou pozici. Netrvalo dlouho a kolem nás se utvořil kroužek soustředěných úředních osob. Byly to oplechované uniformy, ale taky kvádra s kravatama lidí určených pro "public-relations".

"Tak co se to tady děje?" zeptala se uniforma.

"To je v pořádku, kaprále. Můžete bejt klidnej. Ale určitě víte, že pětihranný objekty jsou zlý a tak jsme tady, abysme začali s exorcismem Pentagonu. Budou se tu vymítat z l í d u c h o v é ! O. k.?"

"Počkejte s tím chvíli. Tohle je vládní budova a já jsem kapitán."

"Nebude to trvat dlouho, pánové," řekl Marty. "Musíme jen proměřit jednu stranu a znásobit ji pěti. To abysme věděli, kolika čarodějnic bude třeba k obkroužení Pentagonu. Už chápete...?"

"Obklíčit Pentagon? Seržante, co se to tu vlastně děje?" zařval kapitán.

"Tak, přesně tak," pokračoval Marty. "Podívejte se, pane, jako součást obřadu levitace musíme..."

"Cože?! Levitace?! Nic se tady do vzduchu vyhazovat nebude," vybuchnul rozčíleně kapitán.

"Ale nemějte prosím obavy, generále, už jsme si podali žádost o povolení. Chceme jen povolení pozvednout Pentagon o pár stop do výše," pokračoval Marty, a já jsem jen dodal: "Všechno bude legální, pánové!"

"Zavřete už kčertu tyhle šílence, seržante!" zavelel kapitán.

Naše zatčení a uvěznění pochopitelně vzbudilo celonárodní zájem. Když nás propouštěli, prohlásili jsme: "Vrátíme se sem příští měsíc, ale bude nás asi tak o padesát tisíc lidí víc. Tak připravte pokoje, pánové!"

"Dostali jste oficiální povolení?" ptal se tisk.

"Právě vyjednáváme o povolení pozdvihnout tenhle žulovej balvan asi tak o sto stop výš do vzduchu. Generálové však zatím souhlasí jen s deseti stopami. My se nyní domníváme, že snad postačí i těch deset stop. Nashledanou příští měsíc, kluci a holky," a mávali jsme do kamer.

Čarodějky jsme rekrutovali ze všech ze všech známých holek na St. Marx Place. Sehnaly se vhodné kostýmy a ještě před akcí jsme je vyslali do televize na "talk-show", aby jednak pobavily lidi a hlavně informovaly co nejvíc lidí o našich plánech. Hildi Hoffmanová v roli šéfky čarodějnic ze skupiny "Group Image" vyvedla aktéry této show z konceptu tím, že začala na podlahu studia sypat červený písek, pak vytáhla klacek a do písku vyryla tvar pentagonálu. Pak začala kouzlit a přednášet formule a zaříkávadla, My hoši jsme zase doma konstruovali velkou překližkovou maketu téhož monstra na Potomaku, abychom pak později při "kostýmní zkoušce" v hale Fillmore East mohli názorně předvést, jak žulovou bestii dostat do vzduchu. Při téhle generálce nechyběli ani The Fugs, hudba, kouřové bomby a také ty nejtenčí struny z piána, které pomalu pomaličku vytahovaly maketu Pentagonu vzhůru do

vzduchu. Aplaus pochopitelně nechyběl také.

Když potom policie ve Washingtonu prohlásila, že je připravena použít proti provokatérům a demonstrantům slzný plyn, ohlásili naši mluvčí /měl jsem tu čest být jedním z nich/, že naši vědci vyvinuli novou omamnou drogu nazvanou "Lace" /pozn. překl. - slovní hříčka, slzný plyn je v angl. "mace"/. "Náš Lace je LSD kombinované s DMSO, což je prostředek pronikající kůží do krve. Postižený je pak uveden do stavu sexuálního vzrušení a má neodbytné nutkání se svlékat." Takhle jsem náš nový nápad ohlásil dost vyděšenému, nicméně velice zainteresovanému tisku. Pro několik skeptických pochybovačů jsme pak zinscenovali ilustrativní orgii. Naplnili jsme stříkací pistolky tajnou látkou "Lace", jež byla do USA tajně propašována z Tchaiwanu v umělohmotných kontejnerech značených "Schwartz Disappear-O!". To vše jsme důvěrně prozradili těm několika povolaným reportérům, kterým bylo řečeno, že jsme vyzbrojeni novou drogou, která nutí lidi /a v případě nasazení policie i ji/ šoustat. "Jak nám dokážete, že to je pravda?" ptali se hlasy novinářů. Řekl jsem jim tedy, aby šli za mnou do jednoho domu, kde dojde k experimentální demonstraci účinků.

Uvedli jsme je pak do jedné místnosti, kterou jsme vystlali matracemi a novináře jsme postavili i s jejich zápisníčky ke zdi. Pak jsme jim představili pár mladých dobrovolníků /hoch a dívka/, který měl účinky látky "Lace" předvést. Dal jsem předtím k dobru ještě úvodní projev plný hatlanin a patlanin o nové droze a varoval jsem přítomné, aby se nedotýkali /ve vlastním zájmu/ kontejnerů, neboť účinky látky nejsou ještě bezpečně a plně známé.

Po své řeči jsem měl ještě na práci propagaci naší věci v jednom kostele a tak jsem odtamtud vyklouzl. Neměl jsem samozřejmě žádnou představu o tom, co všechno bude mladý pár ochoten udělat tváří v tvář očím tisku takřkajíc "ve jménu revoluce". Dodnes mne však mrzí, že jsem tu orgii prošvihnul. Oba dobrovolníci se prý tenkrát postříkali pistolema, v nichž byla purpurově červená tekutina "Lace", sundali si šaty a začali šoustat. Pak se znovu oblékli a novináři s nimi dělali interview. "Jaký jste měli pocit?" a tak podobně... A náš člověk odpovídal "Asi tak po pěti minutách jsem začal pozorovat všechny druhy barev před očima..." /Jejich odpovědi byly jakýmsi "výcucem" minulých zkušeností s "kyselinou"./

Netrvalo to dlouho a Johny Carsons už mluvil na svých odborných přednáškách o nové silné sexuální droze typu "Lace". V těch dobách se vůbec hodně a zděšeně diskutovalo o drogách - LSD, houbičky, kaktusy, STP, semínka "Morning Glory" - pořád bylo o čem mluvit, pořád tu byla přehršel příběhů, v nichž zdrogované bytosti prováděly ty nejbizarnější kousky, jaké je možno si představit. Lidé sice předpokládali, že celá ta věc s "Lace" může být podfuk, ale na druhou stranu - při tolika děsivých zprávách z tisku o hippies, orgiích a drogách - kdo ví jak to vlastně s "Lace" bude. A tak nakonec paranoie z drog zabrala a byl z toho dobrej fór a vtipná reklama na pentagonskej pochod. Ať už by si policie z Washingtonu měla vysnít jakýkoli teroristický fígl, ani nás nenapadlo brát jim jejich sny.

Pak přišel den D, hodina H. Dva nákladáky a "Disappear-O", spousta stříkacích pistolí, kouřové bombičky, plynové masky, řehtačky, sirény - to všechno směřovalo k jihu a s ranním rozbřeskem se to rozdávalo lidem na březích řeky Potomac. Asi o hodinu později přišla zpráva, že jeden z našich tajných batalionů, vedený Walter Bowartem, byl na letišti vzat do vazby. A ne sám i s celou výzbrojí - s nimi bylo "zatčeno" i deset tisíc květin. Čapli je, když kytky překládali z auta do malého soukromého letadla, jež mělo za úkol proniknout obranným valem Pentagonu a pokropit ho ze vzduchu květinovými bombami lilií. Jenže nějakej podvrtáák vyzradil náš manévr ještě dřív, než naše letadlo vůbec dostalo šanci dostat se do dosahu vojenských radarů.

To už se však začaly karavany demonstrujících sjíždět ze všech stran států. V poledne jsme se shromáždili před obrovskou sochou Milosrdného Otce Lincolna. Na to, že byl říjen, byl to den docela teplý a tak se mládež často nahá koupala ve fontánách. Vzduch se vlnil a vibroval očekáváním těch desetitisíců rozehřívajících se tancem i promluvami řečníků. A pak Dave Dellinger ohlásil svým megafonem základní zákony shromáždění: "Žádné strkání - žádné tlačenice - "no videncia", nicméně ti, kteří žhnou nedočkavostí, aby už mohli postoupit ke zdem Pentagonu a dát najevo svou občanskou neposlušnost, ať v klidu vykročí!"

A tak se shromáždění pohnulo a bylo to, jakoby se válka vracela domů. "Hup-Two-Three-Four hat the fuck are we fightin'for!" "Welcome brothers and sisters to the Second American Revolution!" "Out demons out! Out demons out! Ven démoni ven! Ven démoni ven!" Tenhle zaříkávací zpěv dirigovaný skupinou The Fugs byl stále hlasitější. Fugs i ostatní medicinmani a čarodějové, rozložení na korbách nákladáků, provázeli průvod a atmosféru plnili vířením bubnů, chřestěním tamburin, výkřiky zaříkávadel a kvílením zpěvů. Anita se na dnešek převlékla v duchu doby za seržanta Peppera, tedy do naprosto neuniformní uniformy, zatímco já tu byl za Indiána s kloboukem Strejčka Sama na hlavě. Přelezli jsme ochrannou zeď dálnice /hned poté, co jsme se svorně rozdělili o poslední dávku kyseliny/, proběhli mezi autama a utíkali po nábřeží. Odtamtud jsme konečně zahlédli na horizontu Virginie rozprostřený pětihran Pentagonu. Nalevo i napravo, všude kolem teď byla šplhající těla našich lidí mířících na svah. Pár lidí mávalo i praporama Viet-congu, mezi spoustou jiných vlajek a praporků. Vojenská policie v bílých helmách na koních chytala lidi přebíhající za plného provozu dálnici mezi auty, většina se jich však dostala na druhou stranu a mizela v keřích. Všichni jsme se znovu shromáždili na vyvýšené pláni už blízko Pentagonu. Nad našimi hlavami kroužily helikoptéry. "Charge!" zařval jsem ze všech svých sil. "Ke zdem! Běžte ke zdem!!" Adrenalin rozpumpoval krev toho obrovského hejna lidí a padesát tisíc se nás po trávnících valilo jako obrovská lavina na zdi masivní žulové budovy ministerstva obrany. A pak jsme se pokusili spojit se za ruce a obkroužit budovu mohutným kruhem. Tancovali jsme a zpívali. Mezi námi a budovou však stála ještě jedna neprostupná překážka: řady a roty vojáků ozbrojené puškami s nasazenými bodáky a seřazené do skutečně vážně hrozivých formací. Úsměvy byly znát jen na naší straně. Všichni jsme se tímhle pohledem ukolébali a okamžití náhodní vůdci mezi námi naléhali, aby si lidé sedli pokojně na zem a byli naprosto zticha. Dav se rychle uklidnil a pak se postupně začalo zpívat. Super Joel, jeden z nejpopulárnějších pouličních aktivistů Berkley vstal, šel pomalu k bajonetům a s gestem odvahy a lásky zasunul do hlavně vojákovy pušky kytku. Jistě tenhle obrázek znáte, dodnes přetrvává jako klasické foto šedesátých let.

Míjely hodiny. Spousta sprejovaných gerffiti obalila mezitím vnější ochranné zdi Pentagonu. Pak přišel večer a noc. Aby bylo teplejí, zapálily se ohně. Lidi se kolem nich choulili do dek - jako by se tu znovu objevilo Valley Forge. Jak se setmělo, televizní štáby si sbalily svý saky paky, televizní oko národa zhaslo a to byl signál pro policii. Začalo zatýkání vedoucích tohoto masového happeningu. Někteří se bránili a v potyčkách bojovali dál. Vzduchem se šířily různé pověsti, chvílemi o tom, že vojáci se dali k nám a dezertují, pak zas že někoho postřelili. Bodové reflektory helikoptér jako nějaké noční můry Vietnamu křižovaly tmou. Antony a sanitky se připravily na své pozice a pak začal ten dlouho očekávaný masakr zdlouhavého přetahování, vláčení lidí po zemi do aut a převážení do vězení.

Těsně před rozbřeskem se, jedni z posledních, scukli dohromady u západní zdi. S hladovou křečí v žaludcích, s prsty naprosto zkřehlými mrazem a se šminkami a barvami na tvářích, značně již rozmazanými a

setřenými. Kyselina už dávno vyprchala a zanechala po sobě vyprahlé kaky a rty rozpraskané, žebrající po troše jeleního loje. Šošonský medicinman pak požádal Anitu, aby si na zkřížených nohou sedla tváří k vycházejícímu slunci a vedla naši společnou modlitbu. Její spontánní a upřímný "sound" se vznesl z našeho hloučku ne jako bitevní pokřik alžírských žen, ale jako skutečně svatá prosba. Šošonský šaman pak pronesl svou tajnou svatou řeč. Anita se pak napřímila a hlasem ostrým jako blesk zakřičela: OM AH HUM. OM AH HUM. OM AH HUM. Jakoby pod námi zavibrovala země a žulové zdi se začínaly třpytit povstávajícím sluncem a jeho zlatě oranžovými paprsky. Před našima očima, bez zvuku a tiše jako nějaký létající talíř se celý Pentagon vznesl do vzduchu. To, co na mne učinilo největší dojem, byla lehkost, s níž k tomu došlo. Jako v opravdové dětské hře. Přirozeně - abyste viděli to co my, abyste "viděli" tuhle zázračnou levitaci, museli byste tam být s námi, tenkrát, v tom okamžiku. Abyste pochopili, museli byste nejdřív zvládnout techniku Dona Juana C. Castanedy, kterou nazýval "not-doing": totiž šamanské umění, jež vás naučí zastavit pohyb celého světa před sebou. /I Xuan Oanh mi později řekl, že cítil, jak se Pentagon pohnul, když kráčel hluboko v džungli domu./

Ale i úplně mimo jakoukoli mystiku či metafyziku věci bylo jasné, že byl v tu chvíli námi všemi odvysílán a přenesen kolem dokola světa signál, že tisíce a tisíce mladých obyvatel Spojených států oblehly válku v jejím hlavním stanu. Myslím, že to ani nepotřebovalo žádnou další interpretaci. A vlastně ani nešlo o žádná kouzla.

Když nás pak postupně propouštěli z vězení hlavního města, namířili jsme si to do svých vzdálených lokálních komunit a společenství: do Madisonu i Atlanty, Ann Arbor i Berkley, New Orleansu i Lower East Side. Znali jsme však místo i datum našeho příštího společného setkání. Za osm měsíců nás čekalo Chicago a den demokratické ústavy. Znovu jsme se tam chtěli pokusit konfrontovat politické vůdce s jejich vlastním šílenstvím. Zanedlouho však měl starého válečného koně "LBJ" vystřídat Nixon. Za pár měsíců tu měl být rok 68 - rok největší! SIXTY EIGHT - rok apokalypsy, rok příslibů i zklamání.

/příště poslední dvě ukázky z této knihy Abbie Hoffmana: "Chicago aneb celý svět se dívá" a "Brána do undergroundu"/

- - - - - - - - - - - -

x x x x x x x x x x x -nepovinná četba- x x x x x x x x x x x x x x

FRAGMENT K 1 - 1988
Bratislava, březen 1988,
strojopis A4, 116 stran,
ilustrace a fotografie

FRAGMENT K 2 - 1988
Bratislava, květen 1988,
strojopis A4, 106 stran,
ilustrace a fotografie

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

tvůj kraj stejně jako můj kraj
jde do prdele

POKUS O VÝHLED Z EKOLOGICKÉ DEPRESE /2/ P. Blumfeld
/s ohledem na ekologicko-existenční konstelace undergroundu/

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

5.

Když si uvědomíme, do jaké hloubky dnes industriální systémy rozežírají přírodní zdroje právě tak jako člověka samého, včetně jeho tvořivých a duchovních energií; když si uvědomíme do nejzazších důsledků, jak lehkovážně a bez jakýchkoli zábran - s jakousi sebevražednou posedlostí - upadá civilizace do stále hlubšího bahna všech druhů znečištění, odcizení, devastace, sociálních i ekologických katastrof, pak pochopíme i vážnost, s jakou Václav Havel /ve stati "Politika a svědomí", 1984/ stručně, avšak důrazně formuluje něco, co by se dalo nazvat "existenciálně-ekologické uvědomění". V. Havel říká: "Ať žijeme na Západě či na Východě, máme před sebou jeden základní úkol, z něhož by mělo vše ostatní vyrůstat. Bděle, rozmyslně, pozorně, ale zároveň s plným nasazením čelit na každém kroku a všude iracionálnímu samopohybu anonymní, neosobní a nelidské moci Ideologií, Systémů, Aparátů, Byrokracií, Umělých jazyků a Politických hesel, bránit se jejich komplexnímu a všestranně zcizujícímu tlaku, ať už má podobu konzumu, reklamy, represe, techniky či fráze - a nekonstruovat si jinou odpovědnost než tu, k níž nás volá hlas našeho svědomí." Domnívám se, že v důsledku nejde jen o výzvu k tomu, co V. Havel nazývá "existenciální revolucí" /viz jeho "Moc bezmocných"/ anebo "životem v pravdě", ale i k tomu, co by se dalo chápat i jako důsledná ekologizace společnosti industriálních systémů - pakliže ovšem chápeme "ekologické uvědomění" /ekologické vědomí a svědomí/ v jeho širším, tj. i kulturním smyslu.

Nikoli náhodou připomíná výše citovaná Havlova formulace tradiční postoj "protestní kultury" /anebo chcete-li "counter-culture" = "proti-kultury"/, hnutí revoltující mládeže sahající svými kořeny až někam

do počátků 60. let a v širším rámci této "protestní kultury" i tradiční postoje českého undergroundu. V prostoru těchto kulturních společenstev nám Havlova výzva "k plnému nasazení" musí neodbytně připadat důvěrně známá. Kdyby existoval nějaký "skupinový manifest" protestní kultury nebo undergroundu /jaký však pochopitelně není a nebyl/, nepochybně by se jeho smysl lišil od Havlovy výzvy jen v detailech.

Aniž by bylo mou snahou ztotožňovat úsilí amerického a západoevropského hnutí "protestní kultury" /nebo později tzv. "alternativní kultury"/ s usilovnou kulturní a sociální sebezáchovnou aktivitou širšího společenství českého undergroundu /na diferenciace se snažil poukázat již před lety I. Jirous ve své polemice s V. Černým/, přesto se domnívám, s ohledem na ekologicko-existenciální kontexty, že oba tyto "divoké květy kultury", vyrostlé spontánně z pustiny industriálních systémů, nemají své houževnaté kořeny příliš daleko od sebe. Spíš naopak, ale mluvím o kořenech, nikoli o větvích. Faktem zůstává, že každá z těchto odrůd alternativní kultury vyrůstala, rozkvétala anebo čas od času zas uvadala /podle změny klimatu/ v jiné živné půdě a v odlišném životním prostředí. "Existenciálně-ekologická deprese", ono nechutenství, místy až dávivé zvracení při pohledu na všechny "výdobytky" systémů /perverzní podstata systémů industriální civilizace má internacionální charakter, právě tak jako symptomy ekologické katastrofy!/, však je společné oběma, nehledě na soustavy železných opon v čase a prostoru. Hledajíce konce kořenů směrem zpět, dolů po čase, hledajíce půdy, z nichž tato "hnutí znechucených" vzrostla, museli bychom hrabat ještě o další dekádu níž, tedy ne v 60., ale v 50. letech, která patřila "zmlácené" a "odvrácené" generaci beatníků. Právě "Beat generation", zbitá první poválečnou vlnou totální industrializace i totálního odcizení, se také jako prvá rozhodla své totální znechucení řádně oslavit. Rozhodla se spasit zbytky svého otráveného a zkaženého žaludku i znechuceného a zbitého mozku "únikem" /abych použil onoho módního výrazu, s nímž často žonglovala a nadále žongluje psychologie i sociologie glorifikující vždy systém, který si ji platí!/, únikem do prostoru svobody, do světa tvorby - především literární - do světa toulek a hledání přirozeného a živého životního prostředí. Je lhostejné, máme-li na mysli prostředí dosud neporušené přírody anebo městskou subkultury, na jejímž sítu zůstával zachycen koncentrát žité pravdy i svědomí industriální společnosti. Za všechno, co ve své poezii a proze vydávila a vyzvracela tato prvá generace "protestní kultury", jsme dodnes vděčni, ať se nám dnes léta padesátá žitá na Západě jeví sebevíc idylicky. V případě beatnické literatury jsme dodnes svědky jakýchsi prvních existenciálně-ekologických reportáží psaných na útěku, při spalujícím průletu civilizací devastovaném prostředí lidí, přírody i velkoměst, při sežehávajícím průletu nepřátelskou atmosférou společnosti a systému, při trýznivém průletu vlastního mozku bitého industriální civilizací - v nepřetržitém toku obrazů, představ a asociací rodícího se světa apokalypsy. A mluvíme-li o probouzejícím se ekologickém vědomí, pak právě Kerouacovi "Dharmoví Tuláci" - protagonisté tulácké revoluce prodchnuté hlubokým a širokým ekologickým citem - zůstanou jedním z klasických příkladů pokusu o hledání cesty těch znechucených, zpráskaných a systémem otrávených lidí citu, jimž je svoboda /byť "mimo" a "na dně" společenské hierarchie/ a přirozený svět milejší a dražší než "pohodlná klec" anebo svěrací kazajka konzumní konformity, kterou nabízejí systémy industriální civilizace. Přelom let padesátých a šedesátých - jak pamětníci dobře vědí - znamenal první jaderné globální hazardy stejně jako bezbřehou expanzi všudypřítomných umělých hmot /spíš než svět celý vesmír umělosti/; a právě tak umělých hodnot, lisovaných na běžících pásech se stejnou rychlostí a jednoduchou samozřejmostí, s jakou se do potravních řetězců planety vpustilo tehdy slavné DDT. Z tehdejšího nadšení pro syntetickou umělost se svět nevzpamatoval dodnes /právě tak jako z účinků DDT/ - a to i na kulturní a duchovní rovině bytí. Doba plastické záplavy ostatně silně inspi-

rovala Andy Warhola a další objevitele estetiky umělého a masově produkovaného zboží ke stylu ironizujícího pop artu. Jejich svět nám dnes připadá plný něhy a křehkosti, pohlédneme-li do tváře odkrývané za erodovanými propagandistickými "pop-fasádami" industriálních systémů let osmdesátých. Právě tak idylickým, s odstupem dvou desetiletí, se nám může zdát i období největšího rozkvětu /podle měřítek obecné popularity/ "protestní kultury" a všech jejích synchronních spodních či vedlejších proudů - hnutí hippies, yppies, situacionalistů, provos, diggerů, studentských hnutí, nové levice, protiválečných hnutí, environmentalistů, alternativních komun, rockové a undergroundové kultury etc. - koncem let šedesátých a počátkem sedmdesátých let. Nedejme se však zmást ani případnou nostalgií /ta je patrná v mnoha současných spodních kulturních trendech/, ani důležitostí současného "tady a teď". Při podrobném zkoumání není možno neviděť, že hnutí "protestní kultury" prodělalo tři dekády organického vývoje kulturních, sociálních, politických i ekologických postojů a aktivit a beze vší pochyby nadále /a to jakýmsi vegetačním pohybem růstu - totiž po spirále/ sleduje svůj neměnný směr - být zdrojem inspirace pro hledání alternativních hodnot i způsobů života, být přirozenou opozicí vůči systémům industriální kultury, nabízet ekologicky čistší a existenciálně a duchovně pravdivější perspektivu, vedoucí eventuálně k realitě přehodnocené post-industriální společnosti, kontrastující se stavem dnešních systémů. Zdá se, že organický vývoj "protestní kultury" sleduje vnitřní rovnováhu jakýchsi vzájemných ekologických vztahů uvnitř společnosti i kultury a na "balanc" těchto vztahů také odpovídá. Na Západě vedl vývoj "pokusů něco s tím dělat" /V. Havel o zoufalství hlasů reflektujících krizi technické civilizace ve své "Moci bezmocných"/ koncem 70. a počátkem 80. let ke spontánnímu, avšak zcela zákonitému vzniku "ekologických hnutí", k různým protestním aktivitám právě tak jako k pokusům /mnohdy úspěšným/ o změnu životního stylu s ekologicky pozitivními důsledky, i k politické aktivizaci "zelených" /tj. ekologicky orientovaných/ alternativních stran. Pokud by měla být řeč o eventuální ekologické aktivizaci českého undergroundu, připomeňme poukaz Jiřího Němce na tento aspekt v jeho stati "Nové šance svobody", kde již před lety připomíná: "Underground tvoří mladí lidé, kteří zakusili tlak uzavřené rodiny, z níž se museli drasticky vymaňovat, neosobní instituce i zmechanizovanou práci a výrobu... Spontánní komunity /undergroundu/ jsou prostorem, kde se začíná hledat odpověď na dnešní celosvětovou ekologickou krizi, kterou si východní blok zatím nechce přiznat. Již tím, že tito lidé omezují své konzumentské potřeby a dávají přednost životu prostšímu, nabývají bezprostřednějšího vztahu k přírodnímu okolí. Výhledově se tu rýsuje možnost aktivněji přispívat k ochraně přírody a obnově některých upadajících zemědělských a řemeslných postupů. Zde ovšem, právě tak jako u úsilí uměleckého, se ukazuje nezbytnost otevřeného vztahu vůči sféře politiky, neboť je jasné, že pouze komunami bezodkladné ekologické problémy jako celek řešit nelze." I když nezbytná existence otevřeného vztahu vůči sféře politiky, o níž je zde řeč, není v případě "protestní kultury" nic překvapivého /připomeňme znovu situacionalisty, yppies nebo tvorbu undergroundu/, s rostoucím angažmá ekologických hnutí /a environmentální politiky/ dostává tradiční anti-konzumní postoj a orientace na hodnoty přirozeného světa, jenž je vlastní tradici "protestní kultury" /a bezpochyby i undergroundu/, novou dimenzi. Je to tlak, který nutí systémy a jejich politiky otevřít se - i když nikoli z vlastní vůle, či z náhlého "ekologického osvícení" - sféře ekologické reality takové, jaká je.

Theodor Rozsak, autor dnes již klasických knih americké "counter-culture" /mimo jiné publikací "Where the Wasteland Ends" a "The Making of the Counter-culture"/ je přesvědčen, že revolty, neklid a sociální znechucení mladých generací let šedesátých a sedmdesátých nebyly ani historickou úchylkou, ani projevem momentálních nálad, ale částí trvalého a důležitého "spodního proudu" odporu lidského ducha vůči přemíře

a mohutnosti techniky a důsledkům jejího působení - důsledkům, jež mají psychologický, sociální i ekologický dopad. Nikoli náhodou ve své nejnovější práci "Person/Planet" Theodor Rozsak analyzuje ekologicko-psychologické asociace mezi situací člověka a situací celé planety. Všeobecný neklid a bouře let sedmdesátých pak Rozsak interpretuje jako bolestný a strastiplný počátek velké kulturní přeměny a nového duchovního probuzení. Nikoli náhodou nám přichází na mysl Havlova naděje v "existenciální revoluci", i když Rozsak mluví o dění především na Západě. Vůbec, když už se dotýkáme existence tzv. ekologických hnutí anebo "zelených" alternativních stran na Západě, čas od času je z některých kruhů /bohužel i těch "disidentských"/ možno slyšet jakési zahořklé škytání, z něhož by člověk nezasvěcený a dezinformovaný mohl mít pocit, že hlavním problémem industriálních systémů není vážná, pokročilá ekologická krize, ale existence ekologického hnutí. Nakolik toto absurdní mystfikátorství vychází z paranoie lidí systémů /kteří pomáhali industriální systém budovat a dosud věří v jeho osudovou pokrokovost/, a nakolik je jen jakýmsi konzumentsko-měšťáckým deliriem tremens, těžko posuzovat obecně. Dá-li se však poukázat na problém skutečný, a to nejen z hlediska ekologického citu pro rovnováhu, pak snad není v existenci ekologického spontánního hnutí na Západě, jako spíše v neexistenci spontánního a autentického ekologického hnutí na Východě, resp. u nás, neboť v Polsku /hnutí "Svoboda a mír"/, právě tak jako v Maďarsku, NDR a dokonce i v zemích Sovětů již mají "zadělánо" a ekologický kvas nastal. Je smutným faktem, že k ekologické negramotnosti nepřispívá pouze výchova industriálního systému, ale i informační blokáda o ekologickém hnutí, jeho aktivitách, idejích a smyslu. Říkám-li smutným, pak hlavně proto, že přes své kontakty se zástupci "zelených" environmentalistů, se nepokusili tuto blokádu prorazit dokonce ani disidentské kruhy /soudíc podle existující literatury faktu z těchto oblastí/ - "zelení" jsou tabu! Nicméně vzrůstající sympatie vůči ekologickému hnutí, které v undergroundovém společenství spolu s pocity "nadblokové" solidarity rostoucího ekologického uvědomění jednoduše nemohou nebýt, díky příbuzenskému zakořenění v půdě "protestní kultury", je možné pouze brzdit - ovšem jedině v zájmu systému, jehož nekrofilní orientace /podle E. Fromma/ nepřestává hrozit svou postupnou přeměnou v systém "technokratického fašismu". Ekologizace společnosti, a tedy i technické civilizace, je nevyhnutelně nutná, není-li jejím jediným a hlavním smyslem totální - a totalitní - destrukce biosféry, životního prostředí vnějšího i vnitřního /duchovního/. Poukaz nutnosti symbiotické spolupráce s přírodou v kontrastu k její industriální devastaci, poukaz na nové humánní hodnoty v kontrastu s dehumanizací a depersonalizací člověka systémem, který se stal bezcitnou mašinérií, patří k základním idejím "protestní kultury" i ekologického hnutí. Nikoli jen k idejím, ale k základním postojům, jež jsou jejich praktickým a konkrétním naplněním. Zásadně a zásadově anti-konzumní charakter, který má "protestní kultura" a také společenství undergroundu, má nikoli jen ve svých dalekosáhlých důsledcích, ale svou prostou existencí výhradně pozitivní ekologický efekt - na to ostatně poukázal i J. Němec. Není divu, že pro generace mladých lidí, kteří prošli obdobím naprostého sociálního zklamání a znechucení a ochutnali hořké vědomí existenciálně-ekologické deprese, vlastně společnost s velkým "S" již přestala existovat, je pro ně de facto mrtvá. Je to rozkládající se mrtvola, mršina prolezlá hnilobou, jež jakžtakž drží pohromadě díky umělým iluzím či represí udržované nelidské kostře systému. Nikoli společnost, její ideály, hodnoty - nebo dokonce vlastenecké fangličky - tedy něco, pro co /prý/ stojí zato nechat se roztrhat na kusy, případně sám na kusy trhat /cokoli a kohokoli/, nic takového, pouze holá kostra monstrózního systému! Nikoli společnost, ale pouze výroba a konzum, všemocná byrokracie, policie a armáda, řídící aparát a všude kolem neuvěřitelné spousty lží, násilí a zkorumpovanosti, to vše v jakémsi internacionálním "gala-super-show" či "Ein Kessel Buntesu". V tomto cirkusu Systémů tu defiluje vskutku mezinárodní ple-

jáda industriální zvrhlosti glorifikované tragikomickou politickou klauniádou všemožných státních tajemníků, ideologů, poradců, expertů, specialistů a politických artistů, jejichž čísla si v ničem nezadají s několikanásobným "salto mortale". Podstatný rozdíl je snad v tom, že hazardní hra těchto hadích lidí bez páteře /připomněl bych jen Frommovu charakteristiku tzv. "prototypu úspěšného člověka industriálního systému" a jeho přizpůsobivou schopnost/ - funkcionářských či "manažerských" typů, už dávno ztratila lokální charakter, ale jde o hazard na globální úrovni. Stručně řečeno, žijeme ve světě, kdy hra na technickou civilizaci přestala být věcí elitní zábavy, a už vůbec není legrační. Systém funguje sám pro sebe a těžkopádným samopohybem za sebou vleče i společnost, a co víc - politické aparáty spíš než aby "řídily" směr, jsou taženy "směrem" samotným. Oním směrem je systém. A oním systémem je monstrózní a bezduchý projekt industriální civilizace, která se potácí v bludném kruhu masového vykořisťování přírodních zdrojů, masové produkce, masového konzumu a masového znečišťování. Před našima očima vzrůstá Moloch, který ke své bezsmyslné existenci potřebuje bezpodmínečně i lidskou krev a lidskou energii - a tu si obstará za jakoukoli cenu. Máme před sebou relativně malou planetu, jež se beze všech pochyb stala obětí industriálního vampirismu! Myslím, že není na škodu pročistit své individuální ekologické svědomí a zvážit svou osobní roli v této perverzní hře na společnost a na tu "civilizovanou" zvlášť. Zvážit svou účast na spoluvytváření vampirických systémů, vysávajících s nechutnou samozřejmostí útroby planety a jejího ducha. Ano, existuje tu ještě Moc. Moc přisátá /jako embryo Aliena-Vetřelce/ na systém, který škrtí svým strojovým mechanismem průmyslů, byrokracií, armád a policií hodnoty přírodní, duchovní a lidské. Ano, nad ne-lidským systémem pochopitelně rozestírá svá ochranná křídla Moc. Moc, která nepřestává zpívat svůj posvátný chorál pokroku, poslání, lidu, svobody a výdobytků práce společnosti; a Moc ta je Svatá. Kverulantská hnutí existenciální a ekologickou depresí poškozených hypersenzitivních paranoiků, subverzivních anti-konzumentů a anti-autoritářů, utopistických romantiků a undegroundových donkichotů, útočících s holýma rukama /vyzbrojených maximálně tak poezií, někdy zhudebněnou/ proti ocelovým lopatám mlýnů industriální společnosti, proti roztočeným vrtulím systémů vyzbrojených až po zuby Mocí, jsou z hlediska teoretické i praktické politiky nejspíš k smíchu. Nicméně, jsme-li schopni poodstoupit dostatečně daleko "mimo systém", pak, máme-li smysl pro černý - hodně černý humor, je daleko víc k smíchu sám systém. Krize industriální civilizace a jejích podpůrných systémů totiž skutečně není jen paranoidní vizí existenciálně či ekologicky zhrouceného "citlivky" - jde o velice reálnou industriální noční můru, jejíž křečovité třepotání jakoby provázelo její neoddalitelný sebevražedný, sebespalovací obřad. Zda tu jde jen o prašivou zblblou noční můru nebo příběh bájného fénixe - o totální krach či totální přerod, to se teprve uvidí.

Ano, s notnou dávkou cynismu by se dala užít spousta legrace při pohledu na hroutící se systémy, kanibalské přelidnění země, epidemie a hladomor, krvavá jatka bezpočtu lokálních konfliktů či nekrvavá, zato však radioaktivní jaderná jatka konfliktů globálních. Jakoby stačilo najít si to správné místo - jako když jdete na ryby - najít si místo s dobrým výhledem, vzít si deku, něco pro zahřátí a... čekat až to bouchne! Snad. Nemám nic proti tomuto "způsobu" - pokud bude skutečně důsledný ve svém postoji naprostého nezasahování, bojkotu a pasivní rezistence, jenže má jednu chybu. V případě nedotaženosti by se totiž mohl zvrhnout v obyčejné, pravidelné konzumní a typicky české hospodské sezení, dialog s pivním opiátem, který rád a naplno čepuje právě systém. A ví proč! Stejně tak dobře bychom mohli aplikovat systém "čím hůř tím líp", jenomže ve své praktické podobě by mělo ekologické zhroucení civilizace daleko krutější důsledky, než si dovedeme představit. Těžko by se této apokalyptické trýzni někdo dokázal vyhnout -

časy útěků do lesů patří staletím dávno minulým. Síť vztahů a souvislostí, v níž je nám nyní dáno žít, je pro nás osudová. Globální eko-systém je všudypřítomná pavučina a je nám v ní buď žít nebo zahynout. Díky hyperaktivitě člověka vyzbrojeného vědou a průmyslem /a "vyzbrojeného" arogantní zlovůlí a ekologickou negramotností/ je však struktura této ekologické sítě napjata k prasknutí. V současném okamžiku se nezdá nic důležitějšího než uvolnit toto nebezpečné a nesnesitelné napětí, uvolnit tento planetárně infarktový civilizační stres alespoň tak, aby se biosféra /anebo alespoň ten jeden "vyvolený" v ní - homo industrial/ mohla nadechnout. Je to skutečně absurdní, ale i k tomuto minimálnímu vydechnutí biosféry je nutno spojit maximální lidské síly, a to není možné bez protestních hnutí, která jediná mají šanci probudit veřejné mínění z apatického bezvědomí! Je tu řeč o buzení "veřejnosti", kdyby však člověk dokázal vzbudit alespoň sama sebe... "bitevní linie je v hlavě každého z nás" /nevím, kdo to řekl, ale nepochybně měl pravdu/.

Nalistujete-li si v kterémkoli slovníku termín "civilizace", nepochybně se dočtete, že "civilizace člověka obohacuje". Samozřejmě jak kde a jak koho. Připadá mi však, že tím obohacováním není možno myslet nic než hnusnou chamtivou devastaci, s níž se člověk násilím zmocnil přírodního bohatství. Pak nezbývá než souhlasit, člověk se tímto způsobem skutečně materiálně obohatil - avšak velice paradoxním způsobem. Díky hyperaktivitě největší šelmy, jakou planeta poznala - díky modernímu člověku - přichází biosféra každý všední den o jeden až dva vzácné živočišné druhy /ryby, ptáky, savce, hmyz apod./, ve svátek pak dokonce o tři až čtyři - míníme-li svátkem chuť, s jakou se člověk věnuje organizované a masové myslivosti. Nenahraditelně a navěky zničí člověk do roku 2000 ještě další milión živočišných druhů. A milión druhů, to je jedna pětina všech typů a forem života na zemi! Bude-li se lidská bestie i nadále "obohacovat" tímto způsobem, pak tedy je nejvyšší čas se vyzpovídat, požádat o poslední pomazání a těšit se na muka pekelná, která - existuje-li božská spravedlnost - jsou připravena pro nás pro všechny - pro celý lidský druh! Pod kotly je nepochybně již zatopeno. /Nemyslím, že bychom žili v dobách, kdy modlitba změní systém, nicméně, Pane na nebesích, neopouštěj nás ni budoucích.../ Při tempu lidského přemnožení a tempu devastace není možné neviděť v člověku, v jeho civilizaci, velice zákeřný druh planetární rakoviny. Spoušť kolem člověka i v něm, to je reálná meta tohoto tisíciletí. Není pochyb o tom, že s každým vyhubeným druhem zabíjí člověk i kus sebe. K takovému poznání není třeba panteistického náboženství nebo eventuálně víra v karmu či reinkarnační koloběh životů. Stačí střízlivá úvaha o podstatě kultury a lidského ducha. Ekologické vztahy všeho se vším nepochybně strukturují i lidskou duši, a to v netušené hloubce duchovního bohatství či duchovní chudoby, pakliže nejsme schopni vnímat nic než sebe. Ekologické vědomí je vědomím rozšířeným - tedy obohacujícím ducha i kulturu. Proti tomuto eko-logickému způsobu vnímání není těžké postavit do kontrastu egoistické, případně ego-centrické /anebo z hlediska druhů antropocentrické/ vnímání, jež nejenže je patologicky zužující výhled, ale i jinak nevěstí nic dobrého. Industriální civilizace je hluboce egocentrická a nekrofilní /E. Fromm a další/ - celý přírodní svět se stává každodenní obětí její genocidy a vivisekce. Abychom však nebyli jednostranní, přiznejme, že industriální systémy produkují každou hodinu miliony nových umělých druhů - věcí /víceméně však odpadků/ - zboží, které má svým umělým obsahem nahradit hodnoty všech těch obětovaných, zničených, ubitých živých organismů, rostlin a živočichů. Produkující svět věcí, jež mají odpoutat pozornost od přirozeného světa, jenž se stal obětí drancování. Zvěř je vychcípaná, umlácená či otrávená; vegetace vyhubená, sežehnutá či vyrvaná z kořenů. Pro tenhle kdysi neuvěřitelně mnohotvárný svět už vlastně ona obávaná třetí světová válka začala. Ti, o kterých se dá předpokládat, že znají přirozený svět a rozumějí mu líp než ostatní - ať již

ekologové či biologové, studující jeho zákonitosti a vztahy moderně a vědecky, nebo ti, kteří uprostřed tohoto pro nás poněkud divokého světa, hluboko v džunglích dožívají svůj nezcivilizovaný kmenový život za stále víc a víc se blížícího vytí motorových pil, ohlašujících náš novověk - ti se ve vzácné shodě shodují na tom, že smrt přírody je v této válce i smrtí člověka, že "vítězství" člověka v tomto boji je jeho vlastní a tragickou porážkou. Pro toho, kdo ještě nezatvrdnul ve svém industriálním tuku, jsou každodenní zprávy z tohoto bojiště, plného úspěchů vědy při podmaňování přírody, dost otřesným čtením - a to i v podmínkách zatajování skutečného stavu věcí a za kamufláže systémů. Ekologická deprese je nevyhnutelnou reakcí vnímavého organismu. Jestliže je prokázáno, že na zabíjení ve svém okruhu reagují šokem i rostliny, jak by mohl zůstávat neotřesen člověk. Jen každodenním ubíjením citu a intuice člověka je možné, aby systémy drásaly přírodní svět tímto způsobem.

6.

Je zřejmé, že ani ekologické hnutí, tak jako žádné hnutí vůbec, nemůže nést odpovědnost za společnost, za systémy i za jednotlivce. I když nezůstává "pouze" protestem, ale nabízí i nové alternativy, novou inspiraci a perspektivu při řešení problémů průmyslové civilizace, a to ve zcela konkrétních podobách, svou osobní odpovědnost - a ta je podstatná pro celek víc, než sebeobětavější hnutí ekologických aktivistů - si každý musí nést sám! Vyřešení tohoto problému, ať již na individuální či společenské, lokální či globální rovině, je však zapotřebí hledat! K hledání nového a jeho nalezení je potřeba odmítnout staré! Ať jde o způsob myšlení, životní styl či strukturu celých systémů. I v tomto případě nelze nesouhlasit s Frommem právě tak jako třeba s V. Havlem, že změna musí skutečně probíhat na té nejhlubší existenciální úrovni. Jako jedna z možných alternativ, jež jsou v ostrém kontrastu vůči životnímu stylu industriální společnosti, je způsob života odpovídající ekologickému světovému názoru - ekofilozofii.

Jednou z otázek může být, proč v souvislosti s ekologickým uvědoměním a zároveň při povzdechu nad absencí sebeobranné ekologické aktivizace v Čechách, přichází na mysl - jako potenciální ložisko ekologického vědomí a aktivizace - právě a zrovna společenství širšího undergroundu? Je bezpochyby, že po desetiletí takřka heroického boje o metry prostoru svobodného vyjádření i holé existence tohoto společenství, není a ani nemůže být underground bez vážných existenčních starostí, starostí se sebou samým, se svou identitou, se svou generační "perestrojkou" /kolik lidí tohoto společenství za poslední dekádu zestárlo, podlehlo únavě, nebo se vystěhovalo za železnou oponu?!/, s hledáním nových způsobů svého sebe-vyjádření, s novým oživením své kulturní aktivity i s hledáním oné radosti, na níž tak záleží, aby se neztratila /viz Magorův slogan o radosti/. Proč by právě sám sebou dost zaměstnaný underground měl na svá bedra nakládat tak vážnou zátěž jakou je eventuální ekologická orientace /a to i ve smyslu "pouhé" orientace v ekologii/? Přeorientovat rozprostřený a divoce strukturovaný český underground, respektive onu jeho větší, skrytou a více méně pasívní část, která momentálně nemá "do čeho kousnout", směrem k ekologické problematice tohoto území, na němž je nám dáno žít, k jakési "ekologické mobilizaci", rozhodně není možné nějakým organizačním impulzem - startovací pistolí. Vědomí /a to ekologické zvlášť/ undergroundu musí samo dozrát, než se spontánně pohne, díky vnitřnímu kvasu a nutkavé potřebě, tam kam uzná za vhodné. Underground sebou zvenčí prostě manipulovat nedá - to už patří k jeho povaze. Na straně druhé je tu, a to přímo v tradici českého undergroundu, aspekt, na který poukázal již kdysi Jiří Němec /již jsme jeho slova citovali/ - totiž otevřený prostor pro ekologickou aktivizaci s nezbytným existenciálním

plným nasazením. K tomu je nutno dodat, že zatímco ekologické výhledy českého undergroundu /a právě tak i experimenty se soběstačnými formami života na venkově, a to jak individuální či komunní/ zastínil již v druhé půli let sedmdesátých těžký bouřkový mrak policejních represí, a veškerou tvůrčí a vůbec lidskou energii tohoto společenství spotřeboval boj o kulturní sebezáchovu, vývoj "protestní kultury" v tomto ohledu /máme na mysli ekologická hledání/ pokračoval, dalo by se říci organicky, a přinesl řadu praktických zkušeností s alternativním životním stylem "zelené perspektivy" - tedy ekologicky vyrovnaným způsobem života, závislým minimálně a nebo vůbec na produktech industriální společnosti. Jak již jsme poznamenali, otevřela se tato ekologická hledání i sféře politické /i když spíše v onom havlovském "anti-politickému" duchu/.

"Anti"charakter českého undergroundu /anti-konzumní, anti-autoritativní, anti-instituční, anti-komerční, anti-militaristický etc./ navázal - ať již vědomě nebo díky vlastnímu genetickému daru - již koncem šedesátých let na inspiraci západní "counter-culture", kterou ve specifickém českém a reálně-socialistickém prostředí musel nutně přizpůsobit zdejšímu klimatu. Jeho "anti"postoj /intolerance, opovržení, zhnusení, štítivost mít cokoli společného se systémem/ měl už od samého počátku motivaci v hloubce existenciálně-ekologické melancholie a později deprese. Tento stav znechucené mysli, který, jak už jsme poukázali, nutí samovolně k dávení, zvracení, je možno na druhé straně tvůrčím způsobem přijmout a zpracovat - vyrovnat se s ním kulturně, tvorbou, uměním. Dávení a zvracení způsobené stavem společnosti a údělem vyvrženosti ať dobrovolné, či nucené, oné bondyovské existenciální invalidity, jež se s rozvojem undergroundového společenství stala společně prožívanou /tedy "sourozeneckou" invaliditou undergroundu/, je nejpatrnější v básnické tvorbě lidí širšího undergroundu od počátku 70. let až do současnosti, kdy se tento trend, díky nevyčerpatelné studnici zhnusení mladých lidí, ještě prohloubil. Velkým štěstím českého kulturního podzemí je ovšem poetická i prozaická /filozofické úsilí Bondyho stojí za zvláštní zhodnocení/ práce Egona Bondyho - v dobrém smyslu slova proroka českého undergroundu - jehož existenciálně-ekologické deprese se klenou zpětně, od těch nejsoučasnějších až po ty z let padesátých, v úctyhodném oblouku takřka čtyřiceti let. Je to dílo natolik komplexní /a osobité/, že by bylo možné z něho sestavit jakousi podrobnou mapu zhnusení nad životem v industriálním totalitním systému za celou éru jeho trvání /od r. 48 až k současnosti/. Je to úctyhodné zrcadlo, v němž se odráží každodenní eroze pseudo-hodnot společnosti, i mizérie autorova života na ostrůvku vlastní vůle nepřizpůsobit se systému za žádnou cenu /"ať to stojí, co to stojí"!/, nepoddat se všeobecnému brain-washingu, ani běsnění živlů ať jakési "přirozené" nebo uměle pěstované lidské, státní nevědomosti, konzumního řádění a duchovního a kulturního vandalismu doby. Bondyho poezie i próza,/která místy volně navazuje na tradici undergroundové anti-utopistické románové tvorby či undergroundového "sci-fi", tak jak dosáhly své obrovské popularity v západní "protestní kultuře"/, jež má řadu příznivců i odpůrců, i přes onu pověstnou záplavu "znečištění", přes průtrž kalu a špíny, která jejími řádky protéká plnými proudy, má - ač se to zdá paradoxní /nebo snad právě proto?/ - nesporně svůj čistý a ekologicky pozitivní význam. Jeho dílo by se svázáno do tlustého svazku mohlo stát ukázkovou moderní encyklopedií reálně socialistických existenciálních depresí a ekologicko-apokalyptických proroctví. Alespoň mě se to tak jeví, neboť široko daleko na dosah není zatím nic, co by se svým rozsahem a dosahem /i popularitou mezi mladou generací, orientovanou tváří k nezastřené pravdě systému/ vyrovnalo téhle Bondyho "knize Jobově". Její nečištěný, nedezinfikovaný a hygienicky neodkalený obsah dokládá všechnu skutečnou špínu doby, protékající plnými proudy pod jejím povrchem.

Radikální odmítnutí povrchnosti a umělosti a obrat směrem k oprav-

dovosti a anti-konzumní dobrovolné prostotě a "plastické dietě" /= odmítání umělého/ jsou jedny ze základních postojů "protestní kultury". Na straně druhé se v klasických dogmatech glorifikátorů a apologetů industriálních systémů neustále opakovaly a opakují téze o "úniku" a "žádném východisku" - jako jediných hodnotách, které prý svým revoltujícím nositelům nabídla "protestní kultura". Dobrovolné odříkání se "požitků" společenského života, masového konzumu amsové výroby, které jakoby skutečně bylo prvním důležitým krokem pokusu vyprostit se z nadvlády industriálního vědomí, lze pochopitelně charakterizovat i jako "únik", avšak především jako únik koupěschopných nebo vůbec jakkoli využitelných a zneužitelných mladých lidí, jako nebezpečnou trhlinu v jinak pevně stmelených řadách industriálních replikantů.

Radikální odmítnutí starého a umělého, zkaženého a falešného byl také první krok k prolomení tíživé ekologické deprese a krok k pokusu vytvořit si uprostřed "civilizace odpadků", uprostřed přelidněné džungle systémů vlastní nezávislý životní styl. Zatímco média ve všech pádech skloňovala svá zaklínadla o "úniku" /svá "opustíš-li mne nezahynu, opustíš-li mne zahyneš"/, odvrácené společenství "protestní kultury" nalézalo nový smysl, novou motivaci pro svůj život. Charles Reich /jiný z filozofů "counter-culture"/ tuto proměnu komentuje mimo jiné slovy: "Když mluvíme o osvobození se, máme ny mysli především změnu motivace a změnu cílů, pro něž člověk žije. Když hovoříme o změně těchto cílů, znamená to v podstatě změnu vědomí. První věcí, jež tuto proměnu životních cílů a změnu motivace provází, je právě mentální osvobození. Změna motivace totiž člověka okamžitě staví do nové pozice vůči systému a poskytuje mu tudíž i novou perspektivu, z níž je možno tento systém pozorovat a případně i kriticky zkoumat. Pokud jde o změnu společnosti, zdá se, že není ani tak důležitou politika nebo ekonomie, jako to, jakým způsobem a pro jaké cíle a hodnoty. Pro změnu společnosti je důležitá změna našeho vlastního životního stylu!" Znovu se nám tu připomíná Frommovo uvažování nad pro-konzumním "mít" a proti--konzumním "být", jako dvou možných a kontrastních způsobech existence. Zatímco industriální kultura je vysloveně materialisticky orientovaná na hromadění, podmaňování a přivlastňování, pak kultura protestní /a eventuálně i post-industriální/ vidí hodnoty života ve volně plynoucím bytí, v prožitku, ve zkušenosti a neulpívání na materialismu v jeho nejhrubší, industriální podobě. Jak poukazuje Fromm - prožívat svět z hlediska pouhé jeho využitelnosti je těžkou nemocí naší civilizace. Charles Reich jako by k tomu svou charakteristikou "industriálního vědomí" dodával: "V samotném srdci tohoto způsobu vnímání a uvažování industriálního člověka leží předpoklad, že jedinou skutečnou podstatou, jež konstituuje realitu světa, je to, co člověk vytváří a produkuje, tedy to, co je umělé - ať tu jde o stát, zákony, technologie, tovární zboží, jeho byt či jeho vlastní rozumové úvahy. Tento typ vědomí tedy zcela závisí na fikcích logiky, které je schopen si vytvořit, stejné jako na fikcích systému, v němž žije. To, co je pro industriálního člověka nereálné a jaksi iluzorní a klamné, to je přírodní svět a subjektivní člověk. Tento typ věří spíš v automobil /a to v automobil jako "mýtus svobody" - dodejme k Reichovi/, než v chůzi vlastních nohou, spíš v rozhodnutí kdejakých institucí a orgánů než ve vlastní úsudek a vlastní cit, věří spíše v jakýsi vzdálený obecný /většinou "vyšší"/ racionální cíl než v okamžitou a konkrétní přítomnost "tady a teď". Jedním z ústředních aspektů vědomí člověka systému je, že plně a oddaně uznává naprostou nadřazenost institucí a organizací a věří, že údělem jednotlivce není nic než úsilí co nejtěsněji se přimknout k něčemu většímu a mohutnějšímu, než je on sám - ať již jde o státní instituce, úřady, strany, organizace, podniky, církve apod. Také celý svůj život je schopen chápat jen v pojmech úspěšných postupů či neúspěšných sestupů po hierarchických stupních uvnitř těchto systémů, institucí či organizací. Hierarchie, předepsané procedury a postupy, právě tak jako celý zbyrokratizovaný systém vztahů ve společnosti, chápe nejen jako nutné, ale jako plnohodnotné a smysluplné zařízení.

Celý život zasvěcuje "své" instituci, a ta je také jeho jediným pomníkem a smyslem jeho bytí. Člověk tohoto typu vědomí věří v centrální ideologii, v nadřazenost techniky nad člověkem i prostředím, věří, že společnost bude fungovat tím lépe, čím dokonalejší bude řád, pořádek, disciplína a proorganizovanost, čím dokonalejší bude plánování administrativy. Ve většině případů se pak vzdává osobní odpovědnosti za cokoli, co dělá ve jménu své instituce a zcela přirozeně ji na "svou" instituci také předává." Tolik Charles Reich, který jen dodává, že tu nejde jen o únik před odpovědností, ale o skutečný únik před jakýmkoli individuálním bytím a samostatným myšlením. Připomeňme znovu Havlovu formulaci z jeho statě "Politika a svědomí", a také to, že i v tradici "protestní kultury" je základní anti-postoj právě proti tomuto "vyznání" industriálního vědomí člověka systému.

Jedním z existenciálních gest, kterým na sebe vzali lidé "protestní kultury" odpovědnost za svůj život, byl životní styl, pro který se vžil termín "full hippie life" /život hippieho na plný úvazek/, pro který bychom v našem prostředí mohli najít analogii v termínu "život v undergroundu" - obojí charakterizuje /nebo charakterizovalo/ způsob života co nejméně zapatlaného plácáním se v lepkavých a slizkých sítích a strukturách systému. Na straně druhé, uvědomělý a aktivní přístup k vytváření vlastní kulturní, existenční /a tedy i ekonomické/ soběstačnosti a druhotně i příklon k ekologickému vybalancování svého místa na této zemi.

Rozhodně by nemělo překvapovat, že ekologické cítění /resp. soucítění/ se mohlo rozvinout právě v tak zásadově individualistickém hnutí, jakým byla "protestní kultura" /od beatniků přes hippies až po ekologická hnutí a underground/. Připomeňme jen přesvědčení E. Fromma, který tvrdí, že "hlavním úkolem člověka by měla být realizace jeho individuality ; pouze rozvinuté "já" může odhodit své "ego". Jde tedy o stálý proces sebepoznávání, kontrastující s pouhým rozvíjením egoismu, tak jak ho podporuje konzumní systém.

Místo toho, aby apaticky akceptovalo společenství undergroundu systémem předepsané normy a standarty "hodnocení" a "měření" každého člověka podle jeho zásluh pro systém, cení si tito lidé především toho, co je na každé bytosti neopakovatelné, jedinečné, autentické, nefalšované a osobité. Každá osoba a každé živé stvoření má vlastní individualitu, nesrovnatelnou s individualitou jiného. Zákonitě tedy musí být tento způsob vnímání a hodnocení v ostrém protikladu k uznávanému standartnímu a normovacímu hodnocení společenskému, musí být zároveň radikální kritikou systému. Toho systému, který ve své masově produkované uniformitě a konformitě replikantů nebere žádné ohledy na mnohotvárnost přirozeného světa, na různorodost a hodnoty odlišnosti, ať jde o člověka anebo vůbec celou biosféru. Člověk "protestní kultury", právě tak jako člověk undergroundu, odmítá stát se manipulovatelným lidským balíkem v obalu a krabici, jakou mu vybere systém. Jedním z hlavních práv, jež si nárokovaly, bylo právo vybrat si svobodnou volbou být "mimo" - mimo sklady a komunikační sítě, po nichž systém masově transportuje životy lidí, jako by šlo o pouhý materiál či zboží. Nedat své tělo a svého ducha ke zneužití systémem. Účastnit se jen takových společenských vztahů, jež neodporují ani vlastní etice, ani ekologickému svědomí. Jak obtížné je nést tuto odpovědnost i v tak individualitou opovrhujícím systému, jako je specificky zvlášť ten náš, je nasnadě. Česká verze "protestní kultury" - společenství undergroundu - se snaží dokázat, že to jde i tady; ale že to není žádná zábava z dlouhé chvíle, dokazuje více než posledních 15 let jeho policií ostře sledované existence.

Dnes, kdy člověk již téměř vyhubil původní divočinu přírody a nahradil ji divočinou systémů industriální kultury, je člověk industriální obklopen životním prostředím plným umělých forem a složitých a nedohledných vztahů a závislostí, labyrintů mnohdy daleko neprostup-

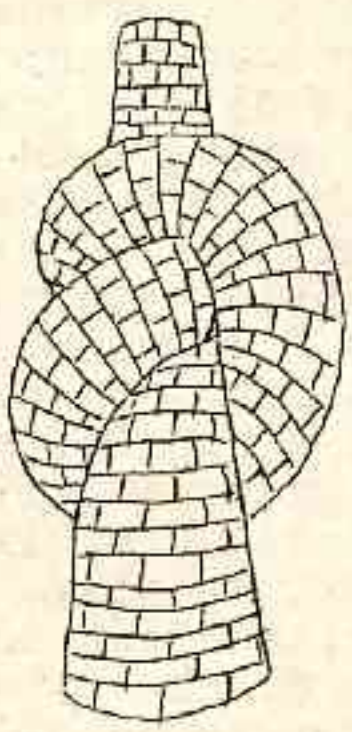
nějších než jsou ty přírodní, pralesní. Překypovalo-li přirozené životní prostředí divočiny různorodostí životních projevů, mnohotvárností mnohdy neskutečně bizarní, pak o "přirozeně nepřirozeném" životním prostředí dnešní civilizační džungle by se dalo říci, že překypuje především jednotvárností přemnoženého lidského druhu a různorodostí všemožných projevů odcizené neživotnosti. Nedá se říci, že by tento umělý svět nebyl bizarní, naopak, avšak mnohdy jde spíš o zvrhlosti a obsese, jež stojí přece jen příliš mnoho - posuzujeme-li troufalost člověka z pozice nestranného pozorovatele dění na této planetě. Je nechutné pozorovat lidský sadismus maskovaný "myslivectvím", právě tak jako vivisekci prováděnou na zvířatech pod rouškou vědeckých experimentů. Pro industriálním systémem poškozeného člověka je zvíře snad jakýmsi nedokonalým mechanismem, který ve svém evolučním vývoji přížívnicky pokulhává za králem tvorstva, je jakýmsi tupým strojem s konstantním inventářem neměnných programů, anebo rovnou pouhým pohyblivým živým cílem pro střelbu. O tom, že by každý z živých tvorů měl svůj plnohodnotný a neopakovatelný způsob vnímání světa, a své právoplatné místo v řádu přírody a měl tedy ničím nenahraditelnou cenu /tak, jak to slyšíme o některých uměleckých dílech vytvořených lidskou rukou/, o tom není obvyklé ve světě industriální kultury uvažovat. Samozřejmě, tento postoj ke světu přírody není, alespoň od dob, kdy přírodní národy sbalily kufry /vzpomeňme jen pro příklad na keltskou úctu k pramenům, stromům a živoucím tvorům, zabydlujících jejich posvátný vesmír přírody/ a na jejich místo napochodovala křesťanská dogmatická církevní mise se svou odcizenou přírodou, zabydlenou ďáblem a bezduchou živočišnou havětí, ničím novým. Dogma o nadřazenosti člověka a vyvolenosti některých jeho odrůd je fenomén daleko starší než moderní kultura, vydobytá průmyslovou revolucí. Proč však dnes, kdy žijeme v odumírajícím či umrtveném světě, nepřipomenout, že tomu tak nebylo od věků. Pro prehistorického šamana /ostatně pro kdejakou středověkou babku kořenářku též/ byl živoucím celý svět. Byl to nejen svět plný děsivých přírodních sil, a tedy i řekněme existenčních nejistot, ale také "svět-bytost" s pulzujícím tepem srdce, uvádějící vše do vzájemné rovnováhy a harmonie, zázračný svět protkaný pletivem všudypřítomných podivuhodných vztahů, cyklů a rytmů, jež mají sice skrytý, avšak pevný řád. Pro dnešního člověka jakoby tento podivuhodný svět vůbec neexistoval, jako by byl dávno pohřben "přirozeně nepřirozeným" všudypřítomnem vztahů, cyklů a rytmů industriální kultury a pevným řádem systémů. Svět přírody je mýtus, realitou je umělý systém! Nahlédneme-li do mýtického světa šamanů /nebo přírodních etnických kultur/, je nám dáváno na srozuměnou, že rostliny, stromy, tvorové dvounozí i čtyřnozí, vše, co létá, skáče, plazí se a plave, a dokonce i skály a hory, že to vše má svou duši, svůj život a svou identitu. Ano, i nám se občas stane, že najednou stojíme tváří v tvář opelichanému zvířecímu tvorovi, který nám skrze mřížoví klece dává najevo svou méněcennost, avšak není to nic víc než trapná chvíle a trapný pohled do očí jakémusi smradlavému světu minulosti. Jaký div, že přírodní svět, a to nejen ve svých jednotlivých projevech, ale i ve svém celku, byl chápán i tak, jakoby měl svou inteligenci, své vlastní vědomí, svou duši, svůj cit a svůj hluboký smysl. Závislost všeho na všem byla v tomto světě šamanů naprosto evidentní a zkoumání těchto vztahů, ač bylo především doménou magie /resp. magického myšlení/, nám v mnohém svém aspektu nemůže nepřipomenout hledání a pozorování moderní ekologie. Pro tyto kultury nazývané "primitivní", dnes takřka definitivně a rafinovaně zdevastované industriální-křesťansko-materialistickou civilizací, mělo veškeré stvoření hodnotu a úctu vzájemného příbuzenství. Ještě dnešní šaman Čukčů při interview pro televizi řekne, že "vše co existuje - žije", avšak my se můžeme jen dohadovat, za jak dlouho by se tohoto svého vyznání vzdal uprostřed našeho umělého, umrtveného světa. Na straně druhé však můžeme mít pocit, jakoby dávné teorie a představy o řetězech reinkarnací a nebo o působení karmických zákonů dostávaly znovu své opodstatnění, a to právě s ohledem na ekologické poznatky - i když snad v jiných sou-

vislostech. Stačí připomenout zkoumání potravinových řetězců, eko-cyklů v přírodě, vzájemně závislých procesů v eko-systémech biosféry, celý ten složitý a životně důležitý - osudový - svět ekologických příčin a následků atd. Je nepochybné, že do životního stylu etnických kultur bylo zakodováno nemalé množství vysloveně "ekologických informací", jakási přírodní moudrost, která pak spolu s jejich pozorováním přírodních zákonitostí a vztahů, rytmů a cyklů dotvářela jejich "primitivní" obraz světa. Náš civilizovaný obraz moderního světa je však - přiznejme si to hned - primitivní bez uvozovek, a to nikoli snad proto, že není schopen cítit a ctít život přírody, tato otupělost a ubitost člověka systémem by se dala snad odpustit, ale je primitivní svou nezakrývanou surovostí, a to je neodpustitelná vina. Člověk si žije pro sebe svůj pohodlný život - civilizace těchto jednotlivých pohodlných životů je však nezakrytě bestiální a sadistická svou povahou. Modernímu industriálnímu replikantovi je jedno, že "jiné kultury" a "jiné způsoby" života či vnímání světa - jiné než je ten jeho a jeho systému - musí nadobro zmizet z povrchu země proto, že třeba pod územím přírodního kmene leží ladem žrádlo pro nikdy nedožraný a doslova všežravý průmysl. Expanze industriální civilizace nezná hranic ani míry - a jakoby neexploatovala jenom prostor, pohlcuje i čas - "jiné" vnímání času "jiných" kultur, právě tak jako jejich paměť, devastuje a znečišťuje to, co patří minulosti, devastuje však už i čas půjčený na úvěr budoucností. Dnešní civilizace znečišťuje čas i prostor daleko do budoucnosti a zasahuje svou primitivní arogancí přítomnosti /problém radioaktivních odpadů z jaderných elektráren, vyčerpání půdy chemizací, vyhubení lesů, otrávení vzduchu a vod atd., atd./ daleko do budoucích generací. Pod dnešním návalem industriální nadprodukce odpadků i odpadů materiálních i "kulturních" se dusí a umírá "jinakost" přírody, umírají mýty a legendy právě tak jako tradice, zmírá "jinakost" tolika světů, že není možno je ani spočítat, natož vyjmenovat. Do všech koutů planety se rozlévá betonové bahno průmyslové stejnosti - tam kde zatvrdne, tam jak v pompejské lávě zůstávají jak memento jen smutné obrysy, prázdné otisky sežehnuté "jinosti".

/dokončení příště/

- - - - - - - - - - - - -

EKOLOGICKÝ

BULLETIN

E K O L O G I C K Ý B U L L E T I N

2

leden 1988

Obsah:
Krajina jako domov /K.K./
Nagymáros /Karl Wagner/
Melioracce=zlepšení? /Išek/
Informace o stavu životního
prostředí v Polsku /překlad letáku/
Rozhovor Ekologického bulletinu
Odezva na peticc /L. Marečková/
Stížnost brněnských občanů
Společně proti Temelínu? /L. Marečková/

Redakce: Josef Danisz, Wilhelma Piecka 81, 130 00 Praha 3
Ivan Dejmal, Kamenická 45, 170 00 Praha 7
Lenka Marečková, Ripská 13, 130 00 Praha 3
Martin Palouš, Ječná 7, 120 00 Praha 2

TICHÁ HRŮZA

Egon Bondy

Jsem si vědom toho, že v Česku je po čtyřicetí letech mnoho věcí v katastrofálním stavu, ale situace našeho knihovnictví je moje prakticky celoživotní trauma. Používám neustále - s výjimkou Státní technické knihovny - snad všechny vědecké knihovny v Praze /tam, kam nesmím, chodí mi pro knihy obětaví knihovníci sami/ a byl jsem též bibliografem ve Státní knihovně ČSSR /tj. před r. 1968/, takže mohu říci, že znám poměry v knihovnách z vnějšku i z vnitřku. Jsou to poměry doslova otřesné.

Snad již v prvním ročníku studia knihovnictví na Filozofické fakultě se posluchač dozví, že knihovny jsou základním článkem informačního systému, článkem dosud /a patrně nikdy/ nenahraditelným. Taky se dozví, že v USA si začali knihoven pořádně všímat až po tom, co v padesátých letech zjistili, že zaostávají v kosmonautice, protože se jim zadrhává přenos informací. V ČSSR obojmě ničemu řádné zaostávání nehrozí, protože knihoven si stát všímá jen v negativním smyslu: škrtá jim rok od roku peníze a nařizuje jim zvláštní fondy. Jako v mnoha oblastech života naší republiky, byli by vládnoucí nejraději, kdyby to, co mají řídit, raději vůbec neexistovalo a největším ulehčením by zřejmě bylo, kdyby tu lidi vůbec nežili. A aspoň co se týče knihoven, bylo by rozhodně uskutečněním jejich snů, kdyby aspoň lidi vůbec nečetli. Nebo aspoň, proboha, nechtěli pořád nové knihy!

Prakticky ve všech vědeckých knihovnách je příjem devizových prostředků rok od roku nižší a doplňování se vlastně omezilo na výměnu. Samozřejmě nepublikujeme u nás tolik vědecké literatury, aby přírůstky takto získané mohly pokrýt světovou produkci. Nadto výměna padá v úvahu jen u publikací nekomerčních, které vydávají univerzity a vědecké instituce. Vyměňovat tisky čs. spisovatelů za vědeckou literaturu, vy-

cházející v nakladatelstvích na nekomerční bázi, nelze. Tato skutečnost se odráží zejména v oblasti periodik. Do našich knihoven dochází rok co rok méně a méně odborných časopisů, které zvláště pro pracovníky ve výzkumu a v aplikovaném výzkumu jsou tím nejdůležitějším a ničím nenahraditelným zdrojem informací. Že tu jde o čítankový příklad šetření na nesprávném místě, pochopí snad i dítě, ale kapitáni našeho státu to zřejmě nechápou. Jen a jen díky neobyčejné houževnatosti, a možno říct i mazané šikovnosti pracovníků knihoven, kteří se iniciativně a obětavě snaží zvládnout situaci i za těchto podmínek, se daří, že alespoň v některých vědeckých knihovnách a ve Státních knihovnách ČSR a SSR se přece jen pořád udržuje fond základní /ale skutečně jen nejzákladnější!/ recentní produkce světové vědecké literatury /o tom, že by se mohla nakupovat i krásná literatura, se přestalo uvažovat/. Ale takoví obětaví pracovníci nejsou ve všech vědeckých knihovnách /zvláště ne v mimopražských/, a tak většina knihoven se doplňuje jen nákupy v antikvariátech! A vedle obětavých pracovníků jsou i zcela neobětaví vedoucí pracovníci vědeckých ústavů, kteří si prakticky jediný exemplář dosud docházejícího časopisu normálně nechají u sebe v šuplíku, ne-li u sebe doma. Vědecký pracovník, který potřebuje nebo chce jít ve svém oboru /ať je to jakýkoli!/ do hloubky, žádnou speciální literaturu u nás nenajde vůbec. Neboť velice často se nekupují - z důvodů mně zcela opravdu nepochopitelných - ani ruské překlady západní vědecké literatury, event. západních vědeckých časopisů. Mluvím z osobní zkušenosti - mnohokrát jsem marně sháněl /a nesehnal/ ruský překlad nějakého základního pramene, ačkoli jsem měl bibliografický údaj, že kniha před pár lety v Moskvě vyšla, v ruce. A opakuji, že tato situace se neomezuje jen na společenskovědné obory, i když v těch je rozhodně ještě horší než v ostatních.

Příčin tohoto stavu, který se už jeví býti nereparabilní, a který předznamenává národní kulturní i vědeckou katastrofu, je mnoho a já nejsem ani ekonom, ani sociolog, abych je mohl všechny posoudit a zvážit. Nepochybně hlavním kořenem je přímo zločinné zanedbávání nákupu knih, které trvá už po řadu desítiletí. Jelikož to je zdánlivě nejméně vidět, škrtají se tu devizové fondy dál a dál, až se dosáhlo stavu, že už snad ani nebude dál co škrtat. Při maximální benevolenci by člověk mohl tento "soubor opatření" pochopit /i když ne akceptovat/, když vidíme, že chybějí i léky, stroje a snad prakticky všecko, co vyspělá společnost potřebuje. Při pouhém letmém pohledu na stav republiky ve všech ohledech je dnes už každému, kdo tu žije, zřejmé, že náš stát má v osmdesátých letech už zřetelně daleko blíž k Třetímu světu než Prvnímu /a to prý jsou některé země Druhého světa na tom ještě hůř/. Ale nelze už nijak pochopit to, že zaměstnanci ústředních vědeckých knihoven, počínaje Státními knihovnami ČSR a SSR, patří k nejhůře placeným kategoriím pracujících. Však také žádný absolvent oboru knihovnictví na Filozofické fakultě do nich pracovat nejde - najde si libovolnou podnikovou knihovnu ROH a dosáhne brzo těch našich průměrných třech tisíc. Ve Státní knihovně ČSR v Praze pracují mladí lidé, kteří se nedostali z kádrových důvodů na vysokou školu a jejich plat je minimální. Lze za těchto okolností stále jen důvěřovat nadšení a obětavosti, tak vzácným v celé reálně-socialistické společnosti vůbec, že to vytrhnou? Vědecké knihovny jsou obsazeny lidmi, kteří v nejlepším případě ovládají základní světové jazyky. Při doporučování nákupu z jiných jazykových oblastí jsou odkázány na neplacenou dobrovolnou práci takových nadšenců, jichž je v našich podmínkách čím dál méně. Nejen všechny orientální jazyky, ale i italština, španělština či portugalština jsou via facti zcela zanedbanou přírůstkovou oblastí.

Pracovníků knihoven je vůbec málo a přitom paradoxně jejich produktivita práce dále klesá, neboť pomalu nemají s čím pracovat. Doba, která uplyne od nákupu knihy do zařazení bibliografického údaje o ní do katalogu, trvá minimálně rok, ve většině případů dva roky, a to je pak ve většině přírodovědných a technických oborů vykopávka. Existuje

ovšem mezinárodní mezivýpůjční služba. Jenže ta je centralizována do několika málo pracovišť, jejichž pracovníci, bohužel, pracují pomalu a neradi. Použít této služby nesmí jednotlivý občan republiky, ale jen a jedině nějaká úřední instituce. Normální občan musí hledat konexi, jak na nějaké organizaci či instituci vyšidit štempl na svoji žádanku a lze si představit, že zvlášť obyvatelům mimo hlavní město státu je taková příležitost tak obtížná, že nezmohou ani tento první stupeň na trnité cestě ke knize. Druhým stupněm totiž je, že kniha nesmí být ani v jediném exempláři evidovaná v nějaké československé knihovně. Protože ale některá ministerstva a ústřední instituce nakupují knihy daleko volněji a v hojnějším počtu než normální vědecké knihovny, velmi často je žádost o výpůjčku odmítnuta, neboť kniha je v majetku ministerstva vnitra nebo zahraničí a tu chci vidět našeho občana, který by se odvážil jít si vypůjčit přímo do jámy lvové. Třetím stupněm je existence Zvláštních fondů. V těch mohou být - a bývají - jednotlivé tituly po desítkách exemplářů, odtud si bezúhonnému občanu vypůjčit nelze /jinak by přestal být bezúhonným/. Velkolepá je tato instituce zvláště in puncto bohemik. Všechna, včetně překladů titulů Čs. spisovatele, jaknile jsou vytištěna mimo náš blok, jdou do Zvláštních fondů zcela automaticky. Japonský nebo italský překlad Babičky si smíte nanejvýš tajně dovézt z Tokia nebo Milána. Vem čert Babičku a vem čert jednotlivého bezúhonného občana: ale vědecké pracoviště nedostane vědeckou knihu, když se na ni práší někde v Ústavu marxismu leninismu. Přesto některé vědecké ústavy mezivýpůjční služby využívají jako náhradního zdroje přírůstků a vypůjčené knihy si xeroxují - pokud ovšem mají papír a pokud jim to eventuálně nezatrhne ředitel ústavu.

Zmíněné už Zvláštní fondy jsou vůbec ovšem kapitolou samy pro sebe a někteří vědečtí pracovníci i pracovníci knihoven je pokládají přímo za zdroj všeho zla. Že tam mizí všechna na Západě vydaná bohemika, jsem právě napsal. Ale zdálo by se, že se nemohou opakovat obludné směšnosti ždanovovských let, kdy do "trezorů" putovala i Aristotelova Poetika, byla-li vydána ve Švýcarsku /a nějak sem zabloudila/. Před mýma vlastníma očima šly do Zvláštních fondů - odkud je teoreticky již nikdo neuvidí - v jedné ústřední knihovně dvojsvazkové Dějiny starověké korejské hudby, neboť byly vydány v Seulu. A to je jeden příklad za desetitisíce! Není divu, že za těchto okolností knihovníky vědeckých ústavů přechází zájem o cokoli, co se týče doplňování fondů. Z centra tohoto vředu se šíří marasmus po celé knihovně. Velmi často jsou knihy, o nichž se ví, nebo předpokládá, že budou uloženy do Zvláštních fondů, normálně kradeny, protože se uvažuje /ať už eticky správně nebo nesprávně/ za lepší, když kniha zůstane "na svobodě" aspoň v rukou soukromé osoby. A tato "druhá čistka" se netýká jen přírůstků, ale postihuje i staré fondy: ve Státní knihovně ČSR zcela zmizely předválečné publikace o surrealismu /uvádím příklad jen namátkou/, protože v té či oné době byly v nebezpečí zabavení Zvláštními fondy. Stejně tak byly devastovány /způsobem jistě barbarským/ předválečné výtvarné monografie ve specializovaných knihovnách. Pamatuji se totiž na začátek padesátých let, kdy v knihovnách byla nařízena ideologická prověrka katalogů /první v řadě následujících/. V té době, kdy před očima celého národa byly na hnůj vyhazovány klášterní a zámecké knihovny, protože v objektech se do čtyřiadvaceti hodin měla usadit vojenská posádka, se jako panika rozšířila ne zcela neoprávněná zpráva, že knihy vyřazené z výpůjčních fondů půjdou do stoupy /mj. proto, aby byl papír na propagační brožurky/. Stejně podpořilo a podporuje rozkrádání knih to, že např. dary některých mezinárodních nebo národních vědeckých nadací /UNESCO, JAPAN FONDATION atd., atd./ nebyly a nebývají ani rozbalovány a povalují se v zaprášených bednách po půdách a sklepech, až skončí zašantročením nebo v kotli ústředního topení. Sám jsem byl svědkem objevu beden s lékařskou literaturou, která byla darována Státní knihovně v r. 1951 a rozbalena až r. 1963. A vím, že takovéto bedny dosud existují, a že jich dosud přibývá. S tím souvisí to, že některé kni-

hovny donace tohoto druhu odmítají předem. Jsou s nimi totiž jen a jen mrzutosti. V jednom společenskovědném ústavu ČSAV se na počátku osmdesátých let na stranické schůzi vážně projednávala otázka, zda by se knihy takto přicházející neměly rovnou pálit. Otázka měla zcela racionální jádro. Ústav je - jako obvykle - v prastaré budově a závadné knihy se tam skutečně ukládaly /jak je ostatně obvyklé i jinde/ do pancéřových trezorů, pod jejichž vahou se hrozily sesout stropy /sklep už byl narvaný/. Pak někde dostali díru, takže z jedinečného autodafé sešlo, ale atmosferické podmínky vlhkých sklepů začas také dokážou dosáhnout stejného výsledku. Ostatně se takto nezachází jen s oběťmi Zvláštních fondů. Pro chronický nedostatek místa jsou přírůstky Státní knihovny, o nichž se předpokládá, že budou málo frekventované /literatura v mimoevropských jazycích např./ skladovány mimo Prahu ve zcela nevyhovujících, knihovnickým účelům nikdy neurčených, převážně bývalých zemědělských objektech, v nichž se přes zimu - v těchto objektech není opravdu možno pracovat - vysypávají všechny knihy rovnou z nákladních aut na hromadu. Tak nahromaděné kvantum knih nestačí přes léto zařadit aspoň do provizorních polic žádná studentská brigáda.

Operativnost používání vědeckých knihoven je na úrovni dob císaře Františka Josefa. O computerizaci se již asi přes dvacet let ví, ba dokonce hovoří, ale šťastně nás to míjí. Práce s knihami je ve všech fázích od popisu až po katalogizaci a zapůjčení čtenáři výhradně rukodělná, často s použitím techniky psacích strojů značky UNDERWOOD z roku 1925 /rozhodně to není výjimkou!/. Než se zařadí katalogizační lístek, trvá to - jak jsem již uvedl - přibližně dva roky i déle a ještě není do katalogu zařazováno zdaleka všechno, co přece jen ještě knihovna dostane a co nezmizí ve Zvláštních fondech. Nejsou prostě skříně na katalogy a byly-li by, není je většinou kam dát. Zařazení do katalogu se řeší podle principu "hoď si korunou", takže najdete z pětisvazkového díla skatalogizován jen díl třetí, a nebo najednou v Dějinách středověku najdete v šuplíku mezeru mezi rokem 1000 až 1200, protože to prostě někdo vytáhl komplet, aby se udělalo místo pro nové lístky. V mnoha knihovnách se základní "generální" katalog vede jen podle jmen a předmětový za Franze Josefa neexistoval, takže ho nepotřebujeme ani teď. Prakticky ve všech knihovnách je naprostá nejistota v evidenci existujícího fondu. Proto se zaměstnanci ne vždy obtěžují vyhledáváním knihy a prostě objednávku vrátí nevyřízenou. Až díky osobním kontaktům se dopátráte, že ve skutečnosti kniha přesto existuje, a je na svém místě. Pracovní demoralizace, která je dnes snad nejcharakterističtějším jevem zemí reálného socialismu, zde pochopitelně škodí alespoň stejně tak, jako v jiných odvětvích společenského života. Ale předpověrul jsem už otázku platů a personálního obsazení vědeckých knihoven. Ve Státní knihovně ČSR /v šedesátých letech ČSSR/ se po léta experimentovalo a exporimentuje s bibliografií. Oddělení bylo kdoví kolikrát přejmenováno, až se z něho stal vědecký ústav /ředitel může mít lepší plat/ a práce se přitom stále víc restinguovala. Když jednoho dne došlo k tomu, že katalog bibliografických anotací /zejména článkové bibliografie/ byl plný a bylo třeba žádat o další skříň, vedoucí pracovník dal doposud shromažďované katalogizační karty prostě vyhodit. A jsou některé více méně zapadlé knihovny /knihovna Náprstkova muzea např./, kde se přestalo dbát i na prostou fyzickou údržbu fondů a kde z červotočivých skříní se na vás vyvalí už jen hromady rozklížených stránek - třeba z pozůstalosti prof. Winternitze.

Situace je lepší - ale ne o moc - jen v některých knihovnách technických ústavů a škol, kde požadavky na službu knihovny jsou naléhavější a kde si pracovníci oboru - nebo pracovníci ústavu - sami dbají na to, aby nějakou literaturu přece jen dostali a aby si fondy udržali v pořádku. Ale i tady se o úrovni, která je normou pro současné světové knihovnictví, vůbec nedá ani mluvit, ba ani snít.

Proč to vše vůbec píšu? Rozhodně ne kvůli tomu, abych něco po-

mlouval, ani abych se rozčiloval, ba ani abych si stěžoval. Vidím situaci jako katastrofální, a tu není čas na to ani naříkat, ani nadávat, ani někomu číst levity. Viníky známe, ale nechme je být - dějiny jim jejich výkon nezapomenou. Snažme se najít řešení, jestli je vůbec možné. Mou dávnou představou je existence jakési paralelní knihovní sítě, v níž by se evidovala /eventuálně i katalogizovala/ vědecká literatura, kterou mají doma sami vědečtí pracovníci, zejména mladí, kteří po tom touží nejvíce, ale i staří, kteří často mívávají nečekané fondy. Většina vědeckých pracovníků u nás /ze společenskovědných oborů snad všichni/ jsou odkázáni na soukromé nákupy, ale většinou přímo na dary ze zahraničí, ať od osobních známých, nebo od milosrdných institucí. Mýma vlastníma rukama prošly stovky knih např. orientalistické literatury, které jsem distribuoval pracovníkům příslušných oborů. Nevím ani, kdo mi tu všechnu literaturu poslal, a děkuji na tomto místě z největší hloubi srdce těm, kteří to byli. Občas se dostane i na mne a pošlou mi knihu, kterou mohu upotřebit ve vlastní práci. Někdy mi dokonce kladně vyřídí i jmenovitou objednávku. Vím, že nejsem sám, ba spíše patřím mezi ty, kteří jsou obdarováváni knihami méně než více. Vím, že kdybychom dokázali dát se dohromady, zjistili bychom, že tu v soukromých rukou je řada potřebných knih. Ale jsem už starý na to, abych tuto velice naléhavou práci podnikal sám.

P. S.

Z posledních novinek: ve Státní knihovně spadly regály s dvěma sty tisíci knihami, protože celá knihovna je v havarijním stavu a komise pro bezpečnost práce by správně měla polovinu skladišť z bezpečnostních důvodů zapečetit. Těch dvě stě tisíc knih zůstane ležet na zemi na pár týdnů, spíš pár let. Že tu havarijní stav skutečně je, odmítá Ministerstvo kultury slyšet a ředitelství knihovny tedy o tom rovněž odmítá podat zprávu.

Zajímavé řešení, jak ulehčit skladovacím prostorům, se našlo v tom, že se knihovna zbavuje duplikátů, čímž se pomalu stává prostou institucí archivní. "Přebytečné" výtisky ovšem nesmí prodat ani antikvariátu ani Sběrným surovinám, protože nesmí podle plánu vykazovat příjmy. Osud těchto výtisků tedy končí v kotelně nebo na smetišti, což není u nás nic nového. Tak skončily ohromné knižní fondy po r. 1948 /klášterní a zámecké knihovny v prvé řadě, byť jistě ne všechny - a pytle katalogizačních lístků z ideologicky závadných katalogů v samotné Státní knihovně/.

x x x

Státní knihovna dala vyškolit pracovníky pro práci s počítačem. Počítač ovšem koupit nemůže, protože pro jeho nákup nemá "valutovou spoluúčast" a sama valuty nemá kde vzít, než že by je strhla z nákupu knih. Ve všech bodech je problém našich knihoven dokonalý začarovaný kruh, podobně jako celé naše hospodářství, jenomže na knihovnách je konec vidět dříve a dokonaleji.

- - - - - - - - - - - - -

J. Ajteles

ačkoliv ráno začíná o půl dne nazpět
je ticho jako před vzkříšením
a pak puknou skály
a pak padají ořechy
a pak otevírají hroby...
putyky již praskají pod tíhou mlčení
v lokálech tančí sám tanec
a psi pomalu olizují ruku prodavačky květin
den až po krk zanesený normalitou
invalidní čas
invalidní žas...
kaštany
latríny milujících
akáty
s uťatými špagáty
nikde nikdo
kdo visí
nikde tiché komíhavé breptání
den až po vši všivý
nepotkávám Lady z Mcenského Újezdu
abnormálně zlitou
jen kočičí tlapky
měkce jako dešťové kapky
stékající do ulic...
co víc v měsíci Květnu
jen čekat
kdy pianissimo zhebnu...

ROZHOVOR S HERBERTEM MARCUSEM

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Úvod a otázky připravil Richard Kearney, "a Lecturer in Philosophy at University College, Dublin"

/Vybráno a přeloženo z anglického originálu: Richard Kearney - Dialogues with contemporary Continental thinkers /The phenomenological heritage: Paul Ricoeur, Emmanuel Lévinas, Herbert Marcuse, Stanislas Breton, Jacques Derrida/,Manchester University Press, 1984, ISBN 0-7190-1729-7pbk

Úvodní poznámka

Herbert Marcuse se narodil r. 1898 v Berlíně v prosperující rodině asimilovaných Židů. Již ve svém mládí se stal aktivním členem sociálně demokratické strany. Těsně po neúspěchu německé revoluce v roce 1919 se Marcuse rozhodl věnovat se studiu estetiky a filozofie, zpočátku v Berlíně, pak ve Freiburgu, kde v r. 1929 předložil svou doktorskou práci o Hegelově Nárysu dějin a pracoval pod vedením Husserla i Heideggera. Počátkem třicátých let prchá z nacistického Německa a stává se spolupracovníkem Horkheimerova institutu pro sociální výzkum, vykázaného z Frankfurtu, který se pokoušel aplikovat Hegelovy a Marxovy dialektické teorie na kritiku současných otázek jako otázky masové kultury, antisemitismu, osvícenského pozitivismu, autoritářství a fašismu. Při své práci v institutu se dostal do styku s Lukácsem, Frommem, Benjaminem, Adornem a jinými humanistickými marxisty. V tomto středním období

své intelektuální cesty Marcuse vznesl radikální návrh prozkoumat společensko kulturní modely osvobození, které měly být alternativami k extrémům konzumního kapitalismu a totalitního komunismu. Po válce Marcuse pracoval na Kolumbijské a Harvardské univerzitě na kritické analýze sovětského marxismu /publikované r. 1958/. Od konce padesátých let učil na Brandeisově univerzitě v Bostonu, na l'Ecole des Hautes Etudes v Paříži a na Kalifornské univerzitě; a během tohoto svého vyzrálého období vyvinul a vytříbil svou mnohostrannou kritiku vyspělých industriálních společností, velmi vlivnou analýzu, která se stala zárodečným zdrojem pro myšlení Nové levice. Marcuse zemřel v r. 1978.

Ačkoli se Marcuse nikdy nepokládal za původního myslitele v přísném slova smyslu, jeho dílo je jedinečným příkladem syntézy tří hlavních hnutí moderního evropského myšlení: 1. f e n o m e n o l o g i c k é h o hnutí, započatého Husserlem a Heideggerem, na kterém se Marcuse sám podílel ve Freiburgu jako vědecký pracovník /1928-1932/; 2. d i a l e k t i c k é h o hnutí hegelovského marxismu, přibarveného racionalistickým humanismem německé idealistické tradice, ke které se Marcuse přihlásil jako člen Frankfurtské školy sociálního výzkumu po roce 1933; 3. p s y c h o a n a l y t i c k é h o hnutí, založeného na Freudovské metapsychologii nevědomých pudů, kterou Marcuse v šedesátých letech přetvořil v kritiku represivních strategií současné kultury.

Marcuse ve své filozofii snad nejdůrazněji ze všeho vznášel požadavek, aby byl kriticky prozkoumán vztah moderního myšlení a ideologie k moderní společnosti. Tudíž máme-li charakterizovat jeho myšlení, užijeme termínu "kritická sociální teorie". Marcusova kritická teorie měla široký vliv na současné filozofické diskuse v Evropě i v Americe. Při svém exilu ve Spojených státech měl Marcuse příležitost uvést některé z nejvýznamnějších moderních evropských myslitelů - obzvláště Hegela, Marxe, Freuda a Heideggera - anglicky mluvícímu akademickému světu, v té době stále ještě formovanému "jednorozměrnými" metodologiemi - behaviourismem, pozitivismem a empirismem zdravého rozumu. Od čtyřicátých let byla Marcusova stěžejní díla - R e a s o n a n d R e v o l u t i o n /1941/, E r o s a n d C i v i l i z a t i o n /1955/, O n e - d i m e n s i o n a l M a n /1964/ a C o u n t e r - r e v o l u t i o n a n d R e v o l t /1972/ - vydávána v angličtině i v němčině a sloužila ke sjednocení autorových kritických odpovědí na adresu obou kultur. Jedním z nejvýznamnějších výsledků této konvergence byl způsob, jakým Marcusova kritika vyspělých průmyslových kultur i jeho sloučení politických a estetických projevů byly schopny fungovat jako vůdčí inspirace studentských revolt v Evropě i v Americe v r. 1968.

Marcusovým nejvýznamnějším příspěvkem současnému myšlení byla nepochybně jeho schopnost sjednotit záležitosti formalistické estetiky subjektivní transcendence se svobodomyslnou politikou. Již na počátku třicátých let bylo jedním z jeho prvních záměrů to, že se pokusil sloučit existencialistickou hermeneutiku subjektivity s marxisticko-hegelovskou dialektikou dějin. A ve všech jeho dílech nacházíme neotřesitelný důraz na schopnost kritických jednotlivců na svobodné estetické vědomí a revoluční praxi kombinovanou se soustavnou kritikou nadvlády a odlidštění současných "jednorozměrných" společností, na Východě i na Západě.

Následující rozhovor probíhal v Sand Diegu v Kalifornii, dva roky před Marcusovou smrtí.

Filozofie umění a politiky

Richard Kearney: Jako mezinárodně uznávaný marxistický myslitel a inspirátor studentských revolucí ve Spojených státech i v Evropě jste uvedl mnohé lidi do rozpaků tím, že jste se ve vašich nejnovějších pracích obrátil ponejvíce k estetickým otázkám. Jak byste vysvětlit nebo odůvodnil tento obrat?

Herbert Marcuse: Zdá se, že se stalo zcela zřejmé, že vyspělé průmyslové země již před delší dobou dosáhly stádia bohatství a produktivity, o kterém Marx předpokládal, že vytváří podmínky pro výstavbu socialistické společnosti. Následkem toho vidíme, že kvantitativní růst hmotné produktivity práce je sám o sobě nedostatečný a že je nutná kvalitativní změna ve společnosti jako celku. Taková kvalitativní změna ovšem předpokládá nové a nerdcizené podmínky práce, rozdělování a způsobu života, ale to s a m o nestačí. Kvalitativní změna nutná k vybudování vpravdě socialistické společnosti, něčeho, co jsme ještě nikdy neviděli, závisí na jiných hodnotách, které nejsou tak moc hospodářského /kvantitativního/, jako spíše estetického /kvalitativního/ charakteru. Tato změna naopak vyžaduje více než jen uspokojování potřeb; vyžaduje navíc změnu v povaze těchto potřeb samých. Z toho vyplývá, že má-li marxistická revoluce v naší době uspět, musí přihlížet také k umění.

R.K.: Jestliže má tedy umění hrát takovou ústřední roli při revoluční přeměně k nové společnosti, proč toto neříkal Marx sám?

H.M.: Marx toto neříkal, protože žil před více než sto lety, to znamená, že ještě ne v taková době, kdy, jak jsem uvedl, problémy materiální kultury mohly být vyřešeny zavedením socialistických institucí a vztahů. Následkem toho plně nepochopil, že čistě hospodářské řešení problému nikdy nemůže stačit, a postrádal náhled, že revoluce dvacátého století bude mít za cíl, a jestliže bude úspěšná, uskuteční úplně nový soubor osobních a sexuálních vztahů, novou morálku, novou senzibilitu a celkovou rekonstrukci životního prostředí. Toto jsou do značné míry estetické hodnoty /slovo estetický jsem užil v širším smyslu, označuji jím naši smyslovou a imaginativní kulturu, kterou jsem načrtl v E r o s a n d C i v i l i z a t i o n po vzoru Kanta a Schillera/, a proto myslím, že ten, kdo vidí možnost boje a změny v naší době, uzná rozhodující roli, kterou umění musí hrát.

R.K.: Mluvil jste, zdá se mi poněkud nebezpečně, o možné nutnosti "uskutečňování" těchto nových osobních vztahů atd., které budou charakterizovat kvalitativně novou společnost. Jak mohou být umění nebo kultura nápomocné v tomto uskutečňování a nestat se přitom nástrojem nějaké diktátorské elity /která by si uzurpovala roli určovat to, co má být "uskutečněno"/ a nedegenerovat v propagandu?

H.M.: Umění se nesmí nikdy a nikdy stát p ř í m o a bezprostředně faktorem politické praxe. Může mít účinek pouze n e p ř í m o , svým působením na vědomí a podvědomí lidí.

R.K.: Proto říkáte, že umění si musí vždy uchovat kritickou a n e g a t i v n í oddělení od sféry každodenní politické praxe?

H.M.: Ano, řekl bych, že všechno autentické umění je n e g a t i v n í v tom smyslu, že se odmítá podrobovat etablované realitě, jejímu jazyku, jejímu pořádku, jejím konvencím a jejím představám. Jako takové může být negativní dvojím způsobem: jednak tím, že poskytuje azyl či útočiště zhanobenému lidství, a tak zabezpečuje jinou formou alternativu k "potvrzené" realitě establišmentu; jednak potlačovat tuto "potvrzenou" realitu její obžalobou i obžalobou těch hanobitelů lidství, kteří ji potvrzují v první řadě.

R.K.: Nenavrhoval jste však ve svých spisech /myslím hlavně Essay on Liberation a Eros and Civilization/, aby umění mohlo hrát přímo politickou a ovšem p o z i t i v n í roli tím, že nám ukáže cestu k socialistické utopii?

H.M.: Umění nám může dát "představy" svobodnější společnosti, ale nemůže jít dál. V tomto smyslu rozdíl mezi estetickou a politickou teorií zůstává.

vá nepřeklenutelný. Umění může říct to, co chce říct, jen v souvislostech úplného a podstatného osudu jednotlivců v jejich boji se společností, prostřednictvím s e n z i b i l i t y ; jeho znázornění lidé spíše procítí a představí si je, než by je intelektuálně formulovali nebo diskutovali, zatímco politická teorie je nutně p o j m o v á .

R.K.: Jak byste se pak díval na roli rozumu v umění - nemyslím tím "Verstand" /rozum v úzkém osvícenském smyslu logické, matematické a empiricko-metrické kalkulace/, ale v kantovském a hegelovském konceptu "Vernuft" /rozum či myšlení v širším smyslu, který je kritickou a regulativní schopností člověka/ - vztahujícího se v prvé řadě ke sférám lidského vnímání, intuice, ohodnocení a etické úvahy, které, zdá se, hrají ústřední roli v záležitostech jakékoli kulturní estetiky?

H.M.: Domnívám se, že člověk může dosáhnout osvobození své senzitivity a senzibility jen tehdy, osvobodí-li zároveň svou racionální schopnost /Vernuft/. Jakékoli osvobození způsobené uměním proto znamená osvobození i smyslů i myšlení z jejich současného zotročení.

R.K.: Nelíbí se Vám tedy emocionálně euforické a dionýské zabarvení mnohého ze současné populární kultury - například rockové hudby?

H.M.: Jsem ostražitý ke všem projevům nezodpovědné emotivity, vyložil jsem to již v C o u n t e r - r e v o l u t i o n a n d R e v o l t, myslím že i hnutí "living" theatre /pokusy přenést divadlo do ulice a učinit ho "bezprostředním" tím, že je "naladěno"do jazyka a citů dělnické třídy/ i "rockový" kult se dopouštějí této chyby. Living Theatre, nehledě na jeho ušlechtilý boj, maří své vlastní záměry. Pokouší se sloučit divadlo a revoluci. Ale končí tím, že tam vymyšlená bezprostřednost splývá s důmyslnou odrůdou mystického humanismu. Zdá se, že "Rock group cult" /kult rockových skupin/ je vystaven nebezpečí jistého druhu komerčního totalitarismu, který absorbuje jednotlivce do masy, která nezná zábrany, kde je sice síla kolektivního nevědomí zmobilizována, ale ponechána bez jakéhokoli radikálního nebo kritického vědomí. Toto dokazují čas od času nebezpečné výbuchy iracionalismu.

R.K.: Přijmeme-li tedy názor, že revoluční osvobození smyslů požaduje také osvobození myšlení, nadále zůstává otázka: kdo může rozhodovat o tom, co je racionální, či jakých kritérií má být k takovému rozhodnutí použito a dále také, kdo má schvalovat a uskutečňovat toto osvobození? Jinými slovy, jak byste se vyhnul nechutné vyhlídce na shovívavého, "racionálně myslícího" diktátora nebo elitu, která přikládá svá kritéria na manipulované, "iracionální a nemyslící" masy?

H.M.: Estetické osvobození schopností myšlení a smyslů /nyní potlačených/ musí začínat u jednotlivců a malých skupin, které se budou pokoušet žít neodcizeným způsobem života. Nemůžeme dopředu říct, jak to bude působit ve společnosti jako celku a jak si to vynutí odlišné uspořádání všech společenských vztahů. Takové nezralé plánování by mohlo vést jen k dalšímu příkladu ideologického útisku.

R.K.: Nesouhlasil byste tedy s Vaším bývalým spolupracovníkem Walterem Benjaminem, který tvrdil, že populární kultura a obzvláště kino /o kterém říkal, že umožňuje publiku sledit jeho vnímavé a kriticko postoje/ mají být využity politicky na podporu socialistické revoluce?

H.M.: Ne, tady bych nemohl s Benjaminem souhlasit. Jakýkoli pokus použít umění s cílem způsobit konverzi senzibility a myšlení u velkého množství

lidí nutně vede ke zneužití jeho funkcí.

R.K.: Jaké jsou funkce umění?

H.M.: Umění má tyto funkce: 1/ negovat naši nynější společnost, 2/ předjímat trendy budoucí společnosti, 3/ kritizovat destruktivní nebo odcizující trendy a 4/ sdělovat "představy" trendů tvůrčích a neodcizujících.

R.K.: A tato čtverá funkce n e g a c e , p ř e d j í m á n í , k r i t i k y a s d ě l o v á n í by se dejme tomu obracela k jednotlivci nebo malým skupinám?

H.M.: Ano, přesně tak.

R.K.: Nepřejete si tedy být věrný marxistické estetice Frankfurtské školy, která formulovala větu: "Vykládáme umění jako druh kódového jazyka k procesům, které se odehrávají ve společnosti, která má být dešifrována prostředky kritické analýzy"?

H.M.: Ne, toto se mi zdá být příliš redukující. Umění je více než kód nebo hlavolam, který by "odrážel" svět způsobem druhořadé estetické struktury. Umění není jen zrcadlo. Nikdy nemůže jen napodobovat skutečnost. Fotografie to dokáže mnohem lépe. Umění má měnit skutečnost, a tak se nám jeví 1/ ve světle toho, jaký má vliv na lidi, a 2/ ve světle možných představ svobody a štěstí, které těmto lidem může poskytovat; a tohle fotografie nedokáže. Proto umění nejen zrcadlí přítomnost, ale vede dál. Uchovává ty hodnoty, které v našem světě nenajdeme, umožňuje nám, abychom na ně nezapomněli, a pomáhá nás orientovat k jiné společnosti, kterou můžeme vytvořit a v níž tyto hodnoty budou moci být uskutečněny. Umění je kódem pouze do té míry, do jaké působí jako nepřímá kritika společnosti. Ale umění jako takové nemůže být přímou a bezprostřední obžalobou společnosti - to je práce teorie a politiky.

R.K.: Mohl byste tedy říci, že díla řekněme Orwella, Dickense nebo francouzských surrealistů nebyla přímo a bezprostředně obžalobou jejich společnosti?

H.M.: No, zdá se mi, že surrealisté nikdy nebyli p ř í m o političtí; Orwell nebyl velký spisovatel; a Dickens, jako všichni velcí spisovatelé, byl mnohem víc než politický teoretik; jeho četba nám přináší skutečné potěšení, a tím je zajištěno, že zde čtenář knihy stojí na prvním místě. Tohle je jedním z ústředních dilemat takového umění, které je chápáno jako hybná síla revoluce. Ani to nejradikálnější umění se při svém odsuzování špatností společnosti neobejde bez zábavného prvku. Proto Bertolt Brecht vždy trval na tom, aby i takové dílo, které krutě líčí to, co se děje ve světě, dokázalo také těšit.

A kromě toho bychom neměli zapomínat, že i když se nám jistá umělecká díla j e v í jako přímo sociální a politická svým o b s a h e m , např. Orwell a Dickens, ale i Zola, Ibsen, Buchner, Delacroix, Picasso atd., nejsou taková svou f o r m o u , protože si dílo vždy zachovává svou uměleckou strukturu, svou formu románu, divadelní hry, básně, malby atd., a tím dokazuje svůj odstup od reality.

R.K.: Jaký je pak Váš názor na pojem "proletářské umění"?

H.M.: Myslím, že je tento pojem chybný, a to z několika důvodů. Jeho snaha o přesáhnutí odlišných forem klasicistického a romantického umění a o sjednocení umění a reality tím, že místo nich poskytne "živé umění" k "anti-umění" zakořeněnému v akcích, slangu a spontánních počitcích utiskovaného lidu, se mi zdá odsouzena k nezdaru, jak jsem již uvedl v C o u n t e r - r e v o l u t i o n a n d R e v o l t . Věřili

v dřívějších dobách jsem zdůrazňoval politický potenciál jazykové vzpoury černochů, o kterém svědčí jejich lidová hudba, tanec a obzvláště jazyk /jehož značnou obscénnost jsem interpretoval jako logický protest proti jejich bídě a potlačeným kulturním tradicím/, mám teď za to, že takový potenciál je naprosto neúčinný, protože se ustálil a nemůže být nadále ztotožňován s vyjádřením potlačovaných radikálů, ale naopak velmi často souvisí s prázdným ukojením agresivity, která se velmi snadno obrací proti sexualitě samotné. /Například "povinná" verbalizace genitální sféry v "radikální" době nebyla ani tak politickým ohrožením establišmentu, ale spíš zlehčením sexuality, např. jestliže nějaký radikál vykřikuje "Fuck Nixon", spojuje výraz nejvyššího ukojení s nejvyšším členem utiskovatelského establišmentu!/

R.K.: Jaký je Váš názor na "živou", "původní" nebo "přirozenou" /"living" or "natural"/ hudbu, která byla vždy dávána do souvislosti s utiskovanými třídami na Západě a obzvláště s černošskou kulturou?

H.M.: Zdá se mi, že se zde člověk setkává s něčím podobným. To, co původně začínalo jako autentický výkřik a píseň utiskované černé komunity, bylo později zkomercializováno a přeměněno na "bílý" rock, jehož vyráběná "představení" slouží jako orgiastická skupinová terapie, která odstraňuje všechna potlačení a zábrany publika, ale jen d o č a s n ě a bez jakéhokoli sociálně politického podkladu.

R.K.: Tak Vy tedy nepodporujete myšlenku umění mas, umění zasvěceného dělnickému třídnímu boji?

H.M.: Ne, zdá se mi, že místo toho, aby bylo zvláštním bojovým kódem proletariátu nebo dělnické třídy, umění může překračovat jakýkoli k o n k r é t n í třídní zájem, i když jej úplně nevylučuje. Umění vždy souvisí s dějinami, ale dějiny jsou dějinami v š e c h tříd. A díky této všeobecnosti má umění univerzální platnost a objektivitu, kterou Marx nazýval kvalitou "prehistorie" a Hegel "kontinuitou substance" od počátku umění až do konce - pravdu, která spojuje moderní román a středověkou epiku, skutečnosti a možnosti lidské existence, konflikt a usmíření mezi lidmi, mezi člověkem a přírodou. Umělecké dílo bude mít zřejmě třídní obsah /v té míře, jak zobrazuje hodnoty, situace a cítění feudálního, buržoazního nebo proletářského světonázoru/, ale ten je zde předpokladem všeobecných sdělení o lidstvu. Autentické umění nikdy nefunguje p o u z e jako zrcadlo své třídy nebo jako "automatické", spontánní vzplanutí jejích zklamání a tužeb. Tato "smyslová bezprostřednost", kterou umění vyjadřuje, předpokládá, jakkoli nenápadně /a na tohle většina naší populární kultury zapomněla/, souhrnnou, ukázněnou a formální syntézu zkušeností, uspořádanou podle jistých všeobecných principů, což může poskytnout dílu více než čistě negativní význam. A díky této "všeobecné" dimenzi umění disponovali někteří z největších politických radikálů naprosto apolitickými postoji k umění a vkusem /např. proslulí stoupenci Pařížské komuny v r. 1971 nebo dokonce Marx sám/. Mnoho na první pohled n e f o r e m n í c h děl moderního umění /od Cage, Stockhausena, Becketta nebo Ginsberga/ jsou ve skutečnosti díla vysoce intelektuální, konstruktivní a f o r m á l n í. A ovšem věřím, že tato skutečnost naznačuje ústup anti-umění a návrat formy. Díky tomuto "všeobecnému" významu umění jako formy můžeme najít, že význam revoluce je lépe vyjádřen v Brechtově nejčistší lyrice než v jeho výslovně politických polemikách; lépe v Dylanových "oduševnělých" a hluboce osobních písních než v jeho propagandistických provoláních. Brecht i Dylan přinášejí jedno základní poselství: skoncovat s takovým stavem věcí, jaký je. I tam, kde politický program naprosto chybí, jejich díla aspoň na okamžik vyvolávají představu osvobozeného světa a bolest světa odcizeného. Tak estetická dimenze s sebou nese politickou a revoluční hodnotu, aniž se tím stává hlásnou troubou jakéhokoli zvláštního třídního zájmu.

R.K.: Zdá se, že jisté odloučení od politické reality je téměř předpokladem vpravdě revolučního umění, nebo ne?

H.M.: Ano, umění musí vždy zůstat do určité míry odlišné, to jej chrání před identifikací s revoluční praxí. Jak jsem již napsal v C o u n t e r r e v o l u t i o n a n d r e v o l t , umění nemůže zastupovat revoluci, může ji pouze vyvolávat v rámci jiného prostředí, v rámci estetické struktury, ve které se politický obsah stává metapolitickým a je veden formální nutností umění. A tak cíl celé revoluce - svět pokoje a svobody - se může objevovat v naprosto nepolitickém prostředí pod estetickými zákony krásy a harmonie.

R.K.: Z Vašich odpovědí tedy vyplývá, že odmítáte různé pokusy Lenina, Lukácse a jiných marxistických dialektiků formulovat možnost p o k r o k o v é h o u m ě n í jako zbraně v třídním boji?

H.M.: Víra, že pouze "proletářská" literatura může naplnit pokrokovou funkci umění a vyvolat revoluční vědomí, se mi zdá být v současnosti omylem číslo jedna. Dnes sdílí dělnická třída stejné hodnoty a stejný světový názor jako velká část jiných tříd, obzvlášť střední třída. Proto podmínky a cíle revoluce proti dnešnímu globálnímu monopolistickému kapitalismu nemohou být adekvátně artikulovány v rámci pojmů revoluce proletářské; a kdyby tedy revoluce měla být nějakým způsobem cílem umění, takové umění by nemohlo mít typicky proletářský ráz. Ale zdá se mi, a to nejen z důvodů osobních sympatií, že i Lenin a Trockij měli výhrady k pojmu "proletářská kultura". Můžete obhájit "proletářskou kulturu", ale kde najdete něco jako proletariát /takový, jak jej popsal Marx/ v naší době? Například můžeme zjistit, že ve Spojených státech jsou pracující často apatičtí, ne-li naprosto nepřátelští k socialismu, zatímco v Itálii a ve Francii, v baštách marxistické dělnické tradice, se zdá, že dělníci jsou ovládáni komunistickými stranami a odborovými organizacemi, kterými velmi často manipuluje Sovětský svaz a které projevují minimální ochotu ke kompromisům a toleranci. V obou případech - ve Spojených státech i v Evropě - se zdá, že velká část dělnické třídy se stala třídou buržoazní společnosti a její "proletářský" socialismus, jestli vůbec existuje, se rozhodně nezdá být definitivní negací kapitalismu. A tak pokusy zformovat city dělnické třídy k autentickému, radikálnímu a socialistickému umění jsou zpátečnickým krokem a mohou mít za následek vnější utvrzení stablovaného řádu a zachování panující "atmosféry" útisku a odcizení. Například autentická "černošská literatura" je revoluční, ale není to "třídní" literatura jako taková a její z v l á š t n í obsah je současně také o b e c n ý m . Člověk nachází zde, ve zvláštní situaci odcizené radikální menšiny, nejvíce "obecnou" ze všech potřeb: potřebu jednotlivce a jeho skupiny žít jako l i d s k é bytosti.

R.K.: Zdá se, že jsme se zase vrátili k pojmu "estetické" revoluce jako něčeho, co je soustředěno kolem jednotlivců a malých skupin, co obhajuje neodcizený způsob života a experimentuje s ním. Skutečně naznačujete, že je možné, aby jednotlivci a malé skupiny žili neodcizeným způsobem v odcizeném světě? /Mám zde na mysli obzvláště některé nekonformní umělce, intelektuály, ekology, protinukleární pacifisty nebo zastánce alternativních způsobů života v určitém společenství nebo v komuně./

H.M.: Ne, skutečně není možné ž í t neodcizeným způsobem v odcizeném světě. Můžete to z k o u š e t , můžete to p r o b o u z e t , můžete se ze všech sil snažit rozvíjet to ve vašem malém kroužku, ale dále jít nemůžete.

R.K.: Souhlasil byste, že člověk může překročit svůj odcizený svět právě prostředky estetické představivosti, aby mohl, jak naznačuje-

te, "zkoušet" a "probouzet" alternativní způsoby života?

H.M.: Ano, to je přesné; a obzvláště důležité je probouzení představivosti - znamená to, že probouzíme takové hodnoty a taková přání, která lidé po dlouhé generace v politicky zkorumpovaném světě neměli možnost vyjádřit, která se uchýlily do říše umění a tak se uchovaly a skrze které budeme schopni najít svědectví cesty ven, z našeho současného odcizení.

R.K.: Toto pojetí umění jako něčeho, co naznačuje novou cestu, se mi zdá být p o z i t i v n í ; ale nepotvrdil jste při mnoha příležitostech i v tomto rozhovoru názor zastávaný například Brechtem, Beckettem a Kafkou, že umění má být n e g a t i v n í /odcizené/ a "odcizující", má-li zůstat autentické?

H.M.: Ano, stál jsem a i nadále stojím za tímto názorem. Umění nesmí nikdy ztratit svou negativní a odcizující sílu, protože zde je jeho nejradikálnější potenciál. Ztratit tuto negující sílu znamená odstranit napětí mezi uměním a skutečností, a tím také podstatné rozdíly mezi subjektem a objektem, kvantitou a kvalitou, svobodou a otroctvím, krásou a ošklivostí, dobrým a špatným, budoucím a přítomným, spravedlností a nespravedlností atd. Požadavek na konečnou syntézu těchto historických protikladů zde a teď by byl materialistickou verzí absolutního idealismu. Ohlašoval by stav naprostého barbarství na vrcholu civilizace. Jinými slovy, zbavíme-li se těchto rozdílů mezi hodnotami a skutečností, znamená to, že popřeme současný stav skutečnosti a zabráníme tak pátrání po skutečnosti lidštější. Avšak společnou negativní silou, která spojuje hudbu Verdiho a Boba Dylana, texty Flauberta a Joyce a obrazy Ingrese a Picassa, je takové svědectví krásy, které působí jako odmítnutí komerčního světa a představení, postojů, vzhledů a zvuků, které tento svět požaduje.

R.K.: Takže bystě řekl, že umělecká představivost nemůže být žádným způsobem revoluční v "pozitivním" smyslu?

H.M.: Umění, jak je známe, nemůže přeměnit skutečnost, a proto se nemůže podřídit dočasným požadavkům revoluce a zároveň nepopřít samo sebe. Pouze jako negativní a odcizující síla může ve skutečnosti negovat, dialekticky vzato, odcizení politické reality. A jako takové, jako negace negace /užijeme-li Hegelova pojmu/ je skutečně revoluční. Proto jsem v C o u n t e r - r e v o l u t i o n a n d R e v o l t a jinde označil vztah mezi uměním a politikou jako jednotu protikladů, jako antagonistickou jednotu, která musí vždycky zůstat antagonistickou.

R.K.: V jedné části E s s a y o n L i b e r a t i o n mluvíte o technice používané revolučně, takovým způsobem, jakým malíř používá svůj štětec a plátno. Vyvolává tato analogie přímý a pozitivní vztah ke společensko-politické realitě?

H.M.: V jistém omezeném smyslu předpokládám že ano. Ano, domnívám se, že by bylo ideální užívat techniku tvůrčím a nápaditým způsobem k obnově přírody a životního prostředí.

R.K.: Ale podle jakého kritéria?

H.M.: Podle kritéria krásy.

R.K.: Ale kdo rozhodne o tomto kritériu? Je všeobecně platné pro všechny muže a ženy? A jestliže tomu tak je, jakým způsobem se, jakožto "estetické" kritérium, liší od teologických nebo ontologických hodnotových systémů?

H.M.: Myslím, že úsilí o krásu je jednoduše neodmyslitelnou součástí lidské senzibility.

R.K.: Ale jestliže máme svět podrobit revoluční obnově ve jménu krása za účelem krásy, měli bychom si napřed být jisti, co tato "krásá" je - jestli je skutečně všeobecným a absolutním cílem veškerého lidského úsilí nebo pouze subjektivním a individuálním cílem jednoho revolučního vůdce/umělce nebo elity revolučních vůdců/umělců? Platí-li spíše ta druhá alternativa, můžeme popřít zavádění totalitního dozoru, manipulace a útlaku?

H.M.: Revoluci nemůžeme vést za účelem krásy: Krása je pouze jedním kritériem a hraje vůdčí roli v jednom článku revoluce, tj. při ozdravení a obnově životního prostředí. Krása nemůže být užita k "ozdravení" lidí zvenčí, jak správně vyvozujete, bez rizika totalitarismu. Jednoduše si nemůže dovolit jít tak daleko.

R.K.: Při čtení E r o s a n d C i v i l i z a t i o n má však člověk dojem, že tam navrhujete, aby "krása" nebyla ničím méně než konečným cílem či t e l o s veškerého lidského zápasu; a že tento teleologický zápas je totožný s Freudovou "metapsychologickou" interpretací "erosu" nebo s Kantovým názorem, že "veškeré estetické snažení usiluje o krásu jako o svůj konečný účel"?

H.M.: Ne. Krása je pouze jedním cílem mezi několika jinými.

R.K.: Nepřál byste si tedy v žádném smyslu připsat kráse absolutní charakter?

H.M.: Ne. Krása nikdy nemůže být absolutní. Přesto si však myslím, že mohou být ve vztahu k ní ustavena jistá hodnotící kritéria.

R.K.: Jak byste odpověděl na tvrzení Martina Jaye v jeho knize T h e D i a l e c t i c a l I m a g i n a t i o n , která pojednává o Frankfurtské škole, že Vaše opakované pokusy charakterizovat touhu člověka po ideální utopii mají své kořeny ve skrytém židovsko-mesiášském optimismu Frankfurtské školy, která se ve skutečnosti skládala téměř výhradně z německých židovských intelektuálů - z Adorna, Fromma, Horkheimera, Benjamina a ovšem z Vás - kteří si přáli sloučit intuici dvou jiných Židů, Marxe a Freuda?

H.M.: Nepamatuji se, že bych při nějaké příležitosti popisoval nebo se i jen pokoušel popsat něco takového jako utopii. Vztahy, které označuji za podstatné pro kvalitativní změnu, jsou určitě "estetické", ale nejsou utopické.

R.K.: Tak tedy popíráte jakoukoli souvislost mezi politickým optimismem ohledně nové společnosti a mesiášským optimisme Judaismu?

H.M.: Naprosto.

R.K.: Podle jiné současné interpretace ustavičného úsilí po všeobecných a objektivních hodnotících kritériích ve Vašich pozdních pracích o "estetické revoluci" se ve skutečnosti, i když nenápadně, vracíte k "fundamentální ontologii" Vašeho původního učitele Martina Heideggera a pátráte po novém druhu "básníka bydlícího na zemi". Vracíte se ve svých pozdních pracích k Vašim raným pokusům třicátých let sloučit Heideggerovskou fenomenologii subjektivní historičnosti a marxistickou dialektiku kolektivních dějin?

H.M.: Je nepochybné, že mě Heidegger hluboce ovlivnil a nikdy jsem to

nepopíral. Naučil mě, co skutečné fenomenologické "myšlení" je, že myšlení není jen logickou funkcí znázorňování toho, co je, zde a teď v přítomnosti, ale pracuje v hlubších úrovních ve svém "vyvolání" toho, co bylo zapomenuto, a ve svém "naznačování" toho, co má přijít v budoucnu. Toto porozumění dočasné a intencionální povahy fenoménů bylo pro mě nesmírně důležité, ale dále jsem šel svou vlastní cestou.

R.K.: Podle Vašeho názoru má zřejmě umění sehrát radikální roli při vyproštění jednotlivců z jejich bezmyšlenkovitého otroctví v současných podmínkách práce, soutěže, výkonu, reklam, masových sdělovacích prostředků atd., aby se tak mohli vzdělávat ke své vlastní realizaci. Ano, poslední dobou jste velmi často mluvil o u m ě n í j a k o v z d ě l á n í . Chtěl byste k tomuto vztahu něco v krátkosti poznamenat?

H.M.: Takové vzdělávání, které by směřovalo k realizaci vlastních potlačených schopností - smyslových, imaginativních a racionálních - a vzdělávání se o našich represivních podmínkách práce a životního prostředí, by nemohlo být založeno na masovém vzdělávacím plánu /to by opět znamenalo zneužití umění jeho přeměnou na propagandu/, ale na úsilí o s e b e k r i t i k u v malých skupinách. Taková sebekritika by samozřejmě nenastoupila na místo všeobecného vzdělání. Nemohlo by jít o náhradu jednoho něčím druhým, o úplné opuštění tradičních prostředků, nešlo by ani tak o z r u š e n í š k o l y jako o její z a v r š e n í .

R.K.: Takové "estetické" přeškolení, které by, jak říkáte, nebylo alternativou, ale dodatkem ke všeobecnému základnímu vzdělání, by se podle všeho týkalo těch etických a existenciálních oblastí lidských vztahů, které konstituují těžiště k v a l i t a t i v n í h o skoku do jiné společnosti, nebo ne?

H.M.: Ano, zajisté.

R.K.: A Vy byste podle všeho rád zakotvil takové estetické vzdělání na jistých univerzálních principech, jejichž objektivita by znemožnila nebezpečí ideologické indoktrinace "nevzdělaných" a "důvěřivých" mas nějakou "osvícenou" elitou: zneužití vzdělání, které okamžitě napomáhá totalitarismu a fašismu.

H.M.: Ano, to je velmi reálné nebezpečí. A abychom byli co nejvíce objektivní, musíme se pokusit objektivně stanovit, jaká jsou centra moci nyní a jak ovlivňují to, co etablovaly jako skutečnost. Tato objektivita by pak byla založena na tom, jaká je realita naší společnosti nyní a ne na ideologických konstrukcích.

R.K.: Ale já se obávám, že ve Vašich návrzích "představ" o nové společnosti máte sklony jít za objektivitu, která je založena na tom, t o m , c o j e a dospět k objektivitě, která je založena na tom, c o b y m ě l o b ý t ; a tak se vracíme ke staré otázce: co znamená toto "mělo by", které by řídilo estetickou proměnu lidí a jejich vzájemné vztahy?

H.M.: Neexistuje nic takového jako absolutní a normativní kritérium pro změnu. Jestliže je člověk šťastný ve společnosti, ve které se v současné době nachází, pak se již sám odsoudil. Tento problém mi nikdy nedělal starosti. Člověk, který ještě dnes myslí, že svět by neměl být změněn, se nachází pod úrovní diskuse. Nemám problémy s výrazy "je" a "mělo by"; to je problém, který vynalezli filozofové.

R.K.: Ale otázka není úplně bez problémů; co je to, co odlišuje touhu člověka po svobodnější a neodcizené společnosti od touhy

zvířete? Tím myslím, proč zvíře necítí nezbytnou potřebu přeměnit svůj svět na svět kvalitativně lepší?

H.M.: Nemůže, ale má přinejmenším dostatečný instinkt k pochopení toho, že když ve svém prostředí nemá dostatek potravy, dostatek tepla a partnera, musí se stěhovat jinam.

R.K.: Jak byste tedy vymezil rozdíl mezi touhou člověka měnit svůj svět a mezi touhou zvířete měnit svůj svět?

H.M.: Zvíře nedisponuje myšlením, zatímco člověk ano, a tak může načrtnout, nepřímo uměleckými prostředky a přímo prostředky politické teorie, m o ž n é směry k budoucímu zlepšení.

R.K.: Proto by se zdálo, že člověk, díky schopnosti svého myšlení /Vernuft/, disponuje jakousi všeobecnou orientací k budoucí společnosti - něčím, o čem jste ve Vašich raných pracích často psal - čímž zvíře nedisponuje. Ale tím, že vidíme racionální imaginaci člověka takto, jako sílu schopnou překročit bezprostřední kontinuitu dějin a navrhovat alternativní možnosti budoucí společnosti, opět se zdá, že jste se dostal mimo rámec striktně empirické sféry výrazu "je" /is/? Jak odůvodníte pak tuto nezbytnost, která je tak zřejmá ve vášních umělců a intelektuálů, překročit dané zvyklosti a konvence naší současné společnosti a pátrat po nových, lepších?

H.M.: Každý pátrá po něčem lepším. Každý se snaží najít takovou společnost, ve které by již nebyla odcizená práce. Není přitom třeba, abychom měli nějaký vůdčí cíl nebo princip; je to čistě záležitost zdravého rozumu.

R.K.: Přál byste si položit rovnítko mezi úsilím o krásu a mezi ideální společností, ve které je zrušena odcizená práce?

H.M.: Samozřejmě ne. I když bude problém odcizené práce vyřešen, mnoho jiných problémů zůstane. Tvůrčí a nápadité schopnosti člověka nebudou nikdy zahálet. Jestliže umění je něčím, co může mezi jinými věcmi směřovat k "představám" politické utopie, je nutně něčím, čemu nemůže nikdy nastat konec.

Umění a politika nikdy nesplynou, protože ideální společnost, o kterou umění usiluje ve své negaci všech odcizených společností, předpokládá ideální sladění protikladů, kterého však nemůže být dosaženo v žádném absolutním či hegelovském smyslu. Proto je vztah mezi uměním a politickou praxí dialektický. Jakmile je jeden problém vyřešen v synteze, zrodí se nové problémy, a tak proces pokračuje bez konce. Toho dne, kdy by lidé zkusili sjednotit protiklady definitivně a ignorovali by nevyhnutelnou trhlinu mezi uměním a revoluční praxí, umění by zanět umíráček. Člověk nesmí nikdy přestat být umělcem, kritizovat a negovat sebe sama i společnost a vytvářet svou tvůrčí imaginací alternativní "představy" existence. Nemůže nikdy spoutat svou představivost, protože nikdy nemůže přestat se měnit.

- - - - - - - - - - - - -

x x x x x x x x x x x x x x -nepovinná četba- x x x x x x x x x x x x x x

Č A S O P I S Y

MAŠURKOVSKÉ PODZEMNÉ č. 2
Vepřov /Přerov/ 1987,
strojopis A4, 28 stran,
ilustrace a fotografie

MAŠURKOVSKÉ PODZEMNÉ č. 3
Vepřov /Přerov/ 1987,
strojopis A4, 48 stran,
ilustrace a fotografie

ATTACK č. 1
punkový časopis
Praha, březen 1988,
zmenšený strojopis A5,
50 stran, ilustrace
a fotografie

REVOLVER REVUE č. 10
Praha, červen 1988,
strojopis A4, 340 stran,
fotografie a ilustrace

ZÁPADOČESKÝ PRŮSER č. 2
Sokolov 1988,
strojopis A4, 20 stran,
ilustrace a fotografie

ZÁPADOČESKÝ PRŮSER č. 3
Sokolov 1988,
strojopis A4, 25 stran,
ilustrace a fotografie

HADR /Havířovský drbník/
nulté číslo
1988, strojopis A4,
24 stran, fotografie

JAZZSTOP č. 5
Praha 1988,
strojopis A4, 51 stran,
11 stran příloha,
ilustrace

x x x x x x x x x x x x x x

ohlasy

P. Blumfeld

JSOU I JINÝ SVĚTY, JSOU I JINÝ PARTY...

- Ještě jedno ohlédnutí za přízrakem undergroundu se Svitákovou tváří

x x x

Ivana Svitáka proti českému undergroundu" /i když je evidentní, že spíš než undergroundu samému, byla Svitákova "kritická poznámka" určena anonymní nové redakci Svědectví, poskytující příliš prostoru hlasu nastupujících generací/, je snad ještě více výrazem Svitákova /a mohli bychom klidně říci "svitákovského"/ opovržení vůči všem společenstvím a kulturám ze zásady nezakotveným v přístavech Systémů a jejich oficiálních struktur. Skoro se zdá, že jeho odpor přetéká i hranice našeho času a prostoru a zaplavuje i ty alternativní, paralelní, undergroundové, kontra-kulturní či prostě řečeno "jiné" pokusy o kulturu a lidské společenství, které existovaly v čase za námi, i ty, jejichž bytí bude muset být teprve vybojováno. Jako by jeho "neskrývaný odpor" nebyl zacílen pouze na aktuální underground v Čechách, ale na veškeré podobné aktivity, co jich kdy a kde bylo. Dr. Sviták se nám pak nutně musí jevit jako jakýsi kovbojský Pravé Kultury /anebo alespoň její podomní pojišťovací agent/, který přichází v pravé poledne vyčistit scénu od všech špinavostí a nemorálností. A když ne tak, pak tedy alespoň jako jakýsi kulturní hygienik, který je ve jménu celé předlouhé řady Hodnot s velkými "H" ochoten vyhrnout si rukávy a pustit se do tak špinavé, nechutné a smradlavé práce, jako je odvšivování alternativních společenství a pročišťování kulturních kanálů undergroundu a kontra-kultury.

Podlehneme-li jeho paranoidně-kritické metodě, musíme chtě nechtě obrátit hlavu k obloze, abychom se stali očitými svědky výsadku "sovětizovaného" českého undergroundu nejen na Prahu, ale už i na Vídeň, Mnichov, Paříž a Řím /v posledně jmenovaných jsou i touto invazí ohrožené redakce Svědectví a Listů/. Ivan Sviták svou poznámku datoval dnem 21. srpna 85 a v jakémsi obluzení tímto tragickým datem pociťuje a také dává najevo akutní ohrožení staré vlasti jakousi novou barbarskou invazí. Ta však po téměř dvou desetiletích není vedena ruskými tanky, ale "sovětizovaným undergroundem" koordinovaně z domova i exilu! Slovem a obrazem snáší se nad Svitákovu rodnou Evropu komanda "androše", vyzbrojená vší svou emorálností, parazitickou /nebo i paradesantní?/ zvrhlostí hedonismu, baterií koprolálií, municí řekálií, výbušninami exkrementů, pornografií verbální i vizuální, "brnkáním na kytary", "hypířskou" i "paukýřskou" neučesaností, svazky Vokna, RR i zbraní nejničivější /alespoň podle dr. Svitáka/ - další pětistovkou neprodejných Páter Nosterů. Dobře, můžeme si klidně představovat i hromadný výsadek "revolučně-sexuálních komun" a "hells angels", ale je to vůbec ještě k smíchu, když uvážíme, že dr. Sviták /a mnozí další reprezentantní "světa svitáků"/ je zcela vážně postižen na duchu i na těle těmito představami?

Při čtení jeho skutečně vulgární /fušersky, neodborně sepsané/ a hysterické poznámky musíme jednak nabýt dojmu, že se autor potácí v jakémsi nikam nevedoucím a slepém kruhu /momentálně snebo chronicky?/, přičemž si svou zběsilostí koleduje o mrtvici, a pak i vidět a jakou nepokrytou drzostí se snaží nezasvěceným čtenářům vsugerovat, že to, co se dosud nepodařilo ruským raketám a tankům - totiž rozbít světovou kulturu, demokracii a humanismus - ohrožuje už delší dobu, a nanejvýš zaviditelně, kontra-kultura /na Západě/ ruku v ruce s undergroundem /v rodných Čechách/. Připustit tuto interpretaci by však bylo stejnou zaslepeností jako neznat historická fakta a nevědět, že už Ronald Reagan /tehdy ještě guvernér Kalifornie/ v Nixonových dobách varoval demokratickou veřejnost před aktivisty domácí kontra-kultury a undergroundu jako Moskvou placenými agenty KGB. Totéž v jiném balení se opakuje i dnes, pokud je v "konzervovaných" kruzích řeč o ekologickém či mírovém hnutí. Dobře, co hlava, to jiný názor - nicméně, že "Ronnie" /podle zahraničních pramenů/ v oněch dobách navrhoval zřizovat jakési pracovně-koncentrační tábory "pro všechny případy", kam by bylo možno kontra-kulturu /tehdy označovanou i vágním terminem médií "hippies"/ takříkajíc uklidit, to už je koncepce jež má vážnější dopad. Tuto alternativu však naštěstí Sviták na světlo nevytahuje a navrhuje nechat underground vyhnít nenásilnou cestou, což mu budiž přičteno k dobru /pakliže ovšem nehraje falešnými kartami/.

Smutné pak skutečně je, že se za mluvčího Pravé Kultury a především Pravé Morálky, v exilovém tisku a zřejmě i na domácí kalifornské universitní scéně, prezentuje zrovna taková intelektuální prostitutka, jako je on, vždy dobře schovaný za pevnostní zdi svých proměnlivých ideálů. Na to, jak, slušně řečeno, zauzlená bytost je dr. Sviták, poukázal už I. Jirous a faktem zůstává, že svou dobrodružnou cestou Ideálů, vedoucí ze stalinských hlubin až k výšinám, v nichž balancuje nyní, Sviták může celňovat snad na akademických mejdanech doma v Kalifornii, nikoli už tak zářně v Čechách; v prostředí undergroundu pak už vůbec.

Mutatis mutandis, to, co pak do očí asi bije nejvíce, je ovšem sám způsob, jakým svou při vůči "andrgrandu" dr. Sviták vede. Jeho slovník, výběr obratů i frází je na tomto poli nesrovnatelný skutečně s ničím od dob pověstného výpadu estébáckých ideologů v masových médiích roku 76. Ten však měl tehdy Ivana Jirouse, PPU a další kulturní aktivisty českého undergroundu /2. kultury/ provázet na jejich cestě do vězení v rámci plánované mocenské kulturní a sociální anihilace! A pokud jde o srovnání výrazových prostředků soudního znalce PhDr. Rzounka jakožto mluvčího StB-estétů /a vlastně i jakéhosi skoro-nástupce dr. Svitáka u korýtka na Karlově universitě/ s tím, co se na papír dere z intelektuálních otvorů dr. Svitáka jakožto reprezentanta Pravé Kultury, vypadá nakonec Rzounkův kádrový posudek českého undergroundu docela "mírně". I to je zajímavý, a ovšem velice smutný moment. Chápeme-li velkoryse Svitákovu "Budějovickou anabázi" v jeho textu jako jakési uklouznutí a "faux paux", jak však si vysvětlovat a jak omlouvat srovnání /jen velice mírně maskované!/ setkání u Charlie Soukupa s řáděním psychopata a satanisty Charlie Mansona /Sviták navíc mění jeho příjmení na "Masona", což má snad vzbudit ještě větší odpor čtenáře?/ a jeho party rituálních vrahů? Sviták znovu dokazuje, že neví, o čem vlastně mluví, a že se za svou drzost a vulgaritu nestydí - právě naopak.

Pokud se na jiném místě svého textu již téměř chystá opěvovat krásu, estetiku a etiku povolávacích rozkazů /byť těch amerických/, je to jen další doklad pozice, jakou "svět svitáků" v rámci establishmentů vždy a všude hájí. Systém, Řád, Autorita, Pořádek, Instituce - můžeme i tyto Hodnoty, myslím, spolehlivě vepsat do Svitákova věrovyznání. Kromě více či méně překvapivé, a skoro se chce říci až jednobuněčně - sourozenecké /"dvojčenské" - slovensky/, podobnosti Svitákova manifestu odporu k undergroundu s tím, jak stejný odpor verbalizují odjakživa oficiální média kulturních normalizátorů v Čechách, je evidentní i Svitákova absence smyslu pro jakýkoli /vyšší i nižší/ humor. Jeho křečovitě povýšenecké posměšky, které mají zřejmě uměle nahradit ztrátu smyslu pro kritický humor a ironii, navíc přizdobují jakési svitákovské novotvary rádobyvtipně imitující slang undergroundu. Jako klasický šosácký "papírák" tím jen Sviták vypovídá o svém značně již fosilním charakteru. Na primitivismus srovnání české alternativní kultury s Pelcovými pohrobky reálného socialismu do jedné rovnice poukázal nejen I. Jirous, ale i dr. Rezek už dávno, nicméně i to je dokladem o neschopnosti rozumět mladým lidem v Čechách i jejich situaci, ze vzdálenosti a výše "světa svitáků", která je navíc znásobena vlastní dogmatickou a egocentrickou, povýšeneckou sebejistotou člověka ozdobeného akademickým titulem a postavením. Tady je ovšem možno uvažovat i o tom, a nepochybně nebudeme zase tak daleko od skutečnosti, že příčinou Svitákova a vůbec "svitákovského" komplexu očizení mladé generaci v Čechách není jen šířka a hloubka Atlantiku mezi Spojenými státy a Evropou, eventuelně železná opona spadlá doprostřed scény, ani těch 20 let strávených někde v kalifornském universitním šuplíku, a dokonce snad ani jeho dnešní důchodový věk provázený zákonitou zahořklostí. Spíš, a jeho výraz tomu napovídá, dr. Sviták mladým lidem nemohl a nemůže rozumět nikdy a nikde, že je to jeho vrozená porucha. Měl, a i to je možné vzhledem k prudce vzestupné křivce jeho kariéry, ani sám žádné mládí neprožil, mladým nikdy nebyl, a tudíž vlastně ani nemá vlastní zkušenost o tom, co to je a oč jde. Možná nemá ani představu, co to je být mladým člověkem v praxi. Dejme tomu, že se v prů-

běhu svých studií i své pozdější praxe dozvěděl ex post, z odborné literatury, něco o /jak on říká/ "dynamice životních fází"... O mládí tedy mluví víceméně s pohrdáním tak, jako by i pro jeho "hipíře" a "pankýře" musel být tím nejkrásnějším obdobím života jakýsi vítězný "přechod k vystřízlivění a stabilitě"! Tím ovšem zcela nepokrytě nabízí mladým lidem pouze jedno: ideál konformity se vším, co k tomu zákonitě patří. Je-li tohle ona perla životní moudrosti, kterou tak dlouho a v tolika různých vodách lovil, pak snad s ní raději měl zůstat na dně, hluboko zarytý do písku a ještě za sebou mohl přiklopit těžkou ulitu či balvan.

Těžko říct, čím asi maskoval svůj "neskrývavý odpor" k mládí - k této neseriózní "průchozí životní fázi" - před svými studentskými posluchači kdysi v Čechách a hlavně nedávno na universitě v Kalifornii? Možná že právě tam, v tomto komplexu předčasného stáří a předčasné serioznosti, má svůj počátek i svou příčinu jeho traumatický vztah vůči kontra-kultuře, hippies, yippies, nové levici, lidem alternativních kultur, environmentalistům i bojovníkům za mír, pankáčům i českému undergroundu ve všech jejich podobách, vůči všem těmto "vývojovým fázím post-pubertálního zespolečenšťování", jak to označuje Sviták. Snad to skutečně dr. Sviták neměl se svým založením a životním názorem na kalifornské universitě lehké. Je docela dobře možné, že i on musel na vlastní profesorskou kůži prožívat /zvláště počátkem 70. let/ onu infarktovou situaci, kdy se po onom známém "Drop-out" sebrala celá studentská třída, aby odešla ze školy diskutovat o svých věcech sama se sebou, bez potřeby profesorské instance a na své úrovni. Možná se dokonce celá jedna jeho studentská třída sebrala, otrávena nekonečným mlácením profesorsky prázdné slámy, aby dala vale i akademické kariéře a věnovala se "jiné kultuře" i jinému způsobu života svépomocí, ale hlavně v praxi. Stávaly se různé věci. Pokud tomu tak bylo, pak to pro profesora doktora s kádrováckou minulostí, zvyklému vojenské disciplíně českých vysokých učení, těžká a dvojnásobná rána. Bylo-li tomu tak, jeví se nám jeho problém v jiném světle, politujme ho a snažme se ho pochopit, právě tak jako ty jeho otevřené rálity averzí vůči jiným kulturám, způsobené jinými kultur mi, jemu nepochopitelnými ze samé podstaty. Dr. Sviták nikdy nebyl, není a už asi nebude žádný "kulturní freak". Jeho mládí žel bohu zhořelo již ve stalinistických výhních 50. let, jež sám, s romantickým zápalem mladého kulturního komisaře režimu, pomáhal rozpoutávat. /Viz ranná svitákovská biografie a literatura./

Pochopitelně je velice trapné, když "dynamiku životních fází" svého vlastního kariéristického pochodu vpřed /za každou cenu/ zcela mechanisticky aplikuje na úplně jiný životní vývoj uvědomělých lidí kontra-kultury potažmo undergroundu! Řečmi o průchozích životních fázích a procesech desiluze s romanticismem nadneseného očekávání a následným vystřízlivěním může Sviták maskovat podle libosti a potřeb především svou vlastní "romantickou" minulost propagátora stalinských principů v kultuře. V horším případě se tato koncepce dá použít na jakkoli zrůdnou minulost, jakéhokoli vystřízlivšího fanatika jakékoli ideologie i její nelidské praxe.

Z výšin své kalifornské kazatelny pak pokračuje Sviták ve svých tezích přibližně těmito slovy "...český underground a jeho představitelé jednou pochopí, že nikdo nedokáže setřást základní zodpovědnost, že ve všech situacích máme jakousi volbu..." /Ponechme stranou, že Sviták mluví o "jakési" volbě a svou představu o undergroundu navíc naprosto generalizuje./ Je to skutečně absurdní, ale dr. Sviták bohužel nemá schopnost pochopit a ani uvěřit, že to, co zde undergroundu předhazuje jako jakýsi výtažek etiky v kostce, je jedním z hlavních osudových "prokletí" undergroundu. Totiž prokletím v jiném smyslu než to však chápe Sviták. Pro většinu lidí undergroundu je totiž skutečně fatálním a někdy i existenčně-tragickým faktem to, že se totiž tito lidé instinktivně, jindy naprosto vědomě, probouzí a vstupují do své základní a nevyhnutelné existenciální odpovědnosti za sebe, za své svědomí, za svá rozhodnutí a možno říci i za celek /anebo sobě nejbližší společenství/ někdy až příliš brzy. Tragika je i v tom, že je to mnohdy tak brzy, že jim tento odpověd-

ný postoj znemožňuje úspěšně /a stejně tak brzy/ servilně kolaborovat se systémem prostřednictvím takových ne-morálních oblud jako je SSM, a to už i na základní škole, v učení nebo na škole střední /má-li dotyčný vůbec šanci při svém postoji aktivní ne-kolaborace došplhat až tak vysoko/. Morální a etická senzitivita většiny lidí undergroundu, alespoň na samém počátku této trnité cesty společností, je břemenem, s nímž se jen těžko prochází úzkými průchody a chodbami institucí - těch vzdělávacích pochopitelně též.

A tak se může stát, že zatímco mladí adepti bezpáteřnosti - ještě z puberty neodrostlí přímí dědicové kariéristických ambicí svých rodičů - úspěšně a hladce postupují procesem "perestrojky" svého morálního a vůbec i lidského charakteru, aby se rozvinuli v jakési replikantní vysokoškolské chcípáčky /výjimky potvrzují pravidlo/, schopné adaptace na jakékoli potřeby a požadavky jakýchkoli institucí a systémů, je osudovou tragédií adeptů undergroundu jejich neschopnost dát se včas zlomit, přizpůsobit se každodenní realitě, vyžadující především poslušnost, prodejnost, pružnou páteř, servilnost a až pak talent žít, umět, znát, rozumět! Po absolvování reálně socialistického vzdělávacího maratónu i s jeho skutečnými vrcholy je mladý člověk zpravidla přetvořen a reorganizován do takové podoby, aby byl schopen profesionálně reprezentovat jakékoli hodnoty či pseudo-hodnoty, ba i pa-hodnoty, a to nejen proto, že je de facto rukojmím svých ideových mecenášů, životodárných institucí či velícího aparátu systému, ale mnohdy z vlastní oslabené vůle mít svou vlastní osobnost, být sám sebou, být odpovědný za sebe. Poslední dobou padla shodou okolností otázka, zda "je lehké být dnes mladým?". Snad by se z našeho pohledu dala rozšířit o dodatek: "v undergroundu". Přesto všechno, vzdělání, jež poskytuje přímá životní zkušenost undergroundu se vším tím kolem, není nahraditelné žádným papírem, žádnou státnicí, maturitou, vysvědčením ani titulem.

Na to je lepší se ovšem tázat od osoby k osobě, cesty do undergroundu vedou totiž i z vysokých škol.

Ke skutečné problematice mladých lidí v Čechách však může dr. Sviták jen těžko něco říct, a když už, tak leda s "neskrývavým odporem" kalifornského pozorovatele - tedy ze vzdáleností takřka astronomických.

Vyměnil jsem si noty, ale melodie pravděpodobně zůstane stejná - tón, který udal Sviták, je falešný a jen skutečně dobrý improvizátor by neztratil při polemickém "jam-session" se Svitákem pevný rytmus a navíc cit pro udržení harmonické melodické linie. Hudba je to svým způsobem vážná, místy vyžadující značných reprodukčních schopností. Ale budiž: na scénu!

Underground, jímž se štítivě zaohírá dr. Sviták a o němž referuje jako o nějaké zhoubně nakažlivé epidemii, jako by zcela úplně postrádal lidskou tvář. Tu mu Sviták upírá ve shodě s domácími režimními hygieniky kultury a to, co vidí, co ho děsí, co se na něj šklebí, je jakási animální nelidská zrůda undergroundu se sovětizovaným ksichtem. Znovu se můžeme snažit pochopit Svitáka-exulanta, pokoušeného a sužovaného všemi možnými nočními můrami /svou úvahu psal 21. srpna/, navíc znovu tak blízko staré vlasti - v Mnichově - což jistě působí na emoce stressově. Komu se ostatně ještě dnes v noci z 21. 8. na 22. 8. nezjevují ve zlých snech sovětizované a mongolizované tváře invazních vojsk? Ale jen těžko můžeme hádat, z čeho vyvozuje dr. Sviták své pevné přesvědčení - které se tak vehementně snaží vsugerovat - že sovětizace Československa probíhá i nadále úspěšně právě prostřednictvím českého undergroundu? Ať už je tomu jakkoli se svitákovskými obscesemi, dnes si každé jen trochu odrostlejší dítě spočítá na prstech, že Rudou armádu vyprovokovala k lavinovitému pohybu západním směrem /a tedy i následnou více než čtyřicetiletou sovětizaci střední a východní Evropy/ především akce "Barbarossa", inspirovaná vůdcem Velkoněmecké říše. Lavinu z východu vyprovokovala lavina armád pochodujících ze západu. To, že Hitlera vynesli na svých zádech vzhůru především pracovití a seriózní občánkové národa německého, to snad

také již dlouho není tajemstvím. Odkud tedy čerpá dr. Sviták materiály o účasti českého undergroundu na sovětizaci Čech a Moravy? Jirousova 2. kultura byla ve čtyřicátých letech ještě na onom světě /a Jirous-Magor sám teprve v plenkách!/ a underground tedy nemohl při osvobozování vlasti sovětskou armádou hnout ani prstem, čehož dnes může pouze litovat. Podobná je i situace, pokud jde o underground, ve slavných dnech února 48. Zde, narozdíl od dr. Svitáka, underground nemusí litovat toho, že by se aktivně spoluúčastnil na komunisticko-stalinistickém běsnění konce 40. a 50. let - i v tom má tedy underground svědomí čisté /jak taky jinak?/. O tom, že by někdo z tehdy pomalu dospívajících prvních generací undergroundu, v osudném srpnu 68, povolával okupační armádu, by museli vědět pamětníci. Neví však nic takového. To, co však je zcela jisté, a je to možno dokázat stovkami konkrétních lidských osudů, je to, že mladá generace undergroundu rozhodně nebyla spoluúčastníkem "slavné" normalizace let sedmdesátých. Přesný opak je pravdou - většinou právě lidé undergroundu nebo mladí lidé jemu blízcí naprosto zásadně bojkotovali všechny normalizátorské "volby", všechny normalizátorské svazy /od SSM až po ROH/ - je možno říct, že to je právě ono 1% voličů, kteří řekli své NE tam, kde národ dvojí tváře "kolaboroval na plné pecky", jak by řekl E. Bondy. Snad právě tohle čisté svědomí, které si zachoval po celé období "normalizace", mu i dnes umožňuje upřímně pohrdat všemi druhy kolaborace a mluvit o české, tvrdě prožité realitě veskrze otevřeně a taky tvrdě. Na základě přímo prožitého je ostatně snazší mluvit upřímněji, než dovoluje zkomolený jazyk politologických analýz. Realisticky vzato, to jediné, co underground, bojující o své přežití uprostřed tak úspěšně a rychle znormalizované společnosti vysraných a vychcaných Čechů /jinak se to asi nazvat nedá/, skutečně vybojoval a co si i jako své jediné privilegium i udržel až do dnešních časů, bylo a zůstává čisté svědomí. Z určitého hlediska /Sviták/ to nemusí znamenat skoro nic, z jiného jde o všechno - nakonec i o kůži. Snad by se to dalo nazvat "kultura svědomí". Je svým způsobem dokonce možné, že i kdyby tito lidé undergroundu, kteří nikdy nepřistoupili na normalizační hru režimu, při tom všem nenapsali ani řádku, nevyloudili ani tón, nenamalovali jedinou barevnou skvrnu, i tak by to sám o sobě byl dostatečně kulturní a vysoce etický a humánní počin. Jenže psát, hrát, malovat i žít po svém přitom někteří dokázali /mnohdy za hlasitého štěkotu policejních psů/ - i když nikoli podle vkusu svitáků, a i když mimo svitákovská měřítka estetiky Jediné a Pravé Kultury /všechna písmena velká/.

"Estetika odporného" anebo ještě spíš "estetika zhnusení" či dávení může i nemusí mít své odpůrce i proklamátory, nic to však nemůže změnit na faktu, že léta sedmdesátá, v Čechách trávená, byla esteticky i morálně odporná až k zblití. Estetika surové či syrové reality, reality vulgární, v kontextu 70. let měla své opodstatnění - právě tak jako ještě v půli let osmdesátých. Nám, kteří jsme těmto letům museli obětovat své mládí, čas, energii atd., bude nepochybně za čas jinou generací položena stejná otázka, jakou před námi kladli a kterou klademe i my těm, co žili uprostřed 50. let: "Jak jste v tom vůbec mohli žít?" Skutečně to byl hnus nechat svoje mládí rozemílat na kusy v totalitním normalizačním soustrojí: tolik nevykonaných cest touhle zemí i světem, tolik nevydaných knih, tolik neuskutečněných výstav, tolik zrušených a nikdy nekonaných koncertů, tolik umlčené hudby, tolik ztracených možností, tolik ztracených zkušeností a zážitků, které patří k mladému věku, tolik prosraných let, které nám nikdo nevrátí - přesto všechno underground může spolu s M. Gorbačovem /viz jeho návštěva v republice na jaře r. 87/ říct, že to byla léta prosraná hrdě a důstojně.

I když, jak sám tvrdí, nikoli pohoršen a nešokován, přesto je Sviták schopen pouze fascinovaně upírat svůj zrak na močení do půllitru od piva, aniž by nalézal skutečnou kulturu. To ovšem od něho ani nikdo nežádá, stačilo by ovšem, kdyby byl schopen pochopit, že skutečným prostředkem ani smyslem estetiky undergroundu v Čechách /eventuelně cizích kontra-kultur/ nikdy nebylo úsilí o dosažení co nejhlubší vulgarity a hnusu, ale o reflexi tvrdé a syrové reality, takové, do jaké jsme vrženi a z níž

je nám těžkým úsilím dáno se zuby nehty škrábat ven z její hlubiny, na její okraj.

Nevím, aniž bych sám kdy byl schopen tvůrčím způsobem estetiky odporného a estetiky dávení využít k dobru 2. kultury, mám pocit, že měla své opodstatnění a byla i funkční - svůj účel splnila. Jinou otázkou je určit míru, kdy se při předávkování jakékoli koření, jakýkoli lék, a tedy i výrazové prostředky či forma, své funkčnosti vymykají,a spíš než aby účinek podporovaly, ho začínají oslabovat. Z tohoto hlediska nějaké obecné soudy nemají cenu a je nutno každé konkrétní dílo vyšlé z prostředí undergroundu vážit a chutnat samo o sobě. Pochopitelně zcela jiným způsobem, vysloveně konzumním, k ochucování přistoupil Sviták - výsledek nemohl být než pořádný průjem.

Podle mého soukromého soudu je však docela dobře možné, že ona "vulgární estetika" adekvátní reálně socialistické či sociálně realistické skutečnosti 70. let bude po krátké mezihře let osmdesátých v nastávajících letech devadesátých v mnoha směrech - a také pokud jde o syrovost i surovost formy a obsahu - překročena. Je možno nadít se estetiky méně vřelejší a také brutálnější ve svém výtvarnu, hudebnu a literárnu. Svitákové let devadesátých pak budou po poetismu 70. let jen nostalgicky vzdychat. Možná bude ten dnešní romantismus zvracení, hospídek, biologických pochodů a prožitků, s kterým se tak často setkáváme, vzácností oficiálně vzpominanou jako "bohužel již ztracený humánní proud lidové kultury inklinující k hodnotám života". Nával civilizačních a ekologických katastrof tento typ poetismu a romantismu všednosti nepochybně převálcuje dramatičtější, tragičtější a brutálnější výrazovou formou minimálně "černobylského typu". "Krása i hnus" dalších dekád konce a přelomu tisíciletí budou mít nepochybně jinou příchuť,než mají dnes. A vždycky bude /žel bohu/ dost důvodů ke zvracení, ale také k vůli bránit se ze všech sil tabuizaci a cenzuře inspirované ne-humánními úmysly Systémů a Mocí.

Soudě podle Svitáka, underground jako by do Čech vstoupil /i se svou poezií, hudbou atd./ hned za sovětskými tanky. Jako by přitáhl odněkud z asijských stepí, veden "praotcem" Jirousem nebo Bondym /nebo dokonce dr. Husákem?/,a zabydlel se i se svými "kulturními exkrementy" v české kotlině. To by ovšem zcela změnilo dosavadní - a myslím, že dostatečně ověřený názor, že sovětizace společnosti po r. 68 probíhala "zhora", po linii institucí zabydlených celkem seriózními a pracovitými lidmi, jejichž estetika ani etika není tak vzdálena od té Svitákovy. Hladina sovětizace však v Čechách nestoupala zdola /z hospod 4. kategorie/, ale klesala zhora,až zalila celý kraj,a kulturní podzemí bylo rozhodně tím posledním z ostrůvků, který této povodni odolával. To, co však se zdá být podstatné, je otázka, kdo byl skutečným reprezentantem sovětizace v letech sedmdesátých, šedesátých, padesátých a kolem r. 48?! Dnešní mladé lidi tahle otázka nesmírně zajímá /rozhodně víc než Svitákovo kárání/, a pokud by mermomocí dr. Sviták toužil mluvit zpatra k dnešní generaci patnácti až třicetiletých, ať mluví o tom. O "šmejdu z establishmentu" 50., 60., 70. i 80. let - o jeho parazitismu, etice, estetice, servilní čistotě a dvojí tváři...

Underground ve východní Evropě měl a má se sovětizací kultury stejně tak málo společného jako západoevropská kontra-kultura s amerikanizací. I v tomto bodě je svitákovská logika zvrácená na ruby ad absurdum. Naopak se zdá, že nejúčinnějším prostředkem, jak obojímu postavit do cesty hráz jsou právě nové a nové pokusy o nezávislou tvorbu v intencích undergroundu, alternativních kultur i společenstev. Snad ještě víc než kdy jindy má nesmírnou cenu vůle nenechat se zkorumpovat Systémem, nedat se koupit a nenechat se pozřít ani masožravou masovou kulturou stepí na straně jedné, ani všežravou konzumní a komerční kulturou běžících pásů na straně druhé. To ovšem znamená situaci podobnou té, jaká nastává, když na trhu je sice dostatek zeleniny, ale ta je plná chemikálií a jedů a postrádá výživnou hodnotu: čas nejenom volající po svépomocném pěstování vlastní čisté zeleniny, ale i vlastní svépomocné kultury, což je vlastně původní /i když takto zjednodušená/ idea undergroundu i kontra-kultury.

Polemická suita se blíží ke konci. Je čas udeřit do bubnů.

Je zcela dobře možné, že jednou z hlavních příčin nedorozumění mezi Svitákem, resp. mezi světem svitáků a světem undergroundu je naprosto odlišné pojetí jak společnosti, tak i kultury vůbec. Nejen předlouhým výčtem Hodnot, jimž Sviták věří a k nimž se "nepřestává hlásit" /Socialismus, Demokracie, Věda, Evropa atd./, staví se sám do pozice toho, který Ví, který Zná, do pozice reprezentanta a nositele té Jediné a Pravé Kultury. Samozřejmě je tragédií lidstva, že se nepřestává ani dnes po tolika sociálních a kulturních katastrofách třídit na "Ty Pravé" a ty ostatní, na Ty Vyvolené či Povolané a vyřazené, na "Ty Pravověrné" a "nevěřící", na ty, kteří mají vždycky recept co dělat, jak to dělat, ale především, jak a co nikoli, a na ty, kteří jsou jen vybraným terénem pro Ideologickou strategii a Mocenské kulturně-společenské experimenty. Sviták se vždycky hlásil k těm prvním, k těm, kteří Vědí - vždy a všude, za jakýchkoli okolností, což je více než příznačné.

Je-li tedy dr. Sviták zároveň ukázkovým vzorkem té Pravé Kultury tak jako bojovníkem za její Čistotu, je evidentní, že underground ani kontra-kultura, které nepokrytě nesnáší ať již z osobních či neosobních příčin, do jeho koncepce Pravé Kultury nezapadají a nepatří. Bylo by, myslím, chybou přesvědčovat svět svitáků, že undergroundová kultura je nedílnou součástí Pravé Kultury světa svitáků. Jsou i jiné světy! Nežijeme sice v dobách ambiciózní Jediné a Svaté vlády Matky Církve nad třetinou světa, ale neznamená to, že by oněm "jiným světům", "jiným kulturám" a "jiným způsobům života a vnímání" nehrozila dnes víc než kdy jindy nějaká nová forma téže Jedinosti, Pravosti, Svatosti, Kulturnosti a samozřejmě i Nadvlády a Moci. Svitákův pohled na kulturu stále ještě nese punc Elitní nesnášenlivosti, i když dnes již nikoli stalinistické či marx-leninské. Z jeho postoje vůči undergroundu a kontrakultuře můžeme bezpečně vycítit ten typ agresivní nesnášenlivosti, jaký v praxi předvedla Amerika na domorodých kulturách Indiánů již dávno před Svitákem. Pakliže je svět svitáků ochoten u jiných kultur než té Jediné a Pravé /dokonale klasické a krásné, jejíž kořeny jsou někde ve starém Řecku a jejíž květy dodnes uvadají na universitách nebo v muzeích/ něco připustit a uznat za vhodné povšimnutí, pak je to jistě jen jejich méněcennost. To, že svět býval již a právě v oněch dobách protkán neuvěřitelným množstvím nejrůznějších navzájem těžko souměřitelných, nezávislých i navzájem se prolínajících a ovlivňujících se kultur, proudů a stylů /uměleckých i životních/ včetně nespočtu alternativních kultur a možno říci i "undergroundů", to dr. Sviták i při svém vzdělání /žel bohu započatém i dovršeném už v 50. letech, jež na nějakou tu odlišnost a různost moc nedala/ zapomíná, a to možná zcela záměrně. Mně, a díky bohu nejsem sám, se pojetí mnoha vzájemně se prolínajících anebo vedle sebe v duchovním míru žijících kultur zdá mnohem humánnější než ideologická propaganda Té Jediné Pravé. Bohužel nejen o rybách, ale i o kulturách platí to, že velké požírají malé. A dosud tomu bylo zpravidla i tak, že o Velikosti kultury rozhodovala Moc, která za ní stojí. Ztotožnit se nebo být pohlcen Velkou a Mocnou kulturou je záležitostí duchovně slabých; odolávat tomuto osudu mnohdy i zoufalou rezistencí "jiných kultur" je etikou duchovně silných. Není náhodou, že v Evropě i jinde, v undergroundu i kontra-kulturách žijí a tvoří spousta lidí s pocitem, že ani sovětská ani americká kultura nejsou těmi Nejhodnotnějšími, Nejčistšími, Nejhumánnějšími, Nejideálnějšími, Nejdemokratičtějšími a Nejkulturnějšími alternativami - shodují se však v tom, že jsou Nejmocnější, a v tom je jejich Pravá Velikost.

Jsme svědky toho, jak ve všech koutech světa, ať již v Čechách, Austrálii, na Sibiři, v džunglích i na horách, ve světových metropolích Západu i na "marginálních" okrajích společnosti nebo civilizace, dožívají ve smrtelných křečích zbytky autentických i etnických kultur, jež sice byly organicky vrostlé do svého přirozeného prostředí, ale které ke své existenci nikdy nepotřebovaly Ministerstva ani nadace, mecenášské instituce, obchodníky ani kulturní ideology, které nepotřebovaly dokonce

ani úplně pevné zakotvení v Systému, státu, programu atd. Naopak byl jim vlastní svobodný vývoj a pohyb někdy skoro nomádský, kočovný. Kultura odedávna potřebuje svobodu pohybu. Snad nejenom v prostoru, ale i v čase, neboť "jsou i jiné světy" a soudit, který je ten Jediný a Pravý, si dovolí jen bytost omezená, dogmatická a fanatická. Nemyslím, že by kdy i underground měl v sobě tolik pýchy a omezenosti, aby o sobě tvrdil, že je Jedinou a Pravou Kulturou. Ví, že je jednou z mnoha alternativ, ale proč by se měl vzdávat svého privilegia "kultury svědomí" a proč by se měl rezignovaně vzdávat své svobodné jinosti, tváří v tvář jakékoli Mocné, Pravé, Jediné, Svaté...Kultury, Společnosti nebo Systému? I když zahnán do situace lidí pohřbených zaživa /cvokhausů, fabrik, hospod IV. kategorie,někdy i kriminálů/, což je pro tvory tak bytostně toužící po volném pohybu nohou i myšlenek dvojnásobná tragédie, vyjadřuje se i český underground vlastně až překvapivě čistě, lidsky a kulturně. A proudy, laviny hoven ho obtékají již skoro ze všech světových stran - ani příroda nezůstala ušetřena toho agresivního civilizačního šmejdu!

Nakonec zbývá stále jaksi otevřená otázka. Čím vlastně underground je, není-li tím,zač se ho snaží vydávat svět svitáků?

Sviták jeho podobu hněte za použití základního materiálu drog, destrukce, nihilismu, hedonismu a "debilního antikomunismu".

Herman Hesse, velký humanistický spisovatel,naopak napsal, že "vůbec nikdo, ani ten nejprimitivnější černoch, ani úplný idiot, není tak příjemně jednoduchý, aby se jeho podstata dala vysvětlit jako součet pouhých dvou či tří hlavních prvků". Spíš bych věřil jemu než Svitákovi, ale o to nejde, na tuhle otázku si totiž může odpovědět povolaně především underground sám - tím, čím se profiluje dosud a kam směřuje /i bez nějakého manifestačního programu/ dál.

Ať už se snaží vyklouznout jako ryba ze sítí jakékoli svazující interpretace, ať již je fenomén undergroundu čímkoli, co se vymyká a vlastně i brání úhledné klasifikaci, není možno nevzít v úvahu hlas člověka, který - pokud jde o underground v Čechách - by měl vědět, co říká. Ivan Jirous je totiž přesvědčen, že už pouhá existence undergroundu v našich podmínkách je něco, co v současné době nejsme ještě ani schopni zdaleka docenit.

A přehlížejíce ono konečné a patetické věrovyznání dr. Svitáka, jež na scénu nechává vpochodovat hodnoty socialismu, demokracie, osobnosti, humanismu, racionalismu, Evropy, vědy a umění /etc/, hodnoty, po nichž se snadno sahá, ale jež se hůře naplnují a realizují, přál bych si než doufat, aby i underground v Čechách nechal svou scénou dále procházet hodnoty autentického, spontánního, alternativního společenství, hodnoty solidarity a komunity, nekonformity a mnohotvárnosti, ekologického i duchovního vědomí, globálního i etnického uvědomění, osobní identity i zkušenosti, imaginaci, nápaditost a fantazii "in action".

- - - - - - - - - - - - - -

Egonu B o n d y m u

Anna Marvanová

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Četla jsem ve Voknu č. 13 Vaši údajnou odpověď na dopis, jímž jsem reagovala na článek ve Svědectví č. 81.

Dočetla jsem se však jenom to, že každý píšeme o něčem jiném, že pro svůj nesmyslný výpad jste mě obmyslel docela falešným životopisem, názory a záměry, které mi nepatří, a zkušenostmi, které nejsou moje.

Chodili jsme také každý po docela jiných cestách. Nepotkala jsem

Vás například ani na těch /a podobných/, jako byla ta při inscenovaném přelíčení s "Plastiky" u soudu v Karmelitské ulici. Já tam samozřejmě byla /a předtím i potom také jinde/, ale Vás, Egone Bondy, Vás jsem nepotkala ani tam. Tam jste snad chyběl, ale docela určitě nebyl.

18. 3. 1988

- - - - - - - - - - - - - -

Egonu B o n d y m u

Marie Rút Křížková

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Vážený pane,

když jsem si přečetla Vaše výpady proti Anně Marvanové v posledním čísle Vokna, tolik mi to připomnělo oficiální stranický tisk /např. nedávný útok proti Václavu Havlovi a nejčerstvější proti Pavlovi Čarnogurskému/, že neviděť to černé na bílém nikdo by mě nepřesvědčil, že se ještě pohybujeme na půdě Charty. A protože proti podobným praktikám v Rudém právu protestuju, píšu teď i Vám - prostřednictvím redakce Vokna.

Myslím si totiž, že způsob Vaší polemiky /dá-li se to tak ještě nazvat/ je v rozporu s Prohlášením Charty 77, které jsme podepsali jistě nejen proto, abychom sledovali, jak ho plní jiní, ale protože se k němu hlásíme jako ke svému životnímu krédu a hodláme ho naplnit svým vlastním životem jak osobním, tak veřejným. Vím, je to úkol nemalý, ale je to jediná perspektiva, jak uchovat naše společenství pro budoucnost. Jinak se stáváme nevěrohodnými a likvidujeme sami sebe - jistě k nemalé radosti těch, kteří se pokoušejí zlikvidovat Chartu v rámci své profese.

S upřímným pozdravením

V Praze 23. 3. 1988

- - - - - - - - - - - - - -

TUDY CESTA NEVEDE

Radim Palouš

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Anna Marvanová napsala do Svědectví č. 81 několik kritických poznámek na adresu těch, kdo si z atmosféry undergroundu berou jen tu vnější část /je otázka, zda tato vnější část je vůbec tváří undergroundu či přinejmenším jen undergroundu/, která - oddělena od niterných zdrojů - je skutečně čímsi velmi problematickým. At čtu příspěvek A. Marvanové jakkoli, nejsem s to v něm nalézt zlou vůli. Výslovně se v něm píše: "Ani slůvko ve zlém nebylo napsáno." Nechápu, proč Egon Bondy ve své odpovědi užil mírně řečeno tak rozhořčeného tónu, když to byla přece příležitost klidně vysvětlit duchovní základy undergroundu nejen těm, kteří u veškeré dobré vůle a ochoty chápat pociťují stejné výhrady, ale obzvláště těm, kteří se chápou určitých - zdá se jim typických - vnějších pro-

jevů bez náležité spirituality. Proč E. Bondy užívá tak tvrdých, v podstatě jen drsných formulací jako: "Maloměšťácko-stalinistické hovadiny o hrůzách sexuální promiskuity a etilismu, potažmo koprolálie undergroundu jsou výmyslem psychiky určitého společenského prostředí, k němuž jste vždy patřila a patříte." Takové svrchovaná kvalifikace! To snad ne! Nota bene vůči ženě, která nasazovala svou svobodu, když stát persekvoval právě underground! Sám jsem s ní byl spolu jen s několika přáteli několikrát při soudních jednáních např. s Čárlím Soukupem, ovšemže pod dozorem a za perlustrace státní bezpečností. Nevím, proč Bondy po formální stránce do této věty zařadil v hovorové řeči naprosto neobvyklá slova jako etilismus /tj. alkoholismus, slovo není ani v Klimešově slovníku cizích slov z r. 1981/ či koprolálie /tj. chorobné nutkání neslušně mluvit/. Má to snad znesnadnit porozumění hrubému napadení? Avšak po obsahové stránce: A. Marvanová neodvozovala své poznámky z nějakých "maloměšťácko-stalinistických/!/ hovadin" /zvláště ten výraz "stalinistický" je vůči Marvanové na pováženou/ - rozuměj vymyšlených předsudků, nýbrž se odvolávala na Vokno a na zprávu o punkovém koncertu a na publikovanou báseň. Byl bych očekával zasvěcenou reakci, např. rozlišení toho, co udivuje a pobuřuje, a toho, čemu Bondy říká "normální život mladých lidí, kteří vytvářejí komunitu undergroundu" a který je" kupodivu v mezích obvyklé historické normy". Vždyť přece underground má nějakou specifiku, cosi, co ho - kromě protestu proti establišmentu - charakterizuje i v pozitivním smyslu. Bylo sice o tom již něco napsáno, ale proč ten hněvivý, podrážděný tón? Nebylo by vhodnější použít každou příležitost k věcné reflexi? Rozčilení není program, řekl T.G.M. Tudy cesta nevede.

- - - - - - - - - - - - - - -

Redakci časopisu Vokno... Marie Hromádková

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Vážení přátelé,

Byla bych ráda, kdybyste mé stanovisko k odpovědi pana Bondyho paní Marvanové ve Vokně č. 13 předali panu Bondymu, nebo je otiskli.

Není to tak dávno, co jsme mohli v Rudém právu číst dva velké články o "klerofašismu", jistě víte, o které jde. /Nemohu je přesně citovat, neschovávám to, neboť si nemíním podobným obsahem ucpávat police./

Nad jejich nactiutrhačností, zlobou, zavilostí mi šel mráz po zádech. Bylo to tak podobné jisté době, že jsem ráda, že znám lidi, o kterých byla řeč, jako je Vašek Malý, pan Benda, pan Navrátil, pan Čarnogurský, kterých si vážím, a vím, o co jde.

Reakce pana Bondyho na článek paní Marvanové ve Svědectví mi v něčem to Rudé právo připomíná.

Nejde mi o podstatu polemiky o undergroundu. Myslím, že se shoduji s mnohými, kteří chápou situaci mládeže v tomto světě i v Československu a její reakci na jistou bezvýchodnost.

Stejně jako pan Bondy hluboce nesouhlasím se svatouškovským článkem Ivana Svitáka. Myslím však, že Anička Marvanová mluví z jiné pozice.

Arogance formy odpovědi pana Bondyho se tolik podobá Rudému právu, že musím tuto zdánlivě moralistickou připomínku napsat. Můžeme spolu hluboce nesouhlasit, ale musíme si dát právo se vyjádřit a neupírat si je navzájem arogancí.

Nemyslím, pane Bondy, už s ohledem na Váš věk, že byste za sebou měl tak bezúhonnou životní cestu a všechny Vaše soudy byly tak nepřeko-

natelně moudré, že byste měl právo tak svrchovaně soudit, a i kdybyste je měl - kam tento způsob povede? Komu nebo čemu chcete předvádět svou hru na frajera? Je smutná.

Nemějte mi to za zlé, ale musela jsem Vám to napsat.

Jinak Vám přeji - Voknu i panu Bondymu mnoho úspěchů.

Praha 15. 3. 1988

/Na vědomí redakci Infoch/

- - - - - - - - - - - - - -

Magor

NĚŽNÁ JE NOC

/odpověď na odpověď Anny Marvanové Egonu Bondymu/

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

I.

Před týdnem jsem byl tancovat na koncertě rockové skupiny A. nedaleko místa, kde žiju. Seděl jsem u stolu s klukama ze Starý Říše. O dva stoly dál byly dvě plonkový holky. Šel jsem k hezčí z nich a zeptal se: "Slečno, smím prosit?" - Vytřeštěně se na mne podívala: "Co?!" - Měl jsem zato, že mne špatně slyší v rockových decibelech. Hlasitěji jsem opakoval: "Slečno, smím prosit?! - "Cože?" - Došla mi trpělivost a nasraně jsem jí řekl: "Slečno, jsme oba zřejmě z jiné generace. Za mejch mladejch let se na zábavy chodilo tancovat." "Jo tancovat? Tak proč to neřekneš hned?" A zvedla se a šli jsme na plac.

II.

Moje milá,

vhodnější oslovení pro moji polemiku s Vámi mne nenapadlo, protože Vám řeknu krutá slova. Nechci je zmírnit; nicméně si myslím, že přes propasti, které rozhodně nezacelíme, jsme v šťastné situaci, kdy spolu smíme aspoň mluvit.

Ve Svědectví 81 / 87 byl otištěn Váš text, epistulární /mimochodem, všimli jsme si všichni, jak se pokorně vracíme k prastarému řemeslu - psaní dopisů? - to byla kdysi jedna z nejkrásnějších forem literatury/; byla to Vaše reakce na Tigridův text předchozí. Když byl Váš dopis otištěn, reagoval jsem na něj bouřlivě. V kuloárech, které nejsou jiné než kuloáry jiných společenství, vím také, jak se Vám to doneslo. Nehodlám se zabývat fízlama v řadách svých přátel. Vím, co jsem na Vaši adresu v prvním pobouření poslal, ale také jsem s polemikou čekal na její uzrání.

Dříve než já Vám odpověděl Bondy. Otiskli jsme to ve Voknu, především proto, že tiskneme všechno, co je polemické. Podle mého názoru byla Bondyho odpověď na Váš dopis neštastná. Především proto, že argumentuje ad hominem, a Vy máte velké právo hodit mu ten klacek zpátky: kde jsi byl, když byly ty procesy? O roli Bondyho v soudu s PP víme snad všichni z mé vlastní výpovědi.

Ale, přestože Bondy nepostával po soudních chodbách, protože byl na to příliš zbabělý,
přestože byl Bondy tehdy schopen prásknout všechno, přece se v jeho bytě vystřídaly dvě generace undergroundu, které pomáhal formovat a vést.

Ano, byl slabej a zbabělej, ale i tak ho musím obhájit. Nepleťte si osoby a ideje. Jste kvalitnější člověk než Egon Bondy. Vám bych se vydal /podle Böllova dělení/, Bondymu nikdy. Ale i tak ho musím obhájit.

Poznámky o tom, co Vám řeknu, schraňuju už asi půl roku. A řada mých přátel mne od toho odvracela, když jsem jim po částech sděloval, co jsem zase na Vás vymyslel. Petruška, Dana, Martin, všichni říkali: vždyť je to... /následovala různá okrasná epikteta/. Neodvrátili mne od mého úmyslu. Možná mne přesvědčili, že jste dáma dobrého srdce, že jste dáma, která to myslí dobře, že nejste zlá - to mi ostatně potvrzují ti z opačné strany světa, nicméně ve Vašem textu, který je jádrem sporu, jsou dvě místa - a jedno z nich je pro mne signifikantní - vůči nimž se musím vymezit. A naprosto odhlédám od Vašich lidských kvalit, a jsem dokonce rád, že jsme se nikdy nesetkali. Protože by mi to možná zabránilo takto tvrdě Vám říct, co mi leží na srdci.

K smíchu je, že ve chvíli, kdy Vám konečně odpovídám, jsme ve stejné situaci. Ani já nemám poruce číslo Vokna, o němž mluvíte. V souladu s intencemi našeho počínání nemám poruce desítky dalších samizdatů, na nichž se podílím nebo které si kupuju. Posílám je dál, neschraňuju je v knihovnách, nejsem bibliofil. Souhlasím s Čuňasem, který v jednom z prvních Voken správně řek na adresu schraňovatelů hodnot: tak si to, do prdele, pučujte, není to vozdoba do knihovny!

Pokud vím, text, o němž se zmiňujete - "Může se mi líbit barevnost slovíček, s jakou třeba v posledním VOKNU popisuje kdosi /jméno jsem zapomněla a VOKNO nemám poruce/ punkový koncert, ale nemohu nevidět, že je to obrázek nestvůrný." - byl publikován ve Voknu 11 - autor měl pseudonym Josef Novák. Byl to Filip Topol. A teď si, dámo, držte klobouk, jedeme z kopce. V tom textu vystupuje šílený básník P. To je mladej Placák syn Bedřicha Placáka. Je tam malíř Viktor K. /Karlík/, taky ze starý pražský kulturní rodiny, jak já říkám. Není to zrovna vzorek bezprizorného mládí, a rozhodně no mládí, které by potřebovalo makarenkovsko-marvanovskou laskavou, leč neústupnou ruku.

Mluvila jste o tom, co se dělo v té rockové "stodole", a řekla jste, že je to obrázek nestvůrný. Ještě pár řádek předtím: "... zkuste si představit, že ten mládenec, klátící se někde v opuštěné stodole v rytmu synkop protože jedině tak je svobodný - je váš syn..."

Několik mojch přátel ví, jak dlouho v sobě nosím tenhle text; jak sám dobře vím, jak ošidné a zrůdné a cosi jiného špatně nahrazující je to klácení se v rytmu synkop v opuštěných stodolách...

Ale, moje milá, kdo nás tam zahnal?

Mluvíte o opuštěných stodolách jako o místu, které jsme si vybrali. To není pravda. Tam jsme byli zahnáni. Postupně jsme byli nuceni opustit všechna místa, která jste si vy komunisti uzurpovali pro sebe. To znamená všechna místa.

"Mohu pro jejich situaci najít všechno porozumění, jehož jsem schopna i jako matka, ale nikdy ne souhlas s nimi, s jejich zahozenými a promarněnými životy."

Kdo jim je zahodil?

kdo jim je promarnil?

Paní Anno,
říkám Vám s veškerou vážností: punk je kultura. Možná děsná, až z ní běhá mráz po zádech. Když jsem viděl prvně punkáče a jejich tance a jejich nádherný holky, běžel mi mráz po zádech. Ale současně jsem se slastně tetelil: ano! cosi ve mně volalo: Ano! Nepodařilo se vám zkurvit tohle teritorium! /Všimněte si, nikdy nemluvím o vlasti, mluvím o teritoriu, mluvím o území -- hájim tu porci země, na níž jsem; seru na to, komu zrovna ze světskejch pánů patří./ Nepodařilo se vám ho zkurvit,

přestože já jsem v padesátejch letech v takzvaný zotavovně tancoval jako dítě chorovody na písničku JÁ MÁM RÁD TU KUDRNATOU KÁČU, JÁ PRO TU KÁČU VE DNE V NOCI PLÁČU, JÁ MÁM RÁD TU KUDRNATOU KÁČU, JÁ SE PRO TU KÁČU UPLÁČU, s námi tancovaly děti řeckejch komunistů, kuchařky, vedoucí a veškerej perzonál, a vy jste v tý době byla, mám-li správný informace, redaktorkou Rozhlasu, jednou z těch, co sem imputovali cizáckou, byzantskou, nenávistnou, prolhanou, enkávédáckou a později kágébáckou kulturu. Snažili jste se zkurvit tuhletu zem nenapravitelným způsobem, zmršili jste ji tak, že jenom pokus odstranit ten zápach bude trvat tři generace, ale: pořád jste to VY, nezávisle, naprosto nezávisle na tom, zda jste zrovna u vesla nebo spadlí z loďky ve šlajzně, ale pořád jste to VY, kormidelníci dějin: a teď se dostávám k dvěma nestrašnějším větám z dopisu do Svědectví. Druhou z nich musím opět vytisknout verzálkami, protože si jí málokdo všimnul:

"Co tedy pomoci hledat těmto lidem cestu ke skutečnému životu, pokud o ni ještě stojí? A AŤ O NI STOJÍ NEBO NE, MY PŘECE MUSÍME STÁT O KAŽDÉHO Z NICH, ALE NE V TÉTO PODOBĚ."

Neodolal jsem, abych závěr těch verzálek nepodtrhl. Ano - nic lidského vám není cizí, vy inženýři lidských duší. ALE NE V TÉTO PODOBĚ! Dvacet let odebírám a denně čtu Rudé právo a Tvorbu, i v kriminálech, ale poslední dobou při čtení umdlévám. Už aby Gorbačova zastřelili, přistihuju se při tomto bezbožném přání. Abych byl zase tam, kde patřím. Když vidím, jak i v Chartě, ve spolku, do nějž jsem se dal v době, kdy jsem si myslel, že je to bitva prohraná /a jiné nemiluju/, zvedají chvostíky komunisti učurávající pod svými ocásky, jak se vracejí staré žargony, o nichž jsme doufali, že byly navždy opuštěny.

Proboha, paní Anno, nezachraňujte už nic!
Jsou s tím strašná zkušenost!

A navíc: teď bude stlumená pasáž, pro mne nejbolestnější, a taky proto klidná: když jsem Vám původně chtěl odpovídat, a hledal jsem důkazy pro to, že punk je kultura, spontánní, samoseřídící a samovolně vznikající v našem teritoriu, dospěl jsem i k jihlavské skupině HNF - Hrdinové nové fronty. Podle mnoha hlasů jedna z nejvýznamnějších punkových kapel v ČSSR. A před nedávnem - ještě že jsem polemiku s Vámi nenapsal dřív a ještě že jsem HNF nedargumentoval - hráli na Rockfestu - takže má pravdu J. Zubal /bohužel pasivním -- jde o předního pražského rockera/ - najděte si to v jeho článku v tomto čísle Vokna: "... když se s těmahle ostrejma chlapíkama dáte do řeči ..zjistíte, že jsou to obyčejný mladý kluci, sníci o slávě a koncertech /i když na to jako kašlou/, a že jejich opravdové názory jsou leckdy daleko konformnější než vaše."

Takže - a je to pro mne bolestný říct, viď, Milane Hlavso, koneckonců jde pouze o to vydržet určitou dobu, paní Anno, čekat, až se to uklidní. Těch skutečnejch rockerů nebo punků zbyde tolik, jako když suchou dlaní proteče písek a pak ji ofoukne ostřejší vítr...

Nemusíte je ani vychovávat, ani vést k lepším zítřkům. Poserou se sami.

Nicméně, chcete-li je vychovávat zrovna Vy, připadá mi to, jako by se uprchlík z leprosérie hlásil za pomocníka dobrovolnického zdravotnického sboru.

Paní Anno,
jak napsal Horna Pigment: "Tohle je chladný svět. Skutečnost, že někdo to rád horké, na situaci naštěstí nic nemění."

Nehrajte si na soudce, který ví, co bude promarněné a co bude zahozené.

III.

Pár vět k dalším ohlasům na Bondyho ohlas:

K Radimovi: proč by měl být výraz "stalinistický" vůči Marvanové na považenou?

K paní M. R. Křížkové: No comment.

K paní M. Hromádkové: Pokud jde o Vaši větu "Můžeme spolu hluboce nesouhlasit, ale musíme si dát právo se vyjádřit a neupírat si je navzájem arogancí." Doufám, že to říkal Váš manžel /který pracoval v padesátých letech u Bezpečnosti v různých funkcích, mimo jiné jako velitel vnitřní ostrahy v koncentračním táboře Jáchymov/ muklům na apelplace.

psáno v květnu 1988

- - - - - - - - - - - - - - -

RODINA - DEMOKRACIE NEBO TOTALITA? Hana Marvanová

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Upřímně řečeno, když jsem si přečetla článek pana Bendy "Problematika rodiny v relacích totalitního státu" /Vokno č. 13/, udivilo mě velice, že jej čtu právě ve Voknu. Že by underground začal propagovat ideál křesťanské rodiny? Pokud je to však míněno jako konfrontace názorů, jde jistě o užitečnou věc.

Souhlasím s panem Bendou, kritizuje-li stav, kdy se matka nemůže řádně starat o své děti, protože je nucena z finančních důvodů vrátit se co nejrychleji zpět do zaměstnání. Rodinným vztahům neprospívají ani byty, které jsou svými rozměry a typizací podobné neosobním noclehárnám, což je patrně do určité míry záměr této společnosti, která takto potírá individualismus a veškerou jedinečnost a naopak propaguje a oceňuje uniformitu a stádnost. Neudržitelné je, že rodiče nemohou ovlivnit směr výchovy svých dětí a všechny děti podstupují nuceně ateistickou výchovu v duchu jedině správné marx-leninské ideologie.

Co mě však přimělo k napsání tohoto ohlasu, je smělá konstrukce ideální rodiny, kterou pan Benda vykreslil. Za žádoucí označil podmíněně hierarchické vztahy, manželka by měla být formálně poslušna muže a bezvýhradně loajální vůči němu s tím, že určité sféry rodinného života by byly její výlučnou doménou a že díky svým specificky ženským postupům /které, dle slov pana Bendy, představují pro něj, stejně jako pro větši-

nu ostatních mužů, cosi neprohlédnutelného/ dokáže svou formálně proklamovanou poslušnost a loajalitu přeměnit v mimořádně účinný zdroj moci. Také mezi dětmi mají prý vládnout hierarchicky podřízené vztahy, kdy starší autokraticky vládnou nad mladšími, mladší se učí poslušnosti a jsou za to na výsluní lásky.

Pan Benda kritizuje stav, v jakém se nachází současná rodina v naší společnosti. Je však od něj dosti odvážné tvrzení, že totalitní režim zasadil manželství a rodině smrtelné rány. Pokud existuje v současnosti krize manželství a rodiny, je alibismus svádět to u nás pouze na totalitní společnost, která se snaží rodinu rozbít. Vždyt situace není růžová ani na Východě, ani na Západě. Na vině tedy zdaleka není jen politický režim té které země. Tento problém souvisí, myslím, s uvolněním vztahů mezi lidmi ve společnosti. Lidé jsou čím dál více závislí na činnostech ostatních lidí, kteří jsou však zcela anonymní, takže člověk je vlastně paradoxně čím dál méně závislý na druhých. V podstatě /alespoň ekonomicky/ si vystačí sám /tedy samozřejmě ve společnosti/. Rozhodně k tomu nepotřebuje rodinu.

Bláhové je chtít zastavit čas tak, že rozbijeme hodiny. Stejně tak je marné chtít udržet rodinu ve "starozákonní" podobě. Každá doba vtiskuje všem jevům svoje rysy. To, co je potřebné, se prosazuje, to, co je přežilé, zaniká nebo se modifikuje. A to jak ve světě, který stvořil Bůh, tak i v každém jiném... Nejinak je to i s rodinou. Obraz rodiny, který má na mysli pan Benda a který podle něj existoval v minulosti, již nelze vzkřísit. Především proto, že se změnila společnost. Autor vidí řešení mimo jiné v tom, že se vrátíme k ekonomické závislosti členů rodiny jeden na druhém /zejména ženy na muži/. S touto skutečností se nám prý vrátí do rodin harmonie a manželský soulad. Copak pan Benda nechápe, že tam, kde nutí lidi být spolu ekonomický prospěch, zbývá méně místa pro svobodné rozhodnutí, pro opravdovou lásku /po které volá/./Koneckonců proč potom neuplatňovat takový postup všude. Vždycky je víc klidu, je-li osoba připoutána pevněji a těsněji, kdy je ve větší a větší závislosti; to si pak může dovolit velmi málo nebo skoro nic - proč se tedy i ve společnosti nevrátit k nevolnictví nebo rovnou otrokářství - takové poměry zajišťují neporušitelnost svazku daleko lépe./

Taková rodina, jakou líčí pan Benda, ovšem neexistovala doopravdy ani v minulosti. V současnosti se problémy uvnitř rodiny, rozpory mezi manželi řeší /o hrůzo!/ rozvodem. Znamená to snad, že dříve, kdy rozvody nebyly, nedocházelo ke stejným konfliktům jako nyní? Samozřejmě že ano, a možná byly o to horší, že se neřešily. Kolik takových manželství bylo vlastně nešťastných, i když navenek se jednalo o spořádané a vzorné rodiny.

Tím hlavním popudem k napsání této polemiky však byla věta v článku pana Bendy, že žena má prý být formálně poslušná muže a bezvýhradně loajální vůči němu. Když jsem si tohle přečetla, všechno ve mně pobouřeně volalo: Proč? Co když ta žena nechce? To musí? A bezvýhradně? Co když její manžel je třeba hlupák. To je totéž jako stanovit, že králem musí být vždy Honza. Co na tom, že je hloupý. Vždyť ostatní lidé v tom království /stejně jako žena podle slov V. Bendy/ díky svým specifickým postupům /které jsou pro Honzu neprohlédnutelné/ dokáží svou formálně proklamovanou poslušnost a loajalitu přeměnit v mimořádně účinný zdroj moci. /Napadá mě, proč vlastně dělat věci přirozeně a jednoduše, když je lze dělat i složitě./

V této souvislosti bych ráda zdůraznila jeden důležitý princip. N i k d o by neměl být a p r i o r i /bez možnosti to ovlivnit/ p o d ř í z e n druhému. Rozhodovat má ten, kdo to umí, a ne ten, kdo má zrovna na hlavě korunu. Nevím, jak dalece pan Benda uznává principy demokracie. Domnívám se, že demokracii je třeba se učit. Je třeba se učit rozhodovat společně s druhými. A začít je nutné už v rodině, ve vztazích mezi manželi, ve vztazích mezi rodiči a dětmi, i mezi dětmi na-

vzájem. A co se týká autority v rodině, zde musí jít vždy o autoritu přirozenou a ne uměle vytvářenou tresty a donucováním, "posvátnými" a "nezměnitelnými", věčnými zákony.

V současné krizi rodiny je víc pozitivního, než by se na první pohled zdálo. Znamená to totiž, že se něco děje, že se něco mění. Nyní, kdy členové rodiny nejsou většinou nuceni ekonomicky zůstávat v rodině, existuje úžasná možnost: teď teprve v ní mohou lidé setrvávat d o b r o v o l n ě . A to je, myslím, to nejdůležitější: aby člověk to, co dělá, dělal dobrovolně. Pak to bude dělat rád a může mít z toho radost. Rodina, z které se nedá odejít, není skutečným domovem.

Bylo by možné nastiňovat smělé obrazy budoucí rodiny. Zda bude nadále přetrvávat rodina malá nebo početná, zda mají budoucnost rodiny typu komun atd. Myslím, že na formě ani tak nezáleží. To nejdůležitější v rodině /ostatně jako v každém společenství/ je dobrovolnost a rovnoprávnost.

- - - - - - - - - - - - - - -

Adresováno Egonu B o n d y m u Jiří Hrudka

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Vážený pane doktore,

zatímco F. Blumfeld volá po "výměně generací v undergroundu", Vy přímo nakládáte na bedra "osmdesátníků" věru nelehké břemeno udržení české a slovenské kulturní kontinuity se světem. Ctí Vás, že tento úkol nevyhražujete pouze undergroundu, ale vyzýváte k němu všechny, kterým ještě leží na srdci kulturní život našeho národa. A jako téměř vždy při takové příležitosti, otíráte se o Chartu 77, katolíky i nejrůznější kulturní aktivity, které nemají přímo s undergroundem nic společného.

Myslím, že v názoru na Chartu 77, její působení a práci se přihlížujete k velmi rozšířenému mínění nakládat na ni úkoly, které jí nepřísluší, které si ve svém snažení nevytkla. Přesto že se mnoha lidem může Charta 77, pro své angažování za práva občanů svobodně se vyjadřovat, jevit nutně jako politikum domnívám se, že její desetileté působení je působením - pokud přehlédneme onu primární snahu na poli dodržování lidských a občanských práv - v oblasti kulturní. I když to tedy není její přímou doménou, jsou právě v této oblasti zásluhy Charty 77 nepřehlédnutelné. Srovnáme-li totiž léta sedmdesátá s dneškem, je kupř. posun v oblasti samizdatu více než zřetelný. Těžko si právě představit, že bez hnutí Charty 77, tj. bez vytváření a hájení prostoru pro alternativní - a tím i svobodnou - kulturní činnost, by bylo dnes tolik časopisů, sborníků, teoretických studií i překladové literatury. Samozřejmě: není to jako v Polsku, ale právě proto, že nejsme Polsko!

A přece to není práce Charty 77 jako takové. Je to práce těch signatářů, kteří svůj podpis pod jejím základním prohlášením chápou i jako mravní závazek vůči kultuře, dějinám i budoucnosti tohoto národa. A každý z nich se pak snaží dělat to, co považuje za důležité, k čemu má možnosti, odvahu a sílu. Nekladme tedy na Chartu stále nějaké požadavky. Ptejme se raději konkrétně: co já, co ty můžeme podle svých schopností pro onu "záchranu kulturní kontinuity se světem" udělat.

Nemyslím si, že underground tvoří všichni, kteří se k němu - ať už skrytě nebo proklamativně - hlásí. Chápu totiž underground jako hnutí

kulturní a z tohoto náhledu mám za to, že mluví-li P. Blumfeld o "vysedávání u piva a čmárání pseudopoesie po účtenkách" jako o části undergroundu, kterou je třeba "aktivizovat", bylo by to už asi jenom zbytečné plýtvání energie. Nemáme jí zrovna příliš nazbyt, a měla by se proto využít k rozšíření a podchycení aktivity tam, kde zájem o kulturní dění ještě alespoň trochu rezonuje. Ať už si říká underground nebo ne. Je třeba jenom hledat, kde je snaha po nezávislosti, kde umělecká tvorba stojí na vlastních "uvědomělých a odpovědných postojích".

Situace se mi nejeví tak úplně katastrofálně, neboť si - na rozdíl od Vás, pane doktore - nemyslím, že "kultura Edice Petlice a Sixty-Eight Publishers není o moc méně kulturní mrtvolou, než je kultura establishmentu". Edice Petlice /a můžu k tomu klidně přiřadit i Expedici/ za léta své činnosti vtiskla do české a slovenské kultury nesmazatelný otisk, jehož velikost a hloubku historie jednou náležitě zhodnotí. Že se to týká i ediční práce 68 Publisher /a opět k tomu mohu připojit i některá další exilová nakladatelství/ je nasnadě a dokonce se domnívám, že činnost exilového tisku je v jistém smyslu národní kulturní kontinuity nezastupitelná.

Máte-li jiný názor, je to Vaše právo. Ale pokud se má underground snažit "překlenout propast mezi naší a živou kulturou", nepůjde to bez integrity s každou formou kultury, která staví na nezávislém projevu, na nekonformních, svobodných a nekonjunkturálních postojích. Ať už si bude underground pro sebe reglementovat českou kulturu nebo ne, v úkolu, který mu vytyčujete a který jej vpravdě přesahuje, nikdy by si neměl usurpovat právo o této kultuře rozhodovat či z ní někoho vytěsňovat. Mravní velikost čs. undergroundu se nezvýší tím, že bude plnit tu nejdůležitější úlohu, která nás do konce tohoto a v celém příštím století čeká, ale tím, jak se k ní postaví, jakým obsahem ji naplní. Pokud k tomu bude přistupovat z pozice elitářství - či naopak se zatrpklostí "odstrčeného dítěte" - jeho snaha vyjde naplano.

Již několikrát jste vytýkal Chartě 77, že se k undergroundu chová macešsky. Nemáte pravdu už jenom proto, že během desetiletí se Charta 77 v několika svých dokumentech problematikou undergroundu zabývala. Především z hlediska, že underground jako integrální součást naší kultury má nedělitelné právo na svobodnou tvorbu, právo "vyjadřovat autenticky a necenzurovaně své životní pocity". V souvislosti s tzv. "materiální podporou" by stačilo v témž Voknu, kde je také Váš článek uveřejněn, nalistovat o několik stránek dopředu a ocitovat příslušnou pasáž z Magorovy "antisvitákovské" polemiky. Mám ale pocit, že to opravdu není zapotřebí.

Jenom si neodpustím malou poznámku k tvrzení, že prý Charta 77 nemá žádný živější kontakt s mladou generací. V Chartě 77, i kolem ní, je řada mladých lidí, a že se o nich nemluví jako např. o známých disidentech, ještě ovšem neznamená, že nedělají nic. V poslední době se to mohlo projevit i účastí na tzv. "ekologickém fóru Charty".

Máte pravdu v tom, vážený pane doktore, že je akutní potřebou vytvořit periodikum, které by bylo schopno přinášet nejaktuálnější informace, kde by se mohlo promptně reagovat na okamžité situace, diskutovat o tom nejsoučasnějším. Mám však už teď pocit, že - ať už se podaří nebo nepodaří něco takového vytvořit - stále tu zůstane ten čistě technický problém vzájemné komunikace. Myslím tím kontakty vzdálenějších koutů republiky: ať už mezi sebou nebo s Prahou. Když někde u Chebu nebo v Hodoníně uspořádají rockový koncert či divadelní představení a nemám možnost toho být svědkem, nemrzí mne to tolik, jako mi je líto, že nemohu shlédnout např. výstavu fotografií, která je instalována 40 km od mého bydliště jenom proto, že se o ní dozvím pozdě, kdy už je zkrátka po výstavě. Jestli by se tedy mělo "debatovat na zelené louce", pak by organizátoři takových setkání měli udělat vše pro to, aby se jich mohli účastnit i ti, kteří jsou - myslím ve smyslu regionálním - na periferii undergroundu. Kvalitní literární časopis může být ještě výsledkem práce hrstky nadšenců, ale překonat "vážné nebezpečí dokonalého provincialismu", v jakém se dnes naše kultura bezesporu nachází, je úkol, který může zvládnout jenom drobná a pilná práce co nejširšího okruhu lidí. Proto považuji vzájemné

kontakty - jednotlivců či celých skupin - za tolik potřebné. Že v tom má underground své rezervy se asi oba, pane doktore, shodneme. Není to však ani tak směrem k Chartě 77 a iniciativám vycházejícím z jejího okruhu jako k aktivitám nefcrmálních sdružení, např. filmových klubů, klubů přátel výtvarného umění, kruhů přátel hudby apod. Jistě bychom i tady nalezli za jistých podmínek prostor k nezávislé činnosti. Když nic jiného: za pokus o diskusi "na nějaké vzdálenější louce" by to rozhodně stálo.

Každá ochota angažovat se v "zachování živé kultury" s sebou přirozeně nese i ochotu k osobním obětem. Jestliže dnes existuje tolik neoficiálních teologických publikací, je to zásluhou těch, kteří na sebe vzali úkol prázdný prostor na tomto poli vyplnit. Není ovšem na nás, abychom rozhodovali o tom, zda-li má nebo nemá "katolický revivalismus" u nás dlouhodobější vyhlídky. Duch vane, kam chce. Příklon mladých lidí k religiozitě je dán víceméně naprostou duchovní absencí v životě naší společnosti. Církev sice součástí této společnosti být nepřestává, ale rozměrem k transcendentu a směrem do budoucnosti je též schopna být "světlem" v temnotě, jež nás dnes tolik obklopuje.

Nelze také přehlédnout, že katolická církev prošla na základě II. vatikánského koncilu hlubokým procesem, namířeným především k angažování se ve věci lidských práv. V našich zemích šlo - a dosud, domnívám se, jde nejvíc - o překonání tradičního typu "austrokatolicismu", který vždy byl ne-li přímo oporou daného establishmentu, tak alespoň loajální vůči vrchnosti každé doby. Dnešní mladí katolíci u nás však dokazují, že víra pro ně není pouze vnějškovitou součástí života, stafáží, jíž lze libovolně převlékat jako oblečení. Hluboce vnitřně procítěno, stává se Kristovo radostné poselství spásy zdrojem životní orientace a náplní životních rozhodnutí. Nezdá se mi, že by to byla "orientace mimo dobu", jak soudí P. Blumfeld.

Dnes si také katolíci daleko více uvědomují nedělitelnost svobody, totiž že nelze získat svobodu na úkor "těch druhých". Tento požadavek ovšem není nějakou československou specifikou, ale je to požadavek, který se stále více prosazuje v celém světě. Chce-li tedy underground hledat svou "novou" totožnost a identitu, bude si muset položit otázky i v této rovině a tímto směrem. Možností k vzájemnému dialogu je kolem nás dost a dost, jde pouze o to řádně je využít, neboť jenom v rozhovorech budeme schopni tvořit skutečně živou platformu, na které se mohou setkat všichni, kteří mají ještě chuť "něco dělat" ve směru úkolů, jež nás v budoucnu čekají. Odpovědnost za kulturu, tvorbu, za autentický a svobodný život z nás nikdo nesejme. Úspěch sice zaručen nemáme a možná, že už definitivně bojujeme ztracenou bitvu. Pokud si ale chceme uchovat tvořivé lidství, jsme nuceni bez ohledu na výsledky tento zápas podstoupit.

Underground vždy byl,a doufám, že i dosud je, společenstvím otevřeným. Jako takový má jistě dost vnitřních sil nenechat se strhávat na pozice, kde by mohlo dojít k jeho vnitřnímu rozpadu. Není proto důvod, pane doktore, k obavám, že by křesťanská orientace jednotlivců v undergroun du - a znám jich poměrně hodně - nutně vedla ke ztrátě nezávislosti, originality a spontánnosti. Jestli jsou však dnešní mladí lidé vůči něčemu u nás imunní, je to proti marxismu. Je sice pravda, že tato zvulgarizovaná "ideologická zástěrka", kryjící skutečný stav naší společnosti, má ovšem s Marxem společného jen velmi málo. Ale také to ještě neznamená, že takováto imunita - ostatně jakákoliv imunita, kterýmkoli směrem - mladé generace by mohla být i dobrým znamením vlastního tvořivého myšlení, o které by nám dnes mělo jít nejpředněji.

Tolik jsem Vám, vážený pane doktore, chtěl říci k Vaší reakci na článek P. Blumfelda a chtěl jsem to říci dříve, než dojde k oněm proklamovaným "debatám na vzdálenějších loukách".

5. 8. 1987

Poznámka redakce: Na tento dopis odpověděl adresát poštou; považujeme tím polemiku za uzavřenou.

- - - - - - - - - - - - -

VÝZVA K ODPOVĚDNOSTI

Vomt

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Motto: "Milá druhá kulturo. Popojdi maličko. Sedíš tu u cesty, stane se neštěstí. Něco tě zajede."

Ne, nechci se posmívat...a té naší "druhé" už teprve ne, ale. Ale ptám se, kdo je reprezentantem naší kultury celonárodní. Naší národní kultury jako celku. Naší kultury v její šířce, v její plnosti. V její pestrosti.

O současné oficiální kultuře nemůže být ani řeč; čímž nechci říct, že není nutné k ní přihlížet ani že vše, co v ní vzniká, stojí stranou. Naopak. Národní kultura vždy byla a patrně i nadále bude muset být a měla by být spojena se životem národa. Z negace politicko-ideologické skutečnosti mohou vycházet některé kulturní žánry, směry, styly, ne však kultura jako celek. Převážná většina národa nejen že není a nechce být, ale ani nemůže být disidenty. Sama existence takového disidentského národa by jistě byla světovou raritou a hlavně čímsi prostě nemyslitelným. A tak nejvážnějším adeptem na reprezentanta celonárodní kultury zůstává přece jen oficiální kultura, okořeněná někde na svém okraji /snad ve své hloubce/ několika disidentskými apod. žánry. Bohužel, současná situace v ní je natolik žalostná, že o něčem takovém lze těžko i jen snít.

Více mě zajímá, jak je to s kulturou tzv. druhou. Položila si otázku, čím je a čím může být v dimenzích celonárodní kultury? Chávám se, že tak, jak ji v současnosti známe, je zaměřena příliš narcisticky, než aby si takovou otázku kladla. Zabývá se neustále sama sebou, ale zevnitř. Implicitně jako by přitom už předpokládala, že odkaz celonárodnosti nese právě ona. Nese jej opravdu? A jak je to dnes s onou geniální myšlenkou, která stála na jejím počátku? Ta myšlenka opravdu byla geniální: "Když nelze skutečnou kulturu provozovat veřejně, neznamená to ještě přestat tvořit a vyjadřovat se k veřejným otázkám. Kulturu lze přece chápat jako tvůrčí akt a jako akt komunikace k lidem. Ale záleží na počtu lidí, kterým je sdělováno? Záleží na tom, zda bude kniha otištěna v nakladatelství, obraz vystaven v galerii? Záleží přece na intenzitě a na plnosti. A je možná nakonec lepší mít pět zaujatých posluchačů - pět posluchačů tělem i duší, než lhostejné davy. Je lepší tvořit otevřeně, svobodně, nezávisle, než se přizpůsobovat; než zabředávat v záplavě kompromisů. ..." Ne, nejsem kompetentní, abych zde formuloval kompletní program druhé kultury, a jistě by se to dalo říct přesněji a lépe. Jde mi však o to, čím druhá kultura v současnosti je a čím není. A za co se vydává /pokud se za něco vydává/. Mám totiž dojem, že druhá kultura urazila polovinu cesty, která by měla smysl jen tehdy, kdyby se urazila celá /když už byla nastoupena/. Jak tomu rozumět? Na začátku cesty je kultura jako akt tvoření - kultura duchovních mikrosvětů - kultura jako občanská iniciativa. Jako taková přístupná pro každého, kdo chce zodpovědně tvořit. Na konci cesty je kultura se všemi pravidly hry a s institucemi, které k ní patří. Ať totiž chceme či nechceme, kulturu jako celek netvoří jen tvůrci a posluchači, ale i instituce k ní se vztahující. /Takovou institucí je podle mého názoru i síť osobních kontaktů doma či v zahraničí./

Proč si myslím, že druhá kultura stojí v půli té cesty? Druhá kultura prozatím vždy těží ze svého partyzánství. Ze své pozice dobrovolné občanské iniciativy. To jí totiž dává do rukou určitou libovolnost. Zbavuje ji to odpovědnosti, když se jí to hodí. Odpovědnosti vůči komu? Především vůči autorům a tvůrcům. A odpovědnosti za co? Odpovědnosti za celonárodní kulturu. A - konec konců - od libovolnosti není daleko ke zvůli. Přitom fakticky druhá kultura zastupuje naši kulturu před světem a toto své zastupování si sama nárokuje. Fakticky nepůsobí vůči tvůrcům jako dobrovolná občanská iniciativa, ale jako instituce a mocenský nástroj. Na

rozdíl od oficiální kultury se k této své funkci nehlásí a nenese za ni odpovědnost. Spatřuji v tom nebezpečí pro naši kulturu jako celek. Kdo za dané situace bude regulovat případnou zvůli lidí, kteří přese všechnu dobrovolnost zaujímají v druhé kultuře významné postavení. Druhá kultura má jako jediná z neoficiální kultury vytvořený systém institucí. Vyrostla z kořenů šedesátých let a stojí na osobních kontaktech z této doby. To jí umožnuje přesahovat hranice našeho státu prostřednictvím širokých kontaktů v emigraci. Dále má k dispozici síť samizdatové literatury /nikterak nechci snižovat nesporné zásluhy a význam samizdatu/. Atd. atd. Ale jakým způsobem tohle všechno funguje? Vznikají nesčetná bratrstva a kamarádčofty. Někteří lidé mají vždy zelenou - ať splodí cokoliv. Jiní jim vytvoří vděčné publikum a tuto službu si vzájemně oplatí. Tak je nejen vyloučen, ale dokonce zfalsifikován faktor veřejného mínění. Editoři samizdatových edicí mohou bez omezení uplatnovat své názory na literaturu, jakkoliv mohou být tyto názory bludné. Mohou utvářet ráz kultury, aniž si uvědomí, že sami třeba stojí úplně mimo se svým vkusem, se svými pohledy...a hlavně se svými životními prožitky. Ptám se, jestli skrz jejich kutlochy opravdu teče proud současného života. Stojí přece svým lidským osudem tolik stranou. A co je nejsmutnější, že jim za jejich práci musíme být za všech okolností vděční..., a to myslím vážně, protože přece tuto práci dělají dobrovolně a hlavně v nebezpečí perzekuce ze strany mocenských orgánů. Toto alibi však bohužel nelze dále trpět vzhledem k odpovědnosti, kterou má druhá kultura před celonárodní kulturou, a vzhledem k pozici, kterou si sama nakonec přece nárokuje. Když vám editor samizdatové edice řekne, že vás nebude publikovat, ale že si svou knihu můžete v deseti exemplářích vydat sami a půjčovat přátelům, protože to, co dělá samizdat, není vlastně nic jiného, není to pravda. Samizdat má kontakty a tyto kontakty tvoří instituci. Odmítnutí ze strany samizdatu je mocenský zásah jako každý jiný. Tím nechci říct, že by samizdat neměl odmítat. Chci tím jen poukázat na odpovědnost, kterou samizdat a druhá kultura má, aniž to připouští. Takto by se totiž mohlo stát, že zůstane jenom moc bez jakékoli odpovědnosti.

Víte, když editor něco, jako je výše uvedené, řekne, považuji to za podobný trik, jako když vám třeba v redakci RP řeknou, že váš článek se jim nehodí, ale že u nás je svoboda tisku, a tak můžete bezevšeho nabídnout článek jinému deníku. Samozřejmě, druhá kultura musí tvrdě chránit kvalitu. Nemyslím si však, že by tohle v současnosti příliš fungovalo. Existence oněch bratrstev a kamarádčoftů k tomu nedává dobré předpoklady. Spíše zde dochází k úplnému odtržení od veřejnosti. Když použiji pojmu "normální život", bude to znít trochu okřídleně. Ale kultura nevzniká jenom na okraji a nemůže mít na okraji své těžiště. Kultura vzniká také z normálního života..., a to mnohdy právě ta, která pochází z rukou výjimečných tvůrců.

Skoro by se zdálo, že je třeba zformulovat jakousi kulturu třetí. Jenomže, jak už bylo řečeno, kultura jsou také instituce. A pro případnou třetí kulturu žádné instituce neexistují. Byl by to tedy jen pojem bez náplně. Druhá kultura stojí na vztazích sahajících do šedesátých let a možná ještě dále. Jako taková je na poli neoficiální kultury jedinečná a má jedinečné možnosti. Cesta zpátky není možná. Vždyť druhá kultura vydává knihy, gramofonové desky, uděluje literární cenu. Ať se tedy přihlásí k břemenu celonárodnosti se vší odpovědností! Za tím účelem by měla mnohé změnit. Měla by své instituce zpřesnit a zpřístupnit. Měla by postavit přesná a poctivá pravidla hry.

- - - - - - - - - - - - - -

PO NÁS POTOPA?

Y.P.

x x x

Svazem spisovatelů, výtvarníků, skladatelů, skutečně živé umění není produktem prominentů těchto Svazů. Umění a kulturu reprezentují ti, kteří tvoří za těžkých podmínek praktického undergroundu. /Konec citátu./ Ale což pojem praktický u. neobsahuje okrajově i ty neustále Mocí zakazované, pronásledované nebo ignorované pankáče, metalisty, rockery a další hudebníky? I to je subkultura. Oni také tvoří ve ztuhlé atmosféře, která nepřipouští naději na změnu, oni také zápasí o to, říct svoje po svém. Bojují s idioty a pologramotnými primitivy, sedícími na kulturních odborech národních výborů a rozhodujícími o tom, co je možné mít v textech, jak mohou být dlouhé vlasy, normalizujícími oblečení i hudbu. Různí ti Trojanové, Millerové a další, kteří se zasluhují o periodické mezinárodní ostudy v naší kultuře neustálými aférami kolem zákazů. Mluvil jsem o mladých kapelách, o hudbě. Podobná situace je v literatuře, v poezii, výtvarném umění. Jedině muzika však oslovuje okamžitě, teď, tady, nahlas. Proto je pro Moc tak nebezpečná.

Zpět k obecnější rovině: V tomto ekonomicky, policejně a propagandisticky zeshora řízeném, sledovaném a sebevychvalujícím se státě, nelidsky zasahujícím tam, kde se někdo vymyká požadované normě, my, kteří hrajeme různou hudbu a různě vypadáme - ale jde nám všem o totéž, moci se svobodně vyjadřovat, podléháme obdobným normám i mezi sebou. A to je špatně.

Přirozený rozvoj osobnosti mladých lidí je v tomto totalitním státě omezován, normován a potlačován, takže kdo jen trochu myslí a uvědomuje si to a nemá dost nadšení a sil i přesto něco dělat, baví se normálně - chlastem. I to může být životní program - aspoň do ničeho nekecá.

S Mocí se nedá diskutovat, zkus vést dialog s demagogem - a uvidíš, jak dopadneš. "K podstatě komunistické techniky diskuse patří překrucování pojmů" /Magor/, tj. demagogie. Tuto zkušenost zažije u nás téměř každý mladý člověk, když někdy v životě narazí na bariéru "povoleného" a dostane přes držku ať obrazně, nebo doslova. Buď se nechá "znormovat" a ztratí veškeré iluze, nebo riskuje a dělá "to svoje" dál. A právě o těchto mladých zde mluvím, a není jich málo.

Underground dělá v hodnocení lidí podobnou chybu jako Moc: rozděluje lidi na "svoje" a "ty ostatní", tj. nepřátele. Téměř hází do jednoho pytle mladé neandroše a establishment. V Českých Budějovicích bila policie androše stejnými obušky jako v Radotíně metaláky. Myslím si, že při pohledu z větší vzdálenosti zahrnuje u nás vzniklá paralelní kulturní scéna víc než jen underground. Je škoda házet přes palubu námahu a práci ostatních rockerů, "nečlenů" u., kterým jde o totéž. Za 40 let vlády akulturních pablbů jí přišlo vniveč už dost.

Těžká přístupnost nezávislých periodik, která jediná by mohla mezi mládeží něco změnit ve smyslu větší informovanosti, tolerance a semknutosti jednotlivých okruhů mládeže, o níž jsem mluvil a která je zajedno v názoru na establishment, je ovšem problém, který neumím vyřešit. Těžko můžeme očekávat, že se podzimní Vokno objeví ve stáncích PNS a výňatky z článků bude číst soudruh Hrabovský v TV Aktualitách. Jedině dobrovolná aktivita, nápaditost, koordinace, racionální uvažování a práce může pomoci.

A teď mě, undergroundoví argumentátoři, roztrhejte.

\- - - - - - - - - - - - - -

DODATEK NA TÉMA "AKTUAL". ZPRÁVA O TŘETÍM HUDEBNÍM OBROZENÍ V ČECHÁCH - MAGOR 1975.

J.S.Fiala

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Považuji za nutné napsat tento dodatek, neboť dle mého soudu a pře-

svědčení je Magorova Zpráva o třetím hudebním obrození datovaná r. 75 v případě uváděného souboru Aktual zkreslená, nechci-li uvést termínu silnějšího. Bylo by účinnější v tomto případě zveřejnit Malé dějiny Aktualu napsané Pavlem Tichým, kytaristou tohoto souboru, ale tato publikace v současnosti neexistuje, tudíž se vyjádřím k jednotlivým bodům traktátu, se kterým v definicích o Aktualu nesouhlasím.

Magor uvádí, že na undergroundové české scéně po krátký čas existovala mimo Plastic People i skupina Aktual. Je to blbost, nebot Aktual byl založen r. 1967 v Mariánských Láznich v bufetu Šumava, tedy asi rok před tím, než podle Magorovy chronologie byli založeni The Plastic People of the Universe. Aktual se rozpadl roku 1971, tedy po 4 letech své existence. Tento fakt patrně Magorovi unikl. Tato skupina vznikla jako hudební ekvivalent "hnutí Aktual" avantgardních tvůrců Milana Knížáka a Roberta Vitmana. První koncert se uskutečnil 8. března 67 v Kulturním domě Velká Hlejďsebe, kdeže Aktual vystoupil coby taneční soubor při oslavě MDŽ podniku Oplatkárny a čokoládovny M. Lázně. Skupina hrála pouze 4 skladby, k dokreslení situace cituji slova P. Tichého: "...při skladbě Atentát na kulturu mne pořád někdo tahal za loket s tím, abych okamžitě přestal, nebot jsou v sále přítomny těhotné ženy." Takže toto asi k prvému veřejnému vystoupení souboru Aktual.

Dále Magor vytýká souboru, že neměl široké zázemí ve svém publiku a dokazuje to na případě společného koncertu PP a Aktualu na Suché v říjnu r. 71. Bohužel nebyl Magor nikdy přítomen předchozím koncertům a byl by patrně ohromen popularitou Aktualu v místě jeho působení. Při druhém vystoupení souboru v Pionýrském domě v M.L. r. 68 se nedalo pomalu vmačknout do sálu. Zde Aktual vystoupil pod názvem "Apoštolové", scéna byla fascinující, koncert sám zahájil R. Vitman svým prohlášením vládě ČSSR signované jako "Rehabilitujte adamity". Následoval dvouhodinový koncert s nejzběsilejšími texty souboru /Miluju tebe a Lenina/Děti bolševismu/ Pomaluj si tělo/Atomový houby/Staňte se prasetem atd./, dotvářené pak již klasickým použitím motocyklu, štípání dřeva, házením roztrhaných knih a výše do publika.

V červenci r. 68 se konal v Malé scéně KASS v M.L. poslední koncert souboru v tzv. "předamerickém období". Nápor publika byl natolik mocný, že hned v počátku byly vyvráceny davem dveře do sálu. Aktual vystoupil pod názvem "Apoštolové děti bolševismu". Hudebníci hráli v ženských šatech, na bicích místo populárního názvu skupin byl namalován srp a kladivo. Knížák zpíval v minisukni a v černých dráždivých dámských punčochách. To bylo v létě r. 1968. Ve stejném roce odlétá Knížák na studijní cestu po USA. Soubor na dva roky v podstatě přestává existovat.

V mementu Magorovy zprávy o Aktualu je citován Knížákův text "Bude město Aktuálů", a sice jako poukázání na společenství existující kolem skupiny PP, hlavních protagonistů autorovy zprávy. V tomto případě jsou jeho vědomosti opět nedostatečné. Skutečností je, že společenství Aktuálů existovalo, a to v obci Krásno u Mariánských Lázní. V malém domku zde žili někteří z hudebníků a sem tam nějaká ženská. Dokazuje to stížnost jednoho z občanů této obce, adresované MNV M. Lázně, ve které se praví, že: "...tato pakáž každý večer tancuje nahá okolo rudě natřeného stromu." ONV se k tomuto nevyjádřilo. Zato se k tomu vyjádřil Knížák s tím, že "taková krásná myšlenka musí napadnout zrovna nějakýho fízla". K dalšímu pokusu o společenství Aktuálů patrně došlo v obci Klíčov, leč nebylo dle mého názoru realizováno.

Sice souhlasím s Magorem, že Knížák je /nebo byl/ osobností individualistickou, vůdčí a fascinující, ale nesouhlasím s jeho tvrzením, že své hudebníky používal jako nástroje, na které hrál silou své vůle /cituji M./. To je kravina. Zpěvník Aktualu dokazuje, že na jednotlivých skladbách se podíleli hudebníci Jan Maria Mach, P. Tichý, Arnošt Pšajdl, Z. Vokatý-Londýn. A to jak hudebně, tak textově. Konkrétně "Symfonie na sudy", složená Londýnem, byla beze zbytku přijata do kmenového repertoáru a Aktual ji používal hlavně tehdy, když pořadatelé vypli proud, byl to skoro taktický hlomoz a dodávka el. proudu byla hodně rychle obnovena.

R. 70 po Knížákově návratu z USA se konal další koncert Aktualu.

Tomuto koncertu předcházel koncert v obci Hamrníky, který se měl konat v sále místní restaurace. Leč koncert byl na poslední chvíli zakázán policií, když náčelník OO VB M. Lázně mj. Hora přerušil svoji dovolenou v Jugoslávii jen proto, aby se na likvidaci tohoto koncertu mohl osobně podílet. Šlo o promítání erotických filmů s instrumentálním doprovodem Aktualu. V důsledku toho byla pokutována vedoucí restaurace. Téhož r. se uskutečnil koncert v prádelně, čili ve sklepě obytného domu v Komenského ulici v M. Lázních. Zde se realizovalo tzv. "poamerické období". Hrály se nové skladby s texty psanými v USA, skladby fascinující syrovým projevem, zběsilostí, živočišností a skvělými nápady. Po tomto koncertu vystoupil Aktual v Holubíně, byl to koncert v soukromé budově bývalé sudetské školy. Koncert byl nafilmován dvojicí Pruner-Prokeš, jestli se film zachoval, dnes ví asi jen Bůh, Prokeš, Pruner a Knížák. O tomto koncertu dlužno podotknout, že měl probíhat spolu s vystoupením Jaroslava Hutky, který svou účast přislíbil, leč přes všechna ujišťování nepřijel s odůvodněním, že byl psychicky indisponován. Koncert proběhl ve skvělé atmosféře, kdy majitelé objektu odešli do lesa a mimo pořadatele nikomu Hutka nescházel.

Další koncert, již Magorem zmíněný, se konal na Suché v říjnu 71. Osobně jsem se ho nezúčastnil, ale propadl-li Aktual u stohlavého rockového publika narozdíl od PP, hrající skladby Velvet Underground, tak to, myslím, mluví za publikum samé. Bez ohledu na Magorovy tezo o vytváření si širokého zázemí v publiku, které je pak schopno přijmout a docenit progresivní avantgardní projev, konkretizující se v hudebním podání skupiny Aktual.

Společný koncert PP a Aktualu se dále konal v pražském F-CLUBU r. 71. Tady rozhodně Aktual u publika nepropadl. Dodnes existuje magnetofonový záznam tohoto koncertu a sám o sobě dokazuje skvělou realizaci vůdčích undergroundových snah těchto let. Ještě téhož roku se Aktual rozpadl, leč uskutečnil se jeho poslední koncert, a to v sále restaurace Slovanský dům v M. Lázních. Byl to nádherný koncert s dobře odzvučenou aparaturou, Aktual hrál pod pseudonymem The Cvoks jako záskok za odřeknuvší plzeňskou skupinu Society. Během koncertu došlo k několika rvačkám, ta poslední byla parádní, když rozzuřený vyznavač pop-music se sápal na podium, dostal kopanec do tlamy, dole ho dobil pořadatel a koncert se nerušeně valil dál i přes vypínání proudu přítomnou policií, to vždy následovala "Symfonie na sudy", skloubená z rytmů do barelů a bušení do sudů od dehtu a hlavně to byl neúnosný randál, že dodávka el. proudu byla po několika minutách obnovena. Takto se konalo poslední veřejné vystoupení západočeské skupiny Aktual, neopakovatelného složení muzikantů a nemuzikantů zformovaných kolem osobnosti Milana Knížáka.

Závěrem dodám, že pokud měl Knížákův Aktual zásadní vliv na vývoj hudby PP, tak jeho impuls je podstatně rozsáhlejší, a to především v západních Čechách. Ale to je kapitola sama pro sebe.

- - - - - - - - - - - - - - -

Kristýna F

Přátelé ve V.,

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

mimo jiného jsem se při čtení posledního č. V. dostala i k Vondruškovým dopisům z Austrálie a ke Svitákovu hromobití, určenému českému exilovému i domácímu "androši". Proč to kladu takhle vedle sebe? Obojí, každé však po svém, mne inspirovalo k tomu, abych vám napsala a abych vaši redakci vlastně i o něco požádala. Nevím, jestli bude ve vašich si-

lách vyhovět, to je jiná věc. O co tedy jde?

Tak nejprve k náladám, jež ve mně vyvolala austrelsko-česká telekomunikace přes půlku světa, vedená symbolicky řečeno Vondruškou jako "vyslancem" českého undergroundu v exilu mezi protinožcema s námi /nebo vámi/ tady v Čechách. Přiznávám, že nevím přesně, jestli jeho dopis/y/ nebo zpráva o tom, "jak si vzal dovolenou z práce, protože za ním měl přijet na návštěvu táta, a co pak s tátou viděli ve městě", jestli je to skutečně míněno jako literární příloha nebo jen jako zajímavost ze života našich undergroundových rodáků v cizině. Ať je to tak nebo onak /ale spíš raději jako verze druhá, jinak byste tam rovnou mohli uveřejnit nějakou prózu ze života brouka Pytlíka/,vyvolalo to ve mně různé myšlenky, týkající se života a životní aktivity anebo jen životní "náplně" našich androšských druhů /né ve zbrani, ale/ v exilu. Řekla jsem si asi tohle - No, páni, to je průser, a to ještě ten Vondruška vlastně popisuje ty šťastnější chvíle svýho exilovýho života, vždyť si na to vzal volno a popisuje "svobodnej život" svýho nevšedního dne! Natož pak kdyby dal k dobru třebas popis života "na plný pecky" někde v háku. Nevím, přesnej popis svojí práce nenabídnul, ale je to škoda, protože by to poskytlo plastičtější obraz skutečnosti, v níž se tam, uprostřed relativně svobodného světa, ocitnul "náš člověk". Obraz možná mín zajímavý, ale realističtější, než byla ta procházka s tátou po kinech, barech a návštěva lokálu s nějakým rozředěným Peep-show.

Svoji emigraci měla generace r. 48, velkou emigrační vlnu zapříčinila i ruská invaze r. 68, pak přišla emigrace disidentská a svoji, a nikoli malou, emigraci má i generace 70. let, označovaná jako "generace undergroundu" /tedy ta spousta lidí volně či pevněji spoutaných společným, podobným způsobem myšlení, životního postoje i stylu; podobně kulturně, společensky i duchovně naladěných lidí, dospívajících někdy od půle 60. let až do konce 70. let v období nejtužších normalizačních mrazů/.

Jdou na mne však opravdu mrákoty, když si představím, že ti "nejúspěšnější" z emigrovavších androšů žijou více či méně podobně stupidním životem, zbaveným nějakého hlubšího smyslu /maximálně snad motivováni pudově tou či onou formou boje za konzumní přežití!/, tak jak to snad nevědomky dobře ilustroval Vondruška svou "prozaickou" ozvláštněnou zpovědí.

Je faktem, že spousta lidí undergroundu z Česka neodjela dobrovolně, ale vylítla po nepříjemném a brutálním kopanci, jemuž se nemohla ubránit. Na druhé straně se od počátku 70. let až do teď odjíždělo /a odjíždí/ z českého androše nejen dobrovolně, ale bylo v tom gesto svobody /a realizovaného práva svobodně opustit zemi/ a svobodné vůle: vysrat už se na to podělaný totalitní Česko a jet si žít po svým, "dělat si svoje", zařídit si androšskej život podle androšskejch /nebo hipíckejch/ představ ve svobodnější zemi bez toho, aby se člověk jak šílenec musel s těma krávama rvát o každej centimetr svobody, o každej tón hudby, o každej cár oblečení, o každej milimetr vlasů, o každej lok vzduchu a tak dál.

Ať je to jak chce, at to vypadá sebevíc absurdně /aspoň z naší české strany hranice/, je faktem, že z těch spoust, z těch stovek /možná pár tisíc/ androšů a hipíků, stejně velká spousta těchhle lidí dnes venku žije takovým způsobem života, jakému by se dnes v Česku /a jakému se taky, dokud tady museli žít/ bránili, když né zuby nehty, tak určitě aspoň vědoměji a dýl než venku, ve svobodném světě. Mohli by teď říct: "Vy tam v Česku víte hovno, co to je svoboda..." atd. atd. O to právě jde, myslím si, že i pro nás, co žijeme tady, je nanejvýš důležité nechat naše androšské bratry z Vídně, Mnichova, Paříže, z New Yorku, Austrálie, Kalifornie upřímně promluvit /proč ne třeba ve Vok.?/ o tom, co a jaká je svoboda jejich azylu, jak chutná, jak je opojná či hořká - zkrátka dát jim slovo anebo je o slovo poprosit. Nejde o to poslouchat nějaký tendenční iluzivní či sebeklamný výlevy, ale nechat je promluvit "jak to je".

Jak to je, žít s vědomím a myšlením i chováním /a všemi těmi ideály/ českého androše či hipíka, formovaným českou tvrdou realitou totality a

ne-svobody, jak to je žít s touhle "zátěží" venku, aniž by svoje ideály člověk musel ze sebe svlíknout jako nemoderní kvádro a otočit se v zájmu adaptace na nová životní prostředí dejme tomu o 90 stupňů vlevo či vpravo; pokud jde o životní postoj?! Vím dobře, kolik mých přátel /těch, kteří odjížděli dobrovolně a chvěli se přitom blahem jak ptáci před prvním velkým letem/ si kromě českýho pasu do svejch báglů odsud přibalili jenom a především svoje ideály, představy a plány "žít si po svým".

Kolik z těch stovek či tisíc mladejch "letců svobody" či "vyslanců androše" si dneska žije po svým, aniž by se přitom toho skutečně svého /s čím žili tady a s čím odjížděli/ byli nuceni venku vzdát v rámci "životních kompromisů", "pragmatismu reálnýho života" a všech podobných výmluv, na jaké byli zvyklí doma /avšak od generací a z vrstev, jimiž právem opovrhovali/? To není řečnická otázka - skutečně by mě /a myslím, že nejen mě, z nás, co jsme tu zapustili "androšský kořeny"/ zajímalo "jak tam žijou", bez iluzí... Svým způsobem víme opravdu houby, ale mohli bysme vědět víc a z proměnů bližších věcí, než jsou ty Svitákovy. Sviták sice mluví hlavně o drogách, komunách, orgiích a hedonismu, ale tak slavný to zas nebude.

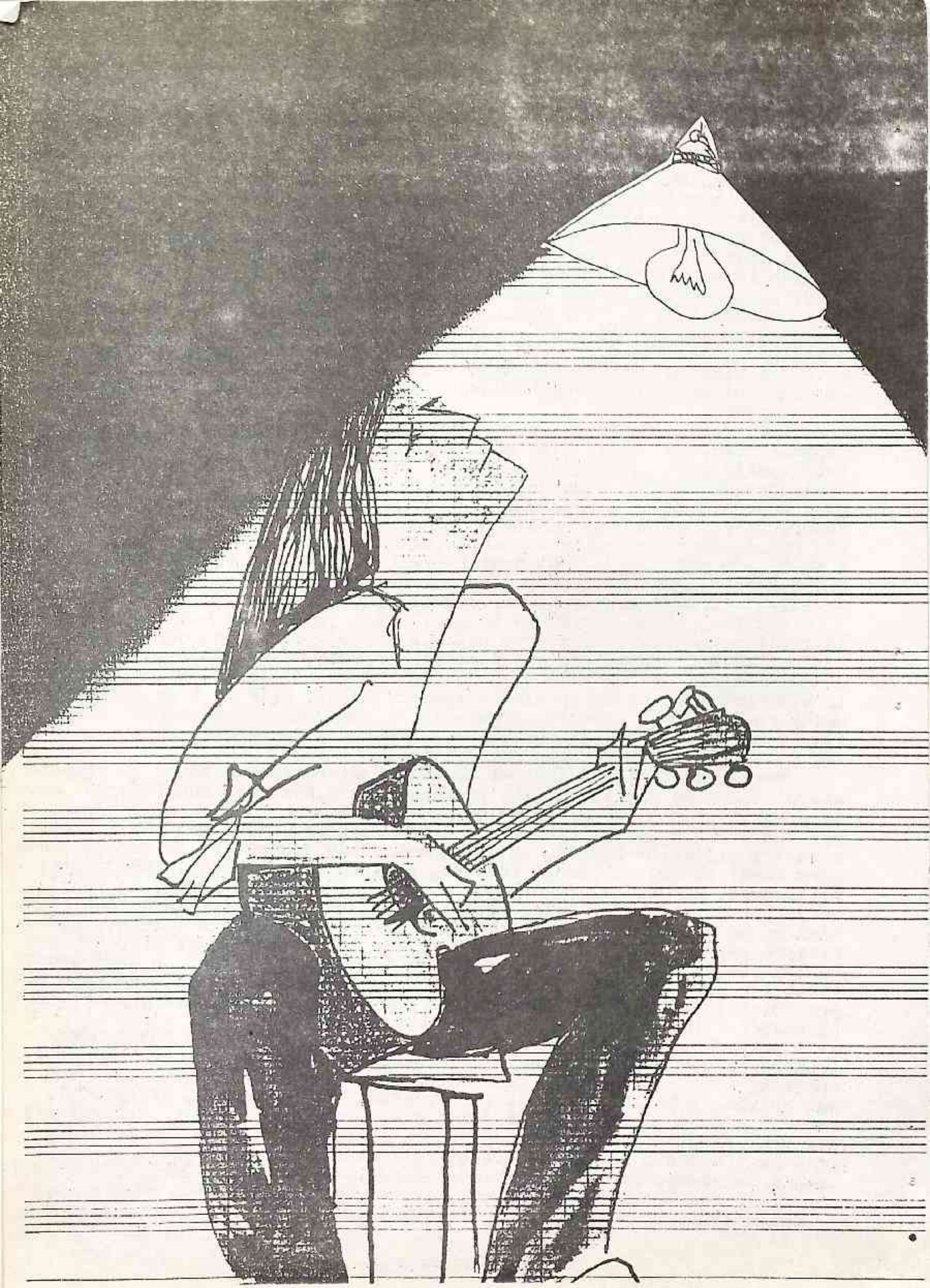
Spíš z těch zpráv z venku /jenže to jsou většinou samá "prej" anebo "slyšel jsem, že" atd./ čiší snad ztráta idejí, jakási míň či víc spokojená apatie otroků, kterým se podařilo vyprostit se ze řetězů, postupná rezignace na vlastní duchovní i kulturní identitu, špatná kamufláž pokusů o zapojení se do konzumního systému, náhlá lokální /a možná už trvalá/ dezorientace, způsobená násilnou změnou životního prostředí a tak podobně. Říkám, jsou to pocity - ale zajímala by mne spíš objektivní realita, a tu by nám měl nějaký dopisovatel zvenku poskytnout tím, že by tamní androšskou-emigrační situaci zmapoval bez všech těch časoprostorových zkreslení zpráv z druhé, třetí, čtvrté ruky někde u piva.

Jestli je něco pravdy na tom, že lidé, jejichž svoboda v Česku byla realizována právě usilovným bojem o každej svobodnej metr života, se venku většinou dostali do situace, kdy se metr po metru jejich vnitřní svobody ztrácí usilovným bojem o každou marku, dolar či šilink, pak by to všechno stálo nejen za hlubší zamyšlení, ale vlastně i za hovno! Idea undergroundu by se smrskla na jakejsi lokální podmíněnej reflex mladejch lidí v Česku, způsobenej kulturně-společenskou deprivací, a šlus! A Sviták by si nad androšem moh dál honit...

Nevím, snad si dát inzerát do Paternosteru /pokud to ovšem chápete stejně tak jako já, totiž jako problém/. Nebo byste se mohli formou ankety pokusit proniknout s pár dotazy do androšských emigrantských kruhů a pak nám - vašim českým čtenářům - zprostředkovat, jaké mají naši bratři a sestry žijící na Západě, za drátama a někdy dokonce až za oceánem, názory dnes: Názory na život, kulturu, společnost, minulost, budoucnost, přítomnost, na peníze, na drogy, na duchovní svět, na práci, na cokoli, co je pro androšskej životní postoj podstatný i zdánlivě méně podstatný. Snad by se při téhle mravenčí statistické práci podařilo zjistit, že alespoň pár lidí tam někde venku žije opravdu svobodně, že si jedou dál na androšským tripu, že aspoň někdo je tam opravdu "high", a snad takový konkrétní lidi znovu vystopovat a najít - i když ovšem podle Svitáka žijou všichni v nějakým /?/ šmejdu. Já sama za sebe jen doufám, že to není šmejd měšťácký konformity. To by byl totál krach!

Četla jsem si nedávno v knize J. Svobody /vyšlo u 68 Publishers/, českého "globetrotora", který v osmašedesátým roce sbalil svý tehdejší hipísský ideály a vobjel s nima autostopem skoro celej svět sem a tam. Ani po těch 20ti letech svoje ideály evidentně neztratil, nezaprodal, nevzdal se jich a výmluvnejma řečma o kompromisech - naopak,dokázal svý sny realizovat a potvrdil tím jejich platnost. Kéž by to tam dokázali po svým i androši stejné generace, která však do exilu odjela o 15 let poté z donucení. Trochu toho víme o Karáskovi, trochu o Čárlím, o P. Wilsonovi, o Benýškovi, o Třešňákovi, skoro nic o Brabencovi, bohužel ani o Zajíčkovi... A co ty desítky, stovky dalších. Kde jsou? Co s nima je? Kdo to ví?

- - - - - - - - - - - - - - -

Literární příloha

VŮNĚ SYDNEY — JOSEF VONDRUŠKA

/dokončení/

Pondělí 6. dubna

Včera kolem půlnoci jsem udělal ve svém černém sešitě konečnou tečku za svými zážitky z tátova pobytu v Sydney. Asi o dvě hodiny později se mi zdálo, že jsem u Žlabu a že před barem tancuju s Venouškem rock'n'roll. Kolem nás byl kruh tleskajících lidí. Paní vedoucí stála vepředu na barovém pultu vedle křepčícího Číňana a ukazovala lidem, kteří se tlačili do hospody za zvukem rock'n'rollu, aby si kupovali pivo u postranní pípy. Uvnitř již bylo tak narváno, že vepředu stáli někteří lidé na stolech. Já s Venouškem jsme byli středem parketu a všichni z toho byli nadšeni. Radek stál mezi dvěma tleskajícíma ženama a pil kořalku přímo z lahve, což dělá podle Clint Eastwooda vždy, když se ho dotkne vrcholný bod radosti.

Křičel jsem na Venouška: "Vidíte pane kolego, rock'n'roll je jako tvůrčí tělo mrtvý, ale rock'n'rollová srdce neumírají." Potom jsem se ale podíval dozadu ke stolu, u něhož sedáváme pod monstrózní rostlinou v obrovském květináči. Helena jí říká Adéla a pro mne je to nejzlejší bytost hospody, jelikož naschvál zrovna na mne shazuje kapky vody ze svých lačných tlam. U stolu seděla Helena a tvářila se podobně jako při odhalování svého obrazu "Hospody u Žlabu". Jára seděl vedle ní a tak pitomě se chechtal, že mě to probudilo. Bylo mi líto nádherného rock'n'rollového snu a zlostně jsem si říkal, že by nemusel hajzl mrňavá chodit dávat najevo svoji neschopnost rozpoznat pohybové nadání alespoň do mých snů.

Když jsem si v práci ale na sen vzpomněl a začal jsem si onu ozvěnu dne, která musela přijít opravdu z velké dálky, rozebírat, cítil jsem, že to byl hezky jizlivý výsměch škodolibosti. Většina mých dávných výletů na taneční parket byla hrůza a dnešní noční křepčení bylo

symbolickým tancem svatého Víta nad mýma posledníma kapitolama.

Když jsem si to před chvílí celé přečetl a uvědomil jsem si, že jsem to psal deset večerů, řekl jsem si, že největším darem, jaký bych mohl ke svým pětatřicátým narozeninám dostat, by bylo vyjádření Egona Bondyho, že by bylo opravdu lepší, kdybych s psaním skončil.

Myslím, že již jen za to, jak Egona Bondyho ctím, bych si to zasloužil nejen já, ale i mí nejbližší, kteří to zase z lásky ke mně jsou nuceni číst.

Do narozenin se toho nejspíš nedočkám, jelikož tyto stránky bude Egon Bondy zřejmě číst nejdřív začátkem května, ale poté, až se dočte, jakou jsme pro jeho potěchu a obveselení ulovili fotografii a navíc že Radek bude od června disponovat profesionálním fotoaparátem, pak by mi mohl napsat, že bych místo psaní mohl pro něho udělat album Sydney z mého a Radkova pohledu.

Zmíněná fotografie je z aparátu akademika Míši a z poslední tátovy soboty v Sydney. Fotografovali jsme se na přemostění přes Darling Harbour, z něhož je vůbec nejkrásnější pohled na City, včetně pohledu z mostu.

Potom jsme přešli na druhou stranu zálivu do čtvrti Pyrmont. Mezi jeho starýma malebnýma uličkama jsme objevili jednu, která oplývala více nežli kamennýma domkama, nepohlednýma, téměř se rozpadávajícíma chatrčema, jaké většinou obývají squatters. Jára náhle ukázal na několik domků počmáraných grafity. "A tohle Pepíku nevyfotíme?" Podíval jsem se na domek nevzhledného vzhledu, na jehož vratech zářil nápis CHANNEL 9 RUBBISH AUSTRALIA BONDY RULES OK. Civěl jsem na dům a říkal si, že kdyby to bylo na Kings Crossu, že bych to přičetl Radkovu entuziasmu dělat lidem radost. Ale tady v Pyrmontu? Járovi jsem řekl, že to je něco tak úžasného, že v Praze bude těžko někdo věřit, že to není náš podvrh neboli snaha šmajchlovat se Bondymu. Když se nyní ale na fotografii dívám, říkám si, že je to i bez ohledu na to, co nápis ve skutečnosti znamená, nádherný obrázek, a představuju si okamžik, až ho bude Egon Bondy ukazovat Zbyňkovi Fišerovi. Věřím, že se za mne u Egona Bondyho přimluví, že na fotografování bych mohl mít šťastnější ruku, navíc když spoušť bude mačkat Radek.

Jára je již tři dny v New Yorku a já se těším na jeho zprávy z cest, s nimiž budu vyplňovat Dopisy Egonu Bondymu již až do chvíle, než vyměním pero a černý sešit za brašnu s fotografickým náčiním. Když si to tak vezmu, tak to bude návrat k rekvizitařině, což vlastně byl začátek mého výletu do umění. Tahal jsem Plastikům bedny a hudební nástroje, aby mohli pohodlněji hrát Velvet Underground a později Bondyho básně a mohl jsem být šťastný, že dělám užitečnou práci a především, že ji dělám dobře.

Neděle 12. dubna

Ve čtvrtek jsem dostal dopis od Karla Habala. Mimo jiné se zmiňuje o letošní evropské zimě. ..."Byla zde skutečně zima století. Ještě nyní občas sněží a všechno je ztuhlé." Praha se těší na jaro a nám v Sydney běží krásný podzim. Každý pátek již opět vystupuju na Centralu a chodím pěšky přes Belmore park do City. Pod stromy se již objevuje první spadané listí a trávník se hemží racky, kteří vypadají jako bílé papírky a krásně rámují malou čínskou holčičku, přicházející si sem hrát z blízké čínské čtvrti.

Pod jedním stromem sedává skupinka aboriginců popíjejících z velikých tlustých lahví laciné víno. Když jsem kolem nich minulý týden procházel, měli dva z nich zrovna nějakou při a jeden přerazil o druhého berlu. Nežli jsem ale vyšel z parku, podával silnější slabšímu již opět lahev vína, jakoby v duchu cítil, že podzim předcházející zimě je cosi jako usmiřování.

Zatímco já v Sydney se vyžívám v obrazech podzimu, lidé v Praze touží po jaru a nejvíce po tom, od něhož očekávají, že rozehřeje ztuhlou zem a rozleje ulicema vůni bezu, ale i po jaru, které by bylo schop-

ně trochu rozchýbat mysl, která se nachází v apatickém zimním spánku, bez jednoho roku již dvě desetiletí.

V pátek Prahou projížděl pan Gorbachev a dle zdejšího tisku se mu dostalo nejsrdečnějšího uvítání, jakého se kdy od května 1945 mělo sovětskému státníku v ulicích Prahy dostat. V běžném českém člověku, dovídajícímu se ze západního rozhlasu o některých liberálních krocích, jež západní tisk ozdobuje přízviskem "nová ruská revoluce", se zřejmě na okamžik opět probudilo ono věčné, že naděje umírá poslední a vzhlíží k novému sovětskému představiteli jako k bytosti, která by snad mohla i Praze dovolit vydechnout z onoho krunýře nucené poslušnosti a hlubokého mlčení.

Některé jedince asi musela ona úchvatná naděje hezky opít a já jsem včera při čtení novin téměř polykal cigarety. V článku přetištěném z The Guardian je popisován mladý kancelářský zaměstnanec mávající malou sovětskou vlaječkou. Západnímu reportérovi prý řekl, že Gorbachev je světovou osobností číslo jedna. "Reagan pro nás nemůže nic udělat, zatímco Gorbachev by mohl v mnohém." Celkově je z článku ale možné vyčíst českou opatrnost a nedůvěru vypěstovanou v průběhu času, jenž pohřbív al jednu naději za druhou. Narozdíl od Budapešti, kde nedávno u příležitosti výročí maďarského povstání proti Rakousku v roce 1948 proběhla před sochou básníka Sandora Petöfiho největší manifestace, žádající přímo samostatnost, prý v Praze nikdo nevykřikuje hesla volající po svobodě, ale z lidí je cítit přinejmenším přijmutí existující teoretické naděje. Zřejmě nejpřesněji to vyjádřila jedna Pražanka. "To, co by většina z nás chtěla, je další pražské jaro. On sám nám to nebude asi schopen dát, ale mnozí věří, že by mohl alespoň přinutit naši vlácu k pohybu k jistým reformám." Autor článku závěrem podotýká, že přes veškerý optimismus zůstává velká část Čechů skeptická. Já jsem s ním v tomto dojmu naprosto souhlasil a lehce jsem se vžil do pocitů studenta, který prý dívaje se upřeně do svého půllitru mrzutě prohlásil: "Míša je jenom dítě. Tito chlapci tady v tom jedou dlouhé roky a rozhodně se nechystají, aby zítra řekli O. K. byli jsme špatní." Z jeho vyjádření jsem cítil slova Iva Pospíšila, který mi nedávno napsal: "Historický koncert Plastic People a Garáže se neuskutečnil. Zdání, že věci jsou v pohybu, zůstalo pouze teorií." A Ivo je jedním z největších optimistů, jaké jsem kdy poznal, takže si nepřipadám nikterak výstřední, když se na současné dění v Praze a na cítění některých Pražanů dívám jako na obrovskou iluzi.

Úterý 14. dubna

Od včera netrpělivě očekávám první dopis od Járy. Předminulou sobotu jsem s ním prohodil pár slov telefonicky, neboť právě ve chvíli, kdy mi Míra telefonoval, Jára dorazil k němu do Brooklynu a tak jsem se ho mohl hned po několika jeho prvních hodinách v New Yorku zeptat, zdali mu pohled na tu krásu příliš nepodlomil nohy. Asi ho dojalo, že mě po několika dlouhých dnech opět slyší a tak jsem dostal krásnou odpověď, skrze niž jako bych ho viděl stát před sebou v té jeho nejskutečnější podobě "rudboje". "Taková díra. Připadám si jako doma v Ostravě. Samej černej." Potom se ale nadechnul a již tiše dodal. "No je to nádhera, nejspíš hned zítra ti začnu psát."

Járovy dopisy nebudou pouhýma dopisama lidem kolem Gardenvale 10., jelikož téměř již před půl rokem jsme se spolu dohodli, že svými dojmy z jeho první americké a druhé evropské cesty se přímo zapojí do psaní mých Dopisů Egonu Bondymu. Došlo k tomu ve chvíli, kdy se Heleně omlouval, že jí v noci řekl, že zkryplila ruku Lotově ženě. Stále smutně opakoval, že nemůže ani malovat ani psát a že je pouze na to, aby se díval a občas pronesl nějakou píčovinu. Já jsem si tehdy vzpomněl, jak před dvěma roky, když jsem ještě bydlel na Garden vale, Jára občas předčítal mně a Heleně své zápisky z cesty po Evropě a tak jsem mu řekl, ať pořád jenom nenaříká, že k ničemu není a začne se mnou psát. Vysvětlil jsem mu, že na tom, co píšu, nemůže on nic zka-

zit, neboť když je Egon Bondy ochoten číst myšlenky a sdělení z mých "originálních" souvětí, jistě mu nebudou vadit jeho stručné postřehy oproštěné od metafor, a že to tím celé pouze může dostat skutečný spád. Nyní čekám na první jeho dopis a slibuju si, že se do psaní tak dostane, že v tom bude pokračovat i po návratu v Sydney a já tak budu mít i čas na fotografování s Radkem.

Již jsem se tak vžil do představ, jak budeme zachycovat obrázky sydneyských ulic a zákoutí, jaké se nedávají na komerční pohlednice, že chvílema až pociťuju obavy, aby Sydney vydržela ve své nynější podobě do chvíle, kdy Jára Radkovi aparát přiveze.

Mé neopodstatněné obavy občas vyvolává především tisk, v němž se hodně hovoří o tom, jak Sydney vypadá, jak bude vypadat a jak by měla vypadat. Někdy před člověka předstupují skutečně zajímavé a originální představy a návrhy. Poslední dva týdny v tisku běží diskuse na téma Sydney - další Paříž. Prvního apríla prolétla ve sdělovacích prostředcích zpráva, že premiér Nového jižního Walesu Barrie Unswort prohlásil, že považuje za nejkrásnější město světa Paříž a chce, aby jí Sydney konkurovala.

Eddy Avenue by se dle jeho představ mohla stát další Rue Royale a area nad nádražím Central by měla dostat tvář a ducha Montparnasse. Bude-li mu prý dána možnost, měla by se tato přeměna uskutečnit do roku 2000. Možná pan Unswort Paříž opravdu bezmezně miluje. Možná pouze udělal aprílový žert a též možná chce rafinovaně odvést pozornost veřejnosti od rozruchu kolem zrušení "SYDNEY CITY COUNCIL", který svými často nelogickými zásahy stál v cestě mnoha stavebním projektům.

V každém případě se kolem jeho vize Sydney a la Paříž rozvířila na pár týdnů mračna debat. Okouzlení čtenáři k tomu podávají další nápady a žurnalisté a karikaturisté dělají vtipy. Jeden novinář například poznamenal: "Barrie Unsworth has invented a new word. During a press conference yesterday he refferred to his plans to make Sydney the Paris of the south as "PARISIANISATION"."

Jeden čtenář sydneyského Heraldu zase v dopise píše, že když Napoleon III. přestavoval Paříž, nechal záměrně udělat široké bulváry, které mohou dobře sloužit jako pole pro artilerii, což je nejlepší způsob, jak v případě potřeby udržet lidi mimo centrum města. V závěru dopisu poznamenává: "Does Barrie Unsworth, with his vision of a Parisian Sydney, know something we don't. Perhaps this is what he has in mind."

Všechny úvahy o Sydney a la Paris jsem pročítal s opravdovým zájmem až do chvíle, kdy mi Helena přinesla ze schránky na dopisy leták, v němž několik obyvatel Kings Crossu vybízí k protestu proti stavbě třicetiposchodového hotelu vedle Hyattu. My kolem Garden vale 10. si velice přejeme, aby náš drahoušek Hyatt dostal bratříčka a tak jsem podrážděně četl body uvádějící "negativní" výsledky, jež by stavba Kings Crossu přinesla.

Obvyklé stíny, zvýšený hluk a menší množství slunečních paprsků jsem dokázal ještě přejít, ale při čtení posledního bodu jsem se neubránil výroku Idioti.

Má hlavičku "Asthetic" a říká: "Yet another tower invading the skyline / city-scape, out of harmony with the once heralded "ambience of Paris" the Kings Cross was known for."

V pátek U Žlabu jsme z toho měli ale již opět jenom legraci. Radek jako ministr kultury Garden vale 10. prohlásil, že to začíná vypadat opravdu zlibně. "O Bondi Junction bylo před časem řečeno, že se má stát Římem, Kings Cross je znám jako Paříž a tak není vyloučeno, že v nejbližších týdnech někdo nazve Edgcliff ležící mezi Crossem a Bondi J. malým Amsterdamem a v samoobsluze Franklins začnou volně prodávat lebedu a speed." Venouškovi, který v průběhu minulého weekendu utratil v bordelech základ na další letenku, se Radkova představa velice líbila a nechal se slyšet, že by se mohl alespoň vykašlat na veškeré šetření a přímo sydneyským vlakem cestovat po Evropě. "Vždycky bychom si sjeli do Amsterdamu na kafe a odtamtud bychom to již brali podle nálady všemi směry. Paříž, Amsterdam, Řím, co může-

te píči chtít víc?"

Pondělí 27. dubna

Z Járovy spolupráce na Dopisech Egonu Bondymu nebude nic.

V posledních dnech uplynulého týdne, když jsem míjel prázdnou poštovní schránku, ve mně začínalo nabývat na síle podezření, že náš pan prezident změnil plány. Dnes správnost mých pocitů potvrdila konečně jeho první písemná zpráva. Dostali jsme od něho krásnou pohlednici dolní části Manhattanu zalitou barvou zapadajícího slunce. Na druhé straně píše, jakoby si ze mne dělal blázny. "Všechno zatím proběhlo podle plánu. Záznamy, co jsem prožil, si dělám skoro každý den."

Zřejmě si při dlouhém letu přes Tichý oceán nechal všechno hezky proběhnout hlavičkou a nakonec asi dospěl k názoru, že by musel být úplně blbej, aby když již má začít psát, to měl dělat pod cizím jménem. Asi se chystá vstoupit na literární scénu českého undergroundu s vlastním uceleným dílem. Bez ohledu na vztek, že mi udělal čáru přes můj plán žít dva měsíce z jeho práce, s ním nemohu nesouhlasit. Když vezmu v úvahu, že někteří lidé četli mé třítýdenní "Americké poznámky" jako Kerouaca, jeho dvouměsíční cesta kolem světa by se zákonitě měla stát bestsellerem. Za pár hodin se Jára již zase bude vznášet v oblacích na cestě z N. Y. do Milána a já mu na dálku připíjím zbylým weekendovým vínem na šťastný let a šťastné vykročení na spisovatelskou dráhu.

Já si budu muset vystačit se svýma vlastníma myšlenkama a zážitkama z naší Sydney. V sobotu 18. dubna jsem oslavil své pětatřicáté narozeniny a když si je nyní v myšlenkách zpětně promítám, mám dojem, že by možná i náš Jára vyměnil několik svých newyorských hodin za nějaký ten obrázek z oné noci na Garden vale. Zvláště silně by nań myslím zapůsobila scéna v koupelně zvracejícího akademika Míši, který bez ohledu na svůj stav mi na mou opilou otázku jak se cítíte, pane doktore, odpověděl: "Skvelo iba od žalúdku je mi akosi zlo."

Já jsem se v chladu dlaždičkové podlahy též chvíli zdržel a tak jsme si spolu navzájem potvrzovali, jak je úžasné, že fyzické trápení dokáže překlenout duch přátelství vznášející se nejenom za námi za dveřmi, ale i nad záchodovou mísou a nad umyvadlem.

Helena mi k narozeninám dala nové kovbojské boty navzdory tomu, že občas prohlásí, že předtím, nežli jsme se vzali, by si byla ani v nejčernějších myšlenkách nepomyslela, že má vedle sebe kovboje, který poslouchá country music. První okamžik mi je vždy líto, že jí nemohu být nablízku při vychutnávání krás, jež skutečná hudba nabízí. Potom jí pokaždé ale jenom řeknu, že to věděla, neboť ještě dlouho předtím, nežli jsme spojili naše životní cesty, jsem jí vyprávěl, jak mi kdysi řekl Milan Knížák po poslechu nahrávky UH 1, že co se hudby týče, skončím nejspíš jako Waldemar Matuška.

Největší radost mi udělal Radek, který slaví své narozeniny ve stejný den jako já. Dal mi dvojdesku s mým oblíbeným country rockovým zpěvákem Willi Nellsonem. Do obalu přiložil lístek se slovy: "Pepovi, který mi pomohl nalézt lásku k písním."

Každému bych přál, aby alespoň jednou za život k narozeninám dostal podobný dárek. Když se na onen nenápadný kousek papíru dívám a vidím před sebou chvíle, kdy jsem Radkovi dával číst první knihy, přičemž jsem se s ním musel občas i hádat a přesvědčovat ho, že jednou bude číst i ty knihy, které v něm tehdy vyvolávaly pro svoji tlouštku odpor, říkám si, že tenhle dárek bych nevyměnil ani za Járovy zážitky z Paříže, do níž by měl zítra dorazit.

Pondělí 4. května

Stále častěji mám chvílema dojem, že žiju ve městě, kde se mluví nejvíce česky. Vůbec mě již ani nepřekvapí, když se ráno ploužím usínající hlavní kingscrosskou ulicí a za mnou se ozve: "Tak dnes jsi vyšel dobře co?" Dnes ráno mne takhle pozdravil taxikář, s nímž jsem se

musel nechat minulý čtvrtek odvézt do práce. V minulém měsíci jsem po delší době třikrát zaspal a musel použít taxi. Jsou to pro mne pochmurné okamžiky, když otevírám dveře auta a v myšlenkách se loučím s šestnácti bagy a říkám Flemington, prosím.

Potom podle vizáže řidiče typuju, zdali budu moci za ty prachy alespoň v klidu vychutnat obrazy probouzejícího se City a nebo zdali budu muset okamžitě odpovídat na ony tisíckrát již zodpovězené otázky: Where do you come from? a How long have you been here? Málokdy jsem se ve svém odhadu vyloženě zmýlil. S Australany a Angličany většinou cesta probíhá v decentním až ospalém tichu. Po chvíli jízdy se obvykle zeptají, vedle dvou výše uvedených otázek, zdali ve Flemingtonu bydlím nebo pracuju, a Australan, jak se mi v Austrálii líbí. Když se doví, že jedu na šichtu do továrny, pokývnou buďto hlavou nebo řeknou: "Já vím, to není lehký" a nechají mě až na místo klimbat. Evropané jako Němci mají spíš tendenci bíce konverzovat a často sklouzávají na otázky týkající se Evropy a šance přežít v Austrálii. Když se dovím, že mě veze Ital, Španěl nebo Řek, což jsem se často dověděl ještě předtím, nežli jsme dojeli na začátek William str., je mi zcela jasné, že před sebou mám těžkou nepřetržitou konverzaci. Jednou mne vezl Španěl, který mě zahrnul takovým množstvím sdělení a otázek, včetně názoru na rozdílnou chuť španělských a australských pomerančů, že v půli cesty jsem začal pociťovat, že si budu muset vzít valium. Naštěstí mě napadla spásná myšlenka. Řekl jsem mu, že Španělsko beru jako jednu z nejsympatičtějších a nejrozumnějších zemí Evropy a že zrovna nedávno jsem čet, jak veliké množství mladých lidí uctilo v Madridu výročí úmrtí generála Franka. Nato Španěl skutečně úplně ztichnul a nežli začal mluvit o španělském víně, hezkou chvíli si mě jenom zvědavě prohlížel.

Ve čtvrtek začal taxikář koverzaci při sjíždění po Willian street slovy "nádherný pohled", což jsem vzal jako neobvykle krásný úvod. U Hyde parku se mě zeptal, zdali má jet po Parramotta rd. a teprve potom, jaké jsem národnosti, k čemuž ještě jakoby na omluvu dodal, že se ptá kvůli mému akcentu. Řekl jsem, že Čech. "Tak proč nemluvíš česky?" Když se mi stala stejná příhoda před léty, byl jsem z toho docela vyveden z míry. Tentokrát jsem ale klidně řekl, že jsem si stále ještě plně neuvědomil skutečnost, že Sydney je česky mluvícím městem. Potom jsme se nenuceně bavili na obvyklé téma, na které většina krajanů, kteří se náhodně setkají na druhém konci zeměkoule, vedou svůj rozhovor. Emigrace, sžití se s australským prostředím, vzpomínky na Prahu. On mi vykládal, že měl docela štěstí se zvládnutím angličtiny, jelikož se musel hned z počátku převážně pohybovat mezi lidmi nehovořícími česky. Já mu na to zase líčil, že díky tomu, že mi bylo přisouzeno pohybovat se až na krátké časové výjimky pouze v prostředí českého jazyka, jsem neměl vůbec možnost poznat stesk po domově.

A říkal jsem mu naprostou pravdu. Když člověk jde z práce po ulici Kings Crossu a před obchodem, v němž si kupuje chleba, slyší, jak povídá jedna paní druhé "ten můj se včera zase zrychtoval jako zvíře," nemůže si existenci dálek a neznalosti jazyka snad ani plně uvědomit.

Pondělí 11. května

Podzim již vběhl do své druhé poloviny. Na Sydney často padá z tmavých mraků déšť a ráno je již cítit chlad projíždějící v kostech. Nejvíc ho cítím, když na Town Hallu přestupuju do starých železných vlaků jezdících na západ a usedám na studené rozřezané sedadlo.

Většinou přitom vzpomínám na Járu, který v tu dobu nejspíš sedí v nějaké zahradní restauraci a nad půllitry budvaru vdechuje večerní vzduch evropského jara. Minulé pondělí večer, krátce poté, co jsem dopsal, jsem dostal telefonickou zprávu z Vídně, že náš pan president se první večer v kamenném srdci Evropy hezky ožral. Ve středu jsem od něho obdržel druhou pohlednici Manhattanu. Píše: "Za pár hodin budu opouštět N. Y. Ty tři týdny uběhly jako voda. Manhattan je nádherný a

prošel jsem ho veliký kus pěšky. Jeden den jsem si zajel do Washingtonu. Přečetl jsem si tvůj dopis Mírovi, v jehož několika částech jsi mluvil i ke mně. Dnes ti již musím říci, aby jsi nepočítal s mojí spoluprací na Dopisech Egonu Bondymu. Mám zaznamenaný skoro každý den, ale nestojí to za nic. Zase se brzo ozvu z Paříže."

Četl jsem si ony pro mne v uvozovkách i bez uvozovek příjemné věty a v duchu si říkal, že umět psát stručně je sice hezké, ale zároveň někdy i nepraktické, neboť se těžko dá ukrýt lež, o níž se přece říká, že má krátké nohy. Kdyby se ještě jednalo o někoho jiného nežli je Jerry Foyt tak O. K. Jenže člověku, který v Sydney U Žlabu leze kolem půlnoci na stůl a přednáší Baudelaira nemohu sežrat takový výmysl, že ve chvíli, kdy se loučí s New Yorkem a před sebou již vidí Paříž, neprodukuje poznámky plné poezie. Z téhle jeho lži ale mám docela radost a již se těším, až nám bude za měsíc za dva své zpracované poznámky předčítat. Již ho slyším, jak se mne po poslední větě ptá: "A ty Paříku myslíš, že tohle by mohlo Egona Bondyho zajímat?"

Na sydneyském nebi se vznáší vzducholoď jednoho z nejbohatších a nejúspěšnějších mužů Austrálie Alana Bonda, reklamující jeho výborné pivo Swan lager. Táta vždy, když ho viděl v televizi, říkal: "Helo, už tam je zase pivovarskej." Jemu zřejmě platil i onen nápis na vratech domku v Fyrmontu. Vedle pivovarů a hospod totiž vlastní také televizní kanál.

Někteří lidé mu stále více závidí a posílají do novin dopisy, v nichž tvrdí, že jeho létající reklamy by se měly nad Sydney zakázat, jelikož nebe patří všem a když už, tak ať se prý vznáší nad západní Austrálií, odkud pochází a kde má hlavní sídlo. On sám zřejmě ale na veškerou závist z vysoka kašle a ještě nežli táta odletěl z Austrálie, si koupil za X milionů nové soukromé letadlo. Před několika týdny projevil pouze lítost, že se kvůli obchodu nemohl zúčastnit londýnské aukce, na níž se prodával známý obraz slunečnic od van Gogha, který koupila za 56 milionů australských dolarů jedna japonská společnost. Bond prý ale prohlásil, že to ještě není ztracené a nabídnul za "Slunečnice" 71 milionů.

Dole v ulicích, nad nimiž lhostejně plují Bondovy vzducholodě, se zatím plouží strach v podobě slova AIDS, které zaplavuje tisk, rozhlasové i televizní stanice a především myšlenky mladých lidí. Na některých školách probíhají pro teenagers přednášky a v novinách se objevují na ono téma vtipy. Například mladá [illegible] se tvářící dívenka říká svému spolužákovi, že k němu nepůjde na návštěvu, dokud nebude vidět výsledek jeho AIDS testu.

Jenže sex je sex a tak zatímco některé zaměstnankyně sydneyských bordelů si stěžují, že ztrácejí zákazníky, jelikož mnozí muži nejsou ochotni akceptovat bezpečnostní gumovou a v tomto případě vyloženě hygienickou ochranu, tak některé mladé ženy buďto přímo nebo anonymně preservativy odmítají, jelikož hlavní problém vidí v tom, že se mnou není dostatečně sexy. V sobotním Heraldu v článku nazvaném "Way [illegible] still coy about condoms" prohlašuje s úsměvem mladá australská novinářka a autorka seriálu "Puberty Blues", že čeká, až Japonci přinesou na trh takový supermodel, který bude schopen hrát rock'n'roll a recitovat poezii.

Z desky na gramofonu se nesou slova "můžeme letět výš a výš" a já utěšuju nad plátnem naříkající Helenu, že její obrazy jsou čím dál lepší a že věřím, že pražského Bondyho potěší. "Kdoví, udali, zatímco já píšu o Járově cestě po Evropě, o vzducholodích a prezervativech, ty nemaluješ obrazy, za které bude jednou Alan Bond šestý nejbohatší na nějaké aukci X milionů."

Pondělí 18. května

Jára tráví poslední týden na starém kontinentě. V neděli již bude odlétat do Singapuru, ale slíbená zpráva z Paříže ještě stále nedošla. Nejspíš ho město Moneta, Pissarra, Baudelaira a dalších vzdi-

kánů doby, kterou on na Paříži nejvíce zbožňuje, vzalo tak, že celé ty tři dny jenom běhal za svojí největší láskou. Při cestách z Louvre asi celé hodiny civěl na hladinu Seiny a na její břehy, na nichž viděl stát ošumělé postavy s paletama. V noci potom nad posledním pivem nejspíš zase viděl u každého stolu stíny postav nad sklenicemi absintu a tak zřejmě nestačil pohlednici ani koupit. Vůbec se proto na něho ale nezlobím, neboť Paříž je Paříž a lidé, kteří milují obrazy tak jako Jára, ji asi cítí dvojnásobně.

Nemohu se již dočkat chvíle, až si po příletu opět u nás sedne do své skládací židle, vtáhne do sebe kouř a já mu budu po jednom předkládat před oči Heleniny obrazy jejího biblického cyklu. Ještě jí zbývá dokončit poslední dva a bude s tím hotova. Poslední měsíc často maluje s vypětím vůle, jelikož se jí na pravém zápěstí udělal výrůstek a ruka jí přestává poslouchat. V práci ji musí celý den namáhat při zakreslování kót do námořních map a večer si musí zápěstí stáhnout látkou, aby vůbec mohla malovat. Kdo nemůže tak jako já plně cítit její fyzické bolesti a vidí před sebou pouze hotové obrazy, si říká, že za něco takového stála i bolest. Často nežli usnu se z postele dívám na visící obrazy před sebou a přesto že Heleně ze srdce přeju, aby se jí podařilo je co nejlépe prodat, cítím, že se budu smutně dívat na jejich prázdná místa na zdi. Zvláště s obrazem Abraháma sklánějícího se nad svojí mrtvou ženou s výrazem a vědomím filosofa, že smrt není žádným zlem, se budu loučit opravdu těžko. Sám si ho ale koupit nemohu, neboť budeme muset zaplatit kolem devíti set dolarů za rámy a tak když se na obrazy před spaním dívám, pociťuji přitom ony nádherné myšlenky stoiků, říkající, že člověk si má nad vším, co miluje, uvědomovat, že se jedná o něco, co ho má opustit.

Pondělí 8. června

Jára je již dva týdny opět doma na Kings Crossu. Poslední květnovou sobotu jsme si ho přivezli z letiště. Tolik jsme se těšili, až ho opět spatříme, že jsme na letiště dorazili téměř o hodinu dříve. Když jsme potom po vypití dvou džbánů piva v jednom z letištních barů sjížděli po eskalátoru do čekací haly, vyloupl se nám Jára přímo před očima. Tlačil před sebou vozík s několika zavazadly a radostně se šklebil na tři napůl rozespalé a napůl opilé postavičky odlepující se před ním z pojízdných schodů. Na letiště jsme přijeli taxíkem a zpět jsme chtěli jet autobusem, Jára nám chtěl ale ukázat, že pan president je opět doma a tak nám pokynul, abychom nekecali a rezolutně si to namířil k prvnímu taxíku.

Chystal jsem se ho zavalit výčitkami, že nedodržel naši dohodu ohledně spolupráce na Dopisech Egonu Bondymu, což jsem chtěl ještě podtrhnout jeho absolutistickými manýry co se týče taxíku. Jára mi hned v autě ale strčil do ruky útlou knížečku a já pod jejími tituly "Zapomenuté světlo" a Jakub Deml roztál jako dívka po prvním polibku. Listoval jsem jednou z nejhlubších knih, které jsem doposud četl a v myšlenkách jsem se viděl, jak jdu zasněženou krajinou mezi Velkou Chuchlí a Barandovem, jíž jsem v době, kdy jsem knihu prvně četl, často procházel. Kolem mne se vznášel obraz spící přírody a hlavou mě probíhaly něžné Demlovy věty popisující samotu a černé chuchvalce krve umírající.

Na Garden vale Jára přede mne zase hned položil tři kazety s namluveným Bondyho románem Afghanistan s podotknutím, že knihu čte sám Bondy. Ke kazetám mi přidal ještě kopec dalších knih a vedle nich položil několik videokazet s českými filmy. Potom jsme u nás na Newyorské až do večera pili pivo a tak jsem se k chystaným otázkám a výtkám dostal až v noci na Garden vale. Na televizní obrazovce běžely závěrečné titulky Burianova filmu "Tři vejce do skla" a Radek dopíjel z láhve whisku, kterou Jára koupil na letišti v Singapuru.

Vystřelil jsem to na něho přímo od boku. "Tak pane presidente, za jak dlouho si budeme moci přečíst vaši knihu Cesta kolem světa?" Jak Járu znám, byl zřejmě na tuto moji otázku celou dobu připraven,

neboť vůbec nezvýšil hlas a mírně ironickým tónem mi krátce odpověděl, že na psaní sere. "Chtěl jsem to Pepíku napsat ale seru na to. Nechci, abych o sobě po čase někde slyšel, že jsem se sral někam kam nepatřím." Potom vyndal z tašky notýsek hustě popsaný poznámkami a přečetl nám z něho, jak se v Los Angeles setkal s mým jménem. Zapsal si to přibližně takto:

"Jsou dvě hodiny v noci. Jára Čmelák mě zavezl k jednomu svému známému, který bydlí kousek od letiště. Když říkám kousek, tak to v L. A. znamená třicet minut autem, když není provoz. Ten člověk se jmenuje Jiří Popel a je to velice ochotný kluk. Chtěl mě vzít na koncert nějaké australské kapely zrovna hrající v L. A., ale já mu řekl, že již tyhle věci tak moc nesleduju a že bych raději navštívil nějakou místní hospodu. A tak jsme seděli v hospodě, pili pivo a on mi vykládal o svých zážitcích a dojmech ze Spojených států. Carter podle něho nebyl blbec, ale Rusové si dělali co chtěli. Reagan je úplnej pitomec, ale Rusové neví co s ním a mají strach. Potom přešel na pražský underground a vyprávěl mi, jaké v něm měl pro své názory neshody. S Bondym skončil korespondenci před dvěma roky. Pepa dle něho měl zůstat malířem pokojů a nesrat se do intelektuálních věcí, čemuž on musí rozumět, jelikož v intelektuální rodině vyrůstal. Když jsem se ho po chvíli zeptal, co čte, řekl mi, že detektivky. Trochu mne to zarazilo a tak jsem udiveně pronesl: "Detektivky? Ty čteš detektivky?" "No a co máš proti detektivkám?" vyjel na mne. Prolétlo mi hned ale hlavou, že tihle lidé již všechno nejméně jednou přečetli tam a zpátky a nyní že čtou již pouze detektivky a zábavnou literaturu. A tak jsem rychle řekl, že proti detektivkám ani v nejmenším nic nemám a abych ho zcela uklidnil jsem ještě dodal, že zrovna čtu Dostojevského Bratry Karamazovy, což vlastně je také detektivka. Potom si šel můj hostitel lehnout a já nyní přemýšlím, zdali to mám Pepíkovi přečíst a nebo to raději vytrhnout."

Po přečtení svého zápisku mi Jára řekl, že to byl vlastně hlavní důvod, proč se tak dlouho neozýval a nedodržel naši dohodu. Řekl jsem Járovi, že mu jsem velice vděčný, že to ze zápisníku nevytrhnul, neboť se mi líbí jak si to zapsal a ještě více jak to o mně Popel řekl. Z intelektuální rodiny opravdu pochází a z hlediska svého původu si možná již i on sám udělal nějaký doktorát, takže nemám žádný důvod a právo cítit se kvůli jeho výroku uraženě. Horší bylo, když jsem se tady v Sydney dověděl od jednoho člověka, který sice nepochází z žádné vysoké intelektuální rodiny byť nepřečetl přinejmenším méně než Popel, že Bondy není žádný spisovatel a Jirous že vůbec nic neudělal. S Jirousem se setkal v jedné pražské hospodě. Jirous prý byl ožralý žduchnul ho do žaludku a jediné co mu řekl bylo "bum do bříška". Když jsem to tehdy vyslechl, musel jsem si opravdu připomenout stoiky hlásanou zdrženlivost. Proti tomu je epizoda "Popel" pouhým pozdravem, který mi z Ameriky přes Járu poslal. Asi mě má stále ještě v žaludku za to, jak jsem mu v pětasedmdesátém v Praze napsal otevřený kritický dopis pro jeho kritizování kapely Plastic People. Když jsem si na to v průběhu let několikrát vzpomněl, cítil jsem se pokaždé jako nějaký inkvizitor. Myslím, že kdyby Popel ale věděl, jak kvůli tomu, že jsem nezůstal tam, kde jsem podle něho zůstat měl, čas od času trpím, tak spíš by mi onu papírovou rvačku odpustil. Tak jako tak je to již dávno a nic se na tom nedá změnit, stejně jako není možné změnit Járovo rozhodnutí srát na psaní.

V současné době Jára již opět pečuje o milionářský dům na Point Piper, přes weekend na Kings Cross spokojeně popíjí pivečko a nějaké psaní mu nepřijde vůbec na mysl. Já ve chvílích, kdy se ve vzpomínkách vracím ke své cestě, toho trochu lituju, neboť Jára je hluboká povaha a jeho oči ještě posílené brýlema se kolem sebe dovedou dívat.

Uvědomil jsem si to opět tuto sobotu, když se Jára zmiňoval o českých emigrantech naší rock'n'rollové generace, s nimiž se v New Aorku setkal a z nichž některé znal již v Česku. Vyprávěl, jak se setkal s klukem, kterého poznal před léty v Brně. Nyní mu je kolem

třiceti - a osm roků již žije v N. Y. Ten den si byl vyzvednout trochu peněz za nějakou krátkodobou práci. Po vrácení dluhů mu v kapse zbylo deset bagů a tak Járovi řekl, aby s ním šel na jedno místo, kde si chce koupit za pět bagů dávku sněhu. Říkal, že tam někoho zná. Když přišli do úzké zchátralé uličky, jakých je na East Village nemálo, odlepil se náhle od Járy a přistoupil k jednomu Portorikánci. Ptal se ho, zdali by u něho mohl skórovat. Náhle se tam ale objevilo několik dalších Portorikánců a jeden z nich na něho vyjel ať okamžitě zmizí, jelikož bílým nic neprodávají. Kluk se vrátil k Járovi a zašeptal mu, že musejí rychle zmizet, jelikož by mohli dostat pěkně do držky. Po chvíli prohlásil, že obejde blok a zkusí to tam ještě jednou. Cestou potkali dalšího Čecha, který Járovi svým vzhledem připomenul Rámuse z doby, kdy byl krátce před návratem do Česka v blázinci. Řekl jim, že také shání něco za pět bagů, ale tam že má strach jít. Járův známý tedy šel prozkoumat terén sám, ale po chvíli se vrátil s výrazem, z něhož bylo okamžitě možné vyčíst, že vyšel opět naprázdno. Řekl, že jeho člověk, u kterého kupuje, tam zrovna není a tak že na to sere a jde domů, kde možná něco splaší od kluků.

Další kluk, kterého Jára poznal v Česku a v N. Y. se s ním po letech setkal, mu při nějaké příležitosti položil otázku, zdali je v Sydney také taková nuda jako v N. Y. Potom se ho zeptal, zdali je již na heroinu. Když se Jára podivil, proč by měl být, vysvětlil otázku slovy: "Vždyť jsi tady již týden."

V průběhu vyprávění si Jára vzpomenul, jak jsme se před léty na Garden vale 10 bavili na téma emigrace. "Dobře jsi to tehdy Pepíku vyjádřil, když jsi se ptal Rámuse na hlavní důvod, proč jsme utekli a co jsme si od emigrace slibovali a on ti odpověděl, že to tam prostě stálo za píču a všichni tak strašně moc toužili hrát rock'n'roll. Ty jsi mu na to řekl: a to jste se alespoň na okamžik nezamysleli nad možností, že i rock'n'roll může zemřít."

Pro některé lidi se sen o zemi, kde budou smět všichni svobodně hrát rock'n'roll pomalu začal proměňovat v realitu všedních dnů a později bláznců a léčebných ústavů. A neoctl se tam vždy jenom "naivní děti" toužící po slávě nebo pyšní, arogantní čuráci, kteří se domnívali, že tím, jak překročí hranice, z nich spadne jejich prostřednost.

Ten nádherný a skromný Jerry, u kterého jsem v době svého pobytu v N. Y. bydlel v jeho sklepním bytě, je prý v současné době v nějakém ústavu na protialkoholickém léčení. Když mi to Jára řekl, vzpomněl jsem si, jak mi Jerry vykládal, že již má Ameriku projetou křížem krážem a že by se chtěl přesunout zase někam jinam.

Někteří lidé přičítají drogy a pády drsnosti N. Y. jako městu takovému. Podle mne netkví hlavní příčina v otázce zeměpisné, ale spíš uvnitř každého jedince. V Sydney jsou tvrdé drogy oproti N. Y. hůře dostupné a především dražší a tak většina lidí, když začne podvědomě nebo přímo pociťovat, že útěk z komunismu nevyřešil zdaleka vše, co si od něho slibovali a že to, co je žene do onoho beznadějného běhu hledání je vlastně útěk před sebou samým, začnou své noční můry topit v chlastu. Podstata je ovšem stejná, což myslím potvrzuje již to, že přibližně z deseti až dvanácti lidí, které jsme v Sydney blíže poznali, se dva kluci vrátili domů a lidé v Česku, kteří je neznali, se mohli dle jejich stavu domnívat, že se vracejí z nějakého těžkého kriminálu. Další dva kluci, jimž se běh emigrace též vymknul z otěží, se domů již vrátit nestačili. Jeden z nich, poté co ho opustila holka, si podřezal žíly a aby měl jistotu, že ho nikdo nepřivede zpátky, se navrch ještě pověsil. Ten druhý z emigrace odešel téměř záhadným způsobem. Našli ho na Oxford Street v den průvodu sydneyských homosexuálů, s těžkým zraněním hlavy. Asi po týdnu v nemocnici zemřel. Já jsem se s ním náhodou setkal asi dva týdny před jeho osudnou nocí v hospodě Lord. Krátce předtím se vrátil v blázinci a měl již vyřízené papíry pro návrat do Česka. Na moji otázku, kdy poletí, mi řekl, že si to s návratem rozmyslel, ale brzy že se bude stěhovat. Když jsem se ho zeptal kam, tak mi s úsměvem řekl, že

někam strašně daleko a že se to nedá vysvětlit, jelikož člověk nejdřív musí získat s onou zemí vnitřní spojení.

Když mi potom Venoušek sdělil, že Arnošt umírá v nemocnici, cítil jsem, jak mi po těle běhá mráz. A to je pouze několik v kostce zaznamenaných příběhů jedinců, pro něž se proces emigrace stal nepřekonatelnou hradbou.

Nad náš špinavý dvorek se začíná pomalu snášet tma, z níž se ozývá jenom dutý šum křídel divokých holubů vracejících se domů do tmavých koutů chatrných střech.

Před chvílí jsem si vzpomněl na jednu paní z Prahy, která před časem řekla mé matce, aby nikomu nevykládala, že jsem odjel z Československa kvůli politice, když každý ví, že jsem obyčejný dobrodruh. Škoda, že si tahle paní, jejíž jméno mi není známé, nemůže přečíst moji dnešní kapitolu. Věřím, že by ji určitě potěšila a až by ve frontách na maso nebo na pomeranče referovala svým známým, jak v New Yorku a v Sydney končí emigranti své sny, nejspíš by svoji zprávu zakončila slovy: "Dobře jim tak. Měli zůstat sedět doma na prdelích. Když není člověk líný, tak si kus té flákoty na neděli vždycky koupí. A co jiného člověk k životu potřebuje?"

Pátek 19. června

Ve středu jsem obdržel hustě popsaný korespondenční lístek od Egona Bondyho. Mimo jiné píše, že od něho se nikdy nedočkám pokynu, abych zanechal psaní. "Naopak pište o všem. O vašich všedních dnech a třebas i o úplných blbostech."...

Když jsem o tom následující den v práci přemýšlel, costal jsem velikou chuť zaznamenat najednou všechny významnější události týkající se Austrálie a Sydney, abych se co nejdříve mohl dostat k svým všedním dnům. Hned po příchodu domů jsem si sednul k papíru s nadějí, že to krátce všechno zmáknu. Pokaždé mi ale několik prvních vět přeškrtla Bondyho slova: "pište o všem a nic nevynechávejte". Vždy jsem si uvědomil, že mám-li pokračovat v tématu, které jsem začal, nedostanu se k ostatním událostem.

Obsah Dopisů Egonu Bondymu se vykrystalizoval na popis dnů pěti lidí, žijících spolu v úzkém kontaktu v Sydney. A pět lidí, to je spousta příhod a výroků a Sydney, to je město, v němž není dne nebo přinejmenším týdne, aby se neudálo něco, co by nestálo za zaznamenání.

Před čtyřmi týdny to se mnou málem švihlo na hlavní kingscrosské ulici. Měl jsem volné pondělí a nesl jsem si domů noviny, v nichž jsem si cestou volně listoval. Na jedné z prvních stránek jsem si všimnul článku s titulkem "Shadows over Bond tower plan". Po přelétnutí několika prvních vět se mi zatočila hlava a musel jsem se opřít o zeď domu. Jinak bych se byl zřejmě složil k nohám tlusté prostitutky, která stála kousek ode mne a nejspíš se domnívajíc, že jsem si střelil nějaký extra materiál, napjatě pozorovala, zdali půjdu k zemi. Mně bylo ale docela ukradený co si o mně kdo myslí a několikrát po sobě jsem četl zprávu, že Allan Bond chce postavit na George street devadesátipětiposchoďový mrakodrap. Byl jsem z toho tak vedle, že jsem ani nezaregistroval, že jsem se přesunul o několik metrů dál do hospody Sport a když se mě barmanka zeptala, co bych rád, vyšlo ze mne místo Fosters Bond. Vzpamatoval jsem se, až když jsem viděl, jak na mne chudák ženská vytřeštila oči a řekl jsem, že chci dvě velká piva. Stejně jsem si u ní již asi dojem nespravil a nejspíš si myslela, že jsem jedním z bláznů, kteří se po nedávném hromadném propouštění z ústavů, nemajících dostatečnou kapacitu, usadili na Kings Crossu. Pivo mi ale natočila a tak jsem střídavě upíjel z jedné sklenice za sebe a z druhé za Alana Bonda. Bond je třída. Nehledě na to, že je již osočován, že si chce sydneyskou oblohu přivlastnit, ji nyní chce ještě propíchnout vlastní 380 metrovou věží a to navíc v době, kdy se mluví a píše proti stavbě dalších

mrakodrapů v průměru se pohybujících kolem čtyřiceti poschodí. Z hospody jsem místo domů šel ještě na William street a odtamtud nejvyššího bodu jsem se díval do City na místo, kde by se měla věž tyčit. Po obloze plula tak jako každý den Bondova vzducholoď a já se nechával unášet slastnou představou, jak na špici jednoho z nejvyšších domů světa rozpíná křídla obrovská černá labuť. Zároveň jsem pociťoval ale i lítost, že se jedná pouze o návrh, jehož realizování bych považoval za stejný zázrak, jako kdyby se australská vláda rozhodla vybudovat vlastní atomovou bombu.

Na některé obyvatele našeho města tato zpráva skutečně jako atomová bomba zapůsobila a v dalších dnech se v tisku okamžitě objevily články a dopisy vyzývající obyvatele, aby tomuto bezohlednému projektu za každou cenu zamezili. Předsedkyně nedávno zrušeného výboru města Sydney Clover Moore prohlásila, že Bondův mrakodrap by znamenal definitivní zničení Sydney. My se na to již opět díváme jako na staronový vtip a U Žlabu se bavíme nad plačtivými dopisy čtenářů Heraldu, v nichž obviňují premiéra Unsworta, že slíbil udělat ze Sydney druhou Paříž a nesluncem neprostupnou imitaci New Yorku. Pro tuto skupinu Sydňáků, jimž říkám "noví romantici", když už Amerika, tak pouze San Francisco, jehož obyvatelé prý nedávno prosadili zákaz stavění dalších mrakodrapů.

Jenomže tito lidé si neuvědomují, že Amerika si může dovolit udělat ze San Francisca, do kterého se stahují k hippies a homosexuálům protinukleární aktivisté, s klidem jakousi romantickou rezervaci, jelikož má ještě New York, Chicygo, Los Angeles a další města. Sydney je v Austrálii ale největším městem a tím i centrem byznysu a není proto možné stavět v jejím centru místo domů parky, jak by si to oni přáli.

Belmore park, na nějž se každý den na cestě domů dívám z okna vlaku a těším se, až jím budu v pátek procházet, mám již opět za zády. Když jsem jím dnes procházel, byl již zahalen ve tmě. Vlak, v němž jsem jel z práce, se nějak pochroumal, a mezi New Townem a Redfernem zůstal půl hodiny stát. Chtěl jsem se prostřednictvím parku rozloučit s letošním podzimem, ale všechno v něm již spalo a jenom několik aboriginců sedělo pod jedním stromem a popíjelo své levné víno.

Teď je šest hodin večer a já sedím v hospodě Lismore na Pitt street. Od konce léta se v ní při cestě z nádraží Central na Town Hall každý pátek zastavuju na jedno pivečko. Je to takové malé klidné hospůdka, v tuto dobu většinou téměř prázdná, jelikož se nachází v místě, kde byznys stále ještě není příliš rozhýbán. Kolem otevřených dveří se občas mihne několik chodců a z rádia se většinou nesou tóny starých evergreenů, napomáhajíce prostor hospody ospalou nepáteční náladou. Pro mne je to jakási vstupní brána klidu, z níž vykročím do náruče weekendu. Dnes se místností místo sladkých melodií nesou z televize hlasy politiků. Jeden právě hovoří na předvolební kampani k davu nějakého malého městečka. Jedenáctého července bývá v Austrálii mít federální volby. Od roku 1983 to budou již třetí. Náš Prime Minister Bob Hawke vždy, když vidí, že ekonomická situace se o něco zesvětlí, přikročí k vyhlášení voleb. Naposled (1984) oklikl a na slibu si stál ještě v dubnu, že tentokráte nechá ukončit svůj termín. Správně měly volby být až v prosinci nebo začátkem příštího roku. Jenže když Hawke viděl, že ekonomická čísla se o pár milimetrů vylepšila a navíc že představitelé naší koalice se mezi sebou perou jako rak, řekl si nejspíš, že by nebyl žádný politik, kdyby toho nevyužil a nezkusil si pod své jméno připsat třetí titul. A tak Australané budou podruhé v historii volit netradičně v zimním období. Hlavním a prakticky jediným tématem zaznívajícím z předvolebních kampaní je otázka ekonomiky dané; což je pro většinu Australanů otázka nejdůležitější. To ostatní nechá běžný Australan na politicích. Přesně jak říkají: "I don't care".

U jednoho stolu vedle několik australských dělníků, kteří sem nejspíš zabloudili cestou z nějaké jiné hospody. Podle toho, co jsem z jejich konverzace zaslechl, se nejspíš bavili o australském fotbale. Na slibující situaci v tabulce se otočili pouze jednou, kdy jeden z nich zřejmě prozradil nějaký vtip. Jenom ve chvílích, kdy politiky vystřídaly reklamy, obrátili hlavy k televizi a

popískáváním komentovali modelky na obrazovce. Připomenulo mi to moji vojenskou službu. Každý večer nás dozorčí roty nahnal do klubovny, pustil televizi a my jsme se museli dívat na televizní noviny. Všichni čuměli bez zájmu před sebe na zprávy z domova i z ciziny a sem tam pouze nějaká mladá televizní hlasatelka vyprovokovala kratší dialog na téma, jaké by to s ní bylo v posteli.

Při vzpomínkách na některé z tehdy padlých výroků cítím, že bych se najednou mohl rozepsat, jenže je pátek a já se musím co nejdříve zvednout a dát téhle hospodě na Pitt street sbohem, abych se náležitě připravil na vykročení ke Žlabu.

Úterý 23. června

Dnes jsem doma z práce. Jediná zdejší továrna na výrobu bezpečnostních pásů do aut je více jak týden ve stávce za zvýšení platů a tak australské automobilky byly nuceny vysadit z práce kolem dvanácti tisíc dělníků. Mne bez ohledu na federální volby pokračují ve své činnosti rozleptávání australské ekonomiky. Já jsem z toho tentokrát vyšel velmi dobře. Včera jsme měli pravidelné měsíční volné pondělí a na dnešek nám přesunuli pondělí z července. Ráno telefonovali z továrny, že zítra se začne dělat a tak žádné peníze neztratím.

V neděli nám dle kalendáře začala zima. Vyhlížela opravdu studeně. Byl jsem s Helenou na trhu v Čínské čtvrti pro nějakou zeleninu a ovoce a pod šedivou oblohou a téměř sněhovým větrem jsem pociťoval opravdovou zimní náladu. Městští tuláci a nátrubkové na Kigscrossu se choulili v nádražní pasáži a několik holek si zahřívalo zeboucí nohy chozením kolem své štace. Když jsme se vraceli domů, seděl na dřevěných schodech před vchodem do našeho domu z Newyorské ulice vyzáblý špinavý nátrubek. Chouli se do tlustého montgomeráku a nahýbal si z lahve. Po mém upozornění, že se potřebujeme dostat ke dveřím, se ihned natlačil na prkenné zábradlí. Schody jsou ale příliš úzké a též jsem byl poněkud nervozní, jelikož kožená držadla těžké tašky se mi zařezávala do ruky a tak jsem mu řekl, že to nestačí a že musí vstát. Okamžitě se zvedl a opřel o oprýskanou zeď přístěnku vedlejšího domu a několikrát po sobě zadrmolil svým chraplavým opileckým hlasem promiň. Hned jak jsem doma ze sebe shodil koženou bundu, sedl jsem si ke svému psacímu stolu a podíval se z okna. Stále ještě stál opředný o zeď, svírajc v ruce hrdlo tlusté láhve. Chvíli jsem se na něho díval snaže se z jeho postavy vyčíst kousek jeho životního příběhu a v jednom okamžiku jsem pocítil téměř lítost, že jsem s ním jednal tak strohým způsobem. Takové jsou již ovšem zafixované refixované reflexy člověka žijícího na Kings Crossu, který při setkání s těmito postavičkami očekává, že uslyší zlostné zaprskání nebo slovo fuck v nejrozličnějších kombinacích. Vedle toho to je též člověku vrozená zvědavost, co si může dovolit a kam až může zajít.

Před léty jsem v Praze poznal kluka, který vášni zkoumat, kam až může ve styku s dalším člověkem jít zcela propadnul, a někdy z toho byl sám nešťastný. Nejvíc ho to lákalo při náhodných setkáních s holkama. Říkal, že nejdříve nechá konverzaci běžet v běžném stylu seznamování a potom dle toho jak se hovor vyvíjí, začíná pomalu přistupovat k svému zkoumání. Většinou se své společnice zeptal, zdali má nějaké zábrany co se týče sexu. Když dostal vyhýbavou odpověď, stočil obvykle hovor opět do běžné konverzace, jaký byl ten nebo onen film, zdali slyšela tu nebo onu desku... A potom jí náhle řekl, že to je škoda, že nebere sex přirozeně stejně jako ráno nebo večer, jelikož si myslí, že dle tvaru jejích úst by musela být úžasná v posteli. Když holka řekla, že zábrany nepociťuje, snažil se jí prý dívat do očí způsobem, z něhož žena obvykle cítí, že jí dotyčný chce políbit a pak se jí zeptal, zdali by se s ním nešla vyspat, jelikož má před zkouškama a nejspíš měsíc nebude mít ženskou.

Několikrát se mu prý stalo, že dostal facku a jednou se po návratu domů rozbrečel. Navzdory svému skutečnému cítění se tehdy zeptal holky, která se mu opravdu líbila i mimo fyzický vzhled, zdali by si

s ním nešla zaprcat do bytu jeho kamaráda.

Většinou vždy, když se octnu ve vzpomínkách, přestanu na chvíli psát a dívám se skrze sklo okna ven, jakobych čekal, že tam ony dávno uběhlé dny znovu uvidím.

Přirozeně vždy vidím pouze ten, co právě kolem mne prochází. Ten dnešní se zrovna halí do tmy, v níž ho vystřídá jeho nástupce.

Neděle 28. června

Venku je zima a neděle. Sedím u stolku zachumlaný v tlustém vlněném svetru, ale i tak cítím, jak mnou probíhá chlad. Více nežli zima mne mrazí vědomí, že se mi nepodařilo zaznamenat nic z uplynulých dnů. Je pět hodin večer, zanedlouho začnou přicházet kluci na pravidelné nedělní posezení a já před sebou mám stále prázdný papír. Pokaždá napíšu několik vět, které hned zase přeškrtnu a dívám se z okna na šedivý a studený obraz dvorků. Říkám si, že kdyby se mi z toho nedělního neutěšeného obrazu podařilo vytáhnout podobu nálady, v níž jsem vešel do tchoto weekendu, že by to mohlo alespoň částečně ospravedlnit moji dnešní neschopnost.

Nad Sydney v pátek vanul ostrý studený vítr, díky němuž jsem Belmor parkem procházel rychlou chůzí a přitom jsem se sám sobě usmíval, jaká to je logika, těšit se až budu mít za zády to, čeho se nemohu celý týden dočkat. Cestou po Pitt street jsem si vzpomněl na Járu, jak kdysi mě a Radka seřval. Vycházeli jsme v noci ze Žlabu a jeden z nás prohodil, že to je zase již za námi a opět že budeme počítat dny a těšit se na další pátek. "A víte, na co se tolik těšíte a kam spěcháte?" hulákal na nás. Tenkrát jsem mu řekl, že má v podstatě pravdu, ale že není možné opomenout ani to, že on narozdíl od nás má zaměstnání, kterého si nejenom váží jako zdroje obživy, ale které má i celkem rád, což nemůže říci každý. Jeho ráno cestou do práce neprovází jako Radka myšlenky, jak hodně se bude zase muset ovládat, aby neposlal do prdele svého šéfa, až ho bude při práci zesměšňovat poznámkama, že nemůže ničemu rozumět, jelikož je jenom blbej sklodník a přitom ještě poslouchat jeho vychloubačné a jalové kecy o tom, který z australských milionářů je jeho dobrý kamarád. Mě v práci nikdo nezesměšňuje, ale zase jsem nervózní z občasných a v posledním roce stále častějších bolestí pravé ruky od stále stejných pohybů s těžkou stříkací pistolí.

Tento pátek jsem s těmito skutečnostmi vůbec neargumentoval a jenom jsem si říkal, že Jára měl naprostou pravdu. Celý týden se těším jako blázen na kousek zeleně, nejspíš jediného parku, ke kterému jsem si v životě vytvořil tak blízký vztah a potom jím procházím a přistihuju se, že se již nemohu dočkat, až vejdu na Pitt street a přede mnou se vynoří jeden z mých nejoblíbenějších domů v City, dvanáctipatrový secesní hotel Westend. I když se před ním často zastavím a z protější strany ulice se rozhlížím v jeho nádherné fasádě, cítím, že mě to táhne hned zase o kus dál k ohradě po zbouranémHorden buildingu, na jehož místě má malajská společnost Ipoh Garden postavit čtyři mrakodrapy mezi dvaceti až šedesáti patry.

Zběžně se podívám škvírou v prkně, zdali jsou již na místě bagrovací stroje a rychle přecházím ulici, jelikož hned naproti ohradě je prodejna s gramofonovýma deskama, která je zcela odlišná od velikých moderních prodejen nabízejících poslední super šlágry ozářené světelnými efekty. Je to jedna malá místnost s dřevěnou podlahou a starými plakáty na zdech. Na boční stěně visí veliká vlajka jižanské federace, uprostřed s portrétem Elvise Presleyho a pod ní je vitrína s upomínkovými předměty na mrtvého Člověka, ale stále živého Krále rock'n'rollu.

Vedle nejlepšího výběru desek z padesátých let, v němž se dají nalézt přímo originály, z nichž některé, byť jim chybí půlka obalu, nesou cenu $ 50,-, má prodejna také velmi dobrý a veliký výběr klasické hudby. Většinou každý pátek se v krámku zastavím a rukama proběhnu několik přihrádek se zlevněnýma a použitýma deskama. Je to jakési mé symbolické zastavení, při němž vzpomínám na doby, kdy rock'n'roll býval největší láskou mého života a já v prodejnách s deskama trávil celé

dlouhé hodiny. V současné době mi to již vezme maximálně deset minut a když se při vycházení ze dveří ještě naposled ohlédnu na vlajku s Elvisem, vidím se již stát před nálevním pultem v hospodě Lismore. Tam si od spěchu mohu chvíli odpočinout, jelikož vím, že můj pobyt v této hospodě je limitován maximálně na dvě piva. Jakmile vyjdu z jejích dveří, jsem zase hned v tom a spěchám na Town Hall na vlak, abych se doma sihnul najíst a připravit ke Žlabu.

Někdy jsem tak rozjetej, že se přistihnu, že spěchám i v samotném Žlabu. Radek se zřejmě ze spěchu též těžko vymanuje, neboť někdy je před námi i o dvě piva. Většinou až kolem jedenácté, což je doba, kdy začínáme uvažovat, v kolik hodin by bylo dobré začít kupovat zálożáky, začínám mít dojem, že již vůbec nespěchám. Sobota je den, kdy bych si již vyloženě přál, aby se čas na chvíli zastavil, jenže je již pozdě. Prolétne kolem nás a je neděle a s ní čas nálady, který bych přirovnal pocitům, kdy si člověk náhle uvědomí, že to, co hledá, nalézt nemůže, neboť to je včerejší den.

Do hospody Lismore jsem tentokrát přišel díky nechuti courat v chladném vzduchu, dříve nežli obvykle a tak jsem myslel, že budu psát o uplynulém týdnu, jehož hlavní událostí pro nás byla středeční . . . zpráva v Heraldu, že společnost Developments Pty Ltd navrhla postavit v Sydney 115 poschoďový a 440 m vysoký mrakodrap. Po nedávné zprávě o projektu devadesátipětiposchoďového domu ALLana Bonda to je něco neuvěřitelného. Navíc tento projekt je prý přímo záměr státní vlády, která by chtěla postavit mrakodrap v hodnotě jednoho biliónu, což by mělo Sydney napomoci stát se jedním z nejdůležitějších světových finančních center. Tento pátek mi návrh ale připadal ještě fantastičtější a neuskutečnitelnější nežli ve chvíli, kdy jsem o něm četl poprvé a tak jsem místo psaní jenom tupě civěl otevřenými dveřmi ven do tmy a před sebou jsem znovu viděl celý ten svůj páteční běh, opakující se týden co týden.

Přes týden, když večer v koupelně plivu černé chrchle zbytků barev co přes den spolykám, počítám dny a těším se na chvíli pátečního odpoledne, kdy vycházím z brány továrny s pocitem, že jsem to opět vydržel a tím, že si ruka bude moci dva dny odpočinout, že to snad zvládnu i další týden a potom ještě další. A když pátek přijde, tak si náhle uvědomím, že nejsem schopen se zastavit a spěchám i ve chvílích, kdy bych se měl přímo mazlit s každou minutou a každým krokem. Spěch, to je prostě nemoc moderního světa a přesto, že si uvědomuju jeho nesmyslnost, vím, že za současné situace s tím nejsem schopen nic udělat a jedinou možností je čekat. Čekat, až přijde den, kdy zjistím, že již nemohu s rukou vůbec hýbat a všední dny i weekendy splynou v jednobarevnou šeď dnů mrzáka, který již nikam nespěchá, neboť nemá kam.

Na Helenu v posledních dvou týdnech též dosedla snůla a tím i chmury. Dva téměř již dokončené obrazy musela přešepsovat a navíc chytila nějaký virus. Když jsem přišel v sedm hodin domů, ležela již v posteli a nacházela se v podobné náladě jako já.

Mě se u Žlabu sice nálada poněkud zlepšila, ale do vyloženě zářivé nálady weekendu jsem se dostal až za deset minut dvanáct, když jsme s Venouškem kupovali záložáky. Často, když přede mnou na stole stojí dvě plná piva, vzpomenu si na Martina Jirouse, od něhož jsem termín záložák převzal a přivezl si ho do Sydney. Tentokrát jsem si vzpomněl, jak si jednou Martin na Čůrandě pořídil záložáky dva a jednoho měl schovaného pod stolem. V okamžiku, kdy vyprázdňoval poslední sklenici ze stolu, si do půllitru pod stolem kopnul, což smutně komentoval, že člověk nemá být hlad a chtít mít víc než ostatní.

Když Venoušek objednával osm piv, jeden z výčepních, jenž je v hospodě krátkou dobu, vyslovil podiv nad počtem piv: "Jste přece jenom čtyři." "Jo to je sice pravda, ale chlastali by jsme za deset." - řekl mu Venoušek na vysvětlenou. Potom ho ještě dorazil, když kluk začal na kalkulačce vyťukáva cenu. "Co to píčo počítáš? Je to 12. 80, to vím z hlavy."

U stolu jsem Venouškovi řekl, že Jirouse by jeho výkon nejspíš tak nadchnul, že by zmoženého výčepního zřejmě ukecal ještě na další čtyři

piva.

Sobota začala v porovnání s pátkem téměř zářivě. V poledne jsem vstal a chystal jsem se jít vyzvednout Heleně prvních pět zarámovaných obrazů do James studia na Tailor Square. Dílnu vlastní starší Řek, který Helenu přesvědčoval, když u něho byla zarámování objednat, že by obrazy potřebovaly dostat pozlacené rámy, a též se mu podle řeči nezdály jejich monochrómní tóny. Několikrát totiž vyslovil podiv, že nemají více barev. Nakonec přirozeně ale souhlasil, že to udělá tak, jak Helena chce. Nežli jsem vyšel, se u nás náhodou stavil Tony, a tak mě vzal na Tailor Sq. autem. Když jsme po zaparkování auta došli ke studiu, zůstal jsem stát jak omráčený před jeho první výlohou, z níž zářily Heleniny obrazy v pozadí rámovány černou drapérií. S radostí se okamžitě dostavila ale i lítost, že tenhle obraz nemohla spatřit sama Helena a též Jára, který musel někam odjet. Uvnitř studia nám Řek vysvětlil, že obrazy dal do výlohy, jelikož několik lidí, kteří k němu do studia náhodně přišli ve chvílích, kdy obrazy rámoval, nad nimi vyslovilo obdiv. V průběhu oněch dvou dnů, co byly ve výloze, se prý několik lidí zase přišlo informovat, zdali jsou obrazy na prodej. Když jsme je po vyjmutí z výlohy nakládali do auta, řekl jsem Tonymu, že bylo velké štěstí, že byl se mnou a na vlastní oči je ve výloze viděl, jelikož v opačném případě by mi to Helena i Jára těžko věřili.

Za necelou hodinu bude půlnoc. Radek ani Jára s Venouškem dnes nepřišli, a tak jsem si udělal nějaké poznámky k dopisům. Již opět musím na několik odpovědět. Z druhé strany stolu se na mne šklebí Plutarchovy životopisy, z nichž se mi ještě stále nepodařilo dokončit výpisky, a tak se s končícím weekendem loučím v opravdu nedělní náladě. Zítra začnu zase počítat dny a těšit se na příští weekend.

Pátek 3. července

Začátkem tohoto týdne byl nakopnut náš Prime Minister Bob Hawke. Na jedné ze svých předvolebních kampaní se dostal do tlačenice a někdo ze zástupu nechal utišit své nenávisti a nakopnul ho. Z čí strany byl útok veden, se nepodařilo zjistit, jelikož tam proti němu protestovala krajní levice i ultra pravice. Dnes již o tom stejně nikdo nepřemýšlí. Volby ve stylu západní demokracie jsou příliš nákladnou záležitostí, aby se někdo mohl zabývat jedním kopancem. Předběžná cena těchto voleb je odhadována na 34 až 37 milionů. Mě a Helenu stály dvacet pět dolarů, které jsme poslali jako příspěvek na volební kampaň Liberální straně. Dostali jsme dopis žádající o podporu a podepsaný přímo jejím vůdcem Johnem Howardem. Když jsem dopis četl, řekl jsem si, že již jenom kvůli tomu, co jsem se v kingscrosských hospodách natloukl do prsou ohledně věrnosti, že jsem povinen poslat alespoň minimální částku. Vím, že někteří lidé se na to dívají jako na nevyléčitelnou naivitu, jenže u mne to je více umíněnost. Včera jsme obdrželi ze sekretariátu Liberální strany písemné poděkování, a tím pro mne celá záležitost skončila. V hospodě Lismore je dnes neobvykle hodně lidí. Téměř u každého stolu někdo sedí. U dlouhého postranního stolu pod okny se hlasitě baví několik mladých lidí a za zády mi řve do uší z hrací skříně discohudba.

V malém sále hospody Mansions řve v poslední době juke-box tak hlasitě, že to slyším již od Hyattu. Včera jsme měli třítýdenní sezení našeho kabinetu a zřejmě to bylo v téhle hospodě naposled. Vůbec to již není ta klidná hospůdka, za jejímž pultem čepovala pivečko paní Eliška. V současné době ji navštěvují hosté, dávající přednost hlučné a temperamentní zábavě. Včera to ale chvíli vypadalo, že si budeme moci na ona dřívější sezení zavzpomínat. Něco po osmé již v hospodě kromě nás seděl jediný host a ten byl tak ožralý, že byl úplně ticho. Když po chvíli spadnul ze židle, vůbec se již ani nehýbal. Chlapík, který v hospodě pomáhá managerovi, když viděl, že ožrala vůbec nereaguje na jeho domluvy, aby vstal, suše pronesl: "Tady nesmíš umřít." a odběhnul do velkého sálu pro dalšího zaměstnance. Potom mrtvého vynesli ven. Hodili ho na chodník ke zdi domu

sousedícího s hospodou, čímž byla celá záležitost vyřízena. Venoušek, který přišel také již značně podnapilý, ale po chvíli převrhl pivo a u baru nám mladá číšnice sdělila, že další nám již nedá, jelikož bude dříve zavírat. Stála nad pípou tak smutně a ztrápeně, že jsem měl dojem, že musela spolknout celou hrst sedativ. Radek mi ale vysvětlil, že je neštastná kvůli tomu, že nemůže spočítat prachy v kase. Bez dlouhých řečí jsme se tedy otočili ke vzpomínkám zády a na zbytek večera jsme se přesunuli do velkého sálu. Ve dveřích jsem se ještě naposled podíval na místo na zdi, kde kdysi visel hezký obraz New Yorku a dal jsem zase jedné hospodě sbohem.

S hospodou Lismore se vždy loučím s tím, že se,dá-li Bůh, uvidíme opět příští pátek. Dnes se pro nezvyklý randál ale již těším, až z ní budu venku a dunivý diskotékový rytmus vystřídá melodie ulic pátečního večera.

Pondělí 6. července

Oslava našeho GARDENVALSKÉHO státního svátku je za námi. Radek se opět vyznamenal jako kuchař a slavnostní stůl ozdobil krocanem Bohoušem a husou Eliškou, takže jak symbolům, tak i žaludkům se dostalo svého a my jsme si mohli na konto krásných vzpomínek připsat další hezkou chvíli.

Dnes se lidstvo chystá oslavit příchod pětimiliontého obyvatele naší planety. Lidé, kteří ovšem netouží slepě oslavovat cokoliv a k této události a vůbec celkové otázce populace přistupují střízlivěji, z toho mají více nežli radosti, spíše starosti a v novinách se v průběhu posledních týdnů již několikrát objevilo jméno Thomas Malthus.

Neděle 12. července

Končí další zimní weekend a kolem mne se vznáší mrazivá nálada nedělního odpoledne. Dole v newyorské ulici si vítr pohrává s papíry, mezi nimiž poletují doklady nad dámskou kabelkou. Nějaký zloděj si v naší tmavé uličce asi probíral úlovek a to, co nepotřeboval, odhodil do kouta před mřížová železná vrátka. Již se tam podobně vypadajících kabelek takhle válelo několik.

Někdy se v ulici také objeví nabourané auto. Pro zloděje aut je tohle místo jako stvořené ke konečnému zaparkování. Jako místo pro svůj děj si uličku vybrala již i vražda. Na začátku její dolní části utloukla skupinka Asiatů nějakého staršího muže. Stalo se to v době tátova pobytu v Sydney a já několikrát, když jsem šel pozdě v noci z Gardenvale, jsem se u místa, kde se vražda stala, zastavil a raději jsem to vzal domů přední stranou po Kings Cross Road. Dnes jsem ale ponořen v tak chmurné náladě, že bych kolem zmíněného místa prošel i v té nejhustší tmě stejně lhostejně jako kolem květinářství nebo striptéasového divadélka. Z obrazu uličce na mne ale dýchá takové nevlídno, že již jen pouhé pomyšlení, že bych měl vejít do onoho chladu, ve mně vyvolává hluboký odpor. Než jít ven, jsem se dokonce rozhodl, že raději zůstanu bez vína a vydržím do chvíle, než přijde Jára, který nejspíš přinese nějaké pivo. Dnes musím zakončit "Dopisy Egonu Bondymu" a na nějaký čas s psaním přestat. Opět jsem se ocitl v situaci, kdy se mi vše vymklo z rukou a díky špatnému organizování své práce jsem zase zavalen dluhy. Na mém psacím stole se válí obálky dopisů, na které musím odpovědět, vystřižené články z novin, které jsem si chtěl přečíst a hromada knih, z nichž si musím udělat výpisky.

Na ulici vítr zrovna načechrává velký zmuchlaný papír a vnitřní ozdoby mříží, před nimiž ho nadzvedává, mu dávají podobu pyšného pavího ocasu. Jindy bych to zřejmě viděl jako krásný obraz, ale dnes to pro mne je pouze papír. Další papír, z něhož čtu svoji neschopnost.

Venku se začíná stmívat, a tak jsem spustil přes okno černý závěs a rozsvítil stolní lampičku. V ostrém elektrickém světle to vypadá ještě neutěšeněji. Papíry, jenom samé papíry. Zítra je začnu likvidovat. Nejdřív

přijdou na řadu výstřižky z novin a ty, které uznám za méně důležité, naplní odpadkový koš. Takovéto vyřazovací přehodnocování provádím v pravidelných časových intervalech od doby, kdy jsem se zabydlel v Gardenvale 10, a tak z celkového množství vystřižených článků přečtu sotva polovinu. Jako první se v koši octnou články a letáky týkající se voleb, které jsem vystřihoval s úmyslem opsat z nich některé předvolební výroky a události, jež tyto volby rámovaly. Nedostal jsem se ale k tomu a dnes již to není aktuální.

Včera jsme vložili své papírové hlasy do volební urny a večer jsme se v Gardenvale dívali na televizní pořad přinášející předběžné výsledky s komentáři politických pozorovatelů i politiků samotných, doplněných záběry z předvolebních kampaní. Vše předkládáno s použitím moderní televizní techniky. Když člověk takhle v kostce zpětně vidí celý ten volební kolotoč, při jehož jízdě kandidující politici podávají ruce chlapcům, hrají s dětmi kriket a líbají nemluvňata, nemůže si nevzpomenout na Platónův výrok, popisující demokracii jako jarmark.

Zvítězil v něm opět Bob Hawke. Od roku 1983 vyhrál již potřetí, což se ještě žádnému labouristickému prime ministrovi nepodařilo. Naše opoziční [illegible] ještě větším rozdílem než ve volbách předešlých. Vůdce Howard to ale i přes veškerou nepřízeň osudu, která ho od počátku tohoto roku provázela, čestně dobojoval až do konce. Podle mne i nehledě na jeho vzhled, jenž byl odbornými líčen jako groteskní banánoun, to je na nejvyšší politické scéně dosti nešlechetná postava, která zřejmě bude mít i v budoucnu potíže se získáváním obliby mas.

U mne například patří k politikům, které jsem si oblíbil napoprvé. K nim to bylo v kampani minulých voleb, kdy jako člen Peacockova kabinetu hovořil na sydneyské univerzitě ke studentům a bez obalu prohlásil, že na skutečnost, že již čtyři desetiletí žijeme v míru, vděčíme především existenci atomové bomby.

Vítěz Bob Hawke je na rozdíl od Howarda politik, který od štěstěny dostal žádoucí úměrný dar řečí i vše ostatní, co politický gladiátor v televizní době potřebuje k úspěchu.

Prostě jsme zase prohráli, ale já narozdíl od jistých pravicových politiků, kteří sami dokázali pouze rozbít koalici, nevidím v Hawkově vítězství pro Austrálii žádnou tragédii. Můj pohled na jeho vládu asi nejpřesněji vystihuje jeden z mých výroků u žlabu, že bych Austrálii volice přál, aby každý labouristický Prime Minister, kterých se můžeme docela klidně dožít, byl alespoň jako Bob Hawke a tak jako on nám na Kings Cross posílal několikrát do roka tisíce amerických námořníků. V okamžiku, kdy jsem psal slova tisíce amerických námořníků, zadrnčel zvonek a nyní již Venoušek v kuchyni nalévá do sklenic pivečko. Jára sedí na své skládací židli a vtahuje do plic nedělní kouř. Hned ve dveřích se mě zeptal, jak jsem "Dopisy Egonu Bondymu" zakončil. Odpověděl jsem mu, že tím nejkrásnějším výrokem, který podle mne v průběhu dne voleb padl. Byl pronesen při zmíněném televizním pořadu. Jára zrovna dlouze hodnotil jednoho z politiků a já, jelikož se mi jeho názor příliš nezamlouval, jsem se mu chystal vpadnout do řeči. Venoušek, věnující se do té doby tlačence a [illegible], mě ale předešel a pronesl: "Pepo, šetři si tu svoji ruku, já mu jednu fláknu."

Pondělí 20. července

V sobotu jsme si s Járou po delší době pustili desku PLASTIC [illegible] – EGON BONDY'S HAPPY HEARTS CLUB BANNED a já jsem si náhle uprostřed jedněch z nejlepších básní, jaké kdy byly spojeny s rock'n'rollovou hudbou uvědomil, že své "Dopisy Egonu Bondymu" nemohu zakončit politikou. Politikou se loučit s člověkem, který dokázal tak vlehým stylem zobrazit smrt po nukleární válce, by bylo opravdu nevhodné. Že to bych se musel opravdu stydět.

Myslím, že si dovedu představit, jak by po dočtení poslední věty rozpřáhl své chlapecké ruce a řekl: "No pitomeji to, Ťapinko, pan Vondru-

ka zakončit nemohl."

V posledních týdnech na Egona Bondyho neustále vzpomínám. V sobotu ve chvíli, kdy Mejla zpíval "okolo okna hvězdy jdou",se mi před očima vybavila malá opuštěná místnost v Nerudově ulici, do jejíhož okna smutně nahlížejí lesknoucí se oči petřínské rozhledny.

Egon Bondy opustil Prahu a já po Amerických poznámkách zakončuji další část svých Dopisů, které mu od roku 1984 píšu místo svého deníku.

Chvíle, kdy píšu poslední věty, je k zakončení jako stvořená. Nad Kings Crossem se rozvaluje tma zimní noci a Helena leží v posteli s chřipkou. Minulý týden ležel Jára s Venouškem: a tak čekám, zdali dostane i mne.

Dnes mi již zbývá pouze nařídit budíky, aby se mi ráno podařilo správně vykročit do dalšího dne mého dobrodružného života v exilu.

Až začnu, jak doufám, za několik měsíců opět psát, snad v sobě najdu i onu podstatu dobrodruha, kterou ve mně viděla ona bůčková bába, a mé zápisky tím budou více vzrušující.

- - - - - - - - - - - - - -

Jakub Sojka

/A. Achmatovovej/

Sedávam v noci potme
v kuchyni za stolom.
Len pavlač občas hlesne
a zatmie sa za slovom.

Kde je tvoj tajný atrament
cárovná básnikov?
A kto nájde kosti Osipa
za snehom závesov?

Noc je krotká
ako umrtvený sonet.
Zo zadupaného ticha utká
príslovky, výkričník aj podmet...

SPOJENÉ STÁTY NEBESKÉ JIŘÍ OLIČ

/výbor z poesie posledních let/

Černá báseň VI.

Můj rodný kraj,
už z něho zůstal jenom kousek,
náš topol leze pod mrak
jako pod ubrousek.
Někam se propadl, není víc:
vrkání hrdliček, vír holubic,
a každá cesta je necestou,
košile blízká pod vestou
a vesnu nazýváme jarem
v prostoru stejně důvěrném jak
starém,
ve tmě zaklaté do červánků
do veverek a do kušpánku.
Tam duhový petruh se mihá
v tůni,
jablíčka usnula, spí na jabloni,
občas je všechno na zteřelých
nitích
jak myši kostelní živobytí
mé káře osudu vrčou kola,
sudba jak stanoviště, jak pláň
holá,
rozjetá, nedá se zastavit.
Můj rodný kraji, jsme si kvit;
než oko mžikne, ten okamžik,
poněkud jinde bych chtěl být,
vteřinku roků světelných,
v plnosti žaru, jeden hřích
a ve smu vidět k dívu a žalu
rameno vaše, jak letí dolů
a opakuje co je stále, nedá se...
co je mi po pravdě, co po kráse,
když ve snu chalupa a steny
jsou čtyři bílé bílé stěny
a stračnou tmou zatopená luka,
kukačka letí pryč, nezakuká...
najednou rodný kraj rodný není,
před smrtí je, jak před
probuzením - -

Nahota sahala ti až na paty,
na blůzce se drak v ohni vzpínal
plamenu květ lil se na šaty.
Déšť nedosáhl na knoflíček
a zprůhledňoval a nedopínal.

x x x

Pleskaly facky
jako potlesk.
A potlesk šuměl
jako déšť.
A déšť padal a třásl se
jak démanty
vyřezávané z osiky
lupénkovou pilkou.
Tak tomu bylo
jako každý rok
v Dolní Dlouhé Loučce
na svatého Bartoloměje.
A tak tomu bude,
nikdo nenaděla nic.

Hádanka I.

Ti kteří pili,
někde slyšeli,
že už nikdy neuvidí.
Jednalo se o sklenici vody,
profesora občanské výchovy,
cvrčka v krabičce od sirek
a západ slunce.

---

x x x

Je plamen v zápalce
zápalka v plameni.
Je tlama na tlamě
hovnivá znamení.

Prázdné jsou lahvičky
spí básník u kamen.
Svítí mu lampičky
opatrných paner.

---

x x x

Fijalenku
v každém oku;
lilji měla
ve svém erbu.
S každým už se
zapomněla,
mně neřekla
ani verbum.
Krásným jitrům
dala utrum.
Prázdné dlaně.
Zdání daně.

---

x x x

Odněkud hudba
jak z lavóru,
odněkud listí padá.
Mlčení, kterého je dnes,
která to jde a čí?
Jen furťáci větrů dují.
A hvězdy? Hvězdy pochodují.

---

x x x

Smrad smutku,
všechno nehezké.
Doufali jsme
a zoufali;
kéž by nás
jednou přijaly
spojené státy nebeské...

---

x x x

Neznámý vítr
bere slova,
trhá i věty;
pro koho a čí?
Co bude třeba
napíše se znova,
neboj se
oni nás nezničí.

---

x x x

Táboři šli českou krajinou,
českou až k zulíbání.
Starosta obce vítal je
hudbou a družičkami.

Dějiny tak jak já prominou.
Nebylo všechno jak má být.
Byli však svoji mezi svými.
Hlas slitých zvonů. Litý lid.

---

x x x

Linky tohoto papíru
setkají se v nekonečnu
takjaktak,
když slova věrolomně zradí,
koktají, švidrají
a mají levý tik, avantgardní.
Pravou líc fackují
se slovy padni komu padni.
Slova jsou často na nic
a zoufalcům stačí
samohlásky.

---

x x x

Po dubnu namísto máje mráz
soboty neděle zpřeházené
slyšeli jsme umíráček hvězd.
Kdopak to tahal za provaz?!
Soukromá pátrání Dire Street
něco se poslouchá
jen tak, samo
a něco musí pochopit.
Už se azur nebe mění?
ani kousek pro nás není?
korkový špunt a hlt z vína...
mea culpa i tvá vina...

---

x x x

Zdá se, že každá blízkost
skončí v dáli.
Z temene vlasy ke kolenům
divoce,
v ukrutné perspektivě, co
skončí po roce.
My jsme se znali a nepoznali.

x x x

Dnes v noci před očima
mi kvetl vlčí mák;
rudý, divoký a planý.
Ve dne kráčím ve vlčí mlze.
Některým milencům zbylo
už jen milování.
Večer jsem chvíli četl v knize,
pár kroků
po boku svaté Hildegardy...

---

x x x

Vyšel jsem se ctí
ale dopadl
na všecky čtyři.
Mělo pršet, ale pak si to
rozmyslelo.
Čmeláci všechno vědí předem.
Vyšel jsem alejí
mezi topoly
a dál až k prvním vrbám,
tam potkávám už jen nebožtíky.
Pana Fialu, pana Knoblocha
a stařenku, která mě asi znala.
Začaly padat první kapky
když přede mnou pes!
Jak lesklé, černé sádlo.

---

21. XI. 1984

Karmín zezelená
tak jako lišejník
na zámku La Coste.
Bratr vlk sestře Toyen
přinese kost a snář.
Sny míjejí, sny nic neprominou
a ta Smrt se jenom směje.
Smrtka má ženskou tvář.

---

x x x

Zlato žere stříbro
stříbro žere měď.
Fosfore, rožni!

Nikdy jsem tak nenaříkal,
nikdy tak nekoktal,
jak letos o žních.

Litovel

V hostinci U koňa
se kdosi zasmál tak,
že praskla žárovka a byla tma.
Na starých věžních hodinách
ručička hekla a poskočila,
neznámem nakopnuta
dofackována v Čas...
obyčejné jevy parapsycholovické
na severní Hané,
žádné neštěstí.
Z nedalekých Tří Dvorců
fámulus
už hodinu čeká na autobus.

Očistec III.

Jistě tam prudce voní kmín
a harmonika chrchle, povrzává;
možná tam kvete i rozmarýn.
Blaník tam nechybí, ani Říp,
zelená tráva, houby v trávě,
hanácký pracovitý lid.
V Čechách to není ani na
Moravě.
Prušáci z zástupu s Židy
z Vilna,
po hříchu volbou spříznění.
Paměť absolutní a neomylná.

---

x x x

S prodavačem mrkve dnes není
řeč
a tramvaják se asi vrací
z války.
Mladí si navzájem vážou
náhubek,
satyři číhají na vestálky.
Tajgou se vrací Čuk a Gek.
Vítr čte noviny, když nasadil
si brýle.
A filosofy nahnal do kouta
jak smetí.
Sobota odpoledne, enigmatická
chvíle.

N O C V B E R L Í N Ě

Zdeněk Bálek /nar. 22.11.1964/

x x x

II/

"Když jsem se probral a rozhlíd kolem sebe, našel jsem jen něco jako mazlavou kaši. Příšerně se mi to lepilo na tělo a co horší, pořád hlouběji a hlouběji jsem se do toho propadal. Chtělo se mi řvát, ale věděl jsem, že bych si tím jen přihoršil. A tak jsem kolem sebe raději začal rejdit všema těma chlupatejma výrostkama, trčícíma mi teď z těla. Pomohlo to. Pak jsem se pokusil vybavit si, kdo jsem. Kdo jsem..., já totiž především vůbec nevěděl, co vlastně jsem. Hmyz, či snad cosi většího? Po chvíli jsem se ale přeci jen rozpomenul. Vypadalo to, že jsem něco podobnýho pavouku a před chvílí mě vítr sfoukl do kaluže. Tahle představa zůstala z celý mý minulosti tím jediným, na co se dalo navázat, a prostředí, kde jsem se nacházel, mě v ní jen utvrdilo. Byla to zatopená nora a mě v ní ze všech stran obklopovaly stěny, jen tam, tam na pravo pár metrů od místa, kde jsem se teď zmítal, vystupovaly z bahniska nad sebou se vrstvící kamenný výčnělky. Vyrazil jsem tím směrem. Po chvíli úpornýho boje s živlem se mi podařilo zachytit se předníma tlapama první obruby. Přelezl jsem ji a s nepopsatelným uspokojením se tady svalil. Bylo mi, jako bych zubatý vyváznul přímo z náruče. Jakmile jsem si trochu oddech, rozhodl jsem se, že se po plošině taky rozkoukám. Na jedný straně u zdi se něco lesklo. Taková nádhera, hned jsem si to vyběh obhlídnout. Byl to střep a já měl jedinečnou příležitost prozkoumat svůj zevnějšek. Abych se přiznal, zpočátku jsem si s ním nevěděl rady, neboť vše z něj se spíše podobalo rozježenému strništi, uprostřed něhož kralovala chlupatá hlava, ozdobená párem bljskavých černých korálků. Když jsem se na sebe dostatečně vynadíval, usoudil jsem, že by bylo dobré, kdybych ve své cestě vzhůru pokračoval. No a to už jsem se drápal přes druhý okraj. Na tohle údobí si příliš nevzpomínám a ani v náznaku si nejsem schopen vybavit, jak dlouho mohlo trvat. Vím jen, že jsem se dostával stále dál a dál, vzhůru do nových vyvýšenin, abych jednoho dne zjistil, že nahoru už není kam. A tehdy mi padla do oka mezera v otevřených dveřích. Že bych...? A jelikož byla moje zvědavost neumlčitelná, vnikl jsem dovnitř a ocitl se v apartmá se třemi menšími místnostmi. Bylo tu útulno a teplo a já, přemožen únavou, jsem v jedné z nich usnul. Jaká jen chyba, neboť netrvalo dlouho a už jsem byl jakýmisi podezřelými zvuky ze spánku vyrušen. Zavětřil jsem, přichystán okamžitě vyrazit k nejbližší skrýši. A v té chvíli se rozlétly dveře a do pokoje vstoupil ohromný dvounožec. Cosi jej překvapilo a já si všiml, že hledí přímo k mému účtočišti. Nato začal vydávat zmatené zvuky, které působily dojmem, jako by měl obr z něčeho strach. To mi však již nemohlo zabránit, abych se bleskurychle snesl k zemi a ukryl se před ním v rohu komnaty. Prapodivný tvor mezitím pokračoval ve vydávání zvuků, ale jak jsem postřehl, ty s odstupem času slábly. Byly to takové oblé, ne sluchu nelibé tóny, jenže já si jimi hlavu příliš nelámal, cítil jsem jediné - strach, strach, který mi strašlivým paňátem svíral vnitřnosti. Ležel jsem u jedné stěny stočený do klubka a snažil si namluvit, že mne takto z té výšky nemůže být vidět. Opět jsem se mýlil. S přibývajícím časem vzrostla netvorova smělost a on se pomalými kroky vydal k místu, které zůstalo mou poslední nadějí. A to už jeho postava zastínila prostor nade mnou. Celý jsem se roztřásl, očekávaje okamžik, v němž budu rozdrcen. A tehdy se to stalo. Dvounožec ze sebe vyloudil ještě několik tónů a pak po mně natáhl ruku. Dotknout se ale nestačil. Smrtelná úzkost mne donutila ohnat se po ní a skrz naskrz ji prodčravět svými kusadly. Živočich ustoupil. Byl zaskočen mou statečností a nezbylo mu víc než opatrně vycouvat z místnosti ven. Když zmizel, vzdálil jsem si, že tu po něm na vzorkované látce pokrývající zem zůstalo několik krvavých skvrn. Prozatím bylo tedy nebezpečí zažehnáno a nyní bylo na mně, abych zosnoval plán, jak odsud uniknout."

III/

Helga S. byla starší, přesto však stále ještě půvabná žena. Pracovala jako sekretářka u menší nábytkářské firmy a na svém pracovišti nikdy nebyla středem pozornosti. Její manžel stál v čele jednoho mnichovského bulvárního plátku a po vypuknutí války s Ruskem byl odvelen na východní frontu, kde hned v prvních dnech bojů padl. Helga zůstala sama. Byla to žena, která své nitro před světem úzkostlivě chránila, a snad právě proto nikdy neměla mnoho přátel. Ničím nevynikala a její uzavřenost později způsobila, že ji její okolí nazývalo podivínskou samotářkou.

Válka pomalu končila a nyní, když se boje přesunuly do samotného Berlína, mnozí jeho obyvatelé zbaběle zalezli do svých úkrytů. Helga však ne. Od první noci, kdy se hlavní město říše začalo hroutit do trosek a v jeho ulicích se stále častěji objevovaly ruské uniformy, zůstávala sedět u okna ve svém pokoji a hledíc na dílo zkázy, uvažovala, co teď bude s jejím hrdým národem. A přišel konec a ona si jednoho rána uvědomila, že namísto střelby zavládlo v ulicích ticho a klid. To ji přimělo vyjít ven. Sotva však opustila dveře domu a urazila několik kroků, rozlehla se nedaleko od ní střelba. Musela nazpět. "Jak dlouho to ještě bude trvat?" - zamyslela se u svého bytu. "Co je nutí k tomu, aby stále umírali?" Dveře byly otevřené a to ji překvapilo. Vešla dovnitř a strnula. Na posteli v jejím pokoji se na čtyřech hrbil otrhaný německý voják. Chyběl mu oko a pravou část obličeje měl na škvarek spálenou. Též jeho pravou ruku a celé tělo pokrývaly spáleniny a seschlá krev. "Bože!!!" - vydechla. "Co chcete! Já..." Jeho druhé oko chaoticky těkalo z místa na místo a hlava se v pravidelných intervalech klátila ze strany na stranu. Vycenil na ni zuby a ji ta znetvořenost vklínila do rámu dveří. "Podívejte se, jestli chcete... Já... Nic zlýho... Pomoct..." Muž se po čtyřech vrhl k zemi a několika mrštnými pohyby dorazil do rohu místnosti, kde se stočil do koule, levé oko stále upřeno na ni. Celý se chvěl a chvílemi bylo slyšet chrapot, deroucí se z hrdla ven. Helga se vzpamatovala. "To jsem nechtěla! Nemusíte se bát. Tady jste v bezpečí. Teď se prospíte a já se pokusím sehnat nějakého lékaře. Buďte klidný, žádného Rusa sem nevpustím." Došla k místu, kde ležel, snažíc se působit co nejpřívětivějším dojmem. Pak k němu opatrně zamířila rukou, aby mu něžně přejela po vlasech, ale to se jí nepodařilo. Jakmile totiž chlap spatřil pohyb mířící k jeho tělu, zcela nečekaně mrštil lebkou a svými zuby jí prokousl dlaň. Poté sebou počal divoce smýkat a ukazuje jí své zakrvácené čelisti, chroptěl jak zvíře, jemuž se odřezává hlava. Otřesena tím výjevem, couvala dále ke dveřím. Konečně za ní bouchly a ona se sesula na podlahu, vzlykající jak malé dítě.

IV/

"Dnes ráno jsem ve svém útulku nalezl misku s něčím, co mým nozdrám příjemně zalahodilo. Přebývám nyní pod postelí u okna a pozdává se mi, že je zde pro mne prozatím poměrně bezpečno. Nečekaný objev mi přinesl hodiny váhání a utrpení. Co když vylezu ven a můj věznitel se na mně odkudsi vrhne? Byla to muka, ale hlad zvítězil. Připlížil jsem se k potravě. Zjistil jsem, že je to pokrm velmi chutný, a tak netrvalo dlouho a já s břichem jak balvan opět odpočíval pod svým přístřeškem. Zde jsem také usnul a měl děsivý sen. Zdálo se mi o dvounožci, který mne pronásledoval. Lapil mě do sítě a za strašlivých bolestí celého sežral. Procitl jsem propocený úzkostí a zjistil, že mne sen neklamal. Nejistotí se ke mně přibližovala jeho strašidelná kopyta. Tak přece! Cítil jsem, že se blíží konec. Netvor se zastavil a začal znovu tvořit ty tóny. Nepochybně věděl o mé skrýši, ale proč otálel s útokem? Jeho hlas byl žaloný a prosebný, mne tím však neobelstil, pouze jsem pochopil, že

krom všeho je též nebezpečně záludný. Pak přišly první pochybnosti. Co chce, co po mně může chtít? Proč neotevře a nenechá mne prchnout? A co znamenají ty tóny? Já sám bych nic podobného nesvedl. Chtěl jsem se o to v jednom okamžiku pokusit, ale naštěstí jsem od svého úmyslu včas upustil. Jistě by se pak vrhl k místu, kde ležím, a...! Ta představa mne opět roztřásla hrůzou. Podařit se mi tak prchnout, být někde nepřekonatelně vzdálen a sám, šplhat po stéblech trávy, vyhřívat se na slunci. Přišla noc a živočich zmizel. Konečně jsem si mohl vydechnout. Světlo, dopadající teď oknem, proměnilo pokoj v krajinu modrých stínů. To mne uklidnilo a já se mezi nimi cítil být šťasten. Co by tomu řekl asi on? Pokusil jsem se vyloudit z hrdla několik zvuků. Byl jsem překvapen. Podobaly se těm jeho."

V/

Dny plynuly, ale vztah mezi Helgou a jejím novým společníkem se stále neměnil. Jako by snad bariéra, oddělující tyto dva světy, byla nezdolatelnou a definitivní. Ženu to soužilo, neboť s nešťastníkem cítila a nepřála si víc, než aby se opět navrátil do své původní, lidské podoby. Sama dobře nevěděla, co ji k tomu vede. Nebylo by přece nic snadnějšího a rozumnějšího nad to, kdyby se tohoto přívažku zbavila. Proč mu tak pracně obstarává stravu, když sama nemá. Proč... Celý byt nyní nesnesitelně páchnul. Muž kálel a močil na zem a jeho výměšky jím byly často rozmetány po pokoji. A ona to každý den odklízela, dlouhé hodiny na něj mluvila, ale výsledek se ne a ne dostavit. Jako by ten člověk již nebyl schopen zbavit se své zvířeckosti. Pokud se náhodou stalo a ona spatřila jeho tvář, musela s odporem otočit hlavu jinam. A možná to byl dříve inteligentní a pohledný člověk. A tohle ji děsilo ze všeho nejvíce. Ta do nebe volající chatrnost lidských hodnot. Z toho důvodu si také častokrát pokoušela namluvit, že vše, co s ním prožívá, je pouze obludný sen, který s tím, jak se probudí, navždy odejde. Ovšem sen to nebyl a Helga se musela se svým údělem dál smiřovat, dál propadat v bezvýchodné zoufalství a nepěstěnou hrubou rukou stírat slzy z tváří. A ona se sama sebe ptala, jakýže smysl má tento její život, život, který přináší jen utrpení a bolest? K čemu v něm pokračovat? Proč se tu týrat s tímto zvířetem, které na ni ocení zuby a válí se v jejím potu a pokoji? A její otázky pak obyčejně zamířily hlouběji do minulosti. Kde zůstal její muž a kdo za něj rozhodl, že už se nevrátí? Tolik o tom snila. Vlastně přes celou tu odpornou válku věřila, že tomu jednou tak bude. Ne, teď už ví, že ne! Vše, co zůstalo, je trocha vzpomínek a pár, časem žloutnoucích fotografií. A v takových chvílích se po kruhu myšlenek a vzpomínání vracela opět k podivnému nájemníkovi. Znovu a znovu musela hledat způsob, jak s ním navázat kontakt. Přes všechny nezdary měla v poslední době dojem, že v jeho chování jisté změny přece jen nastaly. Již se netřásl, když k němu hovořila, a jednou dokonce za její přítomnosti vylezl ven a hltavě před ní chlemtal z misky. Bylo by potřeba, aby si získala jeho důvěru a on pochopil, že z její strany mu žádné nebezpečí nehrozí. A pak...? Uvažovala i o tom uvést ho do skutečnosti nějakým silným otřesem. Ale mohlo pro něj ještě něco být otřesem? A nebude lepší, nahrne-li ho porozuměním a láskou? Láskou? A je vůbec schopen cosi takového vycítit? Zdá se, že jeho vnímání okolního světa je zúženo jen a jenom na pudové instinkty. A pak ta jeho tvář: Bože! Nelze z ní vyčíst zhola nic! Vešla do pokoje a sedla si tu na zem. Chvíli mlčela a potom začala tiše hovořit. Vyprávěla o svém dětství. Narodila se na venkově, otec byl sadař a za jejich domem byla stráň, která se vždy během léta obsypala květy ovocných stromů. A tady poznala to nejsladší, co jí život daroval. Vyprávěla o dni, kdy otec zemřel a ona s matkou a bratrem zůstali sami. Aby mohli přežít, brzy museli sad prodat. Úspory se však rychle minuly, a tak bratr odešel pracovat do jedné

z berlínských továren. No a po krátkém čase ho následovala i ona. Nebylo lehké uživit se ve městě a ona záhy vytušila, že časy kouzelného mládí jsou pryč. A pak zemřela i matka, od bratra ji odloučila armáda a předtucha se stala skutečností. V té době se také vdala, vdala za muže, k němuž zpočátku nic necítila a potom už si nedokázala představit, že by se od něj měla někdy odloučit. A začala válka. Zprvu se mu sice dařilo unikat frontě, jenže později tomu neunikl ani on. No a asi za půl roku nato přišla ta strašná obálka. Zhroutila se. Je možné, že by v případě jejího muže došlo k omylu? Ano, jistě že je to možné! Nejspíš teď leží v nějakém polním lazaretu a už brzo ho pošlou domů! Ano, vrátí se! A to si opakovala tak dlouho, až uvěřila. Jenže on mrtev byl! Helga vstala, došla ke klavíru, který byl umístěn u protější stěny a spustila prsty do kláves. Hudba prostoupila místností a unášela ji kamsi do neznáma, pryč z pout jejího osudu. Ani nepostřehla, jak dlouho to vlastně trvalo, ale když skončila, rozléhal se místností nářek a sténání. Ten znetvořený muž ležel za jejími zády a zdravou část tváře si do krve rozdíral o zem.

VI/

"Ani si už nevzpomínám, jak se to všechno seběhlo. Zase byla kolem tma a já podřimoval. Začal jsem si tady zvykat a myslím, že dvounožec nemá v nejbližších dnech v úmyslu mě usmrtit. Ale, kdo vlastně může vědět, co se spřádá v jeho hlavě. Prostě jsem usínal, když se znenadání otevřely dveře. Zbystřil jsem, vyčkávaje, co se bude dít. Venku byla tma a mne překvapilo, že sem přichází právě v tomto čase. Co chystá? Choval se poněkud nezvykle. Sedl si na zem a začal opět vyluzovat tony, které už ze sebe také dokážu dostat, i když ještě nevím, čemu by měly sloužit. Zabýval se jimi tentokrát poměrně dlouho a já po nějakém čase shledal, že mne tu jeho přítomnost prakticky neruší. Když skončil, nastala krátká pauza. Poté odkráčel k dřevěné krabici u protější stěny a zasedl k ní. A tehdy se stalo něco, co nejsem schopen blíže popsat. Zaslechl jsem smuteční, která proměnila mé nitro v skomírajícího tvora. Drtila mne a rvala ven vnitřnosti. Chtěl jsem se vrhnout k dvounožci a prosit ho, ať toho nechá, ať si se mnou udělá, co se mu zlíbí, jen tohle, tohle ne. Ale procitl jsem až ráno, vysílený uprostřed pokoje."

VII/

"Od toho dne se mezi námi mnohé změnilo. Pochopila jsem, že ten člověk je schopen cítit. A nejenom to. Zatoužila jsem i proniknout do jeho nitra, poznat minulost. A mně už najednou vůbec nevadila jeho znetvořenost, měli jsme teď cosi společného, ale marně bych pro to hledala slov. Po té večerní události se jeho vztah ke mně začal rychle měnit. Již se přede mnou neskrýval, často mne dlouze a pátravě pozoroval a já měla dojem, jako by jeho dřívější obavy nyní vystřídala úcta. To ale mohlo být pouze mé zdání. Rozhodla jsem se, že mu budu pravidelně hrát, v naději takto v něm probudit jeho umlčené já. Zprvu to přijímal velmi těžce a i velmi jemná hudba mu způsobovala stavy, při nichž se kroutil a svíjel jak had. To zase bylo bolestivé pro mne, a tak jsem vždy už jen po krátké chvíli musela místnost opustit, zanechávajíc ho jeho blouznění. Bylo to nelidské a já častokrát chtěla všeho zanechat, jenže něco mi v tom bránilo. Později se mu podařilo překonat počáteční trýzně. Vnímal teď hudbu jinak a někdy to dokonce vypadalo, jako by začínal pronikat do jejích tajů. Naše společné večery se protahovaly a já pozvolna ztrácela prvotní výčitky. Tak uplynul další rok a já se téměř přestala stýkat se svým okolím a městem, jehož ulicemi se opět rozléha-

la směsice lidských hlasů, rachot motorů a skřípění tramvají. To vše se však odehrávalo za našimi zády, neprodyšně odděleno zdmi bytu."

VIII/

"Zvykl jsem si a neumím si představit, že bych odsud ještě měl odejít. Dvounožec je naprosto jiný tvor, než jsem se kdysi domníval. Jeho svět je plný tajemství a on mi jistě nechce a ani nikdy nechtěl ublížit. Jak jsem se mohl tak mýlit? Na druhé straně, nebýt jeho hudby, nechápal bych to nejspíše dodnes. To ona mi otevřela oči. Pravda, zpočátku pro mne byla utrpením a bolestí. Kolik nocí jsem protrpěl v mukách, o nichž jsem netušil, v čem může tkvět jejich jádro, a dvounožec mne takto měl ve své moci. To mě přinutilo začít hledat východisko, způsob jak odolat, jak se zatnout a proměnit v kámen. Mimo křečovité zatvrzelosti, která mne příšerně vyčerpávala, se mi ale nedařilo pokročit dále. Bylo to něco, jako by mne vichr stahoval do propasti, zatímco já se s vypětím posledních sil držel výčnělku skály. Pochopil jsem, že takto bych dlouho nevydržel. A pak mne napadlo proměnit tóny v cosi konkrétního. V něco, co by se dalo sledovat, sáhnout si na to. A tak jsem začal pro zvuk hledat podobu, neboť jsem doufal, že s obrazem se budu moci vyrovnat mnohem snadněji. Vlastně ani nemohu říct - začal hledat. Vše vyplynulo samo ze sebe. Nejprve to byly jen zmatené útržky, ale později se mi už zjevovaly tvoři pohybující se nebem, stáda zvířat dusající zem a též podivní dvounožci, k nimž byla má náklonost stále citelnější. A já je vídal tiché a opuštěné bloudit světem, jako by spěchali něco, před čím se pokoušeli uniknout. A pak se také stávalo, že jsem už nebyl pouhým pozorovatelem, nýbrž jedním z nich. Pro mne to bylo ohromující poznání a co bylo překvapivé - můj nedávný sok prožíval tyto chvíle se mnou."

IX/

"Když se jednoho rána rozezvučel zvonek na dveřích mého bytu, ani jsem tomu nemohla uvěřit. Od vypuknutí války jsem se svých přátel úzkostlivě stranila a teď už jsem vlastně žádné neměla, neboť většina těch, kteří nepadli během bojů, odešla z Berlína a jistě na mne již nadobro zapomněla. Po chvíli váhání jsem ale přeci jen stiskla rukojeť kliky a pohlédla ven. Za dveřmi stál tak třicetiletý muž. Měl nevýrazný obličej, šedivé vlasy a mile se na mne usmíval, zatímco já bezvýsledně hledala v paměti. "Tak ty si už na mne nevzpomínáš? To jsem se tolik změnil?" Konečně se mi vybavil syn mé přítelkyně z dětství, Karel Werner. "Karle, no ne, tebe bych tu opravdu nečekala. Samozřejmě, že jsem tě poznala. Co tady prosím tě děláš?" "Všechno ti povím, ale nebudeme tu přece stát mezi dveřmi." Zarazila jsem se. Hlavou mi kmitlo, jak by se asi díval na to, kdyby ho tady objevil. Ne, to jsem nemohla připustit. "Nezlob se, nepůjde to." Zastoupila jsem mu výhled do místnosti. "Teď vážně ne. Ale snad to tolik nevadí, můžeme se sejít později." Odvětila jsem a zakončila to vše výmluvným úsměvem. Bylo na něm patrno, že je zklamán, ale situaci vyřešil obstojně. "Ach tak, promiň. Jsou tedy někdy jindy." "A kdy?" Zeptala jsem se. Navrhl schůzku po poledni dalšího dne a já souhlasila. Když odešel, oddechla jsem si, a přesto jeho pohyby, oči i ústa tu se mnou ještě dlouho setrvaly."

X/

Na [illegible] jsem se skrytečně sešla a před tím setkáním prosedřela

dlouhý čas doma před zrcadlem. Vyprávěl o všem možném, o svých cestách, o zemích, kde bojoval a později se ukrýval před frontou, o tom, jak se vrátil a našel rodný domov v troskách a dále a dále. Jenže já ho vlastně vůbec neposlouchala. Jediné, co jsem vnímala, byl jeho dech, to, jak mi tiskne ruku, ústa na dosah. Nemuseli jsme si nic předstírat. Objednal pokoj v jednom hotelu a já přezevše i teď musím přiznat, že jsem byla šťastná. A on? Pro něj prostě v tom čase nebylo místa. Nevím a nechci o tom přemýšlet, přesto nikdy nezapomenu na to, co jsem spatřila, když jsem se po třech dnech vrátila. Choulil se mi jako pes k nohám, vychrtlý a po bradě mu stékaly sliny. Poklekla jsem a přitiskla jsem si jeho hlavu na prsa. "Už ti to nikdy neudělám, slyšíš! Nikdy ti to už neudělám." Bylo mi příšerně. V myšlenkách mi nastal zoufalý zmatek a já se pokoušela najít tam pro sebe ospravedlnění. Marně. Co následovalo si již nevzpomínám, z celého toho dne se mi vybavuje pouze noc. Za okny Berlín plný světel a my ležíme vedle sebe na podlaze. Nad námi krouží ptáci a pak střemhlav padají dolů, aby narazili do našich těl."

"Nevím, kolik mohlo uběhnout času od chvíle, kdy jsme tu vedle sebe poklekli. Najednou přestal být podstatným a nebylo, proč se jím zabývat. Bylo to krásné, dokonce tak krásné, že bych za ty okamžiky darovala i celý svůj život. Z něžného snu jsme byli vytrženi až několika údery dopadnoucími na dveře bytu. Trochu mne to zneklidnilo a on okamžitě znovu zalezl pod lůžko, kde bylo slyšet, jak se třese. "To nic, počkej a já se vrátím." Nevím, proč jsem to vyslovila, stejně tomu nemohl rozumět. Došla jsem ke dveřím, kde se rozléhal Karlův opilý hlas. "Helgo, slyšíš, otevři!" "Co tady děláš takhle pozdě? Zbláznil ses! Vrať se domů a přijď zítra." Úzkostí se mi sevřelo hrdlo. "Ne, otevři! Nebudu čekat do zítřka!!! Nebo tam zase někoho máš? Chci ho vidět, slyšíš, chci ho teď hned vidět!!!" Začal cloumat klikou, kopat do dveří a pak se do nich i několikrát vrhl. "Jdi nebo zavolám...!!!" Vletěl dovnitř a vypadal jako rozdrážděné zvíře. "Ukaž mi ho nebo si ho najdu sám!" Nedokázala jsem ho zastavit, vtrhl do pokoje. Zprvu se mi zdálo, že mi snad uvěří. Byla tam tma a on nepostřehl nic podezřelého. Pak se ale nečekaně sehnul a objevil pod postelí jeho tělo. V tom okamžiku se mi zastavilo srdce. "Tak tady si! No tak koukej vylézt a já ti to hned vysvětlím! Slyšíš, vypadni odtamtud!!!" Nebyla jsem schopna slova. On si totiž v té tmě vůbec nevšiml jeho tváře. Proletěl teď místností ke kamnům a vzal si od nich sobou železný pohrabáč. Opět se sehnul a začal do něj surově bodat. "Tak vylezeš! Vylez nebo ti zpřerážím hnáty!!!" Ten pod lůžkem teď vrčel jako rozzuřený pes a ze rtů a po bradě se mu na zem řinula krev. Pomalu mu ubývalo sil a jeho pohyby stále výrazněji ochabovaly. To už do něj bušil ale hodnou chvíli a on teď přijímal rány zcela apaticky. Nevydržela jsem to, chytla to ožralé zvíře a zoufale ho táhla ven. "Ne, slyšíš, tohle nesmíš!!! Všechno ti vysvětlím! Karle!!!" Jenže on mne udeřil do tváře a pak se mnou smýkl o zem. A tehdy se stalo něco, s čím v tu chvíli nikdo z nás nepočítal. Ten dole se náhle probral, z úst se mu vydral skřek a on se vymrštil ven. Na další rány již Karel Werner neměl čas. Mocné ruce jej totiž strhly na zem a jako ocelové kleště se sevřely kolem jeho hrdla. A on se už na nic dalšího nezmohl a po chvíli tu ležel nehybný jako kterýkoliv předmět v místnosti. Rolf tu nad ním okamžik postál, pak usedl. "Budeme ho muset odnést." Přikývla jsem. "Ano, odneseme ho a pak....." Vstal, objal mne a já se přitiskla k jeho tělu, které se otřásalo údery srdce."

XII/

"Ani jednou jsme za celou tu dobu nepromluvili. Byli jsme jako dva stíny, dva stíny na zdi a každý z nich pak k tomu druhému udělal krok. Milovali jsme se celou příští noc a pak další a další. Unaveni leželi na zemi a naslouchali, jak se přes naše těla tiše valí chladné vlny a odnáší celý ten svět s válkou, Karlem, mým mužem a odnáší i nás. A já jednou k ránu pochopila, že tady je to místo, kam jsem měla dojít. A já toho rána vstala, naposledy přejela očima po blízkých věcech, poklekla u jeho těla a nožem otevřela naše zápěstí ke svobodě. Stiskl mne, oči upřené ke stropu a mně se zdálo, že jistě vidí nás dva na nějakém jiném horizontu, na jiné nekončící cestě, ale pak se i mé oči zavřely a v pokoji kdosi opatrně zatáhl závěsy a zhasil svíce."

\- - - - - - - - - - - - - - - - -

Pavel Kolmačka

Pokoj vám.
A klaply dveře...
Nedutáme
bez večeře

V smutnách rybky.
Bílá stěna.
Úzkost nebe
rozjitřená.

Skvrny na zdi zlámaný.
Pojď si sáhnout
do rány...

ZE ZÁPISNÍKU TAJNÝCH CHRTŮ

Vasil Moudrý

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Píše se rok 1986
Jidáš znovu zradil
ptáci táhnou po obloze ve znamení kříže

nad polem krve
poletuje černá holubice
a smích
smích z nedaleké rasovny

- - -

Průčelí bez oken
ve veřejích se škvoří
mísí se rzí

podél zdí lopuší
kopřivy
a oči much

vždy na jaře
pod nimi
oráči s dřevěnými rádly
vyořou křídové lebky

balí je do svých
propocených košil
a doma
z nich vyškrabují hlínu

tu mísí s mlékem
a panenskou krví
a pálí z ní
podobizny zvířat

věří
že Velkého dne
zvířata ožijí
a poradí jim jak dál

- - -

Skrz korunu stromu
se na chvíli zahleděl
na zimní nebe

přes jednu z větví
byly přehozeny
vepřové genitálie

když odvrátil hlavu
tvářil se
jako by ve hvězdách
vyčetl svůj osud

- - -

V mělké prohlubni
nalezl několik
řekou vyvržených ryb

Jednu po druhé
bral do svých štíhlých rukou
a poslouchal

Poslední
rozpáral prstem
od řiti až k skřelím

Ve změti drobných střívek
nalezl duši
plnou hlíny

- - -

Zpoza jateční zdi
k nám zavanul
zápach žluklého loje
Hned poté se ozvaly zvuky
jako když tlučete telecí nožkou
do zamčených vrat

Ne
řekl přítel
to není smrt

Jen zvířecí strach

- - -

Zvony se utrhly z háků
a roznesly po kraji
že nejmocnější
z tajných chrtů
je mrtev

Jedna zpráva tvrdí
že se přejel krtčích očí
druhá
že se zalkl tělem
hrbatého ptáka

- - -

Staly se případy
že rybáři
kteří žvýkali
rybí dásně
oněměli

- - -

V opuštěném zvěřinci
hraje několik mužů
v neznámých uniformách
na duté hole

Kolem tančí
slepé maškary se služebními psy
a mezi okrasnými keři
pobíhá čerstvě narozená veš

- - -

Hra

Nejsilnější chlapci
střílejí z dřevěných pušek
Ostatní děti běhají po čtyřech kolem
a napodobují chrochtání vepřů

Některé dokonce zpod kamenů
vyrývají otrávené šváby

- - -

Vlak vydal táhlý dutý zvuk
Vytržen ze spánku
podíval se do krajiny

Na náspu trati
spatřil bílého pelikána

Z roztrženého vaku
se mu sypaly stříbrné rybky

- - -

Chvíli odpočíval
na čerstvém sněhu
a hned šel dál

hlady vyjedl
tučná zvířata
z jejich nor

u krmelců
spolykal sůl
i se zbytky srsti

když byl sytý
vzpomněl si na město
z kterého utekl

na domy
od sklepů
plné mrtvých dětí

na jejich těla
vlhká jako oprýskané zdi

na uši a oči
zarostlé plísní

a na krysy
chodící kolem
s kusy plátna na obličejích

- - -

Vyšel na ulici
po zemi se válely
svaté obrázky

z nebe na zem
visely
potřísněné fáče

za oknem protějšího domu
dívka v stejnokroji
zalévala armovací dráty

zamyslel se
a přeslechl
opakované oslovení

potom ucítil úder

probral se ve chvíli
kdy služební pes
lízal zakrvácenou dlažbu

- - -

Slavnost se podařila
katovi pacholci
nosí hlavu za hlavou
na hranici

jen vůz s vínem nedojel
koně za řemení
do propasti
visí

vozkové
jim z milosti
pouštějí žilou
zakřivenými noži

do podhradí
vyvalili poddaným sudy
s dobytčí krví

je noc
čas mezi kohoutem
a sovou
pije se na nového krále

- - - - - - - - - - - - - -

KNIHA MOŘÍ /úryvky/ Pavel Zajíček

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

tázal ses mě na mé důvody, já stále mlčel. probouzel´s mě v noci. mlčel sem. ve svejch nočních očích sem cítil drásavou slzu bezmocnosti, neboť tolik jsem chtěl pohladit tvoji touhu SLYŠET. ty s však neočekával moje mlčení. a moje srdce tolik řvalo. a z něho strhaný výkřiky. ty s nemoh rozeznat od slanýho větru, kterej do nás šlehal v těchto ohnivejch nocích života. chtěl jsem ti tolik vyslovit osamocení, avšak šílenství smíchu stalo se maskou tohoto prostoru.
když jsem ještě dokázal mluvit, dotýkal jsem se tvojí kůže skrze symboly skal, avšak i toto byly moje masky, který s nemohl odhalit. koupali sme se v rituálu noci, avšak ty´s nepřestal se tázet na moje důvody, jako by zasychající gotický stigmata v jiskrách tvejch očí nebyly zároveň jedinou odpovědí.
procházel sem chladnou krajinou, potetovanej znaky soli po celym svym nahym těle. pozvat na tuto hostinu sem tě však nemohl, neboť to byla hostina jednoho těla a jednoho srdce.
a kamkoliv vkročí moje přítomná touha, cítím v zádech tvoje otazníky. cítím zároveň, jak po každé odpovědi ticha,zůstává v pokořený krajině jizva šklebu.
a zrcadla tůní, kam sem tě vložil, abych si odnes obtisk tvýho stárnoucího těla do svý samoty...
neboť nejsou DŮVODY! což ty asi víš, avšak bojíš se tohoto bumerangu. a bojíš se též toho, abys neoslep pohledem do roztrhanejch souvislostí, takže lžeš si cestu jasu a cestu vidění.
jako v příběhu modelky, kterou sem potkal a ona mi řekla:
"sem pouhou optickou iluzí..."
což v ozvěnách se vrací do přítomnejch obrazů. pouhym zlomkem okamžiku sou propasti a člověk si musel propasti stvořit, aby měl do čeho padat.
a ty stále se mě tážeš na mé důvody, můj vyřízlej jazyk je vypreparovanej pták. toho se netaž!
nesl sem stopy myšlenek před tvůj práh, ale probudil sem se v krajině SNU, a jakkoli sem chtěl zachytit ozvěny nezachytitelnýho vanutí, v mejch stínovejch dlaních zůstával stín prachu. a v tomto zlomku jsi moh spatřit můj první "důvod".
jen tvoje oči vysávaly sladkost záhadnýho přeludu, kterej tě v této krajině objímal.
chtěl sem padnout na kolena, avšak žádný kolena sem neměl.
můj stín se plížil po zemi.

x x x

když sme spolu byli o samotě, hostil mě hořkými nápoji. když sem ho opustil směrem do svejch PUSTIN, hořkost se vsakovala do mapy mýho těla. a pak sem dostal ránu do hlavy a oči mně začaly svítit. koupal sem se v sladkym přeludu, kterej ON mi daroval v převrácenym paradoxu ostrosti. ON nechtěl, abych spal, neboť věděl, že to by byl můj útěk. šel sem se svym otlučenym tělem k tvrdýmu MOŘI. kamenná cesta se úžila a tvořila vizuálně kamennej pyj, kterej do MOŘE zalejzal. šel sem po tomto ptáku až na špici. tam spatřil sem, jak milujou se rozlámaný kameny s mořskejma vlnama, ale ten neexistující, co stál za mými zády, mně našeptával nutnost návratu. vtiskl sem do paměti toto slaný lože a uslyšel Shelley, jak křehce z těch přízraků vystupuje, neboť on je v nich přítomen.

x x x

moje zpupnost vzrostla v okamžiku, když sem se začal
sám sebe tázat, protože i když sem zarytě mlčel v odpovědích,

samy se rodily v noci, když vystříkly do roušky snu.
chtěl sem ti poslat tento dopis, ale nevím, kdo jsi.
kdybych ochutnal tvoji kůži, možná že bych tě poznal.
chtěl sem poslat tento dopis, ale stalo se, že neměl
sem na známku.
a ty si myslíš, že trpim?
vždy, když sem slyšel o někom, jak vystřelil
do svejch úst, který se tim tlakem roztrhly
a obličej se stal beztvarym flekem,
otřásl sem se nad touto odvahou,
nebot štítil sem se železz a olova.
jestliže seš zrozen s předurčenim svojí cesty,
jejíž rozhodnutí je vloženo do tvejch dlaní na prvnim
rozcestí, je pouhou náhodou, že s kostky nevrh
jinak a nestal se masovym vrahem.
jak tenká blána tě dělí před zabitim?
když poslouchal sem starý zpěvy, stal sem se starcem.
byla krutá zima, moje lože stále hořelo.
stal sem se dítětem v tomto loži.
vyložil ses diamenty, ale sou to ledový kry.
to asi tušíš, jinak bys nezalejzal hlouběji do neexistujících
peřin, zpíváš si noční písně a mluvíš k sobě několika jazyky.
ale všechno sou to tvoje noční mrtvoly.
na pokraji každý noci se kopeš za to, že tak dlouho spíš
a že tak snadno usínáš.
probouzíš se vlhkej uvnitř tý černý bouře.
k MOŘI sem nevytáh paty.
myslel sis, že v ZAHRADĚ SNU někoho potkáš, ale ONA zela
prázdnotou.
uslyšel si jednoho havrana, kterej třikrát se ti ozval.
poznal sem, že nedokážu vyprávět příběhy, i když
tolik chci, právě teď.
nechal sem si vyprávět od zdí a promít sem se do nich.
obraz toho, co stále nesu.
umim opakovat. mluvit havranní řečí ne.
šel si k zámku, kde ozvaly se ti tři tóny.
zvu tě do pouště SNU. nedotýkat se, jenom se dívat.
nechci vyslovit MĚSTO, v kterym teď sedim.
je ti příliš vzdálený a ani já sem ho nerozeznal od tmy.
toto však neni můj příběh.

x x x

zatáh sem zelnou roušku kolem tváře svýho okna.
jako když fialovou rouškou zahaluješ oltář.
byl sem pln toho, co celej den do mě naráželo svými křídly.
stvořil sem si tmu, abych se v ní učil rozlišovat.
ve dne sem psal svym rozumem a v noci svym citem.
ve stvořený tmě sem ztratil rozum i při světle,
v kterym píšu.
chtěl sem vždy dělat šíleně prostý "knihy".
dělat sem je chtěl,
nebot sem v jejich zrodu spatřoval pulzování svojí krve.
uměla tma, kterou sem si stvořil.
chtěl sem psát takový "knihy",
kde jemnejma čarama dotýkáš se vodních hladin
a míjíš skály, kterejch se buď dotkneš nebo je tiše míjíš,
a v betonovejch MĚSTECH zařveš svůj úžas, kterej se promění
do ozvěn, který ve svym stálym opakování zanikaj.
chtěl sem příliš nepokořovat papír,
ale teď už vim o svý nepokořitelný zpupnosti,
nebot právě toto dělám.

hrál sem si v anarchistickejch vlnách popření,
neboť sám sem se chtěl stát bombou,
která v sobě vybuchuje a zaniká.
neboť anarchistický vlny potírají existenci mrtvol a mumií,
který zasypávají tě hromadama tlejících informací.
nechtěl bych nikdy vyslovovat "informace",
protože tyto berle, jak tápající prsty, který se snažej
stmelit nestmelitelný.
velice snadno se o tomto lže a já vim, že lžu na těchto
listech velice často,
neni-li to moje mystifikační krajina, do který se chci
ukrejt a ztratit tvář.
zavalilo mě několik rozhovorů se S. a s nim sem
mluvit moh, neboť jeho tvář neznám,
ani jeho úsměv.
taky nevim, kolik vzteku v sobě nese nebo jestli
je tak plnou nádobou lásky.
představil sem si otevřený brány.
opět.
taky znavenýho ptáka, kterej letí krajem, kde neni kde spočinout.
vytrh sem slunce okamžiků a rozmlouval sem se S.,
i když sem ho nikdy nepotkal v hábitu těla.
musel sem s někym mluvit a vrhat se mu do očí.

x x x

vychcal sem se do litinovýho umyvadla obrostlýho mramorovou
kůží.
skutečnej hajzl je daleko, přes několik chodeb
a je tam strašná zima
a taky bych moh někoho třeba potkat.
pozoroval sem perlivou pěnu a rychle sem ji splách.
přitom, co sem chcal, mě napadaly úlomky
nenapsanejch básní a úlomky touhy.
to je určitě zimou, že přicházej tito nehmotný tvorové,
aby zahřály mě svými plameny.
lez sem do tebe po žebříku, protože sem v tobě něco
zapomněl. hledal sem, ale jako obvykle,
nevěděl sem co.
snažil sem se napodobit zvuk tvýho hlasu,
ale vysral sem se brzo na tento hrůznej pokus.
v noci slyšim tvý hlasy a nejsou to oštěpy halucinací.
sem žíznivej v "jícnu světa", před nimž sem se zabetonoval
do "jícnu svýho světa", ale vim, že blána, která tyto
"dva světy" dělí, je příliš tenká
a že v tomto jednom světě stále sem.
nesnažim se unikat, jen nechci příliš znavovat svůj
hlas, ani nechci ruce, který se tě snažej zasadit
do souvislostí.
vim o sobě, že sem plod chaosu, a proto mojí nejsilnější
touhou zůstává zjednodušit, dotknout se.
symbol doteků je taky mocně zemitej,
sou v něm elektrický údery, bolest, rozpadající se tělo.
jako dítě sem chtěl bejt při porodu zvonů,
teď jim v sobě naslouchám.
nasbíral sem na ulici hrst mokrýho písku a prachu.
dřel sem s nim jedinej černej kastrol, v kterym se otočilo
sedm jídel, a těchto sedm dní a sedm vrstev sem drhnul.
je to šíleně prostý.
když vyhejbáš se knihovnám, z kterejch se staly
automaty na informace, a ty seš jejich elektronickou
součástí, jako seš elektronickou součástí všeho.

neboť zanesen seš v mozcích, který nejsou tvoje.
zrodí-li se den, kdy začnu prchat.

x x x

probudil sem se do zamrzlejch kaluží zapadanejch sněhem.
nic o tobě nevim.
ani jestli tě oslavujou, ani jestli tě věšej.
měl sem na sobě masku hniloby, kterou sem právě sejmul.
tu vlhkou milenku, která tě nutí dívat se jenom do její tváře.
N. miloval sem N, ale on tvořil příliš dokonalý tvary,
i když silně popíral.
jeho knihy sem odložil, protože stalo by se z nich pro mě
UČENÍ a to sem nechtěl.
díval sem se do tváře svý vlhký milenky, tý hnilobný masky.
čet sem v ní údiv nad nocí a nevyslovený znaky tohoto pocitu.
měl sem sny o nahotě dětí a o slunci, který je zdivočele
pronásledovalo.
chtěl sem se naučit se k sobě vracet.
zatim mám pocit, jako by ke mně někdo přicházel.
ze několika dnech slyšim opět klepání na dveře.
když je otevírám, za nima na mě dýchá prázdno.
představil sem si všechny rozpory, jichž mohu se dotknout
a je ve prostor nepředstavitelnýho,
z kterýho proti tobě vyjíždějí špičatý bodce,
když chceš si ho zjevit a pokořit.
takže zůstalo kyselý lože, který sem si pokryl žlutou
látkou, zmapovanou mými nočními sny a obrysy hrnců.
takže zůstalo toto hořící lože, který umí tak dlouze mlčet
a tak náhle pálit.
snášil sem v plamenech to, co mě stmelovalo, abych poznal,
jestli sem schopen v čarách vzduchu tvárnit a lepit.
vim, že nepřesvědčim se, nebot nelze se obracet.
ptala se mě svym hlasem, "co já v tomto světě a jak dalece
vrhám svý šípy do budoucnosti, protože potřebuje to slyšet".
pak začala mně vyprávět, že "je z tohoto světa a že si
uvědomuje svoje zodpovědnosti, který to s sebou nese".
měl sem pocit, že ke mně mluví jako k šílenci, kterýho je nutný
izolovat ode všeho, co moh by zničit.
jako bych moh zničit vše, což vlastně můžu.
nakonec ona jiste křesala jiskry svý horečnatý pravdy,
nebot potřebuje slyšet příběhy mejch pulzujících krajů,
protože je chce navštívit a žít v nich.
a já vim ničit. to o sobě vim.

x x x

co vzroste ze semen osamocení, který sem v sobě
zasel?
vim, že i toto období je třeba žít plně.
možná že sem dobrej herec, kterej si svoje herectví nepřizná.
možná že sem špatnej herec, kterej nechce nic slyšet o pódiích,
protože se mu zdvihá žaludek.
plazim se po MOŇSKEJCH vlnách. pálej v kůži i v pocitu
a to je jejich nezměrná láska.
neuzavírám se branám. a to je můj další "důvod".

x x x

každej, kterýho sem potkal ve svym životě, ve mně něco očekával.
jako já sem očekával něco v každym, koho sem ve svym
životě potkal.

a to byla moje zpupnost zrozená dříve než tento
pohlitej papír.
protože tvaroval sem svůj svět,
ale skrytě sem žádal, aby ten, kdo do tohoto světa vstupuje,
si z něho odnes jeho tvarující stopu.
aby byl timto světem poznamenán a v noci, aby mu tento
svět zapaloval oči.
jenže teď vim, že je to daleko prostší.

x x x

napsal sem: "i toto údolí musíš projít bez úhony,"
čímž chtěl sem pokořit nepokořitelný příští kraje
nebo sem v tomto výkřiku spatřoval slepeckou hůl,
o kterou sem se potřeboval opřít,
neboť sem slábnul před syrovym výbuchem toho,
co tebou mrští do krajů, který předjímáš svojí
přítomností, ale jejichž zdivočelost si představit nemůžeš.
toto je objevování.
že nahej vymrštěnej cár sní stále svůj nehmotnej SEN
v tomto těle
a cítí, jak toto tělo zaniká a vrůstá do země.

x x x

řek mi, že přivez si kameny z "jinýho světa".
řek sem mu, že toto je "jinej svět", v kterym právě teď JE.
řek mi, že překročí "slaný vody".
řek sem mu, že "slaný vody" překročej jeho,
protože se naučil příliš hlasitě a slaně lkát.
řek mi, že dosáhne bran "jinýho světa".
řek sem mu, že "optický iluze" nelze dosáhnout, protože ona
stále JE.

x x x

dnes dotknul sem se kamennýho kruhovýho rituálu.
mezi dvěma kameny sem mlel zrní
a uvědomoval sem si silně kruhovej rytmus.
ruce sem měl odřený, jak slábly pod dotekem
hrubý kamenný kůže.
to, co vyletovalo na plátno,
byla sněhobílá mouka.
je to tak prostý a v uších mám stále ozvěny
monotónního kamennýho řevu.

x x x

osud mramorovejch soch je stále týž:
vynášej se na nejviditelnější místa MĚSTA.
pak se začnou snášet do sklepů, kde hoděj se na hromadu
starejch mramorovejch soch.
to, co vydrží v ulicích ve svejch vznešenejch pózách a gestech,
budou právě tyto němý mramorový mumie.
jejich jména a tváře ztratily na důležitosti,
až pod nima začne maso hnít, budou se na to vznešeně koukat.
z tohoto pohledu mě udivuje jejich neměnnost
a nechtěl bych se potkat na žádnym z mramorovejch náměstí,
jak v gestu ztopořený ruky si chci něco říci.
představil sem si, jak v tomto MĚSTĚ sem já, tyto mramorový
sochy a ptáci. jinak ticho.
naučil bych se asi jejich řeči,

zrovna tak jako bych se naučil řeči ptáků.
a s tímto darem bych se dál plížil.

x x x

s věcma je to jako s věcma.
máme svoji tichou domluvu. oni si žijou svý životy.
já mezi jejich hromadama chci se dotýkat svýho.
zakopáváme o sebe, protože zapomínam, že sou zde zavřený se mnou.
zamotávam se do rybářský sítě, kterou sem přitlouk na strop.
když kouřim, dívam se do tváří těchto hromad
a nijak mě nerušej,
nebot sem v nich tak trochu obtisklej.
s ulicema je to jako s ulicema.
zůstávaj pro mě nerozluštitelnym bludištěm,
přesto do nich v noci bodam svoje nože.
narážim do lidí,
to znamená, že chci odlesky tváří.

x x x

taky sem přemejšlel,
že nechci mít žádný místo ve smyslu domova,
to znamená k žádnýmu z míst se nechci nijak poutat,
nebot při odchodu by tekly vodopády zbytečnejch slz
a toto by se rytmicky opakovalo.
řek sem si, že ponesu si s sebou to, co unesu.
což je asi 5 kilo posrávaček a 5 knih,
který mě milujou a já je.
a neni v tom ani stopa touhy po dobrodružství.
nebot tulák ve mně nedejchá a poutník taky ne.
o nejistotách můžu říci jen to,
že sem o nich příliš řval,
čimž sem v sobě stvořil silnou potřebu jistot.
ty však nevyslovim, protože vyslovit je nelze,
nebot samy se rodějí.
musim se učit opouštět s lehkostí.
někdo tomu říká zločin,
někdo sobectví
a někdo šílenství.
což je vždy chaos rodící se z křečovitý touhy nahlídnout to,
co s nikdy nespatřil a spatřit nemůžeš, protože to musíš
žít. protože břemeno neseš k bráně, kde nelze se otočit
a odkud neni možný se vracet.
v ZAHRADĚ SNU sme se srazili očima a ON tiše přikývl.
myslel sem, že neví, o čem přemejšlim, protože sem
n e v y s l o v o v a l .

x x x

mam strašně silný SNY.
a všechno strašně silný je určený k záhubě.

x x x

vůně místnosti se opět proměnila!
je to těžká vůně hliněný místnosti,
kde žiješ na udusaný hlíně spolu se svejma ovcema.
ovce tě zahřejvaj a ty jim ukazuješ vzdálený pastviny.

x x x

přicházely ke mně víly.
když se ti na jazyk pověsí chuť jejich slaný vlhkosti
a ty se jí nemůžeš zbavit.
jako když se ti ta slaná chuť jejich vlhkosti
na jazyk přilepí a rozežírá ti chřtán.
byl to omamnej obřad těchto časů.
nemyslel sem na nic jinýho a posléze sem nemyslel na nic.

x x x

nepotřebuju si přibližovat místa, body, krajiny.
kreslim do svý kůže tvary iluzivního světa.
rozříz sem knihu těla
a letim ji pálit do MOŘSKEJCH vln.
a tento let je určen k záhubě.

x x x

dveře sou zatlučený rezatejma hřebama.
při pocitu, že slyšim, jak někdo na ně klepe nebo za nima
přechází, se skrze dveře optam:
"kdo je?"
abych neopakoval to nahlížení do prázdný chodby.

x x x

mam hnědy 2 prsty.
sem překouřenej, jak se snažim překouřit jednu opakující se noc.
chtěl bych se učit vyslovovat něžnosti.
eště.
ostrovy ve mně zprůsvitněly.

x x x

díval sem se do jazyků přílivu
a to, co sem spatřil, byl dech síly.
díval sem se do jazyků odlivu
a spatřil sem plody živlů:
vyvržený zbytky, cáry rostlin a tvorů.
v písčitejch znacích sem čet CHAOS.
nebot to, co je pro oko nespatřitelný,
zůstane nespatřitelnym.
můžu si připravit lázeň dynamitu
a sám se stát dynamitem,
přesto i ve výbuchu excentický "síly",
kterej trhá zemitosti, těla i myšlenky,
zůstanou prostory nevyslovitelnýho a nespatřitelnýho nepokořeny
a na konci tvý cesty čeká výsměch.
všechno je prostší.
proto v y s l o v u j u .
chtěl sem padnout na kolena,
ale nechtěl sem poznamenat písčitý břehy svym hrbem
a žádný kolena sem neměl.

x x x

když tě syrový, který vyslovuješ, začne děsit.
protože vidíš znaky stojící osamoceně
a sou to znaky tvýho srdce.
začneš slova kroutit, aby se připodobnily slovum,
který se kolem tebe vyslovujou.
a stíny myšlenek se stanou tlupou mrzáků, která chce přežít.

a z toho, co si za zatlučenejma dveřma tiše cejtil a žil,
se stane tržiště senzací.
trochu s to svym životem předjímal,
nebot kdybys dokázal mlčet
nebo alespon nepřipodobnovat, zůstala by nádoba bez jedu.
ono je příjemný, když tě začnou medově hladit
a zdivočele požírat.
protože si stále myslíš, že je to akt lásky a že to neuměj jinak.
oni to skutečně neuměj jinak než žrát.
proto znaky nebudu vyrvávat z jejich osamocení,
protože sou to znaky mýho srdce.
toto je můj další "důvod" a moje na kolena padající zpupnost.
žádný kolena však nemam.
ani v tuto chvíli.

x x x

klepání na dveře.
vytahávam hřeby z veřejí a očekávam prázdnotu chodby a vítr.
jako obvykle.
hlasitě nadávam, protože jeden hřeb se vzpříčil,
jak je stále zatloukam a vytahávam.
sou to starý rezatý hřeby.
za dveřma neni prázdnota a ticho, nýbrž E,
rozespalá a polonahá.
cejtim, jaká jí musí bejt zima, protože se jí třesou prsa.
ptá se mě, co dělam.
řikam jí, že píšu.
ona řiká, jestli bych aspoň v noci nemoh přestat s tim
příšernym mlácenim, že nahoře se to ozývá jako stádo
zdivočelejch datlů.
řikam jí, že je to jedna z posledních nocí a že to chci dopsat.
ptá se mě, o čem píšu.
řikam, že o ničem.
že jenom tak, protože nemam co dělat.
kouká na mě jak na blba.
řiká mně, že sou 4 hodiny.
odpovídam, ať se začinaj milovat později v noci, potom se jí
nebude chtít tak brzo spát.
prsa se jí třesou už nesnesitelnym tempem.
těžko uvěřit, že takto se můžou prsa třást.
chci ji ujistit, že budu zticha, ale ona odchází a nadává,
s jakym blbem se to dala do řeči a on jí ke všemu nerozumí.
je jedna z posledních nocí a píšu.
oči mam zakalený kouřem z kamen.
v zrcadle vypadam jako vejce.
sem si ale podobnej jak vejce vejci.
přemejšlim o tom, jestli má smysl zabíjet svý učitele,
jestli neni lepší je vykrádat.

- - - - - - - - - - - - - - -

Pozn. redakce: Rukopis, z něhož uveřejňujeme úryvky, nalezl Pavel Zajíček počátkem osmdesátých let v mořském příboji nedaleko Uppsaly. Úryvky z rukopisu vybral D.N.

VEIKÁ ELEGIE

/Johnu Donnovi/

Usnul John Donne a všechno kolem spí,
usnula podlaha, strop, zámek, klíče,
spí postel, koberce, usnuly zdi,
obrazy, skříně, záclony a svíce.
Džbán, láhev, šálky, všechno usnulo,
chléb, nůž a příbory a brzo bude
spát lampa, ubrus, porcelán a sklo,
dveře a stupně schodů. Noc je všude.
Všude je noc: v očích, jež usnuly,
na stole, v papírech, v hotové řeči
a v každém jejím slově, v popeli
vystydlých kamen, v koutě, v každé věci.
Ve stínech, ve váze a v zrcadle,
v pelestích, na polštáři, ve volánku,
v županu, v šále, na opěradle
židle, v koštěti. Vše je v spánku.
Usnulo všechno. Okno. V okně sníh.
Bílý svah střech. A nad střechami
vrcholek sněhu. Celé město sní,
zbodané k smrti okenními rámy.
Usnuly arkýře, zdi, okna, vše.
Mříže, chodníky, dlažební kostky.
Neblikne světlo, kolo neskřípe...
Ohrady, ploty, řetězy a skvosty.
Spí dveře, preteny a rafije,
zámky, závory před zavřeným bytem.
Je ticho, ticho nešumící je.
Chřestí jen sníh. Je dlouho před úsvitem.
Spí vězení a tvrze. V obchůdku
spí váhy. Maso nařezané v kusy.
Psi na řetězu. Dvorky bez plůtků.
Spí v sklepích kočky, nastražují uši.
Spí myši, lidé. Londýn pevně spí.
V přístavu dříme lod. Pod jejím kýlem
ve spánku bílá voda nesyčí,
daleko mizí ve snu v nebi bílém.
Usnul John Donne. Moře usnulo s ním.
Nad mořem rozložil se útes spící.
Spí celý ostrov, zajat velikým
snem, který sady zavřel na petlici.
Spí sosny, javory, smrky, spí svah.
Spí stezky, prameny na svahu hory.
Lišky a vlk. Spí medvěd v peřinách.
Sníh kupí závěje u vchodu nory.
Neslyšíš ptačí zpěv. I ptáci spí.
Neslyšíš vraní křik, neslyšíš ani
smích sovy. Klid je v celé Anglii.
Hvězda se třpytí, myš jde na pokání.
Usnulo všechno. Leží ve hrobech
mrtví a klidně spí. A živí tiše
spí v posteli a cítí pod ní břeh.
Spí sami. Nebo v spánku objali se.
Usnulo všechno. V řekách, v pohořích.
Spí zvíře, pták. Co umírá, co roste.

Z nočního nebe letí bílý sníh.
Ale i tam se spí. Tam na výsostech.
Spí andělé. Marně si vzpomíná
na vřavu světa ve snu každý svatý.
Spí ráj, spí v pekle žár. Je hodina,
kdy nikdo z domu nevytáhne paty.
Bůh usnul. A na zemi zcizelé
barva a hluk už smysly nezabolí.
I ďábel spí. Zloba a svízele
spí s ním ve sněhu na anglickém poli.
Spí jezdci. Archanděl spí s polnicí.
I koně spí. Jen hříva občas mávla.
Cherubíni se objali a spí
pod klenbou kostela svatého Pavla.
Usnul John Donne. A usnul každý verš.
Ať jsou v něm stesky, neřesti či hříchy,
rozdíly ve slabikách nenajdeš.
Každý obraz a rým je stejně tichý.
Verš verši bratrsky je zavázán,
i když si říkají: Trochu se oteš.
Tak vzdálen každý je od rajských bran,
tak chudý, hutný, čistý, že jsou totéž.
Spí řádky. Přísný jamb, který je vzpjal.
Spí trocheje, jak stráže, zleva, zprava.
V nich vize řeky Léthé spí. A dál
za ní spí pevně ještě něco - sláva.
Spí bědy. Všechny strasti pevně spí.
Spí neřesti. Dobro a zlo se snoubí.
Spí proroci. A padající sníh
si hledá malá černá místa v hloubi.
Usnulo vše. Spí pevně stohy knih.
Spí řeky slov pod ledem zapomnění.
Spí všechny řeči, všechna pravda v nich.
Spí jejich řetězy. A v nich jen malé znění.
Všichni spí pevně: světci, ďábel, Bůh.
Jejich zlí sluhové. Přátelé. Děti.
Jen v sněhu tmavých cest je malý vzruch.
A to je všechen zvuk na celém světě.
Slyš! Vposlouchej se do studené tmy,
někdo tam pláče, občas strachy šeptne,
někdo bezbranný, vehnán do zimy.
Někdo tam pláče. Někdo je tam ve tmě.
Tenounký hlas. Jak jehla tenký hlas.
A bez niti... A osaměle plyne
po bílém sněhu. Všude mlha, mráz.
Sšívá noc se svítáním... Na výšině.
"Kdo to tam vzlykáš? Ty, můj anděli,
jako bys čekal léto na náledí,
čekáš mou lásku? Čekáš, přijde-li?
A jdeš tmou domů?" - Není odpovědi.
"Jste to vy, cherubíni? Vzpomínám
na smutný chór při těchto tichých vzlycích.
Chtěli jste opustit můj spící chrám?
Jste to vy?" - Zas jen ticho nemluvící.
"Jsi to ty, Pavle? I když těžko tě
poznávám v drsném zvuku přísné řeči.
Sklonil jsi šedou hlavu v temnotě
a pláčeš tam?" - Je ticho ještě větší.
"Nebo přikryla výhled v této tmě
všudypřítomná ruka, jež se chvěje?
Jsi to ty, Bože? Pláčeš? Slyším tě,
anebo moje ucho šílené je?"

Nevzlykám, Johne Donne. To jsi ty,
kdo tady v tichu věcí leží v pláči -
a spící dům je sněhem přikrytý
a bílý sníh se odtud do tmy ztrácí.
Podoben ptáku ve svém hnízdě spí,
svou čistou pouť do krásnějšího světa
navždycky svěřil jako tajemství
hvězdě, která teď do oblaku vzlétá.
Podoben ptáku. Nepoznamenán
hříchem, kterým procházel křížem krážem.
A se své cesty jako z hnízda vran
se dívá na pustý shluk špaček, na zem.
Podoben ptáku procítá před jitrem.
Zatím ho bílá clona obestřela,
dokud je sšita sněhem, sšita snem
vzdálenost duše od spícího těla.
Usnulo všechno. Ale nějaká
báseň má v ústech ještě dvě, tři slova:
že světská láska je jen dluh zpěváka,
duchovní láska jen vášeň opatova.
A kamkoli bys tyto vody lil,
mlýny světa by stejné zrní mlely.
Kdyby ses o svůj život podělil,
zbude tu smrt, tu nikdo nerozdělí.
Díra je v každé tkáni. Tolikrát
kdo chtěli, trhali. Přišli. A stáhli.
A přišli zas, a zase přišli rvát.
Jen obloha se někdy chápe jehly.
Spi, Johne Donne. Kabát děravý
ať dál se páře. Usni beze štkení.
Usneš - a z oblaků tě pozdraví
hvězda, která tvůj mír už dlouho chrání.

V TOMTO DOMĚ

Když jsem tě v tomto domě obejmul,
díval jsem se ti přes ramena.
Viděl jsem židli, která nemá stůl,
slévala se s ní osvětlená stěna.
Svítila lampa. Starý inventář
by raději chtěl býti poukrýván
a v koutě vracel příliš velkou zář
skořicový, sežloutlý divan.
Krajinku studil zaprášený rám,
na lesklých parketách stál osiřele
zbytečný stůl. Snad, jak si vzpomínám,
jen příborníku zněla duše v těle.
Vtom po pokoji motýl zakroužil
a sňal můj pohled s nehybného tkvění.
Jestliže přízrak v tomto domě žil,
uprchnul, už tu není. Není.

Mičení. Ticho. - "Nebo Gabriel
vzal k ústům trubku a psi zaštěkali?
A jenom já jsem oči otevřel
a jezdci rychle koně osedlali.
Pevně spí všichni. V náruči pevné tmy.
A vyjí chrti s nebe prchající.
Jsi to ty, Gabriele, do zimy
vzlykáš a ve tmě sahάš po polnici?"

Ne, to jsem já, tvá duše, to jsem já.
Na výšinách se, Johne Donne, rmoutím,
protože jsem svou prací stvořila
myšlenky, city, jež se staly pouty.
Ty jsi to těžké břímě lehce vzal,
proletěl vášní, hříchem, letěl dále,
byls pták a z oblaků ses podíval
na velký národ, na jeho střechy malé.
Viděl jsi všechna moře, daleký kraj.
A peklo - v sobě, a pak - opravdové.
Právě tak opravdový světlý ráj,
zarámovaný strastí, smutným slovem.
A život ostrovu vyl podoben.
Setkal ses s oceánem, byl snad hladký,
ale tmu na všech stranách měl, tmu jen.
Boha jsi obletěl a spěchal zpátky.
To břímě ti však nedá vzlétat výš,
tam, odkud spatříš svět jak malou budku
se stuhou řeky, odkud uvidíš
soudný den bez úděsu, bez rozsudku.
Podnebí se v tom kraji nemění.
Vše odtud spatříš jako za nemoci.
Bůh je jen nedozírné záření
za zamlženým oknem v černé noci.
Jsou tam snad pole. Neoře je pluh
po celé dlouhé roky, po staletí.
Jen lesy stojí tam a tvoří kruh
a déšť prší do obrovských květin.
A první dřevoštěp, jehož hubený
kůň vběhne mezi tyto bludné skály,
spatří s vrcholku sosny plameny
v svém údolíčku někde v dáli.
V dáli je vše. Nejasná krajina.
Pod klidným pohledem daleká střecha.
Světlo. Psi neštěkají. Tišina
bez zvuku zvonů i bez jejich echa.
Pozná, že vše je v dáli. Obrátí
zpět k lesům svého koně, svoje saně.
Ze všeho - z noci, z koně, z opratí
i z něho se pak biblický sen stane.

Pláču, cesta je zatarasená.
Vrátit se v tyto skály je mi dáno.
Nepřijdu ve své tělo oděná.
Vzlétnu sem mrtvá. Tak je přikázáno.
Mrtvá a sama. Zapomenu tě,
mé světlo, v chladné zemi. Marné snění
je všude přede mnou a zármutek.
Jdu za ním. Sešít naše rozloučení.
Poslouchej: pláču, na tvém spánku lpí
má vlhká slza. Do tmy letí zkřehlá
vločka a sšívá naše loučení,
kupředu, zpátky poletuje jehla.

TŘI SONETY

Znova slyším tvůj zarmoucený hlas
v prolukách - přes chraptivý štěkot buldoků,
a hledám milou stopu v tlupě předměstí
a opět vidím chvojku vánoc
a chýnky, syčící v závějích.
Tvou adresu nic lépe neukáže
než tento křik, bloudící ve tmě
jak jasná, křišťálová kapka jedu.

I já teď vítám nový rok
na planině, v nehlučném chorovodu
a staré svíce ve mně hasnou,
ale po rtech mi teče Tristanovo víno,
po prvé neodpovídám na volání.
Od nedávna už vidím také ve tmě.

- - -

Žijeme znova u zálivu,
nad námi preplouvají oblaka
a dnešní Vesuv rachotí
a popel padá do ulic
a okna ulic řinčí.
Jednou i nás zasype popel.
A já bych chtěl v ten hrozný den
tramvají přijet k pobřeží,
vejít do tvého domu.
A přijdou-li pak po staletích
vykopat naše město, chtěl bych,
aby mě našli, jak jsem zůstal
navždy v tvém objetí,
zasypán novým popelem.

- - -

Veliký Hektor byl zabit šípy.
Po tmavých vodách pluje jeho duše,
ševelí keře, hasnou oblaka a v dálce
nesrozumitelně pláče Andromaché.

Ajax, po kolena v průzračném proudu,
loudá se nyní smutným večerem
a z jeho otevřených očí život běží
za Hektorem, a teplou vodu
už má po hruď, ale tma přeplňuje
bezedný pohled vlnou a křovím,
potom mu voda sahá opět po pás,
těžký meč, uchvácený potokem,
pluje kupředu
a táhne za sebou Ajaxe.

(Překlady Jiřího Kovtuna jsou převzaty z knihy Josif Brodskij - Velká elegie, vydané v Edici Svědectví 1968)

JADA

Nad píchačkou

Pane šéf nezaspala jsem
jenom jsem koukala jak za lesem
vychází slunce.
A včera?
Včera taky to mě zastavily na cestě mraky
a mlha v údolí
A předevčírem?
No to mi podzim uvěznil nohy
v spadaném listí
Naddělat?
Jistě jenže co příště až potkám měsíc
nebo až
největší vločky sněhu bude třeba pochytat
do dlaní -
Ven?
Ale vždyť tam prší...

ROMAN SZPUK

Věřící a ateisté

Pokřikují na sebe
plameny svého zanícení
a břehy jsou tak daleko
že by jeden rezignoval

Možná kdyby se našel
nový snílek chudoby
a vyjel s bárkou do proudu
kázat rybám
možná by bylo lépe

B R A T Ř I R A M A Z O V I

Egon Bondy

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

Stručně k obsahu předcházející části románu na pokračování, viz VOKNO č. 13:

Po návratu z hospody se Míša, Ivan a Aljoša rozhodnou strávit odpoledne u bazénu za Ramazovou vilou. Ivan s Míšou diskutují o rozkrádání stavebního materiélu, z kterého vojáci a muklové staví přepychové vily komunistickým předákům, mezi něž patří i starý Ramaz a které kryje nepřehledná bariéra státních orgánů a institucí. Do debaty, která se postupně přenáší ke globálním otázkám reálného socialismu, se zapojuje i Aljoša a zastává se Míši, jenž na rozdíl od Ivana vidí západní společnost jako svobodnou. Míša využije Aljošova nadšení z východního náboženství a seznamuje ho s možnostmi, které jsou v tomto směru na Západě. Aljoša se dostane do sporu s Ivanem, kterého jako ateistu jóga a náboženství moc neunášejí a radí Aljošovi, aby šel studovat orientalistiku. Ten však k marxisticko-dogmatickému studiu nemá důvěru a zdůrazňuje, že dává přednost božímu spasení. Mezi bratry dojde ke sporu, kterého se Míša na rozdíl od Ivana a Aljoši zúčastní jen pasivně. Zajímá ho více okno Ramazovy vily, za nímž tuší svou nevěrnou ženu. Spor je přerušen příjezdem Aljošových kamarádů na pubertálních motorkách. Ivan zůstane u bazénu sám. Sleduje dementního Ferdu při sekání trávníku a rozjímá na lehátku. Má obavy, že se při oslavě narozenin Míša a starý Ramaz opět napadnou. Aljoša se svými kumpány polykají ve stínu lesa omamné houbičky. Ivan se převleče do pyžama a před spaním se prochází kolem bazénu, kde na něho čeká Ferda. Ferda sděluje Ivanovi své idiotské obavy, že starýho nevezmou do krytu, protože hodně chlastá a vypráví lidem to, co se nemá. Ivan vyslechne Ferdovy metafyzické úzkosti, které hrozí epileptickým záchvatem,a jde si lehnout. Je dusná noc a blíží se cosi záhadného.

Když Ivan vstal, byl už opět tropický den. Když byl hotov s toaletou, šel se podávat za bratry, ale nebyl tu ani jeden. Jen Ferda mu v odpověď zamručel, že Míša "doma nesnídá" a Aljoša se sice v noci vrátil, ale "zas je s těma blbečkama."

Před vilou stála malá dodávka a dva mladíci přenášeli do domu podnosy s nejrůznějšími jídly. Starý Ramaz stál v předsíni, pozorně sledoval, co se nosí a některé podnosy se studenými předkrmy dirigoval rovnou do jídelny. Na stolku v předsíni měl načatu lahvičku sladkého vína a občas si z poháru ulizoval. Ivana pozdravil velice přívětivě a mlel páté přes deváté.

"Sedni si a jez - na oběd budem ještě muset čekat - jez, je to všecko kvalita, na to čím se v Praze živíš - ach, chudáku, nechci na to ani myslet, ale když ty ses do toho důchodu hnal jako splašenej - líbí se ti to teď aspoň?"

"Líbí tati," řekl Ivan a nedaje se dvakrát pobízet sedl v jídelně k vedlejšímu stolku pod oknem, čekaje, co si bude moci vzít. Na stolku byla kupka použitých dopisních obálek na formát A4 a bylo vidět, že Ramaz přelepoval lepicí páskou adresy a razítkované známky. Teď přiskočil a začal odkládat obálky, nůžky a kolečko pásky na židli, aby Ivan měl před sebou místo.

"To víš, taky už nemám všecko - tyhle velký obálky už pár let nikde neseženeš, tak to dělám jako ty, přelepuju starý, co mi kdy dojdou."

Ivan pokýval hlavou, protože to tak dělal každý.

"Kávu ti uvařím sám, arabskou - Zatím si ber od všech chlebíčků, klidně z každý mísy."

Ivan šel k hlavnímu stolu a bral si.

"Nemám co na sebe -" zavzdychal Ramaz, když zapínal do zásuvky kávovar.

"Už mi neperou v tý jejich prádelně - a z Osvobozený domácnosti dostaneš prádlo tak smradlavý - že holt půlka národa je prostě odsouzena k tomu, smrdět. Čuchni si -" nastavil Ivanovi rukáv čisté košile.

Ivan si čichl známého zápachu, jehož chemický původ mu byl záhadou, ale taky ho provázel celý život.

"Vyškrtli mě ze seznamu -" zanaříkal se schválně přehnanou grimasou Ramaz. "Už mi ani jídlo nevozej. Musím nakupovat jako každej jinej. Kdybych byl v Praze, tak bych nemusel, pořád můžu do tý jejich prodejny, ale tady na venku, co jsem taky v důchodu jako ty, tak už mi nevozej."

Ivan se jaksi nedůvěřivě podíval na chlebíček hohatě obložený šunkou, který držel v ruce.

"No nekoukej - tohle je samá zdravá strava, to jsem si u nich na tuhle oslavu objednal. Nataša chce bydlet v Praze. Pak zas budu i já jíst zdravý jídlo."

Ivan jedl a přikyvoval.

"Banány nedošly, ananasy nedošly!" vykřikl dramaticky Ramaz z předsíně.

Ivan zase přikývl.

Voni je nemaj! Přeci by mně to nebyli na ty narozeniny udělali!"

Ivan přikývl.

"Nebo myslíš, že udělali? Asi jo, udělali. Jó hochu, vyškrtli mě. Tak skončiš na starý kolena."

Ivan dojedl, nalil si ještě kávu a seděl. Byl tu chládek.

"Ale jaká radostná zpráva!" zvolal Ramaz, který si k němu přitáhl židli. Ivan zvedl tázavě obočí.

"Podívej - dnešní noviny: 'Svaz invalidů se opět přihlásil k politice strany'.

To se koneckonců týká i tebe. To mám radost."

Ivan se zasmál. Byl rád, že je starý v tak dobré náladě.

"A co se týká Míši -" mlel hned Ramaz dál, "s tím si starosti nedělej, Dohodli jsme se -"

Ivan pohlédl na starého s údivem.

"Dnes ráno tu nechal písemný vzkaz, že na oběd přijde. Kde to mám -? To přeci znamená, že jsme se dohodli. Ty jsi rozumnej člověk - ale Míša je fištrón a nadto taky rozumnej člověk. Už je to hotový."

Ivan se zatvářil poněkud skepticky, ale neřekl nic.

"Dej na to tady trošku pozor - moh bys to nějak upravit - na to Ferda nejni - no a Nataša - no co Nataša, přijde snad až k obědu."

V kuchyni se už oháněla mladá hospodská z vesnice. Rozdělovala hotová jídla do pekáčů, kastrólů a na pánve, aby je - až bude čas - ohřála. Ferda zřejmě zas seděl ve stínu pod verandou.

Ivan vstal a nosil z kuchyně příbory a talíře. Pokud si věděl rady, upravoval velký stůl pro začátek hostiny. U celé jedné strany pokoje byl přistaven dlouhý pult a na něm různé druhy sklenic, ale bez pití. Ivan se rozhlížel, až zjistil, že pod pultem jsou dvě nízké, ale velkokapacitní ledničky. Starej si je snad někde vypůjčil.

Vevnitř bylo chlastu pro celou vesnici.

"Taky jsem dnes slyšel takovou krásnou relaci z rozhlasu, hned dopoledne, možná vysílání pro ženy - no vyzývali moc pěkně všechny občany, aby se navzájem udávali. To naposled pamatuju, že psal do literárek kolega Lacina - myslím, že to dotáhna národního, ale určitě na zasloužilýho umělce, už mi neslouží paměť, skléróza hochu, tomu taky neujdeš. Lacina byl náš velkej vzor. To já jsem byl ještě skoro kluk, začínal jsem teprv na prokuratuře - ale von radši psal."

Do dveří vstoupil Aljoša, rozehřátý, jak spěchal.

"Ty můj anděli -" zvolal Ramaz zpola doopravdy, zpola jako kašpar, ale Aljoša ho takového znal od dětství a měl ho takového rád. Ivan to už snášel míň a Míša to nemoh ani vystát.

Ramaz vstal, objal a políbil Aljošu a taky ho hned vyzval, aby si nabral.

"No, tenkrát se měli lidi udávat jakožto diverzanti, holt jinej čas - jinej mrav. Dneska prosili, aby se udávali, kdo že žije nad poměry. No prostě se už krade, že jim to leze na mozek. A že je to prej hlavně věc občanskejch výborů - to jsou ty starý báby, to víme - jako orgánů vlády lidu. Jo. A maj taky hlásit všecky mladý lidi, co jsou dopoledne na ulici, proč nejsou v práci nebo ve škole. Tak si taky dej pozor, Aljošo. Byla to taková krásná přednáška, že jsem ve vzpomínkách na mladý léta upřímně zaslzel. Ono nejni nic krásnějšího než moct se obrátit na občany."

Ramaz si při řeči stále usrkával vína a Aljoša, který stál nad ním s talířem plným chlebíčků v ruce, se usmíval. Ivan se ale moc nebavil. Zvedl se a zamířil z

domu. Horoucí vzduch ho však ve dveřích zarazil jako stěna. Pohlédl na hodinky. Tři čtvrtě na dvanáct. Uviděl Míšu, jak prochází dvířky vedle brány, bylo dobře, že to nepřetahoval.

Bude to za pár hodin z krku a zítra odjede.

Míša vešel klidně - a chladně, ale slušně se se starým pozdravili.

Ramaz začal pobíhat mezi jídelnou a kuchyní, sháněl Ferdu, aby pomohl hostinské a zabíhal i do vnitřních místností, asi za Natašou. Celkem to trvalo dost dlouho a když hostinská přinesla na stůl jakousi studenou letní zeleninovou polévku ve veliké porcelánové nádobě, která jistě kdysi měla nějaké pojmenování, ale z bratří už si nikdo nebyl jist jaké, starý ještě nebyl usazen. Aljoša se rozběhl do bytu, aby ho zavolal a Ivan poprosil Míšu, aby rozestavěl na stůl skleničky a láhve z lednice tak, jak se to patří, protože sám o tom neměl ani ponětí a nechtěl, aby je ještě nakonec obsluhoval starý.

Ten se konečně objevil bez Nataši, pátá židle zůstala prázdná, ale nikdo neřekl nic.

První chody jedli poměrně mlčky, zdálo se, že přezevšechno vedro jsou docela při chuti. Ivan dost dobře nepoznával, co jedí, a protože nebyl zvyklý, aby jedl u oběda víc než jedno jídlo, při třetím chodu už byl do té míry nacpaný, že další jídlo prostě odmítal. Ostatní taky začali být pomalejší a vybíravější a jakoby tu odedávna vládla rodinná pohoda, začali se útržkovitě bavit o všem a o ničem - koneckonců dobře najedení zahaleči.

"Dej pánbůh, abychom se tu ještě za deset let takhle poměli," poznamenal blahosklonně Ramaz.

"Proč bychom se nepoměli?" odpověděl vesele Aljoša. "Ty máš kořínek do devadesáti."

"To zas jo - ale takhle, když je to pomalu, ale jistě rok od roku horší - to nevím."

"Venku takhle můžeš jíst každej den," poznamenal Míša, ale nikoli útočně.

"I to ti věřím, synku, ale za deset let bych to ani o nich říct nemoh. Aspoň ne bezpečně."

"Proč by ne -" řekl Ivan, "dřív sedřou z celýho světa kůži, než se začnou sami mít hůř."

"Vás jen sere, že sami nemáte z koho," zabručel Míša.

"Inu válka -" začal meditovat starý, nalévaje si z lahví, označených vinětami,

jež byly Ivanovi zcela neznámé, "- válka bude hrozný zlo. Budou nemoce a budou i hladomory. Vychcípá celej třetí svět. No a sever se vybombarduje. Začnou všichni znova od krumpáče a od trakaře."

"Nesmysl," řekl Míša.

"No, někde budou mít elektriku a někde bude jezdit lokomotiva na uhlí. Všecko špatný k něčemu dobrý. Nebudou smrdět auta."

"Lidi válce zabráněj, táto," řekl s přesvědčením Aljoša.

"To jako mírový hnutí? A který? To naše nebo to nezávislý? To naše je placený za to, aby válka byla a to nezávislý nezmůže ani co by se za nehet vešlo."

"Ale lidi to přeci nedopustěj. Lidi chtěj lásku a ne válku."

"Dopustěj to," řekl Ivan.

"Ivan má pravdu - dopustěj, protože nemůžou jinak. Neexistuje žádnej prostředek, jak by tomu mohli sami zabránit."

"Táta má pravdu," řekl Ivan klidně. "Na lidech už to dnes opravdu vůbec nezáleží."

Míša se krátce zachechtal.

"Táta to říká z legrace - ale ty to říkáš vážně!" vyhrkl Aljoša.

"Myslím to vážně. Co myslí táta, je jeho věc," odpověděl Ivan a hledal po kapsách cigarety.

"Ivan tomu rozumí jako já -" řekl Ramaz skoro žalostně - a Míšu to rovnou začalo srát. "Ivan se chudák zklamal, když zašla Kulturní revoluce."

Ivan se načepýřil a chtěl říci něco pádného, ale starý ho umlčel teatrálním pohybem a pokračoval.

"Ba jo, vždyť i já si tenkrát pomalu skoro začal dělat nový naděje - tys tenkrát se mnou nechtěl ani mluvit -" nachýlil se k Ivanovi, "ale já v duši - ách! - skoro už jsem začal věřit v budoucnost -"

"Nic jsi nevěřil -" vyrazil Ivan rozzlobeně.

"Říkám, že jsem skoro začal -". řekl chlácholivě Ramaz. "Ale než jsem moh začít doopravdy, tak to skončilo. Ty se moc dobře pamatuješ, že to už na jaře v osmašedesátým skončilo a jen sis pak ještě pár let chtěl namlouvat, že ne, že to znova ještě půjde. Byl jsi holt mladíček. Dospělýho, zkušenýho člověka, nemusíš dvakrát trknout. Já to poznal hned, kdy to Mao zpackal. A když pak na těch pařížskejch barikádách nosili ještě jeho portréty, už jsem se jenom smál."

"Myslel jsem si, žes měl v osmašedesátým jiný starosti," podotkl kousavě Míša.

"To jako u nás, myslíš?" připil si s požitkem Ramaz. "To jsem neměl nahnáno ani pět minut. Jednak jsem věděl, co věděl každej, kdo nespad z višně, že přijedou Rusové, a jednak jsem měl moc informací v šuplíku, než aby kdekoli moh se mnou mávat. Ostatně jsem byl unavenej a byl jsem v penzi. Blázni byli ti, co páchali sebevraždy."

"Tys byl vždycky kam vítr tam plášť, žejo?" opáčil drsně Míša.

"Ale nebyl, synku, nebyl. Kdepak! Jenom mě voni sami naučili, že se mám nakonec postarat sám o sebe. A prosím - kdyby mě to nebyli naučili - neseděl bys tu. Mám sice jenom skromnej domek, kampak se hrabu na ty nahoře, no ale já koneckonců nebyl nikdy politik. Byl jsem prostej státní zaměstnanec. Politici, ať to byli kterýkoli a kdykoli, ti si s sebou odnesli vždycky mhohokrát víc."

"Tak tys teda do tý party nepatřil, co?" zeptal se rozhořčeně Míša. "Myslím , že bych nespočítal lidi, co tě proklínaj."

"Ale synku, spočítal, je to všecko dávno, lidi normálně umíraj -"

"Dej pokoj, Míšo," zasáhl Ivan.

"Bylo mi taky někdy zle - ale ne tenkrát, kdy ty by sis myslel -" obrátil se starý opět k Míšovi, "bylo mi zle a říkal jsem si -" nasadil skoro trpitelskou masku "- kdybych tak věděl, že je někde na světě znova takový Buddha - nebo Kristus - že by mi jen stačilo o tom vědět - ani bych se jim poklonit jít nemusel - a byl bych hned lepší - hned by mi bylo pomoženo -"

"Ale táto - vždyť to tak skutečně je!" vykřikl jásavě Aljoša.

"- Ale pak jsem si uvědomil, že ten jeden zesenilněl a druhej byl blázen a zbejval jenom Mohamed - no a ten byl tak jak náš Ferda - padoucí nemoc a idiot."

"Táto!" zvolal Aljoša skoro prosebně, "vždyť to mluvíš jen tak, ve skutečnosti sám vidíš, jak se v tobě otevírá -"

"- peklo!" zahřměl Míša. "To jediný se v něm může otevírat. A ty se do toho nepleť -" okřikl Aljošu.

"Ach děti, děti, co se hádáte? Nic se neotevírá - konal jsem svou povinnost -" zakroutil očima k nebi. "Kdybych ji byl nekonal, nejezdil bys Míšo do Paříže. No ale připijme si, důvod ke zlobení nemáme."

Vstal slavnostně a nalil všem sklenky.

Kupodivu všichni povstali a připili si, byť mlčky.

"Když jsem byl ještě kluk, sotva po promoci, tak jsem taky vídával, kdo pod viechou sedával se Šaňo Machem -"

"Kdo je to?" zeptal se Aljoša tiše Ivana.

"Ministr války Slovenskýho štátu," zašeptal Ivan, který se teď teprv začal bát, že starý je opilý a něco nenapravitelného provede.

"Však sis tam s nima taky vožíral držku," zamumlal Míša, a nato nahlas: "A tos taky byl u toho, když Slánskej dal Švermovi malý boty a sebral mu hodinky?"

Starý se na okamžik zarazil, Míša zřejmě přerušil jeho příjemné vzpomínky, nato se zatvářil jak uražená nevinnost a řekl:

"No dovol - obžalovával jsem snad tenkrát já? - A ostatně -" dodal s gestem cirkuspvého paňáci "- nebyl to snad dobrej vtip? No uznej?!"

"S těma tvejma vtipama jste -"

"Míšo mlč!" rozkřikl se Ivan.

"No co jsme? Dokázali jsme nakonec to, že se nic nestalo, neděje se a nestane. Ty chceš Míšo odtud odjet. Nataša by byla blázen, kdyby emigrovala s tebou! Nikde na světě se tak nebude mít jako tady a nikde nebude v bezpečí jako tady, Protože tady, to si pamatuj, tady to vostane pořád takový. Tady, tady se nikdy nic nezmění. To by musel snad jen přijít novej Stalin. Ale lidi nevstávaj z hrobu a co už bylo, to se neopakuje."

"Stalin! Ten masovej vrah!" křikl Míša, jenž byl polekán tím, že starý vyčmuchal jeho plány.

"Povídám ti neřvi!" chytil ho Ivan za rameno. "Mluvíš o něčem, čemu nerozumíš."

"Že mám pravdu? Ty do toho vidíš? - Je to tak, Aljošo?" obrátil se starý se širokým úsměvem k nejmladšímu.

"Je to tak, Ivane?" zeptal se Aljoša.

"Jenom nový Stalin by je moh ohrozit," řekl Ivan, "jinak nikdo a nic na světě."

"Máte hodně raket, žejo?" zamumlal znovu Míša, ale Ramaz, když chtěl slyšet, tak slyšel i trávu růst.

"Máme, Míšo, ale bohužel, věř mi, nemáme cvočky do bot."

"To tedy nemáte," zachechtal se Míša. "A víc věcí na válku nemáte!"

"Civilisti můžou chodit bosi a je spočítáno, kdo všecko může klidně chcípnout," řekl Ivan pevně. "Tohle táta ví líp než ty."

"Vždyť se bojej, že jsou celý zesraný!"

"Když SSSR padne, bude to jen tenkrát, když už neboude vůbec co změnit, Míšo," řekl Ivan opět klidně. "Uvědom si, že jsou si jistý. Nic se jim v principu nestane za žádných okolností. Protože Stalin nevstane z hrobu. Na tři sta let si seděj pevně v sedle."

"No a máš to -" řekl Ramaz a zafrkal až ulétl papírový ubrousek.

"Věříš ty vůbec v socialismus, táto," zeptal se náhle Aljoša tak naléhavě, až se všichni zarazili. Ramaz už zřetelně těžko sbíral pozornost.

"Jsem opilej, chlapče, takže ti to nevysvětlím jak se náleží, ale řeknu ti, že mám důležitější starosti. I ty bys měl mít důležitější starosti. Na tohle se nikdo neptá asi už ani v mateřský školce. Jo -" říhl a Ivan mu vzal láhev s whiskou a podstrčil mu lehké červené víno. Koneckonců by bylo nepříjemné, kdyby tu starého klepla pepka.

"Ten nevěřil nikdy v nic, Aljošo," řekl temně Míša a dodal: "A to je možná to jediný na něm dobrý."

"Já - nevěřil?!" zvolal Ramaz pateticky a upřímně dodal: "Pitomče."

"Mlč, Míšo," ozval se znovu ostražitě Ivan.

"Vy už nevíte nic a nikdy nebudete vědět nic," zabrebtal Ramaz. "Snad jenom

Ivan. Ale zloměj všechny, i tebe Ivane, kterej si to dlouho nebudeš chtít přiznat, budeš se věnovat v důchodu vznešenejm tématům, i tebe. Namočej a zloměj každýho, koho chtěj a potřebujou. V tohle věř - Aljošo - v tohle. Bude ti to užitečný. Tamto -" mávl rukou, "- na to se tě už nikdy nikdo v životě nezeptá."

"Myslí si, že když je sám kurva, musej bejt všichni," uplivl si Míša.

"Pozor, Míšo, pozor!" zavřískl Ramaz.

"Jakejpak pozor, načpak pozor - kde sis tohle nakrad, kde?"

"Tohle? Mám víc!" zaprskal Ramaz. "No comment."

"Jsem tu naposled," řekl Míša tak rázně, že starý zpozorněl. "Vem tě s Natašou čert. Odjedu. Tys to řek. Ale mám u tebe šperky po matce."

"Jakýpak šperky?" zabrebtal skutečně udiven Ramaz a rozhlédl se po ostatních jakožto svědcích toho nesmyslu.

"Po matce. V sejfu. Dáš mi je a jdu."

"Chcháää!" rozesmál se starý jako blázen a kašlal, kuckal - Ivan přiskočil a plácl ho do zad. Myslel si, že už toho je dost, ale nevěděl, jak teď hned to ukončit. Míša tu stál za stolem jako fyzická hrozba. Mlčel, protože i jeho zarazilo, jak starý reagoval.

"Pitomče -" řekl Ramaz opovržlivě, když se přestal dusit. "Nevíš ani,čí jsi, ty šperky jsou Ivanovy matky, té koncentráčnické - kde ty máš matku - kde by tvá matka měla šperky - rovnou se seber a běž k advokátovi, když chceš vyhazovat peníze - nevíš čí jsi, propánaboha, to jsem ještě nezažil!"

Dědkova slova kupodivu na Míšu silně zaúčinkovala. Podíval se v úplném překvapení tázavě na Ivana a ten se stejně překvapeně podíval na něho a pokrčil rameny.

"Může to tak být, Míšo," řekl, "teď to nerozhodnem."

"Dobře," vykřikl na to Míša a začal najednou něco násilím tahat z náprsní kapsy.

"Dobře - a kolik máš ve Švýcarsku na tomhle kontě -" řekl ledově a velice zřetelně a skrývaje ji před bratry, podstrčil starému pod nos jakousi fotokopii.

"A sakra," vyrazil Ramaz a vzápětí chmátl po papíru, Míša však ucukl.

"Tak co? Kolik dáš?" řekl znova co nejdůrazněji Míša.

"A sakra -" opakoval starý. "Nejseš blbej." Chrchlal jakoby chtěl jen získat čas. "A já mám taky takovej lísteček. A zrovna jsem si ho připravil. Jako bych to byl čekal. Nebyl bych s tím vyrukoval. Ale tys začal."

Vstal a drže se levicí desky stolu, pravicí vytáhl a podal přes stůl Míšovi jen malý proužek papíru.

"Kolik tam máš ty? A co za to?"

Míša zesinal, drapl po papíru a Ramaz mu ho klidně hodil přes stůl.

"Ani mě nezajímá kolik, protože já po tobě nic nechci. Ale za co? To sis neušetřil ze zlodějny! Tolik teda ne! Kdo ti za co platí? Naši? Tamti? Obojí?! - -

Vypadni, vypadni odtud hned a zastav se až v Mnichově! Ani tam nebudeš bezpečnej, ani kdybys pod zem zalez, pokud proti mně hneš prstem. Marš!!"

Míša se podíval po všech pohledem, který i Ivanovi nehánìl strach. Otočil se a rázem vyšel z pokoje. Kam šel, nebylo vidět ani slyšet. Alješa seděl strnule, ale pak se chtěl rozběhnout za bratrem.

"Ani se nehni!" rozkázal Ramaz. "Sedni si a seď. Ivan nám může povídat něco zábavnýho. Von to umí. Třeba co dělá underground. Já bych vám to srovnal!" zachechtal se, "to bejvalo jiný za mejch časů! Ale máš pravdu," dodal vážně a poklepal Ivana po rameni, "máš pravdu, že to jediná česká kultura - nejsem takovej buran, jak si myslíš, máš pravdu, chválím ti to. Ale zloměj tě, Ivane, vohnou - a zas jeden vodbytej."

"Ivana nezloměj," zakoktal se Aljoša. "Ivan spíš umře."

"Tak, tak," dodal Ramaz. "Na večeři vás omlouvám. Ale jsem rád, že jste tu byli a že tu jste. Neodjíždějte ještě, až ráno. Rozlučme se. Jdu si lehnout. Ahoj!"

"Snad si nechceš namluvit, že tě 'rozechvívá rodinný drama'?" ozval se někdo, kdo se potmě dostal do pokoje, aniž by si ho byl Ivan všiml.

"To teda nerozechvívá," odpověděl, aniž se ohlédl.

"To jsem si voddech, už jsem měl strach, že mi nějak hloupneš - 'Rodinný drama' jako v nějaký pokrokový americký hře vo prohnilý buržoazii."

"Můžeš bejt klidnej. Je mi to ukradený."

Dlouho bylo zas ticho.

"Jo, jo. No ale to, vo čem uvažuješ, je stejně tak pitomý. Měl by sis to už jednou uvědomit a dát si s tím pokoj. Bude z tebe pražská figurka jako Vincenc Venera."

"Dej mi pokoj - zrovna dneska nemám náladu. Jedu domů."

"Číst poučný knížky, to je ušlechtilej způsob jak se stát blbej."

"A co mám ksakru dělat? Oběsit se ještě nechci."

"Upřímně řečeno ti dávám za pravdu. Nejni co dělat."

"Když to víš, tak do mně nerej."

"Ale přeci jenom furt vo tom přemejšlím. - Proč se nezabejváš nějakejma modernějšíma věcma? Třeba ekologií? Nebo tu máme drogy - lidský práva - immigration and demografic problems?"

"Vždyť víš," řekl Ivan skoro prosebně, "že to jsou sekundární otázky."

"Byly. A snad ještě i jsou. Ale moc brzo nebudou. Když si nepospíšíte, změní vám to celou situaci od základu. Ale von tu nejni, kdo by si měl pospíšit. Tady u

nás jseš ty už asi jedinej, kdo si ještě dělá hlavu z revoluce - z komunismu - z bezt-
třídní společnosti. Na Západě znám sice taky ještě pár bloudů, co o tom debatujou po
kavárnách, ale snad si přece nemyslíš, že to nějakýho jinýho ještě bážně zajímá?
Všichni lidi na světě, kromě tebe a těch pár hlupáků venku, jsou už apriori přesvěd-
čený, že to je na hovno, byly to kecy a povést se to nemůže nikdy. Jseš Ivane rozum-
nej člověk, tyhle tvoje úvahy jsou už čirej anachronismus. Dej na mý slova. Vím líp
jak ty, co si kdo lidi myslej a představujou. Nedej se vysmát."

"Weleš jen to, co vím sám. Ty si nikdy nemyslíš nic - a nebo se s tím setsak-
ra skrejváš."

"Ale já nic neskrejvám, Ivane, to dokonce vůbec nemám ve zvyku. Já dokonce
předem upozorňuju. No ale - nechci se vnucovat - prosím."

"Tak tedy mluv - jestli máš co - já už nemám."

"Teda - ne že by to byl ten problém, kterej dnes lidi ve světě zajímá - to
bejvalo za vašich dědečků - ale se socialistickou revolucí je ámen. Lidi neujdou to-
mu, co je čeká, tím spíš tomu neujdou, čím míň o tom přemejšlej, ale socialistická
revoluce jim už vypadla z hlavy. Jsou jinší věci - a ty to víš, Ivane."

"Jinší věci, který od toho odvisej. Nebyly by, kdyby neodvisely právě od to-
ho."

"Říkal jsem někdy něco jinýho? Jak vidíš - není problém se shodnout. - A mít
pokoj."

"Pokud budeš rejt, nebudu mít pokoj, dovedeš jen tejrat."

"Inu, Ivane, vždyť jsem v nouzi vždycky dobrej."

"Ty jsi někdy k něčemu dobrej?"

"Tys měl Ivane tu smůlu, že když jsi byl mladej, byla v Číně Kulturní revolu-
ce. Kdyby žádná nebejvala byla, byl bys celý tohle svý uvažování už dávno pověsil na
hřebík a byl by ses věnoval něčemu pořádnýmu. Byl bys mohl třeba studovat Védy. Aspoň
by Aljoša nebyl tak blbej. A nepřerušuj mě laskavě - chci jenom dodat, že jsem tě na
ty konce upozorňoval od začátku."

"Od začátku?"

"No aspoň na samým začátku - pak jsem byl i sám trochu zvědavej - ale moc br-
zo jsem ti už žas moh spočítat všecko od A až do Z. To mi upřít nemůžeš, Ivane."

"Kecej vo čem chceš, ale nemluv o tomhle!"

"Bolí to? To bych byl od tebe nečekal. Jseš nakonec ramazovskej rozum."

"Proboha, buď taky jednou zticha -"

"To v tvým případě těžko můžu. Ty si vo ty mý kecy přímo říkáš. Proč ty se
vůbec zabejváš, jaká bude budoucnost toho tvýho lidstva? Ty si určitě říkáš, že jseš
zodpovědnej člověk."

"A vždyť je to všecko jedno, máš pravdu, zabývat se tím je blbost," vyhrkl
rezignovaně Ivan.

"Ho, ho! Mě tak snadno neoblafneš. Teďka zrovna tě znovu napadlo, jestli, kdyby Sovětskej svaz zmizel ze světa, by nebylo možný začít znova a že by se to nakonec přeci povedlo. No nic si z toho nedělej - to se ptalo po celým světě už mnoho lidí. Je to dost rozšířený mínění. Koneckonců, zvlášť tady u vás."

Ivan mlčel a ve tmě zavládl klid. Slyšel oddychovat jen sebe sama.

"Cokoli dělaj na Západě - všecko směřuje k nám. I kdyby Sovětský svaz padl, tak to půjde jen tím rychleji," ozval se hlas skoro úlisně.

Ivan neodpovídal. Zdálo se mu, že má v hlavě stroj, který pracuje bez možnosti kontroly, naprázdno, a vyhazuje jen krvavé kusy věcí.

"Ty víš dobře, že co se stalo v Sovětským svazu, stalo se zákonitě. Že to nebyla žádná náhoda, to ti ukázalo to, co se teď stalo v Číně."

"Vím, že to bylo zákonité!" vykřikl Ivan, "ale není to pro chybnost principu věci - přistoupily nepředvídané okolnosti -"

"Nepředvídané okolnosti?" zeptal se Ivanův společník udiveně. "To mi připomíná, že teďka ti pořád čtu samý knížky, co uvažujou vo tom, kde se stala chyba. Jestli v renesanci - nebo ve francouzský revoluci - nebo už v antice - nebo třeba už možná v neolitu - moc vážnejch profesorů vo tom píše knížky, ty je, jak se mi zdá, čteš taky - ale to tě lituju. Nikde se nestala žádná chyba, pokud si pamatuju, a dával jsem dobrej pozor."

"Nikde se nestala žádná chyba. Nejsem takovej vůl, jakýhc ze mne chceš mít. kdybys dal všechny všeličky data lidskejch dějin, třeba i kdy kdo dostal chřipku a tak dál, a hodil to do nejdokonalejšího počítače, kterej je myslitelnej, vyšlo by ti, že optimální a nejrychleji probíhající dráha vývoje se jen nepatrně odchyluje od dráhy, kterou šli lidi za posledních padesát tisíc let. S malejma odchylkama plus minus. Měl bys to zkusit."

"Výborně, Ivane, věř mi, že to ani zkoušet nemusím. Já to vím."

"Tak co chceš?"

"Snad bych se spíš já měl zeptat, co tedy ty chceš?"

"Dostali jsme se do prdele."

"Fuj. To je triviální, Ivane."
"Celej náš rozhovor je triviální."
"Je a nejni. Když jsem si takhle před sto lety povídal s tvým jmenovcem, tak jsme si taky neříkali nic světobornýho, co by byl v tý době stejně už každej nevěděl. Ale vono někdy to přímo svádí, aby si to člověk sesumíroval všecko dohromady. A obvykle si přitom lidi rádi popovídají se mnou. Jsem jak vrba - nebo jako hromosvod - nebo jako holka pro všecko. Někdy se až stydím. Ale tebe je nedůstojný říkat, že jsme se dostali do prdele. To není žádnej exaktní pojem. To by pak nebylo třeba žádný filosofie - -"

"No jen mluv dál -" řekl Ivan roztrpčeně, "- jsem zvědav, s jakejma přijdeš moudrostma."

"S žádnejma, který bys nepochopil. Vždycky mluvím tak, aby mně lidi co nejlíp pochopili, a není moje vina, když jim to nedochází. Co se stalo hroznýho? Místo socialismu je u vás něco jinýho. Jaký je to neštěstí?"

"Neštěstí je, když už bylo za pět minut dvanáct. A zbejvající čas nám dobíhá pod rukama. Sám jsi mluvil o ekologii, demografii atakdál. Ty věci se nedaj řešit ve světě, v kterým jsme. A že v takovým jsme, je proto, poněvadž tady u nás máme něco jinýho než mělo bejt."

"Chudáčku - už mluvíš, jako by ses obracel k pánubohu. 'Něco mělo bejt'! Asi nemohlo bejt, když není. Nenapadlo tě to? Jseš snad trockista, kterej fantazíruje vo tom strašným Stalinovi, kterej schválně zničil 'co mělo bejt' - snad aby se stal slavnej, nebo co?"

"Nedělej se sám směšným," řekl Ivan, "víš jak to myslím. Nevíme, v čem žijeme."

"Ale, ale! Snad ve státním kapitalismu? - Vrtíš hlavou: o degenerovaný diktatuře už radši nemluvím - přikyvuješ. - V totalitním režimu? - Jseš zticha - dobře - ale je to nějaká definice - vysvětluje to něco?"

"Není to žádná definice a nevysvětluje to nic."

"Mnoho lidí je přesvědčených, že to jako definice úplně stačí a vysvětluje to všecko!"

Ivan pokrčil rameny.

"Není to tak jednoduchý" - spustil hlas ze tmy, "je tu v tom vašem století nepopiratelný trend k totalitarismu jak je svět širokej a dlouhej. Svobodnej svět -"

"Svobodnej svět je mi k smíchu."

"Zrovna to jsem chtěl říct, Ivane. Maj radost jak malý děti, že si cestujou, hrajou pornofilmy, vydávaj si co kdo chce, maj parlament i s volbama, buloňskej lesík - viděl jsi přeci ten Míšův buloňskej lesík?"

Ivan zkřivil ústa a přikývl.

"No vidíš - a ještě depopulaci - jestlipak víš, že už za patnáct let bude třeba jen v Bundesrepublice jen málo víc než padesát procent dnešního počtu - a dovedeš si představit, kdo udržuje porodnost ve Francii a jinde - no a to máme ještě imigraci - abych tak řek maj tam zvláštní kombinaci lidskejch práv, kromě jedinýho: aby si lidi opravdu vládli sami. Dej ruku do ohně za to, že pokud se nestaráš o tohle, bude za tvý lidský práva bojovat tisíc úctyhodnejch organizací. Ale když už z toho budeš celej podělanej blahem, těma právama a tou svobodou, zjistíš, že ti za zády sedí stejnej totalitní systém jako tady a vodíraj z tebe kůži bez nože a pošlou tě, až budou chtít, na jatka, ani se nevoblízneš. Nebo vlastně, abych řek úplnou pravdu: nikdy to ani nezjistíš. Tak fikaně je to zařízený, že z tý svobody buloňskejch lesíků a učenejch knih - na ty nezapomínej, Ivane, na ty nezapomínej, však tobě jsou zvlášť drahý - jsou tak perfektně zblblí, že už v pravým slova smyslu nevědí čí jsou, nechápou čí jsou, nechtěj vědět čí jsou -"

"Tví jsou," vykřikl Ivan, vyskočil a otočil vypínačem. Ostré světlo se mu zabodlo do očí, které musel přivřít, jen v rohu na pohovce se vznášelo něco jako těžký tabákový dým. Ivan si zakryl oči a znova zhasl. Sedl si a zapálil novou cigaretu.

"To nejni exaktní vyjadřování," řekl hlas tišivě, "to by ani nemělo cenu se bavit –"

"Tak mluv –" řekl Ivan, "dopovídej!"

"Teda nevědí, kde žijou, stejně jako ty. Je tu ovšem malej rozdíl. Ty o něm víš."

"Ano. V Sovětským svazu a v Číně je nová vládnoucí třída. Ti co vládnou v satelitních zemích jsou jako kdysi kompradorská buržoazie: vůči nám vládci a vykořisťovatelé, vůči svým pánům votroci. Žebráci. Nuly. Tím víc lžou a kradou."

"Řeks to, Ivane, sám. Skoro jako do učebnice. Teda do takový, jaká vyjde až za třista let."

"Kdo ví. Nejsem jasnovidec. To je můj malej nedostatek."

"Tak dobře, co dál."

"Stalin byl člověk ve strašný časový tísni. V tý tísni, kterou dovedu už dneska pochopit asi jen já, kterej pamatuju, jak to začátkem třicátých let všude vypadalo –"

"Tu časovou tíseň si udělal sám. Prošustroval ve svejch ctižádostivejch aspirací aspoň sedm let, po který Sovětskej svaz zůstával ekonomicky naprosto bez řízení, v luftě, na nižším stavu výroby než roku 1913 –" skočil mu trpce do řeči Ivan, " vod pozdější doby už máš pravdu –" dodal rezignovaně.

"Jsem rád, že to uznáváš. Na všech stranách maj dneska politici, sociologové i historikové přemnoho důvodů pro to, aby to vysvětlovali všecko jakkoli jinak. Stalin jistě chtěl být vůdcem – nezapomínej, že se to jednu dobu jevilo jako progresivní politická instituce – ale chtěl být vůdcem země, která buduje socialismus a ne kapitalistické země nebo země s novou vládnoucí třídou. Musel v polovině třicátých let udělat opatření, na jejichž základě pak nová třída vznikla, ze stranickýho aparátu si už udělal neschopnou vonuci a neměl, kdo by mu řídil ten čerstvě vybudovanej průmysl, o tom zruinovaným zemědělství ani nemluvím, však víš jak to bylo – ale nechtěl ty konce, ke kterým to došlo."

"To tedy taky není žádný exaktní vyjádření –"

"Neburdem se přít o slovíčka. Došlo k těm koncům potom už v podstatě zákonitě. Stalin nebyl jediný člověk v dějinách, který otevřel láhev s džinem a džin ho sežral. A od tý doby, co zaklepal bačkorama – právě ve vhodnej čas – už pochoduje nová vládnoucí třída docela pěkně po svejch vlastních nohou a po svejch vlastních cestách – ke svým vlastním vidinám. Protože vidin má plnou hlavu. Nejen zlatý nočníky, ale nakonec ještě i celej svět. Je otázkou, jestli posléze taky nevypustí džina z láhve. Takovýho, vo kterým ani vážně nepřemejšlí."

"Kterýho?"

"Opakuju ti, že nejsem jasnovidec. Koneckonců jim už přece jenom uletěla z láhve Čína. To je podezřelá indicie věcí budoucích!"

"Opakujou tam to samý, co se stalo v SSSR."

"Ještě poučenějc a rafinovanějc, Maj taky k dispozici kvalitnější lidskej materiál. Čínani bejvali vždycky moc uvědomělí občani, ani jsem tam moc práce nemíval."

"No tak co?"

"No – přesto to je taková indicie. Chudej svět je velikej a čím dál tím větší."

"Začnou zase s motykou a trakařem, jak říkal starej, když se sever vybombarduje."

"Začnou - nezačnou: vybombardujou - nevybombardujou. To už je, Ivane, spíš tak sci-fi. Drž se laskavě při zemi a hlavně faktů, faktů, na ty já dám, ne na vidiny, ať jsou jakýkoliv, jejich nebo tvoje. Ale vidím, že tě to nijak neotřáslo."

"Ne."

"Jsou horší věci, že?"

"Jak víš, že jsou horší věci –?" řekl Ivan vzrušeně.

"Jsou takové věci, kierých se bojíš jak čerta. Vládnoucí třídu jsi nějak během těch let spolk. Říkáš – když vládnoucí třída, bude teda i třídní boj. Vono se to jenom trošku vopožďuje. Maličko jsme se přepočítali, ale zas je nakonec všecko jasný a v normálních kolejích, Kdo ten třídní boj povede, to ti teda ještě nejni jasný – a ani až do smrti by ti to nebylo jasný – vždyť to vůbec, naprosto nikomu dnes nemůže bejt jasný - souhlasíš doufám – ?"

"Jo."

"No ale jinak by to bylo ve schematu."

"V jakým schematu?"

"No přece v historicko-materialistickým, Ivane, vždyť jseš vod toho docent. Třídní společnost – třídní boj! Filosofie dějin nám garantuje, že to vyhrajeme."

Ivan mlčel.

"Ale jsou horší věci –" potichu a pomalu pronesl hlas.

"Jaký?"

"Ty, který si myslíš – a nechceš je nikomu říct."

"Jaký jsou to věci?!" rozkřikl se Ivan.

"Když ti to musím říkat – inu – že to, co je, je reálnej socialismus."

Ivan se zachvěl, protože měl dojem, že se ho ďábel dotkl.

"Nemožnost," řekl chraplavě. "Je tu nová vládnoucí třída. Ta nemůže být v socialismu."

"Ale, ale –" řekl posměšně hlas. "Ale – ale! Cožpak terminologie tvoří skutečnost? To už jseš jak scholastik. Z těch jsem měl taky legraci."

"Máš blbej smysl pro legraci."

"Kdo ví, musím ti taky nechat něco pro vlastní uvažování. Nudil by ses, kdybych ti všecko přines hotový až pod nos. Jestli to je ve skutečnosti reálnej socialismus, nebo reálná, tj. jediná možná, forma postkapitalistický společnosti, pak ani nebude - až bude trochu víc všeho k dostání - třídní boj, ani nejni progresívní proti ní bojovat. Progresívní je jí podporovat, i když tady seděj u koryta jenom arcilotři, tak aspoň v Angole, v Nikaragui, no prostě v celým světě ji podporovat. S těma našima arcilotrama se to časem nějak usadí. -Nebo chceš pracovat, považuješ za lepší pracovat, pro tu druhou stranu? - Na fleku můžeš emigrovat. Jseš dost chytrej abys pozejtří dostal univerzitní stolici, kde budeš chtít. A s tvým marxistickým vzhledem - with your insight - tě zahrnou penězma, že tahle starýho hacienda bude proti tvý barabizna. Poradce z tebe udělaj! Serou na emigrantský voly, ale na tebe by nesrali! Budeš velkej přínos pro svobodnej svět, to mi věř!"

"Hovado! Víš, že na druhý straně nikdy pracovat nebudu."

"Nechtěl jsem tě podezírat - ale když budeš tady a nebudeš ani vědět, má-li tu bejt třídní boj nebo jen takový to chartistický seberajcování, ba dokonce ani to ne, protože ti se přeci jenom nakonec spoléhaj na to, že vyhraje prostě ten americkej strejček - tak co tu budeš dělat? Budeš číst poučný knížky? Vo prehistorickým náboženství je jich ještě hodně. Nepochybně důležitý problém studia. Já to nepodceňuju. Sám se vo to zajímám. Už mi ty časy nějak vypadly z paměti. Ale myslím to vážně."

"A co bych měl podle tebe dělat!!??"

"Třeba se voběsit."

Ivan mlčel a hlas taky. Ivan slyšel za zdí nějaké zvuky. Míša tedy neodjel, napadlo ho. Proč tu, blbec,čeká?

"Správně, Ivane -" řekl po chvíli hlas. "Nebudeš se věšet kvůli tomu, že 'neváme, kde bydlíme', jak říkáš. Budeš ale mít zatracenė těžkej život. Nikdo vo tebe nebude stát."

"Nikdo o mně nestojí tak jako tak. Snad se nakonec oběsím."

"Ale až nakonec. Zatím to ještě stojí za podívání. - A možná i za přemejšlení. - Ze mně, Ivane, se ještě nikdo nikdy neodvážil dělat nepřítele lidskýho pokroku. Já ti ořeju mnoho zdaru. Jenom uvažuju. Těm, co jsou jasně proti jednomu a pro to druhý či navopak, těm je a bude hej! Ale ty jsi sám proti všem, jak se mi zdá. Tobě bude ouvej."

"Když mám čistý svědomí, ty obejdo, tak to snesu. Mám široký záda."

"A budeš mít to čistý svědomí - nebo jenom ty široký záda? Jen abys to čistý svědomí měl! Ale dost - já ti věřím."

"Prosím," řekl Ivan chladně.

"Děkuju. - A až, Ivane, ta reálná postkapitalistická společnost obrátí rake-

ty proti tomu stále ohromnějšímu hladovýmu světu - třeba se nebude chtít dělit - ?"

"Co by potom měli dělat na Západě?"

"No jistě, Ivane, už ti to došlo!" zaradoval se hlas ve tmě. "Pohromadě, pěkně pohromadě do nich!"

"Myslel jsem, že mi chceš něco bulíkovat o reálným socialismu -" usmál se Ivan, "a zatám -"

"Zatím, můj zlatej," přerušil ho rychle a pánovitě hlas, "zatím já mluvim jen o lidský přirozenosti, nebo jestli chceš, vo lidský přirozenosti plus zákonitosti dějin. Přežvejkej si ho sám."

"Už ani nevíš, co meleš -" řekl Ivan.

"To já jen tak - necháme to na jindy - nechci tě vyrušovat ze sladkejch snů

"Nemám žádný."

"Ale třeba vo tom, že ta reálná postkapitalistická společnost je přece jen lepší než ta kapitalistická. Jenom zavést kulturní svobodu. A bude bojovat za celej hladovej svět."

"A proč by nemohla?!" vykřikl Ivan.

"No, předně, s kulturní svobodou nepočítej. To už bys mohl rovnou snít vo svobodě projevu. Vona ti chybí, žejo? Na Západě jí maj ažaž. Až to končí tím buloňským lesíkem. No ale nesníš někdy i o tom, že i ten buloňskej lesík bys nakonec nechal, jen kdyby byla ta svoboda kultury? Nesníš někdy o tom, že zavést i u nás tu západní svobodu, byli by všichni šťastní? A váleli se v blahobytu? No řekni poctivá jestli tě to někdy nenapadá. To by pane byla postkapitalistická společnost nejenom reálná, ale přímo ideální. Vždyť je to možná na dosah ruky. Co? Nejni to sladký snění?"

"Proč zas provokuješ? Je to sladký snění, ale ty víš, že já taky vím, že je to právě jenom snění."

"Ale třeba se to jednou stane?"

"Určitě se to stane - ale kdoví. Ani já nejsem jasnovidec. Třeba se nestane. Třeba je tahle svoboda vázaná na historický a ekonomický podmínky, který pominuly. Našim podmínkám odpovídá totalitní systém. Ta svoboda venku je jim k ničemu. Nadělám se opít tím rohlíkem, že si tam každej může vydávat co chce. Ani s tím to ve skutečnosti nejni tak slavný. Báječně to kamuflujou, že ano, ale konkrétní užitek je z toho malej. Jsi spokojen?"

"Já jsem vždy spokojen. Ale jsem taky vždycky zvědavej."

"Ještě před padesáti lety jsme byli hrdi na to, že žijeme ve dvacátým století -" rozhovořil se Ivan najednou s trpkostí, "hrdí na to, co jsme od jeho počátku dokázali ve vědě i v umění a jaký perspektivy společností jsme otevřeli - dnes se na to století ohlížíme s hrůzou - a s děsem se díváme do jedenadvacátýho století. A z toho umění nám zůstala jen vzpomínka, která nám propadává mezi prsty jako písek

Anc, venku si od konce války žili, jen co je pravda, tvořili, jen co je pravda, my jsme třeli bídu s nouzí a leželi jak zaživa pohřbení - ale nakonec - jak tak nějak koukám - začíná si to vycházet nastejno."

"Moje slova, Ivane, mea ipsissima verba. Venku šťastně zapomněli oč jde a baví se po svým. Vono ale takový šťastný zapomenutí někdy vede k neradostným překvapením. Maj svoje selfrealization, sex, drogy, Krišnu - jen ať je to zajímá čím dál víc. Ať zapomenou na to, co se skutečně děje. Voni jednou budou překvapený třeba jejich děti. Já se smíchy utluču! To vy aspoň jste si už na leccos zvykli. No a ty už vůbec nepatříš k těm, co se rozbrečej, když viděj v Samaritainu osmasedmdesát kování ke dveřím a že si nemůžeš vybrat z několika stovek značek aut a třeba i povidel. - No ale pořád jsem ti ještě nekáp do noty. Vono to je ještě horší, žejo?"

"Nač zas narážíš? Mám se svlíct z kůže? Nejni už dost hrozný, že je tu nová, neočekávaně nová vládnoucí třída, která už jen proto, že je nová, může mít ještě neomezené perspektivy rozvoje a vykořisťování při tak totálním oblbnutí lidí, jaký snad od samýho začátku třídní společnosti se nedalo dokázat - není snad dost hrozný, že je to, možná, jediná reálná forma postkapitalistický společnosti, takže ten idiotskej slogan o reálným socialismu je snad docela oprávněnej - není snad dost hrozný, že tváří v tvář tomu musí člověk zůstat jen sedět na prdeli a nemůže hnout prstem, protože třídní boj z hovna nevykřešeš kdybys tisíckrát chtěl, není dost hrozný, co pak můžem čekat?"

"Jen se nevzrušuj, Ivane, nevzrušuj se alespoň přede mnou. Máš chladnej mozek. Hned tak se z něčeho neposereš. To, co říkáš, je vod tebe hezký, ale budoucnost, třeba trošku vzdálenější, nám zas z toho dá vybruslit. Jestli je tomu tak, proč si klidně neoddychneš, neodplivneš a nejdeš si v pohodě číst ty svý poučný knížky?"

Ivan mlčel a poprvé pocítil strach, že podlehne ve všem a že zemře.

"Tobě se někdy zdá hroznej sen, v bdělým stavu, u čtení těch poučnejch knížek -"

Hlas se ztišil a odmlčel. Tma za oknem zhoustla jako tma v pokoji. Něco zakrylo oblohu, která už nebyla.

"- hroznej sen - v bdělým stavu - s chladnou hlavou -" promluvil opět hlas:

"- že nejde jen o reálnej socialismus. Že jde o to, že lidstvo prostě zklamalo vůbec a cesta vede dolů."

"Je to jen sen, jen noční sen, jen sen. Jen sen, za kterej nemůžem -" pronesl Ivan těžce skrze zuby.

"Perspektiva svobody, perspektiva, že se budou lidi spravovat sami, perspektiva, že nebudou stále jen ovládáni - vůbec není pro ně," řekl hlas smutně a zřetelně.

"Nemluv -"

"Pokus zkrachoval. Je to definitivní zkrachování snů, které se vám po pár set let zdály. Je to zkrachování perspektiv, o nichž jsme si mysleli, že jediné jsou důstojné a že jen v usilování o ně a po uskutečnění jich bude vůbec mít smysl žít - jinak

to smysl mít nebude. To jste si mysleli, to jste už i 'věděli'! 'Věděli' jste, že nejvyšší meta je tvůrčí práce, 'věděli' jste, že je to mír, spravedlnost, zachovávat život a být tu pro druhé, 'věděli' jste dokonce, že to je láska lidí k lidem - a teď vidíte, že jste véděli hovno. Respektive jste blábolili ve sladkém snění, teď vidíte, že jste mluvili ze spaní a ne o skutečnosti. A jen tak mimochodem: až za sto let bude 2,5 miliardy jenom v Africe, myslíš si doopravdy, že se budou spravovat podle svobod buržoazní demokracie nebo dokonce socialistický přímý demokracie. To by si snad nemoh myslet ani pánbůh."

Ivan neodpovídal. Velice chtěl přesvědčit sebe sáma o tom, že nemusí odpovídat na všecky ty banality.

"To, že pokus zkrachoval, už neomluvíš vytáčkami o ekonomice. Poznáváš, že kořen je v lidské nátuře. Neříkám tím nic nového. Tušilo se to odedávna. Ale doufalo se! A teď máš oproti dřívějším časům zkušenost, že se to zkusílo a ověřilo na všech místech světa - SSSR, vaše zemičky v Evropě, Čína, Třetí svět, a samozřejmě i svobodný svět."

"Nic se neověřilo!"

"Všechno se zkusilo."

"Zhloup si v tom svým pekle jako kretén!"

"Ty jsi v pekle. Já jsem se neangažoval. Jen jsem se díval."

"Tak proč ses jen díval?!"

"Díval jsem se, aniž bych zasahoval prostě proto, že to bylo od začátku dáno."

"Jak to, od začátku dáno? Věříš snad v osud?"

"Ne. Ale jste jen zvířata. Zvířata, která se chtějí mít dobře jako všechna ostatní. Na jiném vám nesejde. Zvířata se nezabývají ničím víc. Žrát a rozmnožovat se."

"Obehraná písnička."

"Chceš poukázat na to, že máte rozum?"

Ivan mlčel.

"Řekl bys mi bez všech serepetiček, k čemu ho uplatňujete?"

Ivan mlčel.

"Jste s to vědecky pracovat a umělecky cítit. A co víc? Řekni mi upřímně, co víc?" Hlas čekal.

"Chtěj zvířata svobodu, spravedlnost a to, co si od Osvícenství namlouváte?"

Ivan mávl znuděně rukou.

"Otravuje tě to a myslíš si, jak nejseš chytrej. Spolkneš i to, když se bude problém toho stále ohromnějšího hladovýho světa řešit v praxi genocidou? I to spolkneš, protože pro vás, kteří se najíte, se tak odstraní velké nebezpečí a budete zase znovu moct uvažovat o míru, lásce k životu, spravedlnosti, pokroku a svobodě?"

"Nespolknu to!" vykřikl Ivan.

"To jsem rád - pak se oběs radši včas - už se na tom pracuje."

"Jdi takový hovadiny vykládat jinam!"

"Nečetl jsi statistiky, že za necelých sto let bude celá Evropa plus Severní Amerika skoro liduprázdný kontinent oproti tomu, kolik bude lidí a to pěkně hladových lidí, všude jinde? V jediný Africe jich bude pětkrát víc! A co, vy slávo světa, co jim dáte a co jim řeknete?"

Ivan mlčel.

"Kdybyste byli svobodní, sami si vládli, byli spravedliví a ctili lásku mezi lidmi - tak snad - snad byste udělali něco jinýho, než v takovým pádě dělaj zvířata. Ale vy takoví nebudete, protože pokus o to definitivně ztroskotal, nic se z toho neuskutečnilo a neuskuteční, prosrali jste svoje debilní snění, a proč - protože vám váš režim sedí. Sedí vám, protože vám zaručuje, že bere zodpovědnost, kterou máte cítit vy, na sebe, že se o vás postará, že vám všecko vysvětlí a ochrání vás. A vy nechcete nic jinýho slyšet! Ani tady ani v Americe! Proto jste tak rádi, že máte někoho, kdo vás ovládá, třeba by to byl desateronásobnej Hitler. Máte po starostech. Žerete si. Maximálně riskujete válku. Ale to vy přece klidně berete- to vám přece je jedno, to je pro vás docela přirozená věc - jenže tentokrát se spálíte, ať to bude tak nebo tak. Ještě když se vyvražděj První svět s Druhým - prosím - je to přirozenej plod zvířecí blbosti, nedám si nohu za krk. Ale jestli První s Druhým společně půjdou a vymordujou Třetí, tak i já bych se hanbou propad, tak vám připravím takový přivítání, že i bez věčnýho života se vás zděsí na věky celej vesmír."

"Já v tom nejedu," vyrazil těžce ze sebe Ivan.

"Jedeš v tom, jedeš a já si tě pojistím, vzbudím tě a na vlastní oči uvidíš, že to, co z vás všech zbude, bude mít cenu žrádla pro psy. To uvidíš tu svoji zákonitost dějin! Byli jste a budete zvířata a zachováte se podle toho. Nebo ještě míň. Jako nějakej hnusnej hmyz. Však když sedíš v hospodě, koho tam vidíš?"

"Nestarám se o ně."

"A už tím jseš v tom až po uši!"

Nastalo opět ticho. Jenže bylo ještě nějak víc k nevydržení, než když hlas mluvil. Ale ten mlčel. Jenom jakoby se občas sotva slyšitelně uchechtl.

"Proč bych se měl o ně starat?" vykřikl nakonec Ivan. "Jsou mladý, jdou do toho s elánem, chtěj něco dosáhnout - proč by i to jejich nicotný snažení mělo bejt nanic?"

Hlas se zasmál už docela hlasitě: "No a co jinýho by bylo? Existuje snad bůh?"

"Už jsem se bál, žes na to úplně zapomněl," zachechtal se drsně Ivan, "to přece byla tvoje specialita!"

"Před sto lety, Ivane, před sto lety. Nebo dokonce ještě dřívějc. Vždyť dneska už bych o tom neměl ani s kým pohovořit. Tak se to za těch pouhejch sto let změnilo."

"Ale jdi?"

"Ba, ba, změnilo. To tenkrát s tvým jmenovcem - to bejvalo popovídání. Ten byl z toho celej utrápenej. Koho to ještě trápí dneska? Svíčkový báby někde v Jižní Americe maj svý jistý, těch pár profesorů teologie si povídá mezi sebou - proč bych je vyrušoval, když je to baví a je to jejich chleba - ale vobyčejný normální rozumný lidi, ty už vo to povídání nestojej. Já vím, že je mezi mladejma móda teďka dělat jako že vo Bohu vážně uvažujou, ale vždyť se podívej na Aljošu, jak to vypadá. Ten Aljoša, co byl před sto lety - toho už snad nenajdeš ani v Częstochowý."

"Dost možný," řekl Ivan smutně.

"Nějak nejseš dost nadšenej, že ti vlastně všichni rozumný lidi dávaj zapravdu."

"Ono to všechny rozumný lidi sere, že jsou ateisti," odpověděl Ivan, "ale nemůžou být nic jinýho - pokud teda jsou při zdravým rozumu."

"To já znám," odpověděl pohotově hlas ze tmy, "to ti mně je tak důvěrně známý - ani ti nemusím povídat. Von ani věčnej život za nic nestojí, když není Bůh. Zkus to! Nepřeju ti to. Chtěl bys, já vím, ještě pár tisíc let číst další poučný knížky, třeba ze všech koutů vesmíru - ale co s tím - nakonec - řekni - co s tím? A co pak? Ještě je ani všechny nepřečteš a začneš bejt divnej. Já sám žiju v říši smutku a místo radosti znám jen vtipy - je to konečně známo z literatury."

"Teď ti věřím, že říkáš pravdu -" usmál se tiše Ivan. "Ale máš recept?"

"Nemám. A ty?"

"Nemám."

"Ani tu budoucí harmonii, jak říkával před sto lety -"

"Ani tu."

"Takže je ti jasný, že Velkej Inkvizitor se už ujal vlády?"

"Kašpare! Velký Inkvizitor byl ještě etická postava. Etická a tragická. To, co se ujalo vlády dnes, je čistý zlo."

"To jsem rád, Ivane, že jseš tak etickej. Etický problémy, to mám rád. Voni ti ještě zbejvaj takový pojmy jako zlo a snad dokonce i dobro?"

"Můžu se snad někdy vyjádřit jako normální člověk."

"Ale prosím, prosím - když oba víme, že ty termíny jsou slabomyslný, tak prosím. Co se týče Velkýho Inkvizitora, to já stejně tak kvůli literárně-historickýmu koloritu. Ten tehdejší připitomělej Aljoša to měl v tu ránu vyřešený: Velkej Inkvizitor je římskej katolík, ale u nás pravoslavnejch to nepřipadá v úvahu. Jo, jo, byly to časy, byly to hlavy! - Ale bez žertu: byl to skutečně velkej etickej zjev. /Teda ne ten Aljoša./ A obětavej! Co ten přeci ne naslibloval! Vo co všechno se von chtěl přece přičinit! To ten, co dnes skutečně vládne, je, jestli dovolíš zas literární výpůjčku, asi spíš Sauron. Co se slibování týče, tak ze začátku na to byl taky kadet. Měl řečí jako vopice chcanek. Na jedný straně socialismus, na druhý welfare-society.

Ale teď už dávno nic neslibuje: Nejenom žádnou budoucí harmonii, ale dokonce už ani ten blahobyt. O svobodě nemluvil stejně nikdy nikdo kromě pár buržoazních filosofů jako Karel Marx - - neurazil jsem tě, Ivane? -"

"Neurazil."

"To jsem rád, moh jsem ostatně vyjmenovat jiný, ale souhlasíš. Vono to eschatologický vidění je přeci jenom strašně hloupá pověra. Strašně hloupá. Ani ne asi nejhloupější, která se kdy vyskytla. Když není bůh - tak k čemu se dá dospět? K ničemu. Od začátku do konce světa. K ničemu -"

"Zas kecáš banality!"

"I já se, Ivane, můžu zamejšlet jako normální člověk. Máš snad recept?"

"Nemám."

"Taky nemám, Ivane, to je jediný jistý, co vím. A proto to čistý zlo, vo kterým mluvíš, je vlastně přeci jediný, co může bejt? Ne?"

"Mluv dál, když seš tak chytrej."

"Inu, když už tedy jsme u toho - co takhle vobětovat jedno jediný dítě?"

"Idiote!" vyprskl Ivan. "Tuhle otázku měl Dostojevský od Bělinského. To bys přeci měl vědět. Tomu to nakonec sedělo jako šváb na mozku a říkal, že už ani prstem nehne, pokud mu někdo neřekne, čím je utrpení byť jen jediného malýho dítěte v dějinách ospravedlněný. Je to otázka ateisty a pro ateisty, ne pro ty, co věřili v nějakýho toho svýho Krista, v tom se Dostojevský zbod. Křesťani to měli a maj v tom punktu jasný jak facka. Při svým mordování malech dětí si nakonec vždycky řekli, že to je holt ta vůle boží. Pro nás je to otázka, pro nás - ty to víš."

"Vím to, Ivane, a uklidni se. I Fjodor Michajlovič to věděl a právě to ho tak sralo, můžu tě ubezpečit. Moc s tím nehnul, protože nemoh, ale sralo ho to. A co ty, Ivane, jak ty bys -"

"Co já bych -! Co pořád já! Všichni by dnes obětovali kohokoli ani ne za budoucí harmonii, ale za vobyčejnej blahobyt. A vždycky to tak bylo. Nikdy to nebylo jinak, nikdy."

"A taky nebude. Protože dobytek jako vy může mít dobra a etiky plnou hubu, ale nikdy nic nesmí stát v cestě jeho prospěchu. Mlč, prosím tě, neříkej hned, že to přeci víme všichni, ono je opravdu někdy třeba říct to úplně jasně a nahlas, že jste se nikdy v praxi neřídili žádnou etikou a nikdy se jí řídit nebudete. Je opravdu třeba říct jasně, že lidstvo úplně zklamalo svý vlastní představy o sobě, protože od momentu toho jasnýho sebepoznání se pak dějiny lámou."

"Jak, že lámou?"

"No půjde všechno snáz a rychlejc."

"Kam?"

"K dokonalýmu poznání. K poznání, že to čirý zlo, co vládne, je normální způsob, jak se projevuje a prosazuje lidská přirozenost. Ivane - mělo by ti z vás bejt

nanic, nejste dokonce ani moc chytrý, v umění jenom tak akorát sublimujete agresivitu a sexualitu. Máte slabý nervy. Nejradši jste, když jste votroci. Ani o pravdu ani o etiku se ve skutečnosti nezajímáte. Uklidníte se jakýmkoli blábolem, který vám někdo vymyslí, ať je to o bohu nebo o pokroku. Ani když vás náboženství strašilo trestama a lákalo odměnama, jste nebyli ani za mák jiní. Nejchytřejší vám v pěkně vznešeným vydání vyložili, že se přece nic neděje: Aljoša a jemu podobní to maj pěkně v Bhagavadgítě, maj pokoj a ještě se považujou za výkvět ducha."

"Aljošu vynechej - je dítě - je jinej než my. I když zatím čte blbiny. Samozřejmě, že není pravda, že se nic neděje. Děje se strašně mnoho a -"

"A ještě k tomu vezmeš samý zlý. Žejo?"

"Nevím."

"Protože nechceš. V tom nejhlubším šupleti to máš schovaný."

"Poslyš - vždyť je možný, že se lidstvo přece vyvíjí -"

"Naprosto s tebou souhlasím."

"No a jestliže se vyvíjí, mohlo by se stát jiným -"

" - a lepším -"

"- kdyby k tomu mělo podmínky a čas. Vždyť tohle skutečně může bejt pořád jen prehistorie skutečnýho lidstva -"

"Krásně vopakuješ, cos měl tak rád. Jenže ty podmínky nejsou a čas už taky nejni."

"Snad už nejni - ale vždyť je to skoro nešťastná náhoda -"

"Aha, už náhoda, ne chyba, rád poslouchám."

"- náhoda, že všecko se zdrclo najednou: populační exploze, zásadní společenský změny -"

"- nepovedly se nám nějaký ty revoluce -"

"- ekologický ohrožení, vyčerpání surovin, nedostatek potravin -"

"- atomový zbraně -"

"- mlč už -"

"Já si jenom přizvukuju. Máš ve všem pravdu, Ivane."

"No prostě - vždyť by bylo stačilo, aby ta pitomá planeta byla docela obyčejně větší a věci by se mohly řešit nekatastrofickým způsobem ještě pár set let a vyřešilo by se jedno po druhým."

"Vážně si to myslíš, nebo si ze mě jen děláš legraci? Chceš říct, že to nešťastný a tak snaživý lidstvo prostě zajde jen kvůli náhodě, že jste ne svou vinou, chudáci, zmeškali autobus. Máte planetu malou a chudou a přitom by vám bylo stačilo už jen pouhých pár set let a byly by z vás čistý lilie. Není to tak dávno, co vám byla tahle planeta až moc velká. Dovedli jste ji v parádně krátký době zčásti přelidnit, zčásti zničit. A pak je všeobecně známo, hodláte v tom stejným tempem pokračovat. Pár z vás si to, pravda, spočítalo, ale všeobecně se na to kašle. Jestli snad

jeden z desíti miliónů má u vás rozum, kolektivně jste organismus naprosto bez rozumu. Můžeš si přemejšlet o svých náhodách, ale připočti k tý náhodě hlavně to, že jste náhodou prostě neinteligentní zvířecí bytosti. I kdyby nakrásně byl nějakej bůh /zavzdychal vo tom mně moc milej pan profesor Heidegger/, je vůbec myslitelný, že by se vo tuhletu zvířecí či hmyzí chamrad staral? Támhle musí už desítky miliard let - prosím, nevím přesně - koukat, jak se mu pomaloučku podle prachsprostejch fyzikálních zákonů, do kterejch nemůže ani prstem šťouchnout a popostrčit, roztahuje vesmír a vznikaj a zanikaj přitom celý galaxie a nezvládne to - a vo vás akorát na týhle prej i podle tebe moc malý planetce se bude starat. Vždyť ani já se vo vás nestarám, kde bych na to vzal čas, starat se o takový - ani říct se to nedá -"

"Mluvíš o bohu?"

"Řek jsem 'kdyby' - nedělej si naděje. To zlo, který vám vždycky vládlo, protože je jenom normálním rozvinutím vaší zvířecí přirozenosti -"

"Nemusíš se porád vopakovat, nejsem natvrdlej -"

"Ale když já se rád někdy vopakuju, Ivane, tak se raduju z pravdy -"

"Nekecej a mluv -"

"Tak teda to zlo je dnes jenom zřetelně viditelný, protože už není žádnýho dalšího východiska a žádná další kamufláž už nebude. Sauron vám už neslibuje ani blahobyt, víte už, že se budete i bít - dej pánbůh, aby jen v takových lokálních válkách, co budou stát jenom těch 750 miliónů mrtvejch podle švédský akademie - že se budete pak znova jen dřít a žít v hanbě. Nikdo se vás už na nic neptá a ptát nebude. Sauron s vámi radit. Jeho služebníci vám můžou předvádět nějaký divadýlko jako jsou třeba americký volby, ale do ničeho už nemáte co mluvit. Sdělovací prostředky se postaraj o to, abyste vždycky měli čistý svědomí. Maximálně si smí dělat výčitky svědomí ten, co prohraje, protože tomu se všecko hodí na hlavu."

"Jseš ty snad svědomí?"

"Nejsem. Byl jsem vždy jenom analytickej rozum. Ten svědomí mít nemusí. Jsou i jiné hrůzy než svědomí. Viď - tušíš to aspoň?"

"Vím to."

"Ale kde se pak spojí obojí, rozum i svědomí, tam nastane TMA. Tam je ta říše, jíž jste se kdysi báli. Zešílíš, Ivane, zešílíš. A v šílenství přestává plynout čas: je věčnost, ať to měříš jakýmikoliv hodinkami."

"Nemusíš vytahovat to svoje divadýlko. Ne na mě. Kdybych měl stokrát nesmrtelnou duši, nepotřebuju se bát."

"To ti gratuluju. A jakpak to, smím-li se ptát?"

"Předem jsem si doznal, že vše, co je zlého, je ve mně. Pořádně jsem si na to dával pozor a zjistil jsem, že vše. Proto taky nejednám. Když vím o sobě vše, těžko už mohu být něčím překvapen. Kdyby byl bůh, patřil bych mezi zatracence, ani by mi to nemusel předurčovat. Když není - myslíš, že se může ještě stát něco horšího

ho tomu, kdo si tak jako tak už přiznal svou vinu za cokoli?"

"Pěkná úvaha. To jsem se opět poučil. Budu to moci poradit i jinde. Jenže na co je v tomhle světě spoleh? Řekni sám. Pokud to nezkusíš -"

"Nechci nic zkoušet."

"Aha. - Nikdo tě nenutí. Já jen tak. Empirie, to je taky moje slabost."

"A teď už vypadni. Abys už nevotravoval, tak ti tedy přiznám, že nezbývá nic. Spokojen?"

"Ale jakpak to -?! Zbývá toho moře! Vždyť přece v první řadě zbývá dobře si to zařídit, účastnit se, jako na olympijských hrách, přitom se dá leccos vykonat, když ne dobrýho, tak aspoň funkčního a prospěšnýho, třeba umělecký dílo - potěší to lidský srdce - teda: jak tvoje, tak čtenářovo, divákovo, posluchačovo - vždyť voni prej dokonce prožívaj katarzi -"

"Nech si svý vtipy -"

"Ale, Ivane, já teď mluvím naprosto popravdě," řekl vážně hlas, "promiň, že jsem užil ironického tónu. Ty ho rád užíváš taky. Zbývá toho úžasně mnoho. Není Bůh. A právě proto zbývá úžasně mnoho. To, co lidstvo vytváří, byť i za velmi krutých podmínek, má trvalou hodnotu v naprosto kosmickém rozměru. Sám jsi napsal, že to je vytváření nových hodnot a obohacování bytí o nové hodnoty, že člověk je hodnototvorná a ontotvorná bytost par exellence. Bez práce by se člověk nebyl stal člověkem a bez umění by jím přestal být. Lidé to prostě potřebují!"

"Víš, že si myslím totéž, co Magor."

"Vím."

"No a?"

"Co myslíš, že ti odpovím? Co ti odpovím, když mluvím, jak jsem řekl, po pravdě? Magor má pravdu."

"Magor má pravdu! - A tak chceš ještě něco žvanit?! Kdyby dnes umělci nebyli zločinci, kdyby si uvědomili, že vytvářejí jen fíkový list nahotě čirýho zla, že tím, co dělají, parfemují smrduté hovno, do něhož nás to zlo až po nos ponořilo, kdyby prostě přestali s celým tím svým předstíráním, že zlo dovoluje lidem mít i kulturu a umění -"

"Zajisté, Ivane. Umělci to, co říkáš, provozují - a vědci pracují a pracují až se z nich pot leje, samou úžasně zajímavou a důležitou práci dělají - - a na tom stojí náš režim."

"Kdyby nedělali, byl by vyřízenej. Ale to je ta prokletíhodná prodejnost nejen obyčejný blbý inteligence, ale i intelektuálů - a samozřejmě i těch umělců. Nejedu!"

"Ach můj Ivane, pravdu pravdoucí říkáš. Ale - poslyš - že jen se tak ptám - někdy už taky cejtím sklerózu - nechtěl bys takhle, aby i dělnická třída přestala dělat na ten tvůj hnusnej režim /a to jak na ten zdejší, tak jistě i na ten americ-

kej/ a udělala generální stávku? He -"

Ivan mlčel.

"Asi by to pomohlo ještě víc než kdyby přestala hrát česká filharmonie a Boston Philharmonic Orchestra atd.? He -"

Ivan zlostně dupl nohou, rozpřáhl se do tmy a pokusil se hlas udeřit doprostřed jeho hnusné huby.

"Ale vždyť mám přeci pravdu, Ivane, vždyť jsi to dokonce i sám kdysi čítával - nebo jste se to snad už na fakultě neučili?"

Ivan si zapálil jenom další cigaretu a začal uvažovat, jak to zítra udělá s odjezdem.

"No vidíš, Ivane, vidíš. Absolutistický požadavky končej v troubě. Řekneš si - nespolupracovat se zlem. Moc chvályhodnej úmysl a v podstatě moc snadno proveditelnej - jen ho teda provést. Já jsem chodil jako stín za Gándhím když do toho hrnoval v Indii a byl jsem zvědavej jako malej kluk, jak to dopadne. No, podle mýho očekávání. Je to horší debakl, než kdybys vyhlásil bojkot piva. Kdyby bylo záleželo na tom, jak Gándhí uspěje s tím programem nespolupráce /a nepřipletlo se do toho zhroucení Britskýho impéria ze zcela jinejch důvodů/, seděli by si Angláni v Indii a naprostým klidem dodnes a třeba navěky. A marxisti měli na generální stávku i všelijký Internacionály - a ani jeden pořádnej pokus neudělali. Ani bolševici v sedmnáctým roce se ani nepokusili se na to spoléhat. A to ještě byly zlatý časy třídního boje! Kdepak dneska s tím na někoho přijít. Každej ti rovnou řekne, že proti po zubech ozbrojenýmu zvířeti je jakejkoli pokus marnej. Solidarita neobstála ani dvanáct hodin, když vyrukovali vojáci. Nebo snad bys chtěl dokonce to, aby vojáci neposlechli, vystoupit proti dělníkům a snad, nedej bože, jak se to, hohem, říkalo, obrátili zbraně proti vlastní vykořisťovatelský třídě, poněvadž vobyčejný vojáci, to jsou vlastně v civilu taky dělníci - ? Vono se to moc pěkně mluví, ale já jsem si bohužel dával moc dobrej pozor, jak se to ve skutečnosti realizuje, či spíš nerealizuje. Ten povznášejícívobraz to teda nikdy nebyl. A pak chceš prohlašovat s halasem za zločince ty, co fidlaj na housličky a hrajou v Národním divadle a ty bloečky co vydávaj knížky básniček v Československým spisovateli, zatímco proces stíhá proces, ruka nohama se pracuje k nový válce, svobody pochodujou jedna za druhou do hajzlu a hladovej svět je hodinu od hodiny stále víc ničenej a na jeho nafouklým břichu si venku - ale pomalu už i teď u nás - stavěj mrakodrapy a koneckonců i takovýhle ramazovský baráky, kde si prima lebedíš?"

Ivan se zuřivě snažil neposlouchat.

"Nejni to opravdu magořina? Vždyť přeci všecky ty lidi, který makaj, se stě jenom úplně normálně chovaj podle přirozený lidský přirozenosti. Podle tý se

podle který poslechnou na slovo a se slzou v oku půjdou se dát rozstřílet na hadry a některý dokonce s nadšením a všichni s přesvědčením, že se nedá nic jinýho dělat a koneckonců je to správný. Voni jim to včas vysvětlili a ještě vysvětlej. Lieber rot als tot. Moc hezký heslo. Tady u vás ještě nic tak zvučnýho nezrýmovali. Asi by si měli říct Bondymu. Doufám, že nepovažuješ za nedostatek, že jsem se nezmínil vo tom, že pro zbožný lidi bejvá válka svatá a vod nejrůznějších církví a pánubohů požehnaná. Nejenom v Bhagavadgítě, kde Krišna zvlášť pěkně argumentuje tím, že kdyby Árdžuna nešel pobíjet ty svý příbuzný, tak by si utržil ostudu, což přeci pro slušnýho člověka nejni možný."

"Nudíš mě a opakuješ se," řekl Ivan. "Musím jít spát, zítra vstávám a jedu domů. Mějte se tu dobře."

"Ale dej si přece říct, Ivane. Kams dal najednou rozum? Všichni spolupracujou. Všichni. Kvůli hladu, kvůli autům, kvůli slávě – tak proč ne kvůli tomu, aby se lidem pomohlo? Copak ti vědci, co zkoumaj nový léky, ty umělci, co tvořej novou hudbu, ti, co aspoň píšou detektivky – nedělaj to nakonec pro lidi? Neřku sestra Tereza! Aby bylo lidem dobře? A časem,– časem je z toho velkej užitek, věř mi. Mít schopnosti a sednout si někam do sklepa a nedělat nic pro lidi – vždyť jednak je to hanba a jednak to musí bejt strašnej pocit. Co takovej člověk asi vytrpí – co, Ivane?"

"Moře utrpení."

"Moře utrpení – říkáš, jako bys to znal. Všecky zlý vlastnosti z toho pocházej! Zloba, závist, nihilismus – vždyť pomalu, Ivane, takovej člověk je horší než co říkáš vo mně –. Co já zmůžu? Já nemůžu nic – to je můj úděl – ale takovej schopnej člověk, ten může dávat! A když nedává – spočítej si to. Vždyť když píšeš do šuplíku a přečte si to akorát pár tvejch známejch – jakej je z toho užitek – jakej? Věř mi, že takovej člověk je prokletej."

"Ať si je prokletej!" vykřikl Ivan. "Dnes už nikdo nemůže říct, že z autopsie nezná program, sílu, moc a důvody toho tvýho Velkého Inkvizitora –"

"Vašeho, Ivane, vašeho, ale jsem samé ucho –"

"– Saurona, čirýho zla, co vládne, ať ho jmenuješ jak chceš. Každej o nich ví, každej zná jeho všemohoucnost a každej zná, jaký jsou jeho odměny a dary. Vždyť si přivlastnil všechny příklady hrdinství, obětavosti, morální čistoty a vytírá si s nimi zadek – všecky ideály si přivlastnil, občanské, etické, lidské – všema fixluje ve svejch hnusnejch rukách, všecko si přisvojil, od Homéra až po dnešek! Dává hrát Beethovena! Ódu na radost! Hraje Brechta a nechá herce s hlubokou přesvědčivostí mluvit o etice a zodpovědnosti vědce – co si můžou myslet lidi, co hrajou v Národním Galileiho a co si můžou myslet zlu obětovaní diváci? Zatleskaj, maj možná tu katarzi, a ráno jdou makat na válku. A soudit nevinný. A psát články plný lži. Minimálně si jít zahlasovat na nějaký schůzi. Zlo se rozplývá v nadšení nad Antigonou,

nad Janou z Arku, nad vším, co bylo kladný, pravý, nefalšovaný, hrdinský, nad vším, co skutečně chtělo lidi někam vést. Zlo zprznilo naprosto všecko, to je odměna, kterou dává těm, co tvořej umění, kromě pár bezcennejch bankovek. Není možný spolupracovat! Nesmí se spolupracovat! Je to zločin ve světě, kterýmu vládne zlo. V tom je ten hroznej zvrat věcí: co bylo dobrý, tím že to zlo vzalo do svý ruky, stává se jedem. Pomalu už to, co bylo zlý, je teď jediný nezprzněný, jediný dobrý. Zlo už nepředstírá ani , že má nějaké vznešené úmysly a zájmy. Poslední takovej trouba byl Hitler. Od té doby už jen slepej nevidí, jak černý je to zlo, co vládne. A že nemá žádný zájem a úmysl než se udržet u moci, protože to znamená prostě mít všecko, vlastnit všecko, zmocnit se všeho - a všichni, všichni lidi jsou jeho otroci. Před sto lety bylo ještě problémem, je-li bůh nebo není - dnes je už jenom problém, jak se zachránit před spoluprácí se zlem. Naseru ti na prokletí, je lepší prokletí než spolupráce."

"Ty jsi, Ivane, naprostej manicheista. Kde se to v tobě vzalo? Takovej kultivovanej člověk! Vždyť to není zdravý! A vůbec ani za chlup to není rozumný! Když není bůh - tak jakejpak zločin, prosím tě? To snad jako z etickýho hlediska? He -"

Ivan se zlobil, že se rozpálil a teď mlčel.

"A čímpak by asi tak bylo to etický hledisko zdůvodněný? - Vztahem k budoucnosti? - K jaký? - O eschaiologii jsme se shodli, že je to blbost. Tak k jaký? - A jestli k obyčejný lidský, vždyť když tan Sofoklés nebo Brecht nebo jiný tvořili, přeci chtěli pomáhat lidem. A myslíš,že nepomohli?"

"Tam,kde vládne takový zlo, jako dnes, nejen nepomáhaj, ale ještě škoděj. Bylo by tisíckrát líp, kdyby jich nebylo a to zvíře mělo jenom stanici Hvězda. Ta mu patří. Proti těm, co tam dělaj, neřeknu ani slovo. Zločin za prachy. Dobrý. Beru. Za co nejvíc prachů. Ať zvíře platí. Je to nevinnější než Česká filharmonie a Boston Symphonic Orchestra. Nic se nepředstírá. Disco. To je vono. A Mladej svět. A Svět motorů. Už jen krok ke Kraft durch Freude. A dál - a dál - nejni se ani kde zastavit. Ať všichni žerou! Ať jim zvíře sere prachy! Má je! Má jich dost. I pro ně. Samotnýmu mu pořád zbude miliónkrát víc než co rozdá. Proč ne estébáci? Jsou placený za práci, ale beru. Vláda. Beru. Americkej Kongres. Beru. Ať se prachy točej! Všichni ať jsou v kole! Hrabal! Pelikán! Kundera! Nejni kde se zastavit -" zaúpěl Ivan.

"No prosím - už to na tebe leze. Ale že se nám ty problémy za sto let nějak zjednodušily, co? Vida - jdou víc na tělo. Není už kam ustoupit. Nejni už za co se schovat. Asi skutečně jde o holej život. Nejen ve válce, ale i v tom tzv. míru. Vznešeně by se dalo říct, že po veškerý redukci zůstal holej život. Ale milej hochu, když všichni ti, co jsi jmenoval, klidně můžou bejt, jak říkáš,zločinci a ty to bereš a ani jim to neměš za zlý - tak proč ty, řekni mi, by sis takovej zločin měl brát

za zlý? Vždyť skutečně bys moh nakonec prospět! Ve Světě motorů vycházej moc zajímavý články. A Hrabala přeci žerou všichni v celý republice. A nenapsal jen samý sračky - - Nojo, vidím, že řekneš 'tím hůř' a já ti to nebudu vymlouvat. Odsoudil ses sám, jak jsem čekal. Prdlo ti to konečně v hlavě nadobro a budeš už jen cvok. Ale šílenství, pravý šílenství, tě ještě čeká, Ivane. A jak vidím - nemine tě. Pak už se s tebou nebude bavit nikdo. Ani já, Ivane. Myslel jsem, že jediná útěcha, který plyne z ontologie, je, že o nic nejde. To byla zdravá myšlenka. Jenomže tobě pořád ještě o něco jde -"

"Nikdy jít nepřestalo!" zařval Ivan.

"- a to tě zahubí. Šikovně se vyhýbáš kriminálu, ale Magor se ve Valdicích bude mít líp. Člověk, kterýmu o něco jde a neví vo co - to teda je gusto. Nemůže mu jít o Boha - poněvadž není; nemůže mu jít o etiku - poněvadž není; nemůže mu jít o lidi - protože vlídná zlej nemůže mu jít o budoucnost - protože bude patřit zlu a hanbě. Promiň, že to tak vypočítávám. To jen abych se nesplet a nezapomněl. Budu se mockrát na tvůj případ odvolávat. Je to moc zajímavý a poučný. Víš -"

"Vrať se do hajzlu, z kterýho jsi vylez!" vykřikl Ivan a vyběhl ven. Zdálo se mu, že se za ním někdo potěšeně rozesmál.

Jan Kahan

V T E Ř I N Y

Ke slanině žilnatého bělma očí přisáté jsem pijavka
ruce jako ozubené rypy kosí kudrliny provlhlé
ocelová vrata hlodá z nicho nitra šlehající lučavka

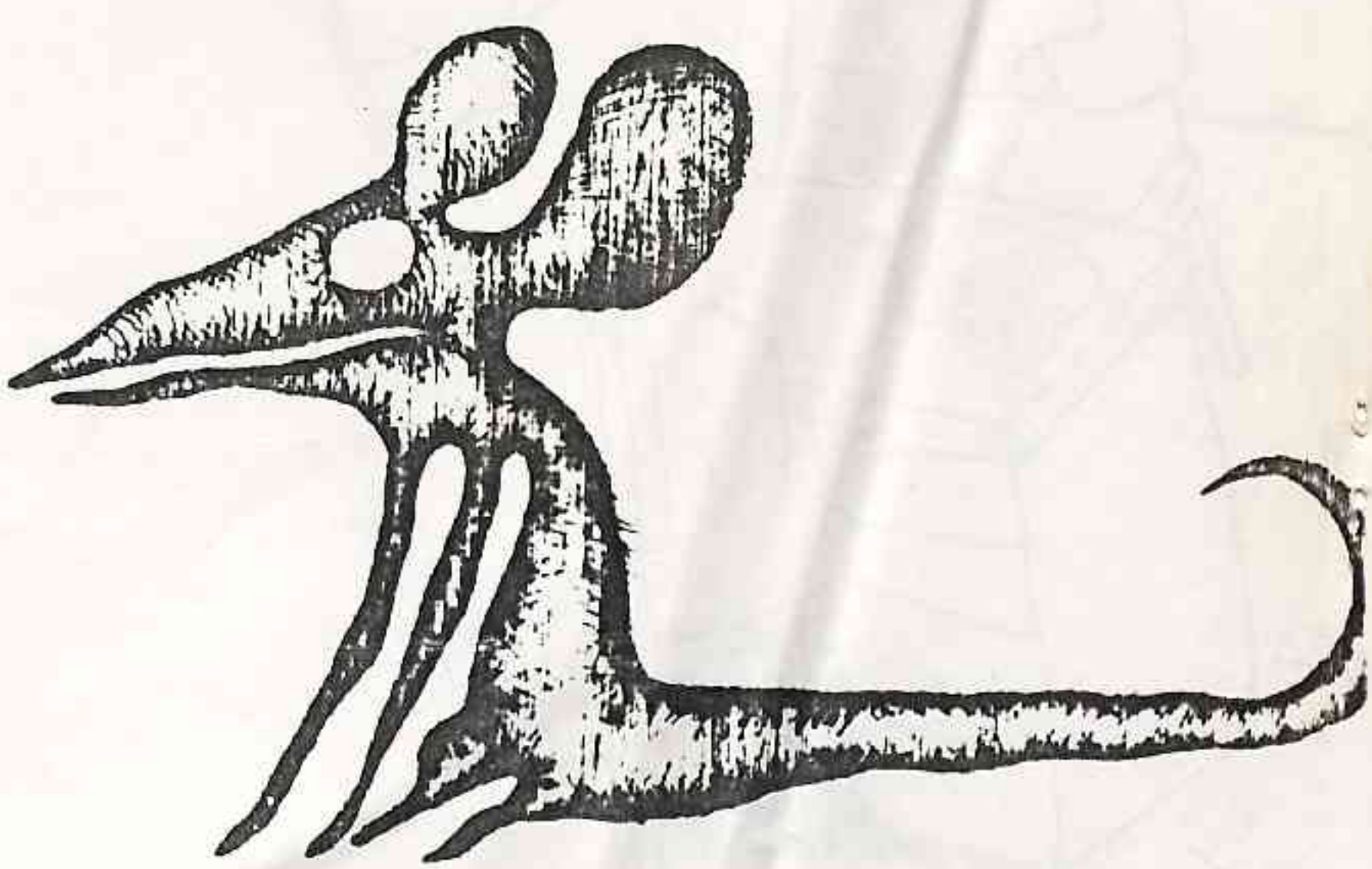
Výkřiky jak údery mlýn do luceren zdobících zdi rozpadlé
sekají a porcují čas raněmi do týla rajské samoty
s nimi žlázy rozkoše se plní pěnou krve vášní vybledlé

Láskyplná vysílení ztrácejí své promrhané životy
pokaždé když tlakoměry prsou hučí v pórovatých bradavkách
hledám sílu mezi slovy k vyslovení své jediné jistoty:

Chcípni chcípni miluji tě křičím zcela nepokrytě v mezerách
které den od noci dělí vteřinami nad postelí výčitek
třese se mi hlas a ruka jak hrdlička slepě vrkám - neměj strach!

THE PLASTIC PEOPLE
MIDNIGHT MOUSE

OBJEDNÁVEJTE NA ADRESE:
FREEDONIA RECORDS
BOOMGAARD 7
MALSTEREN
4661. V.C.
HOLLAND

14